

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Ing. Aneta Zimová

Redefinice trestného činu znásilnění

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Lukáš Bohuslav, Ph.D.

Katedra: Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 21. 12. 2024

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 398 047 znaků včetně mezer.

Ing. Aneta Zimová

V Praze dne 21. prosince 2024

P o d ě k o v á n í

Děkuji vedoucímu diplomové práce
doc. JUDr. Lukáši Bohuslavovi, Ph.D., za cenné a praktické rady,
které mi po celou dobu poskytoval.

Obsah

Úvod.....	6
1. Vývoj právní úpravy trestného činu znásilnění.....	11
1.1. Starověk, středověk a novověk.....	12
1.1.1. Brikiho práva městská z roku 1536	15
1.1.2. Práva městská Království českého z roku 1579	15
1.1.3. Constitutio criminalis Josephina z roku 1707	16
1.1.4. Constitutio criminalis Theresiana z roku 1768	17
1.1.5. Všeobecný zákoník o zločinech a trestech za ně Josefa II. z roku 1787	18
1.1.6. Zákoník o zločinech a těžkých policejních přestupcích z roku 1803.....	18
1.1.7. Zákon o zločinech, přečinech a přestupcích z roku 1852	19
1.2. Trestní zákon č. 86/1950 Sb.	20
1.3. Trestní zákon č. 140/1961 Sb.	21
1.4. Novela č. 144/2001 Sb.	23
1.5. Trestní zákoník č. 40/2009 Sb.	25
1.6. Novela č. 166/2024 Sb.	27
2. Mezinárodněprávní základ trestného činu znásilnění	32
2.1. Mezinárodní trestní soudy a tribunály.....	32
2.2. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (Řím, 4. XI. 1950)	35
2.3. Judikatura Evropského soudu pro lidská práva.....	36
2.4. Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen (New York, 18. XII. 1979)	41
2.5. Smlouva o Evropské unii (Maastricht, 7. II. 1992).....	45
2.6. Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácímu násilí – Istanbulská úmluva (Istanbul, 11. X. 2011)	47
3. Právní úprava trestného činu znásilnění podle § 185 trestního zákoníku	52
3.1. Skutková podstata trestného činu znásilnění.....	54
3.1.1. Objekt trestného činu	55
3.1.2. Objektivní stránka trestného činu.....	57
3.1.2.1. Prostředky k dosažení pohlavního styku podle právní kvalifikace	60
3.1.2.1.1. Násilí, pohrůžka násilí, pohrůžka jiné těžké újmy.....	60
3.1.2.1.2. Donucení.....	63
3.1.2.1.3. Nesouhlas.....	65
3.1.2.1.4. Bezbrannost	66
3.1.3. Pachatel trestného činu.....	71

3.1.4. Subjektivní stránka trestného činu	72
3.2. Srovnání trestného činu znásilnění s vybranými trestnými činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti	73
3.2.1. Sexuální nátlak	73
3.2.2. Pohlavní zneužití	78
4. Analýza aspektů definice trestného činu znásilnění založené na absenci souhlasu s pohlavním stykem	83
5. Přehled soudních rozhodnutí souvisejících s trestným činem znásilnění.....	90
6. Vybraný mezinárodní rámec trestného činu znásilnění a srovnání s úpravou podle § 185 trestního zákoníku	100
6.1. Slovenská republika	101
6.2. Spolková republika Německo	106
6.3. Španělské království.....	113
7. Statistická analýza dat souvisejících s redefinicí trestného činu znásilnění	121
Závěr a doporučení	148
Seznam použitých zdrojů	154
Název diplomové práce v českém jazyce, abstrakt v českém jazyce a 3 klíčová slova v českém jazyce	182
Název diplomové práce v anglickém jazyce, abstrakt v anglickém jazyce a 3 klíčová slova v anglickém jazyce	184

Úvod

Předkládaná práce se zabývá definicí trestného činu znásilnění a jeho změnou, která v trestním zákoníku nastává s účinností k 1. lednu 2025. Příznivci přijaté redefinice považují koncept postavený na překonání odporu k pohlavnímu styku za zastaralý a nevyhovující dnešní době, z tohoto důvodu požadovali nové právní vymezení trestného činu znásilnění jako trestného činu založeného na absenci souhlasu k pohlavnímu styku. Zastánci změny poukazovali na zahraniční úpravy definice trestného činu znásilnění v evropských zemích, jež se opírají o tento koncept. Kritici přijetí nové úpravy považovali úpravu skutkové podstaty trestného činu znásilnění založenou na překonání odporu k pohlavnímu styku za vyhovující a odkazovali na existující judikaturu, jež podle nich dostatečně reflektovala i tzv. stav zamrznutí oběti, jenž byl v souvislosti s požadavkem redefinice často zmiňován.

Otázka nad redefinicí trestného činu znásilnění je v posledních letech v české společnosti velmi aktuální, a to i v kontextu ratifikace Úmluvy Rady Evropy o předcházení a potlačování násilí proti ženám a domácího násilí (ETS No. 210, 2011),¹ tzv. Istanbulské úmluvy, nad níž se v různé intenzitě po řadu let vede široká politická, odborná i mediální debata. Výhrady odpůrců směřují zejména k tzv. gender ideologii, již podle nich úmluva reprezentuje². Česká republika podepsala úmluvu dne 12. května 2016, její předložení Parlamentu ČR k ratifikaci předchozí vlády opakovaně odkládaly, až dne 24. ledna 2024 v těsném hlasování Senátu ČR byla její ratifikace odmítnuta³. Nejednoznačný postoj Česká republiky k úmluvě se projevil i v minulosti při jejím zdržení se v hlasování v Radě Evropské unie dne 1. června 2023, kdy Rada EU rozhodla o přistoupení Evropské unie k úmluvě⁴. V důsledku přistoupení Evropské unie jako strany úmluvy se úmluva stala v říjnu 2023, kdy začala v Evropské unii platit, pro Českou republiku závaznou v oblastech, kde má Evropská unie výlučnou kompetenci⁵. Úmluva se tak vztahuje na orgány a

¹ Úmluva Rady Evropy o předcházení a potlačování násilí proti ženám a domácího násilí (ETS No. 210, 2011).

² HLAVÁČKOVÁ, Klára. *EU přistoupila k Istanbulské úmluvě. V zemích, kde platí, má pozitivní dopad.* [online]. Deník Referendum, 2023-10-17. [cit. 2024-02-27]. Dostupné z: <https://denikreferendum.cz/clanek/35721-eu-pristoupila-k-istanbulske-umluve-v-zemich-kde-plati-ma-pozitivni-dopad>.

³ *Senátoři odmítli ratifikaci Istanbulské úmluvy. Ke schválení chyběly jen dva hlasy.* [online]. iRozhlas.cz, 2024-01-24. [cit. 2024-12-02]. Dostupné z: https://www.iRozhlas.cz/zpravy-domov/senat-istanbulska-umluva_2401242301_mst.

⁴ *Země EU odsouhlasily připojení k Istanbulské úmluvě. Česko se zdrželo.* [online]. ČT24, 2023-06-01. [cit. 2024-02-27]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/svet/zeme-eu-odsouhlasily-pripojeni-k-istanbulske-umluve-cesko-se-zdrzelo-5838>.

⁵ ŠAFARÍKOVÁ, Kateřina. *EU schválila Istanbulskou úmluvu, proti byly státy východní Evropy. Česko se zdrželo.* [online]. Aktuálně.cz, 2023-06-01. [cit. 2024-02-27]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/eu-schvalila-istanbulskou-umluvu-proti-byly-staty-vychodni-e/r~d5f39a1e008d11eeb1f50cc47ab5f122/>.

veřejnou správu Unie a také na záležitosti týkající se justiční spolupráce v trestních věcech, azyl a zásadu nenavracení⁶.

Koncept definice trestného činu znásilnění obsažený v trestním zákoníku platný do konce roku 2024 je postaven na překonání odporu k pohlavnímu styku, resp. na silou vynuceném pohlavním styku. Částí společnosti byla požadována jeho změna na definici založenou na absenci souhlasu k pohlavnímu styku, resp. v prvním přísnějším konceptu na vyjádření jasného souhlasu s pohlavním stykem „pouze ano znamená ano“, příp. v druhém mírnějším konceptu absence souhlasu ve formě vyjádření nesouhlasu s pohlavním stykem „ne znamená ne“. Právě poslední uvedené vymezení trestného činu znásilnění schválila vláda ČR v prosinci roku 2023⁷. V únoru 2024 prošlo v prvním čtení znění definice v konceptu „ne znamená ne“ v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR⁸. Dále byl návrh novely postoupen Ústavně-právnímu výboru Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. Dne 10. dubna návrh jednomyslně schválila Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR⁹, následně byl projednán a schválen Senátem Parlamentu ČR dne 29. května 2024 a prezidentem dne 7. června 2024. Novela trestního zákona byla vyhlášena dne 19. června ve Sbírce zákonů pod č. 166/2024 Sb., s účinností ke dni 1. ledna 2025. Novela zavádí do platné úpravy koncept „ne znamená ne“, tedy v případě, že jedna z osob s pohlavním stykem nesouhlasí, musí tato osoba svůj nesouhlas projevit, jakkoliv srozumitelně navenek, není nutné tento nesouhlas vyjádřit pouze slovně, kromě dalšího postačí i gesto odmítnutí, zaujetí obranné pozice či pláč. Pokud není nesouhlasící osoba schopna projeviti nesouhlas výše zmíněným způsobem, využije se nadále platný koncept zneužití bezbrannosti. Ten nově postihuje i tzv. „stav zamrznutí obětí“, kdy se oběť není v důsledku vysokého stresu schopna, jakkoliv bránit¹⁰. Vymezení uvedeného stavu je součástí legální definice nového paragrafu trestního zákoníku § 119a spáchání trestného činu zneužitím bezbrannosti pod výslovným uvedením tzv. „silného ochromujícího stresu“. Oproti

⁶ Potírání násilí na ženách: Rada přijala rozhodnutí o přistoupení EU k Istanbulské úmluvě. [online]. Rada Evropské unie, 2023-06-01. [cit. 2024-02-27]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2023/06/01/combating-violence-against-women-council-adopts-decision-about-eu-s-accession-to-istanbul-convention/>.

⁷ *Ne znamená ne. Vláda schválila změnu definice znásilnění.* [online]. Hospodářské noviny, 2023-12-20. [cit. 2024-02-27]. Dostupné z: <https://domaci.hn.cz/c1-67278320-ne-znamenane-vlada-schvalila-zmenu-definice-znasilneni>.

⁸ *Sněmovna podpořila změnu vymezení znásilnění na nesouhlasný pohlavní styk.* [online]. Advokátní deník, 2024-02-07. [cit. 2024-02-27]. ISSN 2571-3558. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2024/02/07/snemovna-podporila-zmenu-vymezeni-znasilneni-na-nesouhlasny-pohlavni-styk/>.

⁹ ŘEHKA, Vladimír. *Poslanci jednomyslně schválili redefinici znásilnění.* [online]. Justice.cz, 2024-04-10. [cit. 2024-08-17]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/rozcestnik/-/clanek/poslanci-jednomysl%C4%9B-schv%C3%A1lil-redefinici-zn%C3%A1siln%C4%9Bn%C3%AD>.

¹⁰ *Až sedmdesát procent obětí znásilnění „zamrzne“, říká Otavová. Bude to v definici bezbrannosti, ujistil Stanislav.* [online]. ČT24, 2023-06-28. [cit. 2024-02-27]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/domaci/az-sedmdesat-procent-obeti-znasilneni-zamrzne-rika-otavova-bude-to-v-definici-bezbrannosti-ujistil-s-5239>.

dosavadní úpravě byl trestný čin znásilnění zúžen na sexuální praktiky penetrační povahy, konkrétně soulož a jiný pohlavní styk provedený srovnatelným způsobem, tj. orální styk, anální styk, zasunování předmětů či prstů do análního otvoru či vagíny apod. Méně invazivní sexuální praktiky nepenetračního charakteru spadají do nově vymezeného trestného činu sexuálního útoku. Rozčlenění skutkové podstaty trestného činu znásilnění platného do 31. prosince 2024 na užší trestný čin znásilnění a trestný čin sexuálního útoku by mělo přispět ke vhodnějšímu nastavení výše trestních sazeb a více tak reflektovat závažnost protiprávního činu. Novela dále znamená změnu postihu sexuálních praktik s dětmi do dvanácti let, ty již nadále nebudou brány jako mírněji trestné pohlavní zneužití, ale jako znásilnění či sexuální útok. Změny doznaly i některé trestní sazby za znásilnění, kdy novelou dochází k jejich zvýšení.

Jak je z výše uvedeného patrné, otázka trestného činu znásilnění v české společnosti velmi rezonuje a je nutno jí věnovat pozornost, protože byla napsána i tato práce. K aktuálnosti problematiky nemalou měrou přispívá i silná medializace vybraných kauz, v nichž zejména neziskové organizace zabývající se násilnou sexuální kriminalitou často poukazují na orgány činnými v trestním řízení nedostatečně reflektovaný stav zamrznutí oběti nebo následně neúměrně nízké tresty ukládané soudy pachatelům sexuálních deliktů.¹¹ Do jaké míry se jedná o realitu či mediální zkratku, je obtížné bez hlubší analýzy posoudit, překotné přijímání změn právních definicí by ale nemělo podléhat mediálnímu tlaku. Vybrané informace podávané médiu veřejnosti totiž zpravidla nemusí plně reflektovat komplexnost daného konkrétního případu. Tento názor zastává i autorka práce na podkladě vlastní zkušenosti z opakovaného působení ve funkci přísedící Městského soudu v Praze, kde v průběhu let spolurozhodovala i v trestních řízeních týkajících se trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti a současně i z pozice svého dřívějšího pracovního působení v mediálním prostředí. Tato diplomová práce by měla přispět k souhrnnému posouzení vnímání legislativního postihu sexuálních trestných činů, zejména znásilnění.

Znásilnění je velice obtížně prokazatelné, neb v drtivé většině jsou při páchání trestného činu přítomni pouze pachatel a oběť, důkazy jsou založeny předně na výpovědi oběti, která často pro psychický šok, stres či závislost na pachateli není schopna vypovídat, jak k sexuálnímu útoku došlo.¹² Zásadním ztěžujícím faktorem pro zkoumání domácího a sexuálního násilí je vysoká míra latence, která dosahuje podle průzkumu z roku 2021 Odboru rovnosti žen a mužů Úřadu vlády ČR

¹¹ ŠIMKOVÁ, Alžběta a Barbora PRCHALOVÁ. *Spravedlnost pro oběti! U ministerstva protestovali zastánci znásilňované dívky*. [online]. iDnes.cz, 2024-01-23. [cit. 2024-02-27]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/demonstrace-ministerstvo-spravedlnosti-znasilneni-drevorubec.A240123_134249_domaci_prch.

¹² ČÍŽKOVÁ, Johana a Dagmar CÍSAŘOVÁ. *Rekodifikace sexuálních trestných činů*. Trestní právo, 2002, č. 10, s. 9. ISBN 1211-2860.

až 90 %¹³. Tedy devět z deseti obětí trestný čin policii neohlásí. Obdobné výsledky přinesl i výzkum z roku 1998 prezentovaný Weissem a Zvěřinou, kteří uvádějí, že 13,5 % zkoumaných žen bylo někdy v minulosti přinuceno násilím k pohlavnímu styku, avšak pouze 3 % žen uvedla, že oznámila znásilnění na policii¹⁴. Oběti se obávají sekundární viktimizace, sociální stigmatizace, msty nebo mají i jiné důvody, pro které se na policii neobráť. Je s podivem, že pouze takto nízké procento obětí se odhodlá k oznámení, pokud vezmeme v potaz fakt nesporně negativního vlivu znásilnění na psychiku oběti a její další sexuální a partnerský život. Lze tedy dovozovat, že policejní statistiky nemohou odrážet pravdivý obraz o počtech znásilnění, přesnější odhad prevalence sexuálního násilí poskytnou spíše anonymní výzkumy.¹⁵

Cílem diplomové práce je zhodnotit legální definici trestného činu znásilnění a posoudit, zda bylo žádoucí opuštění konceptu znásilnění založeného na překonání odporu k pohlavnímu styku ve prospěch konceptu postaveného na absenci souhlasu s pohlavním stykem, jak se tomu stalo již v řadě zemí evropského kontinentu. To vše vedle dalšího v kontextu mezinárodních lidskoprávních dokumentů, mezinárodních trestních soudů a tribunálů, judikatury Evropského soudu pro lidská práva a rozhodovací činnosti českých soudů.

Diplomová práce zkoumá a empiricky ověřuje následující stanovenou hypotézu: „Definice trestného činu znásilnění podle § 185 trestního zákoníku založená na překonání odporu při nesouhlasu s pohlavním stykem neodpovídala požadavkům současné doby, a proto bylo nutno přijmout definici založenou na absenci souhlasu s pohlavním stykem.“

Metody práce, které jsou využity při vypracování diplomové práce, jsou předně rešerše a studium odborné literatury a relevantních oficiálních dokumentů, dále kritická analýza relevantní právní úpravy včetně dostupné judikatury mezinárodní, zahraniční i české. Součástí metod je i komparace a statistické metody. Zejména v závěru práce pak při shrnutích a hodnoceních je použito metody syntézy.

Stěžejní část teoretické části je koncipována jako rozbor definice trestného činu znásilnění v modelu překonání odporu k pohlavnímu styku a rozbor definice založené na absenci souhlasu s pohlavním stykem. První kapitola práce začíná exkurzem do historie právního postihu sexuálního deliktu znásilnění, následuje mezinárodní základ ukotvení trestného činu znásilnění v souvislosti praxí mezinárodních soudů a tribunálů, mezinárodními lidskoprávními dokumenty a

¹³ Domácí a sexuální násilí v roce 2021 – co říkají aktuální výzkumy? [online]. Odbor rovnosti žen a mužů Úřadu vlády ČR – To je rovnost, 2021. [cit. 2024-02-28]. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Aktuality/Domaci-nasili-a-sexualni-nasili-v-roce-2021.pdf>.

¹⁴ WEISS, Petr a Jaroslav ZVĚŘINA. *Sexuální chování v ČR – situace a trendy*. Praha: Portál, 2001, s. 120–123. ISBN 80-7178-558-X.

¹⁵ VÁLKOVÁ, Helena, Josef KUČHTA, Jana HULMÁKOVÁ a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 427. ISBN 978-80-7400-732-3.

judikaturou Evropského soudu pro lidská práva. Dále je rozvedena právní úprava obsažená v § 185 trestního zákoníku platná do 31. prosince 2024 v komparaci s úpravou přijatou novelou trestního zákona č. 166/2024 Sb., to i ve srovnání s dalšími vybranými trestnými činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. Další kapitola se zabývá analýzou aspektů definice trestného činu znásilnění založené na absenci souhlasu s pohlavním stykem. Na skutkovou podstatu trestného činu znásilnění a analýzu aspektů nově přijaté definice navazují vybraná související soudní rozhodnutí českých soudů. Závěr teoretické části představuje právní úpravu vybraných evropských států, konkrétně právně blízké Slovenské republiky v konceptu překonání odporu k pohlavnímu styku (souloži), sousedící Spolkové republiky Německo v konceptu „ne znamená ne“ a Španělského království v konceptu „pouze ano znamená ano“. Samostatná kapitola pak uvádí statistiky související s trestným činem znásilnění před jeho novelou, zejména statistiky z období let 2019 až září 2024, které jsou nezbytné pro zohlednění možných dopadů změny definice trestného činu znásilnění. Praktická část práce shrnuje a hodnotí poznatky získané v teoretické části a přináší návrhy de lege ferenda.

Obě definice trestného činu znásilnění mají zajisté své přednosti a nedostatky, jež si diplomová práce klade za cíl co nejvíce postihnout a závěrem posoudit a potvrdit či vyvrátit hypotézu, jež je stanovena pro tuto diplomovou práci. Cílem práce není vzhledem k rozsáhlosti tématu podat v plné komplexnosti obraz o všech souvisejících problematikách, jako jsou kromě dalšího jiné sexuální trestné činy, sexuální delikty páchané na nezletilých, oběti trestních činů či podrobná historie deliktu znásilnění. Práce se výše zmíněného dotýká pouze v té míře, v jaké je to nezbytné pro zpracování cíle práce, tedy posouzení nutnosti změny definice trestného činu znásilnění. Zejména oblasti obětí sexuálních deliktů a obraz vnímání veřejnosti a spjatých stereotypů by zasluhovaly samostatné zpracování, pro které zde není dostatek prostoru.

Zákonodárci by neměli podléhat aktuálním národním či mezinárodním tlakům ve společnosti a módním vlnám, měli by dbát na takovou úpravu definice trestného činu znásilnění, jež bude co nejvíce odpovídat kontextu právního řádu daného státu a stavu společnosti. Hlavním přínosem práce má být nestranné posouzení a komparace právní úpravy trestného činu znásilnění založené na překonání odporu při nesouhlasu s pohlavním stykem a právní úpravy stojící na absenci souhlasu s pohlavním stykem. Diplomová práce by v souhrnu měla přispět ke komplexnímu posouzení možných právních definic trestného činu znásilnění, a to i v kontextu již existující judikatury, která ve značné míře zpřesňuje a rozšiřuje výklad pojmů souvisejících se skutkovou podstatou trestného činu znásilnění v modelu překonání odporu k pohlavnímu styku.

1. Vývoj právní úpravy trestného činu znásilnění

Sexuální vztahy a sexuální delikty, jejichž historie je delší než státní zřízení, jsou nedílnou součástí lidských dějin a civilizace. Každý jedinec má přirozeně od počátku své existence fyziologické potřeby, jež zahrnují i právo účasti na sexuálních aktivitách. To potvrzuje Brzek: „*Lidská sexualita totiž představuje důležitou část lidské osobnosti a uspokojivě naplněný erotický život.*“¹⁶ S právem vykonávat sexuální praktiky jsou po celou dobu spjata ale i omezení odrážející stav kultury civilizace a společenské potřeby, z nichž vyplynuly normy náboženské, morální, právní či etické a zvyklosti. Jak uvádí Joana Bourkeová: „*Co je v sexu ‚normální‘ a ‚abnormální‘, se v průběhu dějin dramaticky měnilo a stále mění.*“¹⁷ Podle Zvěřiny je hlavním motivem znásilnění dosažení pohlavního vzrušení a sexuálního uspokojení, jež v některých případech vede až k sexuálním vraždám, kdy je oběť usmrcena v souvislosti s pachatelovým sexuální vzrušením a uspokojením¹⁸. V tomto kontextu nelze odhlédnout od vojenských konfliktů, revolucí, válek, kolonizací a zotročování, kdy je na ženu pohlíženo jako na součást válečné kořisti. Historické události provázené znásilňováním například uvádí Kovář: únos Sabineek v Římě, dobývání Tróje, pád Konstantinopole, třicetiletá válka, kolonizace Ameriky, obě světové války a jiné¹⁹. Z poslední doby jmenujme válečný konflikt na Ukrajině, kde o znásilněních na základě výpovědí obětí referuje komise zřízená radou OSN^{20, 21}. Neobvyklá nejsou ale ani znásilnění místních obyvatel páchaná členy mírových misí OSN a jiných mírových misí, kterým se podrobně věnuje publikace Gabrielle Simm. Jako nejznámější uvádí mírové operace v Kambodži a Somálsku z počátku devadesátých let, v Bosně a Hercegovině v devadesátých letech, v Libérii a Sierra Leone v roce 2002 a v Konžské demokratické republice z roku 2004²².

¹⁶ BRZEK, Antonín. *Sexuologie pro právníky*. Praha: Univerzita Karlova, Karolinum, 1997, s. 3. ISBN 80-7184-383-0.

¹⁷ BOURKE, Joanna. *Znásilnění: dějiny od roku 1860 do současnosti*. Praha: Mladá fronta, 2010, s. 409. ISBN 978-80-204-1984-2.

¹⁸ ZVĚŘINA, Jaroslav. *Lékařská sexuologie. Učební texty Univerzity Karlovy v Praze*. Praha: Karolinum, 2012, s. 52–53. ISBN 978-80-246-2049-7.

¹⁹ KOVÁŘ, Petr. *Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha: Maxdorf, 2008, s. 15. ISBN 978-80-7345-161-5.

²⁰ Report of the Independent International Commission of Inquiry on Ukraine. [online]. Human Rights Council: Independent International Commission of Inquiry on Ukraine, 2023-10-19. [cit. 2024-03-21]. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/hrcouncil/coiukraine/A-78-540-AEV.pdf>.

²¹ BŘEŠTAN Robert. *Mučení, vraždění, znásilňování, popisuje zpráva OSN zločiny Rusů na Ukrajině*. [online]. HlídacíPes.org, 2023-10-31. [cit. 2024-03-21]. Dostupné z: <https://hlidacipes.org/muceni-vrazdeni-znasilnovani-popisuje-zprava-osn-zlociny-rusu-na-ukrajine/>.

²² SIMM, Gabrielle. *Sex in peace operations*. [online]. Cambridge: Cambridge University Press, 2013, s. 1–4. [cit. 2024-03-21]. ISBN 1-107-35784-5. Dostupné z: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/natl-ebooks/detail.action?docID=1139720>.

Zmínky o trestání sexuálních zločinů nalezneme již ve Starém zákoně, z čehož vyplývá, že před vznikem státních zřízení byla regulace sexuálního chování spjata zejména s náboženskými předpisy.²³ Člověk může své potřeby uspokojovat způsobem, který mu vyhovuje, nicméně realizace nesmí zasáhnout do nezpochybnitelných práv jiných osob odmítnout aktivity, které jsou pro ně neakceptovatelné, ať již typem či formou jejich realizace. Omezení vykonávat zákonem zakázané sexuální aktivity netřeba zmiňovat. Odklon od norem byl předmětem převážně společenského odsouzení a náboženské represe, často pak i předmětem represe ze strany státu. S rozvojem civilizace se normy obecně vzato zpřísňují a upravují se i jevy dříve právem nereflktované. Jako příklad uveďme akceptaci muže jako oběti znásilnění, znásilnění mezi manželi nebo odklon od považování ženy za mužovo vlastnictví. Nutno podotknout, že ale ani sebestřísnější normy a tresty nemohou zabránit páchání znásilnění, únosů a dalších obdobně neakceptovatelných sexuálně motivovaných činů.²⁴

1.1. Starověk, středověk a novověk

Pojetí deliktu znásilnění, ve starém českém právu nazývaného „podávenie“, se v průběhu historie, zejména s postavením ženy, která byla dříve považována za vlastnictví muže a objekt nikoliv subjekt práva, měnilo. Znásilnění v jeho současném vnímání ve starověku nalézáme též pod pojmy jako cizoložství či únos žen. Delikt byl vždy řazen mezi ty nejzávažnější a přísněji trestaný. Užívané středověké tresty vyjmenovává Malý: „(...) *od pokut až po stětí či v případě, že šlo o násilné smilstvo s nezletilou dívkou, lámání kolem*.“²⁵ Před institucionalizací manželství byl častým a nikterak zarážejícím způsobem obstarání si ženy únos, nebylo tak nutné realizovat námluvy. Důkazem budiž i původ slova „rape“ z latinského „rapare“, což znamená „ukrást, zmocnit se či unést“²⁶. Podle Mitlöhnnera: „*Smrt za tento čin znalo právo babylonské, řecké, islámské, židovské (znásilnění vdané ženy) a římské (za znásilnění chlapce)*.“²⁷ O faktickém trestněprávním postihu v dnešním smyslu jeho chápání lze hovořit až s obdobím středověku, kdy se postavení ženy pozvolna, ale významně měnilo až do pojetí novověku a posledních desetiletí. O rovnoprávnosti či alespoň reálné rovnosti žen však ve středověku ani novověku nemůže být

²³ SCHELLE, Karel, Jaromír TAUCHEN a kol. *Sexuální trestné činy včera a dnes*. Ostrava: Key Publishing, 2014, s. 21. ISBN 978-80-7418-213-6.

²⁴ WEISS, Petr. *Sexuologie*. Praha: Grada, 2010, s. 511. ISBN 978-80-247-2492-8.

²⁵ MALÝ, Karel. Vývoj středověkého trestního práva. In: ADAMOVÁ, Karolína, a Karel MALÝ. *Světla a stíny středověkého práva: příspěvek k aplikaci „Principů“ E. F. Smidaka*. Praha: Havlíček Brain Team, 2006, s. 107. ISBN 80-903609-4-7.

²⁶ KOVÁŘ, Petr. *Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha: Maxdorf, 2008, s. 10. ISBN 978-80-7345-161-5.

²⁷ MITLÖHNER, Miroslav. Právní problematika v sexuologii. In: WEISS, Petr. *Sexuologie*. Praha: Grada, 2010, s. 511. ISBN 978-80-247-2492-8.

řeč.²⁸ Rovnoprávnosti ženy na území dnešní České republiky ženy dosáhly až v roce 1920, diskuse o jejich postavení ale trvají dodnes.²⁹

První právní normy, v kterých lze spatřovat činy připomínající znaky dnešního trestního činu znásilnění, nalézáme již v bibli. Pátá kniha Starého zákona, konkrétně Deuteronomium 22 uvádí:

Když dívku, pannu zasnoubenou muži, najde nějaký muž v městě a bude s ní ležet, vyvedete oba dva k bráně toho města, ukamenujete je a zemřou: dívka proto, že v městě nekřičela, a muž proto, že ponížil ženu svého bližního. Tak odstraníš zlo ze svého středu. (Deuteronomium 22:23–24)

Jestliže nalezne muž zasnoubenou dívku na poli a zmocní se jí a bude s ní ležet, zemře jenom ten muž, který s ní ležel. Dívce neuděláš nic. Dívka se nedopustila hříchu hodného smrti. Je to podobný případ, jako když někdo povstane proti svému bližnímu a zabije ho. Vždyť ji našel na poli, zasnoubená dívka křičela, ale nebyl tu nikdo, kdo by ji zachránil. (Deuteronomium 22:25-27)

Když najde muž dívku, pannu, která není zasnoubena, a chytí ji, bude s ní ležet a budou přistiženi, muž, který s ní ležel, dá otci té dívky padesát šekelů stříbra. Stane se jeho ženou, protože ji ponížil. Po celý svůj život ji nesmí propustit. (Deuteronomium 22:28–29)³⁰

Z ustanovení v knize Deuteronomium a kontextu lze dovodit, že staroizraelský právní pořádek rozlišoval několik situací – znásilnění panny (Dt. 22:28–29), znásilnění zasnoubené panny (Dt. 22:25–27), cizoložství zasnoubené panny (Dt. 23–24). Jak uvádí Vyhnánek, každá tato situace zakládá skutkovou podstatu sexuálního deliktu, jehož objektem je výlučné právo muže, ať již otce či manžela, rozhodovat o sexuálním partnerovi ženy. V případě cizoložství zasnoubené panny (Dt. 23–24) je nadto irelevantní, zda se styk odehrál se souhlasem ženy, či nikoliv, v případě odehrání se sexuálního deliktu ve městě se jednalo o nevyvratitelnou právní domněnku (pokud by volala o

²⁸ SCHELLE, Karel, Jaromír TAUCHEN a kol. *Sexuální trestné činy včera a dnes*. Ostrava: Key Publishing, 2014, s. 63–64. ISBN 978-80-7418-213-6.

²⁹ MALÝ, Karel. *Trestní právo v Čechách v 15–16. st.* Praha: Univerzita Karlova, 1989, s. 244–245. ISBN 80-246-3792-8.

³⁰ Deuteronomium 22: 23–29, 5. kniha Mojžíšova, Starý zákon, Bible Písmo svaté Starého a Nového zákona. Praha: Česká biblická společnost, 2008, s. 242. ISBN 978-80-85810-74-5.

pomoc, bylo by jí pomůženo) konsenzuálního cizoložství s trestem smrti pro oba, žena byla tedy považována za spolupachatele.³¹

Je patrné, že zásadní roli v trestu pro pachatele činu má status oběti, tedy dívky, zda je svobodná, či zasnoubená (trest smrti či trest vzít si ji a zaplatit), a její společenské postavení, které se odráželo v „ceně za nevěstu“. ³² Částka není vázána na míru použitého násilí, ale na sociální pozici jejího otce. Zasnoubení je spjato s povinností zachovávat věrnost muži. Pro snoubence je žena, na níž byl vykonán sexuální delikt „znehodnocena“, tomu odpovídá i trest ve formě smrti pro násilníka. Vzhledem k chápání sňatků jako obchodních transakcí a způsobu, jak bezproblémově předávat majetek a moc, nikoliv završení lásky dvou lidí, se dívka ponížením, tj. znásilněním, stává pro sňatkový trh neatraktivní a šance na uzavření manželství nemá prakticky žádné, účinky jsou pro ni devastační. Nadto pokud žena nevstoupila do manželství jako panna, byla vystavena možnému trestu ukamenování. V případě, že pachatel čin vykoná na dívce svobodné, jako trest je nucen zaplatit otcí dívky a vzít si ji za ženu. V případě, že muž nemůže tomuto dostat, neb je již ženatý, je trestán smrtí³³. Deflorací ztratila dcera pro otce cenu, nebyla toliko zničena její pověst jako zejména její kupní cena³⁴. Znásilnění je ve Starém zákoně vnímáno jako urážka na „cti rodiny“, „odplatné znásilnění“ neumožňoval³⁵.

V období středověku, zejména v době po institucionalizaci manželství, byla žena nadále vnímána jako objekt, nikoliv subjekt ochrany práv, neznamovala více než předmět prodeje a koupě. Její znásilnění nebo jiné znehodnocení nebylo vnímáno jako poškození práv samotné ženy, ale jako poškození práv muže, jemuž „patřila“ a jehož majetková práva byla chráněna.³⁶

Jak uvádí Kovář, v rané feudální společnosti byl únos dědičky a soulož s ní (konsenzuální či nekonsenzuální) způsobem, jak zvýšit své sociální postavení, tj. uzavřít manželství a získat kontrolu nad majetkem takto získané manželky. Tento způsob uzavírání sňatku byl častý ve všech sociálních vrstvách a výjimkou nebylo ani slovanské prostředí, jmenovat můžeme únos Jitky z rodu Bamberků českým panovníkem Břetislavem I. Nepřijatelnou a neprávnickou formou sňatku se

³¹ SCHELLE, Karel, Jaromír TAUCHEN a kol. *Sexuální trestné činy včera a dnes*. Ostrava: Key Publishing, 2014, s. 11–19. ISBN 978-80-7418-213-6.

³² SCHELLE, Karel, Jaromír TAUCHEN a kol. *Sexuální trestné činy včera a dnes*. Ostrava: Key Publishing, 2014, s. 11–19. ISBN 978-80-7418-213-6.

³³ KOVÁŘ, Petr. *Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha: Maxdorf, 2008, s. 10–11. ISBN 978-80-7345-161-5.

³⁴ BIČ, Miloš. *Radostná zvěst Starého zákona*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1981, s. 88.

³⁵ KOVÁŘ, Petr. *Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha: Maxdorf, 2008, s. 11. ISBN 978-80-7345-161-5.

³⁶ SCHELLE, Karel, Jaromír TAUCHEN a kol. *Sexuální trestné činy včera a dnes*. Ostrava: Key Publishing, 2014, s. 65. ISBN 978-80-7418-213-6.

„krádež nevěsty“ stává ve 12. století, kdy je znásilnění vnímáno jako vážný zločin na ženě, nikoliv na rodině či rodu.³⁷

Středověk nadto provázely pro něj charakteristické četné vojenské konflikty, během nichž docházelo k masivnímu znásilňování žen. Jak uvádí Kovář, znásilnění žen je plánováno jako primárně agresivní akt, jenž sleduje jednak uspokojení vlastních potřeb, ale i narušení lidské důstojnosti oběti, její ponížení a poškození a demonstruje před nepřítelem jeho porážku, jeho slabost. Poražení jsou často nuceni být znásilňování přítomni.³⁸

1.1.1. Brikcího práva městská z roku 1536

Prameny práva z období středověku a raného novověku se zachovaly pouze torzovitě, se vznikem měst vznikají i právní kodexy. O činu znásilnění referují v dobovém duchu Brikcího práva městská z roku 1536 v kapitole 41 artikuli I., kde je nadále v roli pachatele výhradně muž: „Kdož by z násilí panen a paní přemožen byl, s'at bude.“³⁹ Navazují ustanovení o dokazování. Kapitola 41 artikule XI. upravuje únos, uváděný jako „uloudění“: „Ulaudí-li let nemajíc pannu kdo s násilím z domu, má s'at býti. (...) Jest-li že by kdo druhému ženu jeho vlastní ulaudil: bude-li sedmi svědky přemožen, saud kolu postoupí.“⁴⁰ Stětím byl trestán únos panny mladší dvanácti let nebo vdovy, naražením na kůl únos manželky.⁴¹ Výjimka z trestu smrti pro násilníka, za předpokladu že on i dívka jsou svobodní, je uvedena kapitole 62⁴²: „Jest-li že by panna před saudem, jakož jest obyčej, dobrovolně k násilníku přistoupila, bude jemu dána za ženu...“⁴³

1.1.2. Práva městská Království českého z roku 1579

Zásadním právním pramenem 16. století nejen pro úpravu znásilnění byla Koldínova Práva městská Království českého z roku 1579, tzv. Koldínův zákoník městského práva, který obecně překonal do té doby panující partikularismus městských práv.⁴⁴ Za násilné smilstvo je ukládán

³⁷ KOVÁŘ, Petr. *Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha: Maxdorf, 2008, s. 11–12. ISBN 978-80-7345-161-5.

³⁸ KOVÁŘ, Petr. *Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha: Maxdorf, 2008, s. 16. ISBN 978-80-7345-161-5.

³⁹ BRIKČÍ Z LICKA, Matěj, Josef JIREČEK a Hermenegild JIREČEK. [online]. *M. Brikcího z Licka Práva městská*. Praha: Právnická jednota, 1880, s. 241. [cit. 2024-03-21]. Dostupné z: <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/14200>.

⁴⁰ BRIKČÍ Z LICKA, Matěj, Josef JIREČEK a Hermenegild JIREČEK. [online]. *M. Brikcího z Licka: Práva městská*. Praha: Právnická jednota, 1880, s. 246. [cit. 2024-03-21]. Dostupné z: <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/14200>.

⁴¹ MALÝ, Karel. *Trestní právo v Čechách v 15–16. st.* Praha: Univerzita Karlova, 1989, s. 239–240. ISBN 80-246-3792-8.

⁴² BRIKČÍ Z LICKA, Matěj, Josef JIREČEK a Hermenegild JIREČEK. [online]. *M. Brikcího z Licka Práva městská*. Praha: Právnická jednota, 1880, s. 289. [cit. 2024-03-21]. Dostupné z: <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/14200>.

⁴³ VACEK, Josef. *Sexuální delikty před apelačním soudem v letech 1687–1727: proměna rozhodovací praxe po přijetí Constitutio criminalis Josephina*. Praha: Academia, 2021, s. 80. ISBN 978-80-200-3226-3.

⁴⁴ ADAMOVIČ, Karolína a Ladislav SOUKUP. *Prameny k dějinám práva v českých zemích*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, s. 97. ISBN 978-80-7380-271-4.

trest smrti mečem či vpletením do kola a je požadováno, aby žena násilí prokázala. Jak uvádí Malý, násilí měla prokázat křikem nebo příznaky způsobeného násilí na šatě nebo těle. Následně pak již stačila její přísaha a násilník byl usvědčen.⁴⁵ Podobně jako u Brikcího násilníkem může být nadále pouze muž, žena je pouze obětí. Jak upozorňuje Francek, jako oběti Koldín zmiňuje pouze panny a vdovy, znásilnění vdaných žen není bráno v úvahu.⁴⁶ Více samotná nebývale podrobná úprava znásilnění v Koldínově díle v článku M. XXXI. odst. I.: „*Kdo by na pannu neb vdovu poctivou mocí sáhl, ji jal a zavezl neb zavedl a potom ji násilí učinil, ten každý mečem strestán, a byl-li by z lehkých osob, tedy do kola vpleten býti má.*“ Únos ani „uloudění“ již úprava nezná, spojuje je pouze s výše uvedeným násilným smilstvem.⁴⁷ Pojem poctivosti zde odkazuje na článek M. XXXIII. odst. 2, jenž odpírá ochranu ženám nedobré pověsti – nevěstkám a „nepoctivým“ ženám⁴⁸ s odůvodněním, že: „*(...) předešle poctivosti své nešetříce, s mnohými smilniti přivýkly.*“⁴⁹ Rozhodujícím důkazem pro soudy byla ztráta panenství, zda byla dívka „porušena“ nebo znásilněna zkoumaly „poctivé“ ženy na příkaz městských soudů. Trest se zpříšňuje při spáchání deliktu na nezletilých dívkách, v městské praxi do věku dvanácti let.⁵⁰ I Koldín umožňuje neuplatnění trestu smrti pro násilníka, to v případě, kdy žena před soudem prohlásí, že si muže chce vzít za manžela. Z důvodu zachování cti ženy je ale i přesto pachatel potrestán vězením či peněžitou pokutou.⁵¹

1.1.3. Constitutio criminalis Josephina z roku 1707

Znásilnění je trestáno smrtí i v trestním zákoníku Josefa I. Constitutio criminalis Josephina, česky Nové útrpné a hrdelní právo pro Království české, Markrabství moravské a Knížectví slezské v § 22 článku XIX: „*Kdož by poctivou pannu, vdovu neb taky cizí manželku násilně a proti její vůli zprznil, ten se podavy, neb smilstva násilného dopouští, které mečem se tresce.*“⁵² Oproti

⁴⁵ MALÝ, Karel. *Trestní právo v Čechách v 15–16. st.* Praha: Univerzita Karlova, 1989, s. 244–245. ISBN 80-246-3792-8.

⁴⁶ FRANCEK, Jindřich. *Manželské a jiné vibrace v českých zemích raného novověku.* Praha: Havran, 2022, s. 231. ISBN 978-80-87341-57-5.

⁴⁷ MALÝ, Karel, Ladislav SOUKUP, Petra SKŘEJPKOVÁ a Jiří ŠOUŠA. *Práva městská Království českého: edice s komentářem.* Praha: Karolinum, 2013, s. 275–276, 556. ISBN 978-80-246-2117-3.

⁴⁸ SCHELLE, Karel, Jaromír TAUCHEN a kol. *Sexuální trestné činy včera a dnes.* Ostrava: Key Publishing, 2014, s. 92. ISBN 978-80-7418-213-6.

⁴⁹ MALÝ, Karel, Ladislav SOUKUP, Petra SKŘEJPKOVÁ a Jiří ŠOUŠA. *Práva městská Království českého: edice s komentářem.* Praha: Karolinum, 2013, s. 276, 556. ISBN 978-80-246-2117-3.

⁵⁰ MALÝ, Karel. *Trestní právo v Čechách v 15–16. st.* Praha: Univerzita Karlova, 1989, s. 244–245. ISBN 80-246-3792-8.

⁵¹ VACEK, Josef. *Sexuální delikty před apelačním soudem v letech 1687–1727: proměna rozhodovací praxe po přijetí Constitutio criminalis Josephina.* Praha: Academia, 2021, s. 80–81. ISBN 978-80-200-3226-3.

⁵² Constitutio criminalis Josephina - Geho Milosti Římského Cýsaře Vherského a Českého Krále ec. Jozeffa Prwnjho. Arcy-Knjzete Rakauského ec. Pána nasseho Negmilostiwěgssýho. Nowé Práwo Vtrpné a Hrdelnj pro Králowstwj České Margabstwj Morawské a Knjzetcstwj Slezské. [online]. Praha: V Dědičůw Jana Karla Geřábka skrze Jana Adama Cecynkara Faktora, 1708, s. 67. [cit. 2024-03-21]. Dostupné z: <https://eod.vkol.cz/ii630310/ii630310.pdf>.

předchozím úpravám zde není zapotřebí užití samotného násilí: „... skutek s velkou pohružkou bez dalšího násilí od ní vymohl.“⁵³ Toto je zásadní posun v pojetí znásilnění, v Josephině postačí k přinucení ženy k sexuálnímu aktu pocítění hrozby ze strany násilníka, zpravidla slovním nátlakem, pohružkou násilí. Oproti předchozím Brikcího a Koldínově kodexům v Josephině není možné vyvinění z hrdelního trestu. Při znásilnění nezletilé dívky a ženy – „duchovní osoby“ ženy je trest zpřísněn: „*Takový zločinec po stalém hlavy stěti na kolo položen býti má*“⁵⁴. Obdobně se trest zpříšňoval, pokud násilník současně spáchal činem cizoložství, či se znásilnění dopustil Žid na křesťance.⁵⁵

1.1.4. Constitutio criminalis Theresiana z roku 1768

Následující Constitutio criminalis Theresiana („Tereziána“) z roku 1768 vycházel z Constitutio criminalis Josephina a navazoval na rakouské trestní právo Constitutio criminalis Ferdinanda z roku 1656.⁵⁶ Znásilnění charakterizuje Tereziánský hrdelní řád slovy: „*Kdo dobrověstné panně, vdově aneb paní násilím a proti vůli její panenskou aneb panickou čest odejme, ten páchá skutek znásilnění.*“⁵⁷ Poslední předosvícenský trestní předpis byl na svou dobu zastaralý, oproti předchozí úpravě nezaznamenal výraznějších změn.⁵⁸ Tresty za znásilnění byly nadále velmi kruté, koncepce byla založená na feudálním absolutistickém režimu, trest měl charakter msty na odsouzeném a měl odstrašovat veřejnost od páchání trestné činnosti.⁵⁹

⁵³ Constitutio criminalis Josephina - Geho Milosti Římského Cýsaře Vherského a Českého Krále ec. Jozeffa Prwnjho. Arcy-Knjžete Rakauského ec. Pána nasseho Negmilostiwěgssýho. Nowé Práwo Vtrpné a Hrdelnj pro Králowstwj České Margabstwj Morawské a Knjžetctstwj Slezské. [online]. Praha: V Dědičůw Jana Karla Geřábka skrze Jana Adama Cecynkara Faktora, 1708, s. 67. [cit. 2024-03-21]. Dostupné z: <https://eod.vkol.cz/ii630310/ii630310.pdf>.

⁵⁴ Constitutio criminalis Josephina - Geho Milosti Římského Cýsaře Vherského a Českého Krále ec. Jozeffa Prwnjho. Arcy-Knjžete Rakauského ec. Pána nasseho Negmilostiwěgssýho. Nowé Práwo Vtrpné a Hrdelnj pro Králowstwj České Margabstwj Morawské a Knjžetctstwj Slezské. [online]. Praha: V Dědičůw Jana Karla Geřábka skrze Jana Adama Cecynkara Faktora, 1708, s. 67. [cit. 2024-03-21]. Dostupné z: <https://eod.vkol.cz/ii630310/ii630310.pdf>.

⁵⁵ VACEK, Josef. *Sexuální delikty před apelačním soudem v letech 1687–1727: proměna rozhodovací praxe po přijetí Constitutio criminalis Josephina*. Praha: Academia, 2021, s. 81–82. ISBN 978-80-200-3226-3.

⁵⁶ MALÝ, Karel a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha: Leges, 2010, s. 192. ISBN 978-80-87212-39-4.

⁵⁷ Constitutio Criminalis Theresiana aneb Římské Cýsařské w Vhřjch a Vžeskách etc. etc. Králowské Aposstolské Milosti Marye Terezye Arcy-Kněžny Rakauské. hrdelnj Práwnj Řžád. [online]. Vídeň: U Jana Tomáše Urozeného z Trattnerůw, 1769. [cit. 2024-03-26]. Dostupné z: https://digital.onb.ac.at/OnbViewer/viewer.faces?doc=ABO_%2BZ177445104.

⁵⁸ FRANCEK, Jindřich. *Manželské a jiné vibrace v českých zemích raného novověku*. Praha: Havran, 2022, s. 232. ISBN 978-80-87341-57-5.

⁵⁹ VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 28. ISBN 80-210-4056-4.

1.1.5. Všeobecný zákoník o zločinech a trestech za ně Josefa II. z roku 1787

Všeobecný zákoník o zločinech a trestech z roku 1787 znamenal pro trestní právo řadu zásadních změn. Definici násilného smilstva v překladu reprodukuje Francek⁶⁰ takto: „*Smilstvo násilné páchá onen, jenž nějakou osobu ženskou z toho oumyslu hanebného, by ji zprznil, násilným svázáním nebo s nápomocníky nešlechtnosti své, jeho žádostem trestanlivým odporovati v nemožnost postavuje a ji potom v takovém stavu násilném skutečně zprznil.*“⁶¹ Technicky dokonalý, stručný a úplný zákoník odpovídající potřebám nastupujícího měšťanstva vznikl pod vlivem osvícenství, v jeho duchu se měnil i pohled na ukládané tresty, ty měly být proporční mezi společenskou nebezpečností a přísností trestu, neměly nadále plnit pouze odplatnou funkci, ale měly sloužit k nápravě pachatele. V této době se upustilo od feudálních trestů, nicméně ač se trest smrti za znásilnění již neukládal, existující tresty byly i tak velmi kruté, mezi nimi vypalování cejchu, bití nebo pranýřování. Obecně je zákoníku vytykána přílišnost krutých tělesných trestů. Konkrétní příklady uložených trestů v polovině 18. století za delikt znásilnění uvádí Francek, v prvním procesu se jednalo o znásilnění šestileté dívky, v druhém o znásilnění jedenáctileté židovské dívky, v obou případech apelační soud udělil dvouletý trest nucených prací a trest ranami karabáčem.⁶² Malý též upozorňuje, že Josefův zákoník vylučuje trestání podle volné úvahy soudců či analogie a poprvé je uplatněna zásada *nullum crimen sine lege* (žádný zločin bez zákona) a *nulla poena sine lege* (žádný trest bez zákona).⁶³

1.1.6. Zákoník o zločinech a těžkých policejních přestupcích z roku 1803

Zákoník o zločinech a těžkých policejních přestupcích z roku 1803, v českém překladu vydaný v roce 1804 pod názvem *Kniha práv nad přečiněními hrdelními a těžkými řádu Městského (totiž Policie) přestupky*, navázal na Josefův zákoník z roku 1787 a rozvinul všechny jeho přednosti. Je přehledný, obsahuje přesné formulace a je dostatečně obecný, tudíž není kasuistický. Rozlišuje zločiny a přestupky, každá část je doplněna o příslušná procesní ustanovení. Podle Malého kodex ovlivnil trestní právo u nás prakticky až do roku 1949, neboť zákoník o zločinech, přečinech a přestupcích z roku 1852 byl jeho pouhou novelizací.⁶⁴

⁶⁰ FRANCEK, Jindřich. *Manželské a jiné vibrace v českých zemích raného novověku*. Praha: Havran, 2022, s. 232. ISBN 978-80-87341-57-5.

⁶¹ *Práva všeobecná nad Proviněnými a jich Trestmi*. [online]. Vídeň: U Jana Tomáše Urozeného z Trattnerůw, 1787 [cit. 2024-03-26]. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=4r1CAAAAcAAJ&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false.

⁶² FRANCEK, Jindřich. *Zločin a sex v českých dějinách. Manželské spory a sexuální kriminalita v raném novověku*. Praha: Rybka Publishers, 2000, str. 114. ISBN 80-86182-29-0, ISBN 80-242-0490-8.

⁶³ MALÝ, Karel a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha: Leges, 2010, s. 193–194. ISBN 978-80-87212-39-4.

⁶⁴ MALÝ, Karel a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha: Leges, 2010, s. 194–195. ISBN 978-80-87212-39-4.

Zločin násilného smilstva, jak je trestný čin znásilnění v kodexu nazýván, je upraven v Hlavě XV. O smilstvu násilném a jiných smilných případech v § 110 následovně: „*Kdož osobu ženskou pohrůzkou nebezpečnou, skutečným násilím neb lstnou omámitostí smyslův jejich ohromí, že chlípnosti a žádostem jeho odolati a odporovati s to není: v takovém stavu ji zprzně a zmrhaje, zločin smilstva násilného páchá.*“ Trestní postih stanovuje § 111: „*Trest smilstva násilného jest žalář těžký mezi i 5 a 9 lety. Došla-li z násilí takového škoda znamenitá uražené osoby ženské na jejím zdraví, aneb snad docela na jejím živobytí, tedy trestu trvanlivost mezi 9 a 12 lety prodloužena býti má.*“⁶⁵ Z výše uvedeného vyplývá, že znásilněna mohla být stejně jako v předchozích úpravách nadále pouze žena. Změnu lze spatřovat ve formě trestů, není užíván trest smrti či mučení, nicméně počínaje těžkým žalářem je odsouzený ponechán v izolaci ukovaný na nohou s omezeným přísunem jídla, tudíž trest žalářem byl nadále trestem přísným.⁶⁶

Ustanovení § 112 Zprznění a zmrhání osoby nedospělé je obdobou dnešního trestného činu pohlavního zneužití, kde trest je stejný jako v případě násilného smilstva.⁶⁷

1.1.7. Zákon o zločinech, přečinech a přestupcích z roku 1852

Zákon o zločinech, přečinech a přestupcích z roku 1852 je novelou zákoníku z roku 1803, oproti němu je v zákoně obsaženo pouze hmotné právo, nikoliv procesní, na rozdíl od zákoníku již rozlišuje nejen zločiny a přestupky, ale i přečiny.⁶⁸

Delikt znásilnění je pod pojmem násilného smilstva zařazen mezi zločiny a je upraven v § 125 dílu I., hlavy XIV. O násilném smilstvu, zprznění a o jiných těžkých případech smilstva mluví takto: „*Kdo osobu ženskou nebezpečným vyhrožováním, skutečně vykonaným násilím nebo lstivým omámením smyslů učiní neschopnou, by mu odpor činila, a v stavu tomto jí zneužije k mimomanželské souloži, dopustí se zločinu násilného smilstva.*“⁶⁹ Pachatel může čin spáchat nadále pouze na ženě, vyjímaje manželku, jejíž znásilnění je stíháno až od roku 1950 trestním zákonem č. 86/1950 Sb. Trestním postihem za násilné smilstvo je těžký žalář v délce pěti až deseti let. Trest může být zpřísněn až na dvacet let nebo na doživotí, pokud oběti vznikla „*důležitá škoda na zdraví nebo dokonce na životě*“, škodou je myšlena například nákaza pohlavní nemocí nebo

⁶⁵ Kniha práw nad přečiněnjmi hrdelnjmi a těžkými řádu Městského, (totiž Policýe) přestupky. [online]. Vídeň: U Jana Tomáše Urozeného z Trattnerůw, 1804 [cit. 2024-03-26]. Dostupné z: <https://kramerius.nkp.cz/kramerius/MShowMonograph.do?id=21924>.

⁶⁶ MALÝ, Karel a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha: Leges, 2010, s. 195. ISBN 978-80-87212-39-4.

⁶⁷ Kniha práw nad přečiněnjmi hrdelnjmi a těžkými řádu Městského, (totiž Policýe) přestupky. [online]. Vídeň: U Jana Tomáše Urozeného z Trattnerůw, 1804 [cit. 2024-03-26]. Dostupné z: <https://kramerius.nkp.cz/kramerius/MShowMonograph.do?id=21924>

⁶⁸ MALÝ, Karel a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha: Leges, 2010, s. 276, 278. ISBN 978-80-87212-39-4.

⁶⁹ Zákon č. 117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích.

otěhotnění oběti, ale pouze pokud žena byla nedospělá a tělesně nevyvinutá. Druhou skutkovou podstatu násilného smilstva nalezneme v § 127, který postihuje případy znásilnění bezbranné osoby nebo osoby ve stavu bez sebe anebo osoby mladší čtrnácti let, přičemž použití násilí zde nebylo požadováno, trestání bylo stejné jako v § 125.⁷⁰ Jak bylo řečeno, pod skutkovou podstatou násilného smilstva podle § 125 je možné znásilnit pouze ženu, nicméně § 129 Zločiny smilstva proti přírodě v kontextu § 130 umožňuje trestně postihnout i znásilnění muže v rámci skutkové podstaty homosexuality.⁷¹

1.2. Trestní zákon č. 86/1950 Sb.

Rozpad Rakouska-Uherska a vznik samostatného Československa v roce 1918 vyvolal otázku, jaké právo bude v nové republice platit. Prostřednictvím prvního zákona Československé republiky z. č. 11/1918 Sb., tzv. recepční normy, byl na českém území recipován trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích č. 117/1852 ř. z., vycházející ze sto deset let starých základů, zatímco na Slovensku a v Podkarpatské Rusi platil značně modernější uherský trestní zákon o zločinech a přečinech z roku 1878 a trestní zákon o přestupcích z roku 1879. Recepční norma měla za následek dvojkolejnost práva a značnou nepřehlednost, ke které přispěla i celá řada vedlejších trestních zákonů. Snahy o unifikaci, za jejichž účelem bylo při vládě ČSR zřízeno i speciální ministerstvo unifikací, úspěšné nebyly, vedly pouze k částečné unifikaci.⁷²

K unifikaci trestního práva došlo až přijetím souhrnné kodifikace v období komunismu dne 12. července 1950.⁷³ Zákon vznikl během tzv. právnické dvouletky v období 1948 až 1950, kdy se rekodifikovala všechna odvětví československého práva podle sovětského vzoru a socialistických principů, tak aby právo odpovídalo změněným politickým, sociálním a ekonomickým poměrům „lidovědemokratického“ státu.⁷⁴

Trestní zákon č. 86/1950 Sb. upravuje znásilnění v druhém oddílu hlavy sedmé s názvem Trestné činy proti důstojnosti člověka. Oddíl dále ukotvuje trestné činy pohlavního zneužití, pohlavní styk s osobou téhož pohlaví, soulož mezi příbuznými, obchod se ženami, kuplířství a ohrožení mravnosti. V zákoně není již více uváděn pojem násilné smilstvo, jako tomu bylo

⁷⁰ SCHELLE, Karel, Jaromír TAUCHEN a kol. *Sexuální trestné činy včera a dnes*. Ostrava: Key Publishing, 2014, s. 164–165. ISBN 978-80-7418-213-6.

⁷¹ POLÁČEK, František, Josef DUŠEK, Ladislav HOLUBEC, Lumír LELEK a Vojtěch PŘICHYSTAL. *Československé trestní zákony platné v zemích České a Moravskoslezské*. Praha: V. Linhart, 1946, s. 74.

⁷² VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 36–40. ISBN 80-210-4056-4.

⁷³ KUKLÍK, Jan, Karolína ADAMOVÁ, Petr BĚLOVSKÝ, Zdeněk KÜHN a Pavel MARŠÁLEK et al. *Dějiny československého práva 1945–1989*. Praha: Auditorium, 2011, s. 87. ISBN 978-80-87284-17-9.

⁷⁴ KUKLÍK, Jan, Karolína ADAMOVÁ, Petr BĚLOVSKÝ, Zdeněk KÜHN a Pavel MARŠÁLEK et al. *Dějiny československého práva 1945–1989*. Praha: Auditorium, 2011, s. 87. ISBN 978-80-87284-17-9.

v předchozích úpravách, nově je užíváno pojmu znásilnění. Jak vyplývá z definice uváděné v § 238: „*Kdo násilím nebo pohrůzkou bezprostředního násilí donutí ženu k souloži, nebo kdo k takovému účelu zneužije její bezbrannosti, bude potrestán odnětím svobody na pět až deset let.*“⁷⁵ Z hlediska trestů byl zákon oproti pozdějším úpravám přísnější, v základní skutkové podstatě trest odnětí svobody činil pět až deset let, v kvalifikované deset až dvacet let. Pokud byla znásilněním způsobena smrt, byl pachatel potrestán odnětím svobody na doživotí. Zákonodárce zmírnil trest doživotí novelou č. 63/1956 Sb., a to na trest odnětí svobody v délce trvání patnácti až dvaceti pěti let.⁷⁶

Oproti předcházejícímu zákonu o zločinech, přečinech a přestupcích z roku 1852 předmětem útoků je nadále pouze žena, přelomově se však mohl znásilnění dopustit i muž vůči své manželce. Objektivní stránka trestného činu znásilnění nadále spočívá pouze ve vykonání soulože, jiné formy sexuálních praktik, jmenujme zejména orální nebo anální sex, v rámci této skutkové podstaty postihovány nejsou, dle jejich intenzity jsou trestány jako vydírání, omezování osobní svobody a jiné. Muž v definici znásilnění uveden není, nicméně jeho znásilnění bylo postihováno pod § 233 jako trestný čin vydírání, avšak s výrazně nižší trestní sazbou, v kvalifikované skutkové podstatě odnětím svobody na nejvýše pět let, v základní na nejvýše dva roky.

1.3. Trestní zákon č. 140/1961 Sb.

S ohledem na nepřilíš kvalitní zpracování trestního zákona z roku 1950 a současně ve spojitosti s politickou objednávkou, již popisuje Vojáček: „(...) *československé stranické a státní vedení proklamovalo vybudování socialistické společnosti spojené s odstraněním základních třídních antagonistů (...)*“⁷⁷, byl v roce 1961 přijat trestní zákon č. 140/1961 Sb., který platil až do roku 2010. Zákon snižoval trestní sazbu na nejvýše patnáct let, trest smrti se stal výjimečným, a to zejména v souvislosti s preferencí ochrany republiky pro trestné činy proti republice nebo trestné činy vojenské. V zákoně jsou zjevné disproporce mezi závažností trestného činu a trestem za něj. Vojáček poukazuje na zásadní ochranu majetku v socialistickém společenském vlastnictví oproti slabé ochraně majetků občanů.⁷⁸

⁷⁵ Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákoník.

⁷⁶ Zákon č. 63/1956 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní zákon č. 86/1950 Sb.

⁷⁷ KNOLL, Vilém, Karel SCHELLE a Ladislav VOJÁČEK. *České právní dějiny*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016, s. 627. ISBN 978-80-7380-575-3.

⁷⁸ KNOLL, Vilém, Karel SCHELLE a Ladislav VOJÁČEK. *České právní dějiny*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016, s. 628. ISBN 978-80-7380-575-3.

Trestný čin znásilnění je v kodexu upraven v § 241 druhého oddílu Trestné činy proti lidské důstojnosti hlavy osmé Trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti následovně:

- (1) *Kdo násilím nebo pohrůzkou bezprostředního násilí donutí ženu k souloži, nebo kdo k takovému činu zneužije její bezbrannosti, bude potrestán odnětím svobody na tři léta až osm let.*
- (2) *Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán,*
 - a) *způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví, nebo*
 - b) *spáchá-li takový čin na ženě mladší než patnáct let.*
- (3) *Odnětím svobody na deset až patnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.*⁷⁹

V porovnání s předchozí úpravou znění trestného činu nezaznamenalo vyjma snížení maximální trestní sazby na nejvýše patnáct let z původních dvaceti pěti let žádné změny, základní skutková podstata zůstala zachována.⁸⁰ Postihované jednání je nadále pouze soulož, jiné sexuálně agresivní konání pod § 241 zahrnuto není, to je možné stíhat podle jiných nesexuálních skutkových podstat, jako jsou omezování osobní svobody, vydírání, ublížení na zdraví, případně i dokonce vražda.⁸¹

Společný signifikantní atribut trestných činů proti lidské důstojnosti z osmé hlavy zvláštní části trestního zákona spatřuje Jelínek během svého příspěvku na semináři pořádaném v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR v 2000 k novelizaci trestního zákona ve vysoké legislativní stabilitě, kdy od vzniku zákona bylo přijato pouze minimum novel.⁸² Jmenuje novelu z prosince 1990, která vypustila ustanovení o trestnosti pohlavního styku s osobou stejného pohlaví.⁸³ Konkrétně na trestání znásilnění mělo po listopadu 1989 vliv přijetí novely zákona č. 175/1990 Sb., která do § 89 zařadila odstavec šest následujícího znění: „*Trestný čin je spáchán násilím i tehdy, je-li spáchán na osobě, kterou pachatel uvedl do stavu bezbrannosti lstí,*“⁸⁴ jež je obdobou dnes platného § 119 trestního zákoníku č. 40/2009 Sb., a přijetí novely č. 557/1991 Sb.

⁷⁹ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon.

⁸⁰ JELÍNEK, Jirí. Současná právní úprava mravnostních deliktů a její nedostatky. In: LANGER, Ivan a Alena MACKOVÁ. *Trestný čin znásilnění a jeho oběti: sborník ze semináře pořádaný místopředsedou Poslanecké sněmovny Ivanem Langrem*. Praha: Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR, 2000, s. 7–9.

⁸¹ MITLÖHNER, Miroslav. *Několik úvah nad trestným činem znásilnění podle § 241 TZ po novele*. Trestní právo, 2002, č. 10, s. 11–13. ISSN 1211-2860.

⁸² JELÍNEK, Jirí. Současná právní úprava mravnostních deliktů a její nedostatky. In: LANGER, Ivan a Alena MACKOVÁ. *Trestný čin znásilnění a jeho oběti: sborník ze semináře pořádaný místopředsedou Poslanecké sněmovny Ivanem Langrem*. Praha: Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR, 2000, s. 7–9.

⁸³ MITLÖHNER, Miroslav. *Několik úvah nad trestným činem znásilnění podle § 241 TZ po novele*. Trestní právo, 2002, č. 10, s. 11–13. ISSN 1211-2860.

⁸⁴ Zákon č. 175/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní zákon.

v prosinci 1991 ve Federálním shromáždění, která překvapivě snížila dolní hranici základní trestní sazby odnětí svobody u znásilnění ze tří let na dva roky⁸⁵. Důvod snížení trestní sazby spatřuje Kuchta v možnosti udělit za spáchání trestného činu v prvním odstavci podmíněný trest.⁸⁶

1.4. Novela č. 144/2001 Sb.

Zásadní novela trestního zákona, tzv. Langrova, měla napravit v praxi často přítomné dva podstatné nedostatky právní úpravy znásilnění, na které upozorňovala odborná veřejnost a nad nimiž se pobuřovala i široká veřejnost. Ač již v té době byly známy probíhající přípravy na rekodifikaci trestního zákona, přijetí novely redefinující trestný čin znásilnění se jevilo jako nevyhnutelné. Před přijetím novely č. 144/2001 Sb. byla postihována znásilnění vykonaná výhradně na ženách a dále pouze jednání, která byla učiněna na oběti formou „klasické“ soulože, v praxi i teorii vnímáno jako spojení pohlavních orgánů muže a ženy (coniunctio membrorum). Další jednání jako orální sex nebo anální sex, často praktikované více pachateli, nebo jiné formy sexuálních útoků, při nichž nedochází ke spojení pohlavních orgánů muže a ženy, pod touto skutkovou podstatou trestány nebyly.⁸⁷ Jako příklad dále Císařová vyjmenovává případy, kdy pachatelé drží oběť a dopouštějí se na ní dotyky pohlavního zneužití, čímž se sami uspokojují, nebo dráždění ženy násilím proti její vůli vibrátorem.⁸⁸ Jak podotkla policejní psycholožka Čírtková na semináři k redefinici trestného činu znásilnění: „(...) oběti traumatizuje daleko víc takové sexuální násilí, které neodpovídá obrazu nejběžnější sexuální klasiky a rutiny“.⁸⁹ Paradoxně tak některé sexuální útoky nevykonané jako „klasická“ soulož, ač zanechávající na obětech vzhledem k jejich často velmi brutální formě mnohem více traumatizující psychické následky, byly trestány jako pouhé vydírání, nebo dokonce omezování osobní svobody s nejvyšší trestní sazbou v uvedeném pořadí tři a dva roky odnětí svobody. Tedy nejpřísněji uložené tresty v těchto skutkových podstatách byly na dolní hranici trestní sazby za znásilnění, jež činila dva roky. V pojetí zákona z roku 1961 byli podle Langra neoprávněně zvýhodňováni vedle výše zmíněných pachatelů jiné než „klasické“ soulože také pachatelé znásilnění na mužích, přičemž se často

⁸⁵ Zákon č. 557/1991 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní zákon.

⁸⁶ SCHELLE, Karel, Jaromír TAUCHEN a kol. *Sexuální trestné činy včera a dnes*. Ostrava: Key Publishing, 2014, s. 222. ISBN 978-80-7418-213-6.

⁸⁷ CÍSAŘOVÁ, Dagmar. K otázce postihu trestných činů proti lidské důstojnosti. In: 9. ročník: MITLÖHNER, Miroslav. *9. celostátní kongres k sexuální výchově v České republice: Pardubice 2001, 18-20. října 2001: sborník referátů*. [online]. Praha: Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu, 2001, s. 11–13. [cit. 2024-04-04]. ISBN 80-86559-02-5. Dostupné z: https://www.planovanirodiny.cz/storage/sborniky/09_kongres_01.pdf.

⁸⁸ CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Ke koncepci postihu trestných činů proti lidské důstojnosti*. Trestní právo, 2001, č. 11, s. 6–7. ISSN 1211-2860.

⁸⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Oběti mravnostních deliktů z pohledu psychologů. In: LANGER, Ivan a Alena MACKOVÁ. *Trestný čin znásilnění a jeho oběti: sborník ze semináře pořádaný místopředsedou Poslanecké sněmovny Ivanem Langrem*. Praha: Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR, 2000, s. 30.

jednalo o případy znásilnění dětí.⁹⁰ Zde Langer patrně upozorňuje zejména na útoky uskutečněné na chlapcích starších patnácti let, sexuálně motivované útoky na děti do patnácti let jsou v zákoně z roku 1961⁹¹ postihovány jako pohlavní zneužívání.⁹²

Nová formulace znásilnění v § 241 trestního zákoníku přijatá novelou s účinností ode dne 1. května 2001 stanovila:

- (1) *Kdo násilím nebo pohnutkou bezprostředního násilí donutí jiného k souloži nebo k jinému obdobnému pohlavnímu styku nebo kdo k takovému činu zneužije bezbrannosti jiného, bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až osm let.*
- (2) *Odnětím svobody na tři léta až deset let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na osobě mladší než osmnáct let.*
- (3) *Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán,*
 - a) *způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví, nebo*
 - b) *spáchá-li takový čin na osobě mladší než patnáct let.*
- (4) *Odnětím svobody na deset až patnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.*⁹³

Trestnost znásilnění je v nové definici rozšířena, předmětem útoku již nadále není pouze žena. Zákon oproti dříve jedinému jednání s přijetím novely rozeznává dva druhy jednání, kterými se za splnění dalších v daném paragrafu stanovených podmínek naplní skutková podstata trestného činu znásilnění. Jednáním je v prvním případě již dříve obsažená soulož, ve druhém případě jiný obdobný pohlavní styk.

Soulož neboli coitus je chápána v právní teorii i praxi jako spojení pohlavních orgánů muže a ženy v jednom okamžiku. Pro dokonání znásilnění postačí, pokud dojde jen k částečnému zasunutí pohlavního údu muže do pochvy ženy, přičemž není rozhodné, zda došlo k pohlavnímu ukojení, nemusí být ani porušena panenská blána. Pouhý dotyk pohlavních orgánů je kvalifikován jako pokus trestného činu znásilnění.⁹⁴

⁹⁰ KOLOMAZNÍKOVÁ, Jana. *Znásilnění už nemá být jen vynucenou souloží*. [online]. iDnes.cz, 2000-09-21. [cit. 2024-04-06]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/znasilneni-uz-nema-byt-jen-vynucenou-soulozi.A000920232105domaci_ond.

⁹¹ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

⁹² LANGER, Ivan a Alena MACKOVÁ. *Trestný čin znásilnění a jeho oběti: sborník ze semináře pořádaný místopředsedou Poslanecké sněmovny Ivanem Langrem*. Praha: Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR, 2000, s. 55–56.

⁹³ Zákon č. 144/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁴ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník II. Zvláštní část: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 1840. ISBN 978-80-7400-428-5.

Pod jiným obdobným pohlavním stykem se podle Jelínka a Sováka rozumí takové sexuální aktivity, které lze považovat za srovnatelné se souloží z hlediska intenzity zásahu do sexuální sféry poškozeného, jako příklad uvádějí orální pohlavní styk a anální pohlavní styk.⁹⁵ Šámal v komentáři jiný pohlavní styk srovnatelný se souloží definuje jako: „(...) *pohlavní styk, který je způsobem provedení a svou závažností srovnatelný se souloží, přičemž závažnost je třeba hodnotit především z hlediska jeho následků (psychických a fyzických) pro oběť.*“⁹⁶ Judikatura pak jako jiný obdobný pohlavní styk posuzuje i tzv. digitální penetraci, vykládáno jako opakované proniknutí prstu (prstů) a jeho následný pohyb v pochvě ženy, přičemž taková sexuální agrese musela poškozenou z psychického i fyzického hlediska traumatizovat obdobně jako násilná soulož.⁹⁷

Výkladové spory pak provázejí sexuální praktiky jako vsunování pohlavního údu muže mezi prsa či stehna ženy, mezi stehna muže při homosexuálním styku, obdobně do podpaží muže či ženy, dále praktik jako vzájemné tření genitálu u žen nebo vzájemná heterosexuální nebo homosexuální masturbace apod. Tyto sexuální aktivity se zpravidla posuzují jako nenaplnující znaky obdobného provedení pohlavního styku srovnatelného se souloží a obdobné fyzické újmy u oběti, ač v některých případech zejména z hlediska zanechaného psychického traumatu je možné je jako soulož posuzovat⁹⁸. Ohmatávání prsou ženy či ohmatávání ženského či mužského přirození za jiný obdobný pohlavní styk považováno není, jakkoliv i tato jednání slouží k ukájení pohlavního pudu na těle jiné osoby stejného či jiného pohlaví. Výklad ve výše uvedeném ohmatávání nespátřuje obdobnou intenzitu způsobu provedení a závažnosti jako u soulože, byť toto jednání provází násilí, pohrůžka násilí nebo pohrůžka jiné těžké újmy, je nadále kvalifikováno jako vydírání.⁹⁹

1.5. Trestní zákoník č. 40/2009 Sb.

Od roku 1961 do roku 1989 byl trestní zákon celkem sedmkrát novelizován, po roce 1989 do přijetí nového trestního zákoníku v roce 2009 bylo v souvislosti se změnou společenských poměrů a snahou o vypořádání se s předchozím komunistickým režimem přijato novel nespočet, což vedlo k určité nekonzistenci.¹⁰⁰ Ač snahy o rekonstrukci trestního práva sahají až do poloviny

⁹⁵ SOVÁK, Zdeněk a Jiří JELÍNEK. *Trestní zákon a trestní řád: úplné znění zákonů o policii, o výkonu vazby, o výkonu trestu odnětí svobody, o probační a mediační službě*. Praha: Linde, 2001, s. 249. ISBN 80-7201-286-X.

⁹⁶ RIZMAN, Stanislav, Pavel ŠÁMAL a František PÚRY. *Trestní zákon: komentář*. Praha: Beck, 2003, s. 1293. ISBN 80-7179-624-7.

⁹⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 5. 2009, sp. zn. 3 Tdo 1305/2009.

⁹⁸ SCHELLE, Karel, Jaromír TAUCHEN a kol. *Sexuální trestné činy včera a dnes*. Ostrava: Key Publishing, 2014, s. 224. ISBN 978-80-7418-213-6.

⁹⁹ RIZMAN, Stanislav, Pavel ŠÁMAL a František PÚRY. *Trestní zákon: komentář*. Praha: Beck, 2003, s. 1293. ISBN 80-7179-624-7.

¹⁰⁰ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník II. Zvláštní část: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2023, s. 2323. ISBN 978-80-7400-893-1.

devadesátých let, kdy v roce 1995 ministr spravedlnosti jmenoval komisi pro rekonstrukci trestního práva hmotného a trestního práva procesního, jak zmíněno, nový trestní zákoník č. 40/2009 Sb. vstoupil v účinnost až dne 1. ledna 2010. Oproti předchozímu zákonu, kdy byl ve zvláštní části v popředí stát a následně až jedinec, v nové systematice je v čele jedinec a jeho zájmy. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti jsou upraveny v hlavě třetí zvláštní části. Kladně lze hodnotit novou skutkovou podstatu sexuálního nátlaku v § 186, která rozšířila ochranu i na pohlavní sebeukájení, obnažování nebo jiné srovnatelné chování při zneužití závislosti nebo bezbrannosti oběti.¹⁰¹

Trestný čin znásilnění je v novém zákoníku definován přísněji a postihuje i jevy dříve hodnocené jako vydírání. Nově je zařazen odstavce jedna, který trestně stíhá i jednání jako osahávání prsou nebo ohmatávání genitálií.¹⁰² Nucení k pohlavnímu styku, aniž by k pohlavnímu styku došlo, je nově trestáno jako pokus znásilnění. Úprava tak reaguje i na dřívější nemožnost postihnout pod skutkovou podstatou vydírání zneužití bezbrannosti. Jakýkoliv způsob ukájení pohlavního pudu na těle jiné osoby stejného nebo opačného pohlaví je považován za pohlavní styk, hovoříme tedy o souloži, jiném obdobném pohlavním styku, nebo výše zmíněném nově zahrnutém osahávání prsou, ohmatávání genitálií apod. Na základní skutkovou podstatu navazují kvalifikované skutkové podstaty, v jistém smyslu kopírující předchozí úpravu za zpřísnění trestních postihů. Kodex s novou úpravou vymezuje pojem obdobného pohlavního styku jako styku provedeného srovnatelným způsobem, nejde tak již o obdobný pohlavní styk, ale o provedení styku obdobným způsobem (orální pohlavní styk nebo anální pohlavní styk), v těchto případech jde vždy o naplnění kvalifikované skutkové podstaty.¹⁰³

Definice trestného činu znásilnění v § 185 po změnách provedených novelou č. 306/2009 Sb., přijatá ještě před vstoupením zákona v účinnost, změnila věk dítěte v odstavci 3 písmene a z čtrnácti na patnáct let a trest v odstavci 4 z šestnácti na osmnáct let:¹⁰⁴

(1) Kdo jiného násilím nebo pohrůžkou násilí nebo pohrůžkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu styku, nebo kdo k takovému činu zneužije jeho bezbrannosti, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let.

¹⁰¹ TAUCHEN, Jaromír, Ladislav VOJÁČEK, David, KOLUMBER, Pavel SALÁK a Ondřej HORÁK. *České právní dějiny po roce 1989*. Brno: Masarykova univerzita, 2023, s. 131, 136–137. ISBN 978-80-280-0227-5.

¹⁰² SCHELLE, Karel, Jaromír TAUCHEN a kol. *Sexuální trestné činy včera a dnes*. Ostrava: Key Publishing, 2014, s. 227–228. ISBN 978-80-7418-213-6.

¹⁰³ Důvodová zpráva č. 410/0 k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákon. Praha: Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR, 2008.

¹⁰⁴ Zákon č. 306/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, a některé další zákony.

- (2) *Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1*
- a) *souloží nebo jiným pohlavním stykem provedeným způsobem srovnatelným se souloží,*
 - b) *na dítěti, nebo*
 - c) *se zbraní.*
- (3) *Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán,*
- a) *spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na dítěti mladším patnácti let,*
 - b) *spáchá-li takový čin na osobě ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody, ochranného léčení, zabezpečovací detence, ochranné nebo ústavní výchovy anebo v jiném místě, kde je omezována osobní svoboda, nebo*
 - c) *způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví.*
- (4) *Odnětím svobody na deset až osmnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.*
- (5) *Příprava je trestná.*¹⁰⁵

Trestný čin znásilnění je charakterizován dvojím jednáním, a to násilným jednáním v širším slova smyslu jako násilí, pohrůžka násilí a pohrůžka jiné těžké újmy, a vykonáním pohlavního styku¹⁰⁶. Jak je zřejmé, nové znění trestného činu znásilnění opustilo „pohrůžku bezprostředního násilí“ a nahradilo ji „pohrůžkou násilí“, která zahrnuje i budoucí hrozbu. Poprvé je uvedena i „pohrůžka jiné těžké újmy“. Zpřísnění v kvalifikovaných skutkových podstatách oproti předchozí úpravě nalézáme v okolnostech podmiňujících vyšší trestní sazbu jako spáchání činu se zbraní, nebo spáchání činu na osobě ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody, ochranného léčení, zabezpečovací detence, ochranné nebo ústavní výchovy anebo v jiném místě, kde je omezována osobní svoboda.¹⁰⁷

1.6. Novela č. 166/2024 Sb.

K evropskému trendu přijímání moderního pojetí definice trestného činu znásilnění, mimo jiné i pod vlivem Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí – Istanbulské úmluvy, kdy je opouštěn koncept založený na silou vynuceném pohlavního styku, se novelou č. 166/2024 Sb. přiřadila i Česká republika a přijala tím tak koncept znásilnění jako

¹⁰⁵ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

¹⁰⁶ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* Praha: Leges, 2022, s. 625. ISBN 978-80-7502-576-0.

¹⁰⁷ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou.* Praha: Leges, 2022, s. 290. ISBN 978-80-7502-637-8.

nekonsenzuálního pohlavního styku v pojetí „ne znamená ne“.¹⁰⁸ Zákon byl vyhlášen dne 19. června 2024, v účinnost vstupuje dne 1. ledna 2025. Poslanecká sněmovna ČR zákon odhlasovala bez jediného pozměňovacího návrhu 168 hlasy ze 169 přítomných poslanců dne 10. dubna 2024, přičemž návrh byl rozeslán teprve 15. ledna 2024¹⁰⁹. Senát ČR zákon přijal hlasy 63 z 68 přítomných členů dne 29. května 2024¹¹⁰. Jak uvádí tisková zpráva Ministerstva spravedlnosti z listopadu 2023, v posledních letech přijalo definici směrem ke konceptu nekonsenzuálního pohlavního styku šestnáct evropských států.¹¹¹ Česku podobný koncept „ne znamená ne“ je přítomen v právních rádech Lotyšska, Dánska, Lucemburska, Belgie, Německa, Švýcarska nebo Švédska. Koncept „ano znamená ano“ uplatňuje Malta, Řecko, Španělsko, Slovinsko, Chorvatsko nebo Kypr. U vymezení definice založené na násilí nebo pohrůzce setrvávají Francie či Rakousko.¹¹² Nutno podotknout, že řazení států pod jednotlivé koncepty nelze brát bez dalšího, neboť jednotlivé organizace hodnotí koncepty určitých států různě¹¹³, viz průzkum analýzy European Woman's Lobby z října 2023¹¹⁴.

Novelizované znění samotných trestných činů znásilnění podle § 185 a sexuálního útoku podle § 185a jsou následující¹¹⁵:

§ 185 Znásilnění

(1) Kdo s jiným proti jeho seznatelné vůli vykoná soulož nebo jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží, kdo jiného donutí k souloži nebo jinému pohlavnímu styku provedenému způsobem srovnatelným se souloží s jinou osobou, nebo

¹⁰⁸ Sněmovna schválila změnu vymezení znásilnění na nesouhlasný pohlavní styk. [online]. Advokátní deník, 2024-04-10. [cit. 2024-07-21]. ISSN 2571-3558. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2024/04/10/snemovna-schvalila-zmenu-vymezeni-znasilneni-na-nesouhlasny-pohlavni-styk/>.

¹⁰⁹ POLANSKÝ, Jiří. *Změna definice znásilnění*. [online]. Chrenek, Toman, Kotrba, 2024-06-04. [cit. 2024-08-17]. Dostupné z: <https://www.chrepektomankotrba.cz/clanky/zmena-definice-znasilneni>.

¹¹⁰ 24. schůze, 26. hlasování, 29. 5. 2024. 251/14. Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. [online]. Senát Parlamentu České republiky, 2024-05-29. [cit. 2024-08-17]. Dostupné z: <https://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/hlasy?G=22285&O=14>.

¹¹¹ ŘEHKA, Vladimír. *Ministerstvo předkládá vládě novelu trestního zákoníku – redefinici znásilnění*. [online]. Justice.cz, 2023-11-16. [cit. 2024-07-21]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/tiskove-zpravy/-/clanek/ministerstvo-predklada-vlade-novelu-trestniho-zakoniku-redefinici-znasilneni>.

¹¹² *Už 14 evropských států napravilo definici znásilnění. Ostatní ji zvažují nebo brzdi*. [online]. Amnesty International, 2022-09-06. [cit. 2024-07-21]. Dostupné z: <https://www.amnesty.cz/zprava/5508/uz-14-evropskych-statu-napravilo-definici-znasilneni-ostatni-ji-zvazuji-nebo-brzdi>.

¹¹³ ZAMFIR, Ionel. *Definitions of rape in the legislation of EU Member States*. [online]. European Parliament. European Parliamentary Research Service. 2024-01, s. 8. 2024-04-18]. Dostupné z: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_IDA\(2024\)757618](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_IDA(2024)757618). ISBN 978-92-848-1557-9.

¹¹⁴ SCHULTEN, Lucia. *EU fails to agree on legal definition on rape*. [online]. Deutsche Welle, 2024-07-02. [cit. 2024-09-18]. Dostupné z: <https://www.dw.com/en/eu-fails-to-agree-on-legal-definition-of-rape/a-68195256>.

¹¹⁵ Zákon č. 166/2024 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

- kdo k takovému činu zneužije jeho bezbrannosti,
bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až deset let.*
- (2) *Odnětím svobody na tři léta až dvanáct let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1*
- a) na dítěti,*
 - b) na těhotné ženě nebo takovým činem způsobí těhotenství ženy,*
 - c) s další osobou, nebo*
 - d) se zbraní.*
- (3) *Odnětím svobody na pět až patnáct let bude pachatel potrestán,*
- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na dítěti mladším patnácti let,*
 - b) spáchá-li takový čin na osobě omezené na osobní svobodě ve věznici nebo ústavu pro výkon zabezpečovací detence nebo ze zákonného důvodu umístěné ve zdravotnickém zařízení, školském zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy nebo pro preventivně výchovnou péči anebo v jiném místě, kde je omezována její osobní svoboda, nebo*
 - c) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví.*
- (4) *Odnětím svobody na deset až osmnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.*
- (5) *Příprava je trestná.*

§ 185a Sexuální útok

- (1) *Kdo s jiným proti jeho vůli vykoná jiný pohlavní styk než uvedený v § 185, nebo kdo k takovému činu zneužije jeho bezbrannosti,
bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let.*
- (2) *Stejně bude potrestán, kdo jiného násilím, pohrůžkou násilí nebo pohrůžkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu sebeukájení, obnažování nebo jinému srovnatelnému chování, nebo
kdo k takovému chování jiného přiměje zneužívaje jeho bezbrannosti.*
- (3) *Odnětím svobody na tři léta až osm let bude pachatel potrestán,*
- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 za použití násilí, pohrůžky násilí nebo pohrůžky jiné těžké újmy,*
 - b) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 na dítěti,*
 - c) spáchá-li takový čin nejméně se dvěma osobami, nebo*

d) spáchá-li čin uvedený v odstavci 2 se zbraní.

(4) Odnětím svobody na pět až deset let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 na dítěti mladším patnácti let,

b) spáchá-li takový čin na osobě ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody, ochranného léčení, zabezpečovací detence, ochranné nebo ústavní výchovy anebo v jiném místě, kde je omezována osobní svoboda, nebo

c) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví.

(5) Odnětím svobody na deset až šestnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 smrt.

(6) Příprava je trestná.

Základním konceptem nově přijaté právní úpravy sexuálních trestných činů je pojetí „ne znamená ne“ a princip „na nikoho do dvanácti let se nesáhá“. Za znásilnění je v úpravě považována každá soulož nebo srovnatelné praktiky penetrační povahy, s nimiž jeden z účastníků nesouhlasí a svůj nesouhlas projeví srozumitelně navenek. Nesouhlas nemusí být projevem pouze slovem, postačí gesto, zaujetí obranné pozice nebo pláč. Pokud projevu nesouhlasu není z určitého objektivního důvodu oběť schopna, uplatní se koncept zneužití bezbrannosti.¹¹⁶

S novým zněním § 185 souvisí i nová definice bezbrannosti obsažená v § 119a Spáchání trestného činu zneužitím bezbrannosti. Mezi důvod bezbrannosti znění zákona, vedle již z judikatury dříve známých jako je opilost, nemoc, zdravotní postižení, duševní porucha nebo nízký a vysoký věk, výslovně řadí i silný ochromující stres, tj. stav, kdy oběť tzv. zamrzne a není schopna se jakkoliv bránit. Za bezbranné se z důvodu věku vždy považuje dítě mladší dvanácti let. Sexuální praktiky vykonávané s dětmi do dvanácti let jsou v úpravě kvalifikovány jako znásilnění nebo sexuální útok, jednání tak již nebude možno postihovat jako pohlavní zneužití s mírnější trestní sazbou, jak se tomu v některých případech dělo.¹¹⁷ Na skutečnost častého opominání hodnocení stavu dítěte jako bezbranného z důvodu jeho nízkého věku upozorňoval ve svém článku v Bulletinu advokacie již při přijetí trestního zákoníku v říjnu roku 2009 Gřivna¹¹⁸. Naplnění

¹¹⁶ *Za znásilnění se bude považovat nesouhlasný pohlavní styk.* [online]. Advokátní deník, 2024-05-30. [cit. 2024-08-18]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2024/05/30/za-znasilneni-se-bude-povazovat-nesouhlasny-pohlavni-styk-senat-souhlasil/>.

¹¹⁷ ŘEHKA, Vladimír. *Poslanci jednomyslně schválili redefinici znásilnění.* [online]. Justice.cz, 2024-04-10. [cit. 2024-08-17]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/rozcestnik/-/clanek/poslanci-jednomysl%C4%9B-schv%C3%A1lil-redefinici-zn%C3%A1siln%C4%9Bn%C3%AD>.

¹¹⁸ GŘIVNA, Tomáš. *Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v novém trestním zákoníku.* Bulletin advokacie, 2009, č. 10, s. 68. ISSN 1210-6348.

znaku bezbrannosti v důsledku nízkého věku obětí se nicméně před přijetím novely zabývala i judikatura¹¹⁹.

Po vzoru zahraničních úprav novela rozpoznává nový trestný čin sexuálního útoku. Jednání postihované v § 185a bylo v předchozí právní úpravě postihováno zejména pod § 185 odstavec 1. Nový § 185a zahrnuje méně závažné sexuální praktiky tzv. nepenetrační povahy. Skutky omezené na soulož a na jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží jsou, jak již bylo zmíněno, nadále zařazeny pod trestným činem znásilnění. Samostatné vyčlenění trestného činu sexuálního útoku umožňuje vhodnější nastavení výše trestních sazeb pro oba trestné činy. Změny oproti předchozí úpravě jsou i ve výši ukládaných trestních sazeb, kdy v některých případech došlo k jejich zvýšení v rozmezí o dva až tři roky.¹²⁰

Se znásilněním související trestný čin sexuálního nátlaku uváděný pod § 186 je rovněž novelizován, nově je doplněn o znak „zneužití tísně oběti“. Zneužití tísně má zejména postihovat případy dlouhodobého domácího násilí, kdy jsou ze strany oběti strpěny bez projevu nesouhlasu sexuální požadavky pachatele z důvodu například celkové situace v rodině a obavy o děti žijící v domácnosti.¹²¹

Novela posiluje právo oběti „být slyšena“ v trestním řízení. Jedná se zejména o prohlášení dopadů trestného činu na její život, které se má promítnout i do úvah soudu o trestu. Pokud se oběť vyjádří ke sjednané dohodě o vině a trestu, musí být toto prohlášení v dohodě obsaženo. Opatření reaguje na obavy plynoucí se zvyšujícího se počtu uzavřených dohod o vině a trestu, jež se týkají i trestného činu znásilnění. V roce 2012 bylo celkově uzavřeno 7 dohod, v roce 2023 již 1417. Počet uzavíraných dohod o vině a trestu strmě roste od roku 2021, kdy byla možnost uzavírat dohody rozšířena na všechny trestné činy.¹²²

¹¹⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 8. 2021, sp. zn. 7 Tdo 833/2021 nebo usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 12. 2019, sp. zn. 15 Tdo 1154/2019 nebo usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 11. 2017, sp. zn. 6 Tdo 1179/2017.

¹²⁰ POLANSKÝ, Jiří. *Změna definice znásilnění*. [online]. Chrenek, Toman, Kotrba, 2024-06-04. [cit. 2024-08-17]. Dostupné z: <https://www.chrepektomankotrba.cz/clanky/zmena-definice-znasilneni>.

¹²¹ ŘEHKA, Vladimír. *Poslanci jednomyslně schválili redefinici znásilnění*. [online]. Justice.cz, 2024-04-10. [cit. 2024-08-17]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/rozcestnik/-/clanek/poslanci-jednomysl%C4%9B-schv%C3%A1lil-redefinici-zn%C3%A1siln%C4%9Bn%C3%AD>.

¹²² DROZDEKOVÁ, Františka. *Dohody o vině a trestu se změní. Posílí se postavení oběti v trestním řízení*. [online]. Novinky.cz, 2024-03-06. [cit. 2024-08-17]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-dohody-o-vine-a-trestu-se-zmeni-posili-se-postaveni-obeti-v-trestnim-rizeni-40461986>.

2. Mezinárodněprávní základ trestného činu znásilnění

S rozvojem společnosti, globalizace a při vzrůstajících informačních možnostech je očekávatelné, že se národní právní úpravy, ať již pod vlivem mezinárodního práva nebo práva jiných států, vzájemně inspirují a napodobují. Mezinárodní právo veřejné, obecně definované jako „soubor právních norem, které zajišťují mírovou existenci a plynulý vývoj mezinárodního společenství“¹²³, reguluje zejména vztahy mezi státy a je výsledkem kooperačních snah jednotlivých států. Ty si pochopitelně chtějí ponechat co nejvíce své suverenity a vlastního výkladu vnitrostátního práva, není tak v silách mezinárodního práva poskytnout jednotný výklad trestního práva. Obecně respektovanou definici sexuálního násilí v mezinárodním právu taktéž nenalezneme.¹²⁴

Obecně lze v mezinárodním právu i na úrovni vnitrostátního práva sledovat trend příklonu k nekonsenzuálnímu pohlavnímu styku, který opomíjí tradiční koncept nutnosti použití síly, tj. násilí ze strany pachatele a kladení fyzického odporu ze strany oběti¹²⁵. K tomuto trendu přispívá širší společenský tlak, neopominutnou roli v něm mají nevládní organizace a ženská hnutí¹²⁶.

Zásadní vliv na podobu vnitrostátního práva mají dnes mezinárodní organizace, jako jsou OSN, Rada Evropy nebo Evropská unie, jejichž jsou jednotlivé státy členy. Tyto a další organizace nebo judikatura Evropského soudu pro lidská práva vyvolávají odbornou i politickou diskusi uvnitř států nad uchopením jednotlivých částí práva, příkladem budiž v úvodu zmíněná Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí, tzv. Istanbulská úmluva, jež budí značné kontroverze po více než deset let. Orientaci regulativního vývoje a interpretace ovlivňují od poloviny 20. století zejména mezinárodní organizace; pro Českou republiku má v tomto směru zásadní význam zejména praxe Organizace spojených národů, Rady Evropy a Evropské unie.

2.1. Mezinárodní trestní soudy a tribunály

Ve spojitosti mezinárodního trestního práva a ozbrojených konfliktů nelze pominout stíhání a trestání sexuálních zločinů páchaných v průběhu těchto tragických událostí, jež provází

¹²³ MALENOVSKÝ, Jiří. *Mezinárodní právo veřejné: obecná část*. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 7. ISBN 80-210-2770-3.

¹²⁴ UHLÍŘOVÁ, Kateřina. Vývoj mezinárodního trestního práva v kontextu kriminalizace sexuálního násilí. In: ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina, Barbara HAVELKOVÁ a Pavla ŠPONDROVÁ. *Mužské právo. Jsou právní pravidla neutrální?* Praha: Wolters Kluwer, 2020, s. 137–180. ISBN 978-80-7598-761-7.

¹²⁵ ANDERSON, Scott. Conceptualizing Rape as Coerced Sex. [online]. *Ethics*, vol. 127, no. 1, 2016, s. 50–87. [cit. 2024-07-20]. ISSN 0014-1704. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/26540991>.

¹²⁶ A wave of women fighting rape across Europe. [online]. Amnesty International, 2018-11-24. [cit. 2024-07-20]. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2018/11/a-wave-of-women-fighting-rape-across-europe/>.

lidské dějiny od nepaměti.¹²⁷ Postoj k sexuálnímu násilí ve válečných a ozbrojených konfliktech se v průběhu času mění a výroky o politováníhodnosti znásilnění z padesátých let dvacátého století, s nimiž se ztotožnil i indický soudce Pala ve svém nesouhlasném stanovisku u Mezinárodního vojenského tribunálu pro Dálný východ v Tokiu v souvislosti s vyšetřováním tzv. „znásilnění Nankingu“¹²⁸, kdy během zhruba měsíce a půl druhé čínsko-japonské války došlo v čínském městě Nanking ze strany japonské císařské armády ke dvaceti až osmdesáti tisícům znásilnění, by dnes v civilizovaném světě neobstály¹²⁹. O dnešní neakceptovatelnosti válečného sexuálního násilí vypovídá Nobelova cena míru za rok 2018, která byla udělena za úsilí ukončit „používání sexuálního násilí jako zbraně války a zbraně ozbrojených konfliktů“ lékaři Denisi Mukwegemu z Demokratické republiky Kongo a Nadie Muradové, člence jezidské menšiny v severním Iráku, která překonala zostuzení z vlastního znásilnění ze strany Islámského státu a která se následně veřejně proti válečnému násilí postavila¹³⁰. Pokud národní právní řád selže ve své základní povinnosti chránit jednotlivce před nejzávažnějšími zločiny, nastupují na principu komplementarity mezinárodní trestní soudy a tribunály¹³¹.

V minulosti byla formulace postihování sexuálních zločinů ve válečných konfliktech nedostatečná a příliš obecná, až Ženevská úmluva o ochraně civilních osob za války (zveřejněná ve Sbírce zákonů vyhláškou č. 65/1954 Sb.) zakotvuje ochranu proti znásilnění v článku 27 prvního oddílu třetí části: „*Ženy bud'tež zvlášť chráněny proti každému útoku na jejich čest, zejména pak proti znásilnění, proti nucení k prostituci a proti každému nemravnému jednání.*“¹³² Podstatná pro formování definice znásilnění v oblasti mezinárodního práva byla i rozhodovací praxe Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii založeného na základě rezoluce Rady bezpečnosti OSN, jenž za sexuální násilí obžaloval 37 osob v 25 řízeních¹³³. A dále rozhodovací praxe Mezinárodního trestního tribunálu pro Rwandu, též zřízeného rezolucí Rady

¹²⁷ UHLÍŘOVÁ, Kateřina. Vývoj mezinárodního trestního práva v kontextu kriminalizace sexuálního násilí. In: ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina, Barbara HAVELKOVÁ a Pavla ŠPONDROVÁ. *Mužské právo. Jsou právní pravidla neutrální?* Praha: Wolters Kluwer, 2020, s. 137–180. ISBN 978-80-7598-761-7.

¹²⁸ CHANGOVÁ, Iris. *Nankingský masakr - nejkrvavější prolog druhé světové války*. Praha: Naše vojsko, 2010, s. 10. ISBN 978-80-206-1068-3.

¹²⁹ MALIŠOVÁ, Klára. *Japonci v Nankingu zabili 300 000 lidí, 20 000 žen bylo znásilněno, Čína si připomíná tragické výročí*. [online]. Seznam Zprávy, 2018-12-13. [cit. 2024-04-14]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/japonci-v-nankingu-zabili-300-000-lidi-20-000-zen-bylo-znasilneno-cina-si-pripomina-tragicke-vyroci-62562>.

¹³⁰ The Nobel Peace Prize for 2018. [online]. Oslo: The Nobel Prize, 2018-10-05. [cit. 2024-04-13]. Dostupné z: <https://www.nobelprize.org/prizes/peace/2018/press-release/>.

¹³¹ Informační materiál o vztahu ČR k mezinárodnímu trestnímu soudnictví. [online]. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, 2014-04, s. 4. [cit. 2024-04-14]. Dostupné z: https://www.cervenkykriz.eu/files/files/cz/nsmhp_mts/Mezinarodni-trestni-soudnictvi-a-CR.pdf.

¹³² Vyhláška č. 65/1954 Sb., o Ženevských úmluvách ze dne 12. srpna 1949 na ochranu obětí války.

¹³³ United Nations International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY), 'In Numbers'. [online] United Nations International Residual Mechanism for Criminal Tribunals, 2016-09. [cit. 2024-04-16]. Dostupné z: www.icty.org/en/features/crimes-sexual-violence/in-numbers.

bezpečnosti OSN, který stíhal 93 osob v 75 řízeních, pachatelé byli politici, vysoce postavení vojáci, policisté nebo podnikatelé, 21 ze 75 řízení se týkalo obvinění ze znásilnění^{134, 135}. Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu byl prvním mezinárodním tribunálem, který definoval znásilnění v mezinárodním trestním právu a uznal znásilnění jako prostředek k páčání genocidy¹³⁶. Dalším posunem v definici znásilnění byl případ Kunarac, Kovac and Vukovic¹³⁷ z roku 2002 projednávaný před Mezinárodním trestním tribunálem pro bývalou Jugoslávii. Tribunál konstatoval, že vedle násilí či jeho hrozby jsou i jiné skutečnosti, na základě nichž je možné činy kvalifikovat jako znásilnění, přičemž k naplnění definičních znaků znásilnění není nezbytně nutné projevit odpor ze strany obětí.¹³⁸ Dle názoru tribunálu je podle mezinárodního trestního práva každý pohlavní styk bez svobodného souhlasu druhé strany znásilněním a existence svobodného souhlasu musí být zvažována v kontextu konkrétních okolností.¹³⁹

Oběťmi násilí nejsou však pouze ženy, ve statisticky významné míře jsou jimi i muži¹⁴⁰. Odborné články v souvislosti se znásilněním mužů referují o řadě ozbrojených konfliktů, jako je konflikt v Demokratické republice Kongo v roce 2010, kde v místech nejintenzivnějších konfliktů bylo vystaveno sexuálnímu násilí 39,7 % žen a 23,6 % mužů¹⁴¹, nebo případně konflikt v bývalé Jugoslávii, kde bylo sexuální násilí na mužích i podrobně vyšetřováno¹⁴². První odsouzení za

¹³⁴ ADAMS, Alexandra. *The legacy of the International Criminal Tribunals for the former Yugoslavia And Rwanda and their contribution to the crime of rape*. [online]. European journal of international law, 2018, roč. 29, č. 3, s. 749–769. [cit. 2024-04-16]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/ejil/chy043>. ISSN 0938-5428.

¹³⁵ Informační materiál o vztahu ČR k mezinárodnímu trestnímu soudnictví. [online]. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, 2014-04, s. 11–12. [cit. 2024-04-14]. Dostupné z: https://www.cervenkykriz.eu/files/files/cz/nsmhp_mts/Mezinarodni-trestni-soudnictvi-a-CR.pdf.

¹³⁶ The ICTR in Brief. [online]. United Nations International Residual Mechanism for Criminal Tribunals. [cit. 2024-04-16]. Dostupné z: <https://unictr.irmct.org/en/tribunal>.

¹³⁷ Rozsudek Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii Prosecutor v. Dragoljub Kunarac, Radomir Kovac a Zoran Vukovic ze dne 12. 6. 2002, sp. zn. CVO/ P.I.S./679-E.

¹³⁸ SCHOMBURG, Wolfgang a Ines PETERSON. *Genuine Consent to Sexual Violence under International Criminal Law*, [online]. The American Journal of International Law, roč. 101, čís. 1, 01-2007, s. 121–140, [cit. 2024-07-21]. ISSN 2161-7953. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/4149827>.

¹³⁹ ŠAFARÍK, Radan. Znásilnění: donucení k pohlavnímu styku násilím, či absence souhlasu? In: ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina, Barbara HAVELKOVÁ a Pavla ŠPONDROVÁ. *Mušské právo. Jsou právní pravidla neutrální?* Praha: Wolters Kluwer, 2020, s. 278–279. ISBN 978-80-7598-761-7.

¹⁴⁰ SIVAKUMARAN, Sandesh. *Lost in translation: UN responses to sexual violence against men and boys in situations of armed conflict*. [online]. International Review of the Red Cross, roč. 92, čís. 877, 03-2010, s. 259–277. [cit. 2024-04-14]. ISSN 1607-5889. Dostupné z: <https://international-review.icrc.org/sites/default/files/irrc-877-sivakumaran.pdf>.

¹⁴¹ GREY, Rosemary a Louise CHAPPELL. *Prosecuting Sex Crimes in the ICC's First Trial: One Step Forward and One Step Backwards*. [online]. Human Rights Defender, 2011, roč. 20, čís. 3, s. 5–8. [cit. 2024-04-14]. ISSN 1039-2637. Dostupné z: <https://heinonline-org.ezproxy.is.cuni.cz/HOL/Page?handle=hein.journals/hurighdef20&id=67&collection=journals>.

¹⁴² SIVAKUMARAN, Sandesh. *Sexual Violence Against Men in Armed Conflict*. [online]. The European Journal of International Law, roč. 18, čís. 2, 2007-04-01, s. 253–276. [cit. 2024-04-14]. ISSN 1464-3596. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/ejil/chm013>.

znásilnění muže vynesl Mezinárodní trestní soud dne 21. března 2016, stalo se tak prvním v historii mezinárodního trestního práva¹⁴³.

V návaznosti na ad hoc soudní tribunály jako Mezinárodní vojenský tribunál pro Dálný východ (Tokijský tribunál, 1946), Mezinárodní vojenský tribunál v Norimberku (Norimberský proces, 1945), Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii (ICTY, 1993), Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu (ICTR, 1994) nebo Zvláštní soud pro Sierra Leone (SCSL, 2002) byla v roce 2003 smlouvou, tzv. Římským statutem Mezinárodního trestního soudu¹⁴⁴, zřízena první stálá mezinárodní soudní instituce Mezinárodní trestní soud (ICC) sídlící v Haagu. Soud má s OSN uzavřenou dohodu o spolupráci, jejím orgánem není. Jak posuzuje Uhlířová, Římský statut je „zatím nejdetailnější a nejkomplexnější kodifikací stíhání a trestání sexuálně a genderově motivovaných zločinů na mezinárodní úrovni“.¹⁴⁵ Česká republika se jako poslední stát Evropské unie stala stranou smlouvy dne 1. října 2009¹⁴⁶, byť smlouvu podepsala již v dubnu 1999.¹⁴⁷ Někdejší místopředseda Mezinárodního trestního soudu Robert Fremr z vlastní zkušenosti vnímá, že soud se často dostává pod silné politické tlaky ze strany mocností, ty jako soudce kromě dalšího vnímal při obvinění hlav států Súdánu a Keni nebo vyšetřování zločinů v Afghánistánu, Gruzii či Palestině¹⁴⁸. Z poslední doby soud mimo dalších kauz vyšetřuje zločiny páchané během ruské invaze na Ukrajinu¹⁴⁹.

2.2. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (Řím, 4. XI. 1950)

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, zkráceně Evropská úmluva o lidských právech, byla podepsána dne 4. listopadu 1950 v Římě. V platnost vstoupila dne 3. září 1953. Od doby svého sjednání byla novelizována řadou dodatkových protokolů. Tehdejší

¹⁴³ *Men and Boys as Hidden Victims of Sexual Violence: A Conversation on Sexual Violence Perpetrated against the Male Gender*. [online]. Centre for African Justice, Peace and Human Rights. [cit. 2024-04-14]. Dostupné z: <https://centreforaficanjustice.org/men-and-boys-as-hidden-victims-of-sexual-violence-a-conversation-on-sexual-violence-perpetrated-against-the-male-gender-organised-by-centre-for-african-justice-peace-and-human-rights/>.

¹⁴⁴ Rome Statute of International Criminal Court.

¹⁴⁵ UHLÍŘOVÁ, Kateřina. Vývoj mezinárodního trestního práva v kontextu kriminalizace sexuálního násilí. In: ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina, Barbara HAVELKOVÁ a Pavla ŠPONDROVÁ. *Mužské právo. Jsou právní pravidla neutrální?* Praha: Wolters Kluwer, 2020, s. 137–180. ISBN 978-80-7598-761-7.

¹⁴⁶ *Klaus podepsal smlouvu o přistoupení k trestnímu soudu*. [online]. Aktuálně.cz, 2009-07-08. [cit. 2024-04-14]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/politika/klaus-podepsal-smlouvu-o-pristoupeni-k-trestnimu-soudu/r~i:article:641967/>.

¹⁴⁷ Informační materiál o vztahu ČR k mezinárodnímu trestnímu soudnictví. [online]. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, 2014-04, s. 6. [cit. 2024-04-14]. Dostupné z: https://www.cervenykriz.eu/files/files/cz/nsmhp_mts/Mezinarodni-trestni-soudnictvi-a-CR.pdf.

¹⁴⁸ KOTALÍK, Jakub. *Velmocí brání potrestání válečných zločinců, tvrdí soudce Fremr*. [online]. Novinky.cz, 2020-02-09. [cit. 2024-04-14]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-velmoci-brani-potrestani-valecnych-zlocincu-tvrdi-soudce-fremr-40312806>.

¹⁴⁹ *Mezinárodní soud v Haagu vydal zatykač na dva přední ruské velitele*. [online]. České noviny, 2024-03-05. [cit. 2024-04-14]. Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/2488544>.

Československo bylo prvním státem střední a východní Evropy, který se stal v roce 1992 stranou úmluvy.¹⁵⁰ Evropská úmluva je lidskoprávní úmluvou sjednanou v rámci Rady Evropy, stranami smlouvy je všech 46 zemí tvořících Radu Evropy.¹⁵¹ Do roku 2022 byla členem Rady Evropy i Ruská federace, která byla ale po útoku na Ukrajinu vyloučena¹⁵². Současně Rusko přestalo být smluvní stranou Evropské úmluvy o lidských právech¹⁵³.

Jak je uvedeno v preambuli, úmluva navazuje a dále rozvíjí Všeobecnou deklaraci lidských práv vyhlášenou Valným shromážděním Organizace spojených národů dne 10. prosince 1948. Klíčovou zásadou úmluvy je prostor pro uvážení, více v samotné preambuli úmluvy:

*Vysoké smluvní strany mají v souladu se zásadou subsidiarity primární odpovědnost za zajištění práv a svobod uvedených v této Úmluvě a Protokolech k ní a že v tomto ohledu požívají prostoru pro uvážení, spadajícího pod dohled Evropského soudu pro lidská práva zřízeného touto Úmluvou.*¹⁵⁴

Vnitrostátní orgány v kontextu nejvyšší znalosti podmínek dané země mají prostor pro uvážení, jakým způsobem zajistí a naplní určitá práva, nemohou jít ale pod minimální standard ochrany, který stanovuje úmluva. Dodržování práv a záruk je přezkoumáváno Evropským soudem pro lidská práva, který je založen úmluvou a sídlí ve Štrasburku. Obrátit se na něj mohou jednotlivci a někdy i státy prostřednictvím stížnosti, pokud se domnívají, že jejich práva nebo záruky dané úmluvou jsou ze strany některého ze smluvních států porušeny. Rozsudky soudu jsou závazné a dotyčné země mají povinnost se jimi řídit.¹⁵⁵

2.3. Judikatura Evropského soudu pro lidská práva

Zásadním milníkem ve výkladu postihování trestného činu znásilnění je rozsudek v případě M. C. proti Bulharsku¹⁵⁶. Stěžovatelka, bulharská státní příslušnice narozená v roce 1980, tehdy 14 let a 10 měsíců, tvrdila, že v létě roku 1995 byla znásilněna dvěma muži ve věku

¹⁵⁰ Sdělení č. 209/1992 Sb., o Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění protokolů č. 3, 5 a 8.
¹⁵¹ 46 Member States. [online]. Council of Europe. [cit. 2024-04-21]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/portal/46-members-states>.

¹⁵² Rusko bylo s okamžitou platností vyloučeno z Rady Evropy. [online]. Stálá mise České republiky při Radě Evropy ve Štrasburku, 2022-03-16. [cit. 2024-04-21]. Dostupné z: https://mzv.gov.cz/coe.strasbourg/cz/aktuality/rusko_bylo_s_okamzitou_platnosti.html.

¹⁵³ *Rusko nebude od 16. 9. smluvní stranou Evropské úmluvy o lidských právech.* [online]. Advokátní deník, 2022-03-22. [cit. 2024-04-21]. ISSN 2571-3558. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2022/03/24/rusko-prestava-byt-16-zari-smluvni-stranou-evropske-umluv-y-o-lidskych-pravech/>.

¹⁵⁴ Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod.

¹⁵⁵ Evropský soud pro lidská práva. Otázky a odpovědi. [online]. Strasbourg: Council of Europe, European Court of Human Rights. [cit. 2024-04-21]. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Questions_Answers_CES.

¹⁵⁶ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva M. C. v. Bulgaria ze dne 4. 12. 2003, sp. zn. 39272/98.

20 a 21 let. S odůvodněním, že neexistují důkazy, podle nichž by byla stěžovatelka k pohlavnímu styku donucena, bylo trestní vyšetřování ukončeno.¹⁵⁷

Stěžovatelka byla s kamarádkou na diskotéce, kde potkaly jí již dříve známé dva muže A. a P. a dalšího muže V. A. Následně se stěžovatelka spolu s výše zmíněnými třemi muži vydala do blízkého města na diskotéku. Po cestě navrhl A. zastavit se a vykoupat v nedalekém jezeře. Všichni muži se šli koupat, přičemž stěžovatelka zůstala v autě, jelikož se koupat nechtěla. Do auta se krátce poté vrátil P., stěžovatelku začal líbat, následně na ní dle jejího tvrzení proti její vůli vykonal pohlavní styk. Ona vypověděla, že se muže pokoušela odtlačit, ale zásadní fyzický odpor pro nedostatek síly a vyděšení nekladla, rovněž nebyla schopna křičet. Mělo se jednat o její první pohlavní styk. Poté všichni čtyři společně navštívili restauraci, kde stěžovatelka měla hovořit s přítomnou ženou. Žena vypověděla, že se jí stěžovatelka zdála v dobré náladě. Výpověď ženy stěžovatelka popřela. Po návštěvě restaurace se skupina vydala do domu příbuzných V. A. Skupinu opustil majitel auta P., který měl stěžovatelku znásilnit v autě. V domě měla být dle svého tvrzení stěžovatelka znásilněna mužem A. Další den ráno stěžovatelku v domě příbuzných V. A. našla její matka a nechala ji podrobit lékařskému vyšetření. V lékařské zprávě bylo uvedeno, že panenská blána ženy byla čerstvě perforována a že na těle ženy byly nalezeny oděrka na krku a čtyři malé modřiny. Stěžovatelka měla podle zprávy uvést, že došlo k jednomu znásilnění u jezera, druhé nezmínila. Po sledu událostí v rodinách stěžovatelky, rodinách údajných pachatelů A., P. a V. A. podala matka stěžovatelky necelé dva týdny po znásilnění trestní oznámení. Předtím po několik dní odmítala stěžovatelka z důvodu obav a studu sdělit okolnosti případu a druhé znásilnění své matce i lékařskému personálu. Všichni tři muži při vyšetřování shodně vypověděli, že v obou případech se jednalo o dobrovolný pohlavní styk. Soud vzhledem k nemožnosti prokázat znásilnění, vedle dalšího z důvodu absence odporu ze strany stěžovatelky a dále z důvodu, že se žena nepokusila od mužů utéct nebo přivolat pomoc, trestní stíhání v březnu roku 1997 zastavil. V marné snaze znovu otevřít případ stěžovatelka v roce 2001 předložila psychologické posudky, podle nichž běžnější reakcí na znásilnění u mladých žen je podvolení, a nikoliv kladení fyzického odporu.¹⁵⁸

V prosinci 1997 se stěžovatelka obrátila na Evropskou komisi pro lidská práva, následně stížnost převzal Evropský soud pro lidská práva. Stěžovatelka tvrdila, že došlo k porušení jejích práv podle čl. 3, 8, 13 a 14 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních hodnot, jelikož

¹⁵⁷ Rozsudek (Eu) Evropský soud pro lidská práva ze dne 4. 12. 2003 sp. zn. 39272/98. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2024-04-21]. Dostupné z: [www.aspi.cz, https://www.aspi.cz/products/lawText/4/28247/1/2?vtextu=39272/98](https://www.aspi.cz/products/lawText/4/28247/1/2?vtextu=39272/98). ISSN 2336-517X.

¹⁵⁸ DOMESOVÁ, Simona. *Pomáhat a chránit před znásilněním*. [online]. Vaše právo, roč. 3, č. 1, 2019-03, s. 4–6. [cit. 2024-07-20]. Dostupné z: <https://www.profem.cz/shared/clanky/562/Zpravodaj-VasePravo-2019-1.pdf>.

vnitrostátní bulharské zákony a právní praxe nezajišťují dodržování povinnosti státu poskytnout účinnou právní ochranu proti znásilnění a sexuálnímu zneužívání, neboť jsou stíhány pouze případy, kde se oběť aktivně brání. Soud po rozsáhlé rešerši legislativy a judikatury evropských i mimoevropských zemí konstatoval, že:

jakýkoli rigidní přístup ke stíhání sexuálních trestných činů, jako je vyžadování důkazu o fyzickém odporu za všech okolností, znamená riziko nepotrestání určitých typů znásilnění, a tudíž ohrožení řádné ochrany sexuální autonomie jednotlivce. V souladu se současnými trendy v této oblasti musí být pozitivní povinnost států podle článku 3 a 8 Úmluvy nahlížena tak, že se vyžaduje trestání a účinné stíhání nesouhlasných pohlavních styků včetně těch, ve kterých chybí prvek fyzického odporu oběti.¹⁵⁹

Soud ve svém výroku rozhodl, aniž by se vyjadřoval k otázce viny A. a P., že došlo k porušení pozitivní povinnosti státu podle článku 3 i článku 8 úmluvy, podle níž mají strany úmluvy přijmout účinné trestní zákony, které kriminalizují a trestají jakýkoliv nedobrovolný sexuální akt, včetně případů, kdy oběť nekladla žádný fyzický odpor, a zaručit účinné uplatňování těchto zákonů prostřednictvím účinného vyšetřování a stíhání, to vše za zvážení kontextu konkrétních okolností případu. Žalovanému státu soud uložil vyplatit stěžovatelce spravedlivé zadostiučinění za morální újmu a náhradu nákladů řízení.¹⁶⁰

Ve spojitosti s Českou republikou a nekonsenzuálním pohlavním stykem zranitelné oběti rozhodl dne 20. června 2024 Evropský soud pro lidská práva¹⁶¹ o stížnosti paní Z. Česká státní příslušnice, narozená v roce 1981, tvrdila, že byla po dobu dvou let od roku 2008 do roku 2009 vystavena nedobrovolným sexuálním praktikám ze strany kněze V. K., který ji vyučoval na teologické fakultě a byl vedoucím její diplomové práce. Stěžovatelka namítala, že restriktivní výklad skutkových podstat trestných činů znásilnění a sexuálního zneužívání podle platného zákona v roce 2009 (nový trestní zákoník č. 40/2009 Sb. nabyl účinnosti dne 1. ledna 2010) nebyl dostatečný pro trestání za sexuální delikty a pro nedostatek vyšetřování. Žena ve stížnosti podané dne 20. června 2021 spatřovala porušení článku 3 úmluvy, tj. zákaz nelidského a ponižujícího zacházení, a článku 8 úmluvy, tj. práva na soukromý život.

¹⁵⁹ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva M. C. v. Bulgaria ze dne 4. 12. 2003, sp. zn. 39272/98.

¹⁶⁰ ŠAFARÍK, Radan. Znásilnění: donucení k pohlavnímu styku násilím, či absence souhlasu? In: ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina, Barbara HAVELKOVÁ a Pavla ŠPONDROVÁ. *Mužské právo. Jsou právní pravidla neutrální?* Praha: Wolters Kluwer, 2020, s. 276–278. ISBN 978-80-7598-761-7.

¹⁶¹ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva Z. v. the Czech Republic ze dne 20. 6. 2024, sp. zn. 37782/21.

Žena z důvěry k podezřelému jako knězi se mu svěřila, že byla ve svých sedmnácti letech osahávána knězem. Podezřelý jí nabídl pomoc, jak se s touto skutečností vyrovnat. Podezřelý pod záminkou pomoci měl po stěžovatelce požadovat obnažování jejího těla, měl ji chválit a dotýkat se jí, později požadoval i vzájemné doteky. Následně v roce 2008 po stěžovatelce požadoval pohlavní styk při jeho návštěvě za účelem duchovního rozhovoru. Stěžovatelka dané chování odmítla, cítila se paralyzována, kněz přislíbil, že se již nebude opakovat, přesto však počátkem roku 2009 se jednání ze strany podezřelého opakovalo. Žena nadto v té době byla psychicky oslabena vlivem úmrtí svého otce, měla závažné zdravotní obtíže a pokoušela se změnit vedoucího své diplomové práce. Jednání podezřelého bylo ukončeno bez omluvy či uznání viny skončením studia stěžovatelky. Stěžovatelka na věc upozornila příslušné církevní úřady. Řád knězi nařídil, aby omezil svou církevní činnost a opustil území České republiky: Jednání označil řád za nesprávné, nikoliv však trestné, trestní ani církevní řízení neinicioval. Kněz následně odešel do kláštera v Itálii, kde by přes neúspěšné žádosti o návrat měl pobývat dosud. V zahájeném policejním vyšetřování z oznámení třetí osoby žena vypověděla, že zpočátku považovala jednání kněze za pomoc, později se velmi bála, cítila se pošpiněná a provinilá a obávala se, že jí nebude umožněno dokončit studium. Z vyšetřování vyplynulo, že zneužívání se mělo týkat více osob, které ale ve většině odmítly vypovídat. Podezřelý zaslal policii písemné prohlášení, ve kterém tvrdil, že žena s fyzickými styky souhlasila, k páchání činu se doznal jako k porušení etiky. Policie případ odložila, jednání kněze přes jeho přiznání vyhodnotila jako neslučitelné s jeho povinnostmi a dobrými mravy, avšak nepovažovala je za trestný čin, jelikož žena byla plnoletá, nebyla pod kontrolou podezřelého, tak aby mohl zneužívat její závislosti na něm, své námitky vyjádřila až po – nikoliv však během – předmětných sexuálních vztahů. Dále dle závěrů policie se V. K. neuchýlil k násilí ani k hrozbě násilí, tedy dle platných tehdejších zákonů se nejednalo o trestný čin znásilnění nebo sexuálního zneužívání. Policie připustila posuzování spáchaného činu jako sexuálního nátlaku v kontextu nového trestního zákoníku č. 40/2009 Sb., který ale v době spáchaní nebyl účinný. V podané ústavní stížnosti Ústavní soud dne 19. května 2021 v usnesení sp. zn. I. ÚS 3363/20 rozhodl, že ústavní stížnost se odmítá. Ústavní soud v odůvodnění usnesení vyjádřil politování nad skutky, které musela stěžovatelka podstoupit ze strany kněze, osoby, které důvěřovala, nicméně jak soud uvedl: „*Ne každé neetické či společensky nepřijatelné jednání je trestným činem a podléhá kontrole obecných soudů, které jediné rozhodují o vině a trestu za trestné*

činy.“¹⁶² Ústavní soud neshledal nedostatky ve vyšetřování orgánů činných v trestním řízení, postup i odůvodnění jejich závěrů považoval za splňující stanovené standardy.¹⁶³

V následném řízení před Evropským soudem pro lidská práva soud shledal, bez vyjádření o vině údajného pachatele, že byly porušeny články 3 a 8 Evropské úmluvy o lidských právech, když české vnitrostátní orgány nedostatečně účinně uplatnily systém trestního práva, který by byl schopen kriminalizovat nekonsenzuální sexuální vztahy namítané zranitelnou obětí, která proti nim neměla námitky, když k nim došlo. V dané věci se soud odkázal na případ M. C. proti Bulharsku a připomněl pozitivní závazky smluvních stran podle článku 3 a 8 úmluvy a nutnost posuzování skutečností v kontextu s přihlédnutím k okolnostem, zmíněno výše v této kapitole. Evropský soud pro lidská práva se vyjádřil negativně ke způsobu vyšetřování, kdy nebyly vzaty v potaz nesouhlasné námitky stěžovatelky k jednání V. K., dále zkritizoval nedostatečnost posouzení psychického stavu ženy a stavu její závislosti na osobě, která byla jejím univerzitním učitelem a knězem. Soud konstatoval, že zastavení policejního vyšetřování na podkladě restriktivního výkladu trestných činů znásilnění a pohlavního zneužití znemožnilo stěžovatelce podat odvolání k soudnímu orgánu, jelikož konečné rozhodnutí bylo přijato v předběžné fázi trestního řízení. Soud stěžovatelce přikl odškodnění 25 000 eur za nemajetkovou újmu.¹⁶⁴

K trestání pachatelů sexuálně motivovaných trestných činů a ukládaným trestům se vyjádřil Evropský soud pro lidská práva v případě Vučković proti Chorvatsku¹⁶⁵ v rozsudku ze dne 12. prosince 2023. Stěžovatelka považovala pachateli uložený alternativní trest veřejně prospěšných prací nespojený s odnětím svobody s ohledem na závažnost sexuálně motivovaného násilného trestného činu za nepřiměřeně mírný, vedoucí k porušení jejích práv zaručených článkem 3 a 8 úmluvy. Skutkově byla oběť v roce 2015 opakovaně sexuálně napadena svým kolegou na pracovišti, oba pracovníci záchranné služby. Pachateli byl uložen trest odnětí svobody ve výši deseti měsíců, následně byl trest odvolacím soudem změněn v trest obecně prospěšných prací. Stěžovatelka v důsledku útoku utrpěla těžké psychické následky. Soud ve svém rozsudku uvedl že, „(...) vnitrostátní soudy by za žádných okolností neměly být připraveny připustit, aby vážné útoky na fyzickou a duševní integritu zůstaly nepotrestány, nebo aby byly závažné trestné činy potrestány nepřiměřeně mírnými tresty“. Potřebu ukládání přísných trestů, i jejich nutnost

¹⁶² Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 18. 5. 2021, sp. zn. I. ÚS 3363/20.

¹⁶³ *Česko musí vyplatit odškodné ženě, kterou znásilnil kněz, rozhodl soud ve Štrasburku.* [online] Aktuálně.cz, 2024-06-21. [cit. 2024-07-20]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/cesko-musi-vyplatit-odskodne-zene-kterou-znasilnil-knez-rozh/r~2b6c20362f2e11efb2180cc47ab5f122/>.

¹⁶⁴ VÁLOVÁ, Irena. *Česka, kterou měl obtěžovat kněz, uspěla ve Štrasburku. Dostane dvacet pět tisíc euro.* [online] Česká justice, 2024-06-21. [cit. 2024-07-21]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2024/06/ceska-kterou-mel-obtezovat-knez-uspela-ve-strasburku-dostane-dvacet-pet-tisic-euro/>.

¹⁶⁵ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva Vučković v. Croatia ze dne 12. 12. 2023, sp. zn. 15798/20.

z důvodu neodrazování obětí od oznamování sexuálních trestných činů, zmiňuje rozsudek i v souvislosti s tím, aby byla vyloučena „*shovívavost při trestání násilí na ženách*“ a byl vyslán „*jasný signál, že násilí na ženách nebude tolerováno*“. Preference přísného postihu pachatelů sexuálně motivovaných trestných činů je patrná i u české veřejnosti, která velmi kriticky přijala podmíněný trest uložený pachateli za opakované znásilňování nevlastní nezletilé dcery po dobu několika let, kdy se poškozená následně opakovaně pokusila o sebevraždu, kauza známá jako případ „Anička“¹⁶⁶. Původně uložený nepodmíněný trest odnětí svobody ve výši tří let byl odvolacím soudem změněn na podmíněný trest odnětí svobody. Je tedy zřejmé, jak uvádí i Šámalová, že směr přísného trestání násilných sexuálních trestných činů by měl být brán v potaz i ze strany českých soudů¹⁶⁷. Více o případu „Anička“ v souvislosti se vzděláváním soudců v kapitole 5 této práce.

Podobně rozhodoval soud i v případě M. G. proti Litvě¹⁶⁸ v rozhodnutí ze dne 20. února 2024. Při rodinné sešlosti v srpnu 2014 byl sedmnáctiletý nezletilý napaden partnerem své tety ve svém pokoji, který sdílel s dvouletým bratrem. Pachatel vnikl násilím do pokoje, proti stěžovateli použil násilí, svlékl mu spodní prádlo a vyhrožoval znásilněním. Útok přerušil až příjezd policie, nezletilý byl následně hospitalizován a trpěl posttraumatickou stresovou poruchou. Vnitrostátním soudem uložený nepodmíněný trest odnětí svobody byl i z důvodu nepřiměřeně dlouhého trestního řízení odvolacím soudem v roce 2020 změněn na podmíněný. Soud ve svém rozsudku konstatoval, že vnitrostátní orgány nedostatečně reagovaly na pokus o znásilnění nezletilého a došlo tak k porušení povinností států vyplývajících z článku 3 úmluvy. Soud znovu připomněl, že vnitrostátní soudy nesmí za žádných okolností připustit, aby závažné útoky na tělesnou a duševní integritu zůstaly nepotrestány nebo byly potrestány příliš mírnými tresty.

2.4. Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen (New York, 18. XII. 1979)

Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen, zkráceně CEDAW, byla přijata Valným shromážděním Organizace spojených národů dne 18. prosince 1979 v New Yorku. Jednalo se obecně o první právně závaznou smlouvu mezinárodního práva zabývající se právy žen¹⁶⁹. Tehdejší Československá socialistická republika podepsala úmluvu v Kodani dne 17.

¹⁶⁶ Případ „Anička“ 2024. [online]. Česká televize, 2024-03-13. [cit. 2024-11-25]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/16201699856-pripad-anicka-2024/>.

¹⁶⁷ ŠÁMALOVÁ, Milada. *Vučkovič proti Chorvatsku, rozsudek ze dne 12. 12. 2023 – K trestání pachatelů sexuálně motivovaných trestných činů*. [online]. Nejvyšší soud ČR, 2024. [cit. 2024-11-20]. Dostupné z: <https://eslp.nsoud.cz/vyber/22043/>.

¹⁶⁸ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva M. G. v. Lithuania ze dne 20. 2. 2024, sp. zn. 6406/21.

¹⁶⁹ KALENSKÁ, Petra. Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí – jen další smlouva Rady Evropy? In: ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina, Barbara HAVELKOVÁ a Pavla ŠPONDROVÁ. *Mužské právo. Jsou právní pravidla neutrální?* Praha: Wolters Kluwer, 2020, s. 255–265. ISBN 978-80-7598-761-7.

července 1980, úmluva vstoupila pro Českou republiku v platnost dne 18. března 1982.¹⁷⁰ Za účelem posouzení úrovně naplňování ustanovení úmluvy je zřízen podle čl. 17 úmluvy kontrolní mechanismus – Výbor pro odstraňování diskriminace žen. Samotný kontrolní mechanismus spočívá v předkládání periodických zpráv smluvních stran o plnění úmluvy a jejich hodnocení výborem za přítomnosti delegace příslušné smluvní strany. Po vyhodnocení výše uvedených zpráv od smluvních stran a materiálů poskytnutých nevládními organizacemi a následném projednání se zástupci států vydá výbor závěrečná doporučení, ve kterých se vyjadřuje ke způsobu plnění úmluvy ze strany daného státu a adresuje mu případná doporučení.¹⁷¹

Samotná úmluva se výslovně problematikou násilí na ženách nezabývá, v článku 6 je pouze pojednáno o potlačování všech forem obchodu se ženami a vykořisťování žen prostitutí¹⁷². K násilí na ženách se nicméně vyjádřil v tzv. obecných doporučeních Výbor pro odstraňování diskriminace žen, konkrétně v doporučení č. 12 z roku 1989 a doporučení č. 19 z roku 1992 „o násilí na ženách“ a v doporučení č. 35 z roku 2017 „o genderově podmíněném násilí na ženách“. Doporučení č. 12, s odvoláním na články 2, 5, 11, 12 a 16 Úmluvy CEDAW k obecnějšímu zákazu diskriminace, vyzývá strany smlouvy k informování o legislativě a dalších opatřeních přijatých za účelem odstraňování násilí na ženách, včetně sexuálního násilí v rámci svých periodických zpráv¹⁷³. V doporučení č. 19 výbor seznal, že podle čl. 1 úmluvy definice diskriminace zahrnuje také genderově podmíněné násilí, podrobně tak vysvětlil vazbu mezi násilím na ženách a obecným zákazem diskriminace žen¹⁷⁴. Na toto doporučení navázalo doporučení č. 35, kde výbor konstatuje, že zákaz genderově podmíněného násilí spjatý s doporučením č. 19 se vyvinul v princip mezinárodního obyčejového práva, dále ukládá zodpovědnost státům za jednání či opomenutí jejich orgánů ve vztahu k genderově podmíněnému násilí a zodpovědnost za jejich školení a vzdělávání¹⁷⁵. Dodržování doporučení ke vzdělávání je patrné v sedmé periodické zprávě o plnění

¹⁷⁰ Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen. [online]. Vláda České republiky, 2006-10-25. [cit. 2024-04-18]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rp/dokumenty/zpravy-plneni-mezin-umluv/umluva-o-odstraneni-vsech-forem-diskriminace-zen-19700>.

¹⁷¹ Vláda schválila sedmou periodickou zprávu o plnění Úmluvy OSN o odstranění všech forem diskriminace žen. [online] Vláda ČR, 2023-07-27. [cit. 2024-04-18]. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/cz/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/dokumenty/vlada-schvalila-sedmou-periodickou-zpravu-o-plneni-umluvy-osn-o-odstraneni-vsech-forem-diskriminace-zen-207379/#>.

¹⁷² Vyhláška č. 62/1987 Sb., o Úmluvě o odstranění všech forem diskriminace žen.

¹⁷³ CEDAW General Recommendation No. 12: Violence against women. CEDAW/C/GC/12. [online] UN Committee on the Elimination of Discrimination Against Women (CEDAW), 1989. [cit. 2024-04-18]. Dostupné z: <https://www.refworld.org/legal/general/cedaw/1989/en/53527>.

¹⁷⁴ CEDAW General Recommendation No. 19: Violence against women. CEDAW/C/GC/19. [online] UN Committee on the Elimination of Discrimination Against Women (CEDAW), 1992. [cit. 2024-04-18]. Dostupné z: <https://www.refworld.org/legal/resolution/cedaw/1992/en/96542>.

¹⁷⁵ General recommendation No. 35 on gender-based violence against women, updating general recommendation No. 19. CEDAW/C/GC/35. [online] UN Committee on the Elimination of Discrimination Against Women (CEDAW), 2017-07-26. [cit. 2024-04-18]. Dostupné z: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n17/231/54/pdf/n1723154.pdf?token=UzebLStnHAIkrTkoo0&fe=true>

Úmluvy OSN o odstraňování všech forem diskriminace žen předkládané Českou republikou v roce 2023, kde je mimo jiné zmíněna činnost Justiční akademie, jež zajišťuje vzdělávání soudců a soudkyň a státních zástupců a zástupkyň a čekatelů v úmluvou požadovaných oblastech¹⁷⁶. Kromě zodpovědnosti za jednání orgánů výbor dává státům zodpovědnost i za jednání fyzických osob v případech, kdy stát nevěnoval náležitou pozornost prevenci či stíhání různých forem genderově podmíněného násilí. Státy jsou na legislativní úrovni zodpovědné za přijetí takových zákonů, které zajišťují dostatečnou ochranu obětí a efektivní stíhání pachatelů.¹⁷⁷ Jako směr definice znásilnění výbor doporučil národním úpravám definici založenou na nedostatku svobodného souhlasu a zohlednění okolností ve vztahu k přinucení. Obecná doporučení nejsou právně závazná, byť obsahují autoritativní výklad, který někdy přebírají mezinárodní i vnitrostátní soudy a ve svých rozhodnutích na ně odkazují.¹⁷⁸

Zásadními individuálními stížnostmi, které řešil Výbor CEWAD ve spojitosti s povinností smluvních stran ve vztahu k znásilnění, jsou případ K. T. Vertido proti Filipínám z roku 2007, dále případ S. V. P. proti Bulharsku z roku 2010 a případ R. P. B. proti Filipínám z roku 2014.

Případ K. T. Vertido proti Filipínám¹⁷⁹ se týkal filipínské ředitelky obchodní komory, jejíž nadřízený jí po pracovní schůzce nabídl odvoz domů, namísto toho ji ale znásilnil v hotelovém pokoji, přičemž i částečně ztratila vědomí, následně ji muž odrazil od nahlášení znásilnění se slibem výhody v jejím kariérním růstu. Žena znásilnění přesto nahlásila. Soud konstatoval, že se poškozená dostatečně nebránila a nevyužila možnosti uniknout, tudíž muže osvobodil. Rozsudek následně potvrdily i soudy vyšší instance. Výbor CEWAD na podnět stěžovatelky, která tvrdila, že se soud ve svém rozsudku opíral o genderově podmíněné mýty a stereotypy v rozporu s Úmluvou CEWAD, dal stěžovatelce za pravdu a konstatoval, že kladení fyzického odporu není jedinou podmínkou pro posouzení daného případu jako znásilnění, a že ze skutečnosti, že se poškozená nepokusila uprchnout, nelze dovozovat, že se jednalo o konsenzuální pohlavní styk.

¹⁷⁶ Sedmá periodická zpráva o plnění Úmluvy OSN o odstraňování všech forem diskriminace žen. [online]. Úřad vlády ČR, 2024-07-26. [cit. 2024-04-18]. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/cz/ppov/rovne-prilezitosti-zen-amuzu/dokumenty/vlada-schvalila-sedmu-periodickou-zpravu-o-plneni-umluv-y-osn-o-odstraneni-vsech-forem-diskriminace-zen-207379/#>.

¹⁷⁷ KALENSKÁ, Petra. Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí – jen další smlouva Rady Evropy? In: ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina, Barbara HAVELKOVÁ a Pavla ŠPONDROVÁ. *Mužské právo. Jsou právní pravidla neutrální?* Praha: Wolters Kluwer, 2020, s. 255–265. ISBN 978-80-7598-761-7.

¹⁷⁸ ŠAFARÍK, Radan. Znásilnění: donucení k pohlavnímu styku násilím, či absence souhlasu? In: ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina, Barbara HAVELKOVÁ a Pavla ŠPONDROVÁ. *Mužské právo. Jsou právní pravidla neutrální?* Praha: Wolters Kluwer, 2020, s. 267–296. ISBN 978-80-7598-761-7.

¹⁷⁹ Sdělení Výboru CEDAW č. 18/2008 Tayag Vertido v. the Philippines ze dne 16. 7. 2010, sp. zn. CEDAW/C/46/D/18/2008.

Dále doporučil Filipínám přijetí legislativní úpravy definice znásilnění, tak aby byla založena na absenci souhlasu, nikoliv na donucení násilím.¹⁸⁰

V případě S. V. P. proti Bulharsku¹⁸¹ byla v roce 2005 znásilněna sedmiletá dívka sousedem. Muž byl obžalován ze sexuálního obtěžování, které tehdy nebylo v Bulharsku považováno za závažný trestný čin, tudíž pachatel mohl uzavřít dohodu o vině a trestu a byl odsouzen k tříletému podmíněnému trestu odnětí svobody. Pachatel nadále bydlel v blízkosti dívčina domova. Dívka opakovaně vyjadřovala obavy z dalšího napadení a byla diagnostikována jako osoba se zdravotním postižením. Matka následně jménem své sedmileté dcery podala podnět k Výboru CEWAD, kde tvrdila, že došlo k porušení Úmluvy CEWAD ze strany Bulharska, namítala neschopnost Bulharska účinně ochránit dívku před sexuálním násilím, dále nemožnost dosáhnout na finanční odškodnění nemajetkové újmy, které by vykompenzovalo vzniklé zdravotní následky a umožnilo poskytnutí náležité rehabilitační zdravotní péče, též namítala absenci zaručení, že její dcera nebude dále vystavena blízkosti pachatele a nebude tak opětovně vystavena viktimizaci.¹⁸² Výbor CEDAW potvrdil všechna práva dívky a vyzval Bulharsko k poskytnutí odpovídajícího odškodnění. Dále stát ve svém rozhodnutí vyzval k přijetí konkrétních úprav zákonů, tak aby jejich znění v oblasti sexuálního násilí odpovídalo mezinárodním standardům, včetně proporcionality trestu k závažnosti spáchaných trestných činů a zajištění účinné ochrany oběti před opětovnou viktimizací a poskytnutí přiměřené podpory a finanční kompenzace obětem. Současně doporučil přijetí uzákonění adekvátních standardů, jak zacházet s oběťmi sexuálního násilí.¹⁸³

Případ R. V. P. proti Filipínám¹⁸⁴ se skutkově podobal případu K. T. Vertido proti Filipínám. Zde došlo v roce 2006 ke znásilnění němé a sluchově postižené sedmnáctileté dívky sousedem. Znásilnění dívka oznámila policii, přičemž její sestra jí tlumočila pomocí znakového jazyka, dívce nebyl poskytnut tlumočnický do angličtiny, současně podepsala čestné prohlášení ve filipínštině, kterému nerozuměla, jelikož vzdělávací systém neslyšících byl téměř výhradně v angličtině. Pachatel byl po průtazích, mimo jiného též z důvodu nezajištění tlumočnicka poškozené ze strany soudu, v roce 2011 osvobozen. Důvod pro osvobození shledal soud v chování

¹⁸⁰ ŠAFARÍK, Radan. Znásilnění: donucení k pohlavnímu styku násilím, či absence souhlasu? In: ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina, Barbara HAVELKOVÁ a Pavla ŠPONDROVÁ. *Mužské právo. Jsou právní pravidla neutrální?* Praha: Wolters Kluwer, 2020, s. 267–296. ISBN 978-80-7598-761-7.

¹⁸¹ Sdělení Výboru CEDAW č. 31/2011 S. V. P. v. Bulgaria ze dne 12. 10. 2012, sp. zn. CEDAW/C/53/D/31/2011.

¹⁸² S. V. P. v. Bulgaria. [online]. Cornell Law School, Legal Information Institute. [cit. 2024-04-21]. Dostupné z: https://www.law.cornell.edu/women-and-justice/resource/s_v_p_v_bulgaria.

¹⁸³ ŠAFARÍK, Radan. Znásilnění: donucení k pohlavnímu styku násilím, či absence souhlasu? In: ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina, Barbara HAVELKOVÁ a Pavla ŠPONDROVÁ. *Mužské právo. Jsou právní pravidla neutrální?* Praha: Wolters Kluwer, 2020, s. 267–296. ISBN 978-80-7598-761-7.

¹⁸⁴ Sdělení Výboru CEDAW č. 34/2011 R. P. B. v. the Philippines ze dne 21. 02. 2014, sp. zn. CEDAW/C/57/D/34/2011.

oběti znásilnění, která se dle jeho názoru chovala „v rozporu s chováním obyčejné Filipínky, jejíž instinkt jí velí, aby sebrala veškerou svou sílu a odvahu, aby zmařila jakýkoliv pokus pošpinit její čest a pošpinit její čistotu“, tj. nekladla odpor a nepokusila se uniknout, nadto neměla ani potrhané oblečení. Stěžovatelka se obrátila na Výbor CEDAW s námitkou, že rozhodnutí filipínského soudu v rozporu s Úmluvou CEDAW, kdy dle tvrzení poškozené došlo k její diskriminaci je založené na genderových mýtech a stereotypech a nebylo zohledněno její zdravotní postižení a nezletilost, dále namítala neposkytnutí pomoci a odškodnění a neposkytnutí tlumočnicka. Obdobně jako v případě K. T. Vertigo Výbor CEDAW shledal porušení Úmluvy CEDAW a pochybení ze strany státu, kdy nebyly respektovány individuální okolnosti případu, jako je postižení nebo stáří oběti, a došlo k diskriminaci za použití genderových mýtů a stereotypů.¹⁸⁵

2.5. Smlouva o Evropské unii (Maastricht, 7. II. 1992)

Smlouva o Evropské unii, Maastrichtská smlouva, byla podepsána v Maastrichtu dne 7. února 1992 a vstoupila v platnost dne 1. listopadu 1993, je zakládající smlouvou Evropské unie. Následně byla pozměněna Amsterodamskou smlouvou, podepsána dne 2. října 1997, v platnosti ode dne 1. května 1999¹⁸⁶, Niceskou smlouvou, podepsána dne 26. února 2001, v platnosti ode dne 1. února 2003¹⁸⁷ a Lisabonskou smlouvou, podepsána dne 13. prosince 2007, v platnosti ode dne 1. prosince 2009¹⁸⁸. Smlouva o Evropské unii v článku 2 hlavy první uvádí:

*Unie je založena na hodnotách úcty k lidské důstojnosti, svobody, demokracie, rovnosti, právního státu a dodržování lidských práv, včetně práv příslušníků menšin. Tyto hodnoty jsou společné členským státům ve společnosti vyznačující se pluralismem, nepřipustností diskriminace, tolerancí, spravedlností, solidaritou a rovností žen a mužů.*¹⁸⁹

¹⁸⁵ States must address age and disability when combatting gender discrimination under CEDAW. R. P. B. v the Philippines, Committee on the Elimination of Discrimination against Women, Views: Communication No 34/2011, 57th sess, UN Doc CEDAW/C/57/D/34/2011 (23 May 2011). [online]. Human Rights Law Centre, 2014-02-21. [cit. 2024-04-21]. Dostupné z: <https://www.hrlc.org.au/news/states-must-address-age-and-disability-when-combatting-gender-discrimination-under-cedaw>.

¹⁸⁶ MACIEJEWSKI, Mariusz. *Maastrichtská smlouva a Amsterodamská smlouva*. [online]. Evropský parlament, Fakta a čísla o Evropské unii, 2024-04. [cit. 2024-07-19]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/3/maastrichtska-smlouva-a-amsterodamska-smlouva>.

¹⁸⁷ MACIEJEWSKI, Mariusz. *Niceská smlouva a Konvent o budoucnosti Evropy*. [online]. Evropský parlament, Fakta a čísla o Evropské unii, 2024-04. [cit. 2024-07-19]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/4/niceska-smlouva-a-konvent-o-budoucnosti-evropy>.

¹⁸⁸ PAVY, Eeva. *Lisabonská smlouva*. [online]. Evropský parlament, Fakta a čísla o Evropské unii, 2024-04. [cit. 2024-07-19]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/5/lisabonska-smlouva>.

¹⁸⁹ Smlouva o Evropské unii (konsolidované znění).

Základní hodnoty a ideály Evropské unie v oblasti lidských práv zahrnuje Listina základních práv Evropské unie¹⁹⁰ vyhlášená dne 7. prosince 2000, závazná až vstupem Lisabonské úmluvy, k níž byla připojena, v platnost vešla dne 1. prosince 2009. Listina v článku 1 hlavy první uvádí, že lidská důstojnost je nedotknutelná a musí být respektována a chráněna. Článek 2 dále zaručuje právo na život, článek 4 stanovuje zákaz mučení a nelidského či ponižujícího zacházení anebo trestu. Článek 21 zakazuje diskriminaci, a to včetně diskriminace na základě pohlaví, a posledně článek 47 zaručuje právo na účinnou právní ochranu a spravedlivý proces.¹⁹¹

K dokumentům, které se konkrétně věnují násilí na ženách, lze řadit směrnici Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU¹⁹², přijatou v roce 2012, kterou se zavádějí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu.

Nejnověji Rada přijala dne 7. května 2024 směrnici o potírání násilí na ženách a domácího násilí¹⁹³. Vedle kriminalizace mrzačení ženských pohlavních orgánů, nucených sňatků, sdílení intimních snímků bez souhlasu, kybernetického pronásledování, kybernetického obtěžování a kybernetického podněcování k nenávisti nebo násilí směrnice obsahuje také opatření k prevenci násilí páchaného na ženách a domácího násilí a rovněž obsahuje i podrobná pravidla týkající se opatření na pomoc a ochranu obětí těchto trestných činů.¹⁹⁴ V průběhu vyjednávání směrnice bylo snahou dosáhnout přijatelného společného znění definice znásilnění založené na souhlasu pro celou Evropskou unii.¹⁹⁵ Tohoto cíle po kritice ze stran členských států však nebylo dosaženo.¹⁹⁶

Výše uvedenou směrnici považuje Evropská unie za jeden z milníků realizace Strategie pro rovnost žen a mužů na období 2020–2025¹⁹⁷, která byla přijata Evropskou komisí v roce 2020. Strategie mezi své hlavní cíle vedle vyvracení genderových stereotypů, odstranění genderově podmíněných rozdílů na trhu práce¹⁹⁸, dosažení rovnocenného zastoupení v různých odvětvích

¹⁹⁰ Listina základních práv Evropské unie.

¹⁹¹ *Co byste měli vědět o Listině základních práv EU*. [online]. Evropský parlament, Témata, 2019-12-01. [cit. 2024-07-19]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/topics/cs/article/20191115STO66607/ochrana-zakladnich-prav-v-evrope>.

¹⁹² Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU.

¹⁹³ Směrnice Evropského parlamentu a Rady o potírání násilí na ženách a domácího násilí.

¹⁹⁴ Rada přijala vůbec první právní předpis EU v oblasti potírání násilí na ženách. [online]. Rada Evropské unie, 2024-05-07. [cit. 2024-07-19]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2024/05/07/council-adopts-first-ever-eu-law-combating-violence-against-women/>.

¹⁹⁵ Násilí na ženách: Rada a Evropský parlament dosáhly dohody ohledně právního předpisu EU. [online]. Rada Evropské unie, 2024-02-06. [cit. 2024-07-19]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2024/02/06/violence-against-women-council-and-european-parliament-reach-deal-on-eu-law/>.

¹⁹⁶ SCHULTEN, Lucia. *EU fails to agree on legal definition on rape*. [online]. Deutsche Welle, 2024-07-02. [cit. 2024-09-18]. Dostupné z: <https://www.dw.com/en/eu-fails-to-agree-on-legal-definition-of-rape/a-68195256>.

¹⁹⁷ Strategie pro rovnost žen a mužů. Dosavadní výsledky a hlavní oblasti činnosti. [online]. Evropská komise. [cit. 2024-07-20]. Dostupné z: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-equality/gender-equality-strategy_cs.

¹⁹⁸ Opatření EU k ukončení násilí páchaného na ženách. [online]. Evropská komise. [cit. 2024-07-20]. Dostupné z: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-equality/gender-equality-strategy_cs.

hospodářství, řešení rozdílů v odměňování a v důchodech mezi ženami a muži, odstranění rozdílů v poskytování péče, dosahování vyrovnaného zastoupení žen a mužů v rozhodovacích pozicích a v politice řadí i potírání genderově podmíněného násilí¹⁹⁹.

V souvislosti s Evropskou unií nelze opominout ani dlouhodobě diskutovanou Úmluvu Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí, tzv. Istanbulskou úmluvu, přijatou Výborem ministrů Rady Evropy v roce 2011, pro Evropskou unii platnou ode dne 1. října 2023, již se věnuje následující kapitola. FRA – Agentura Evropské unie pro základní práva, která na základě žádosti španělského předsednictví Rady EU v roce 2010 a také Evropského parlamentu o sběr srovnatelných údajů týkajících se genderově podmíněného násilí na ženách v roce 2012 provedla průzkum ohledně násilí na ženách formou rozhovorů s 42 000 ženami z 28 členských států Evropské unie (EU), definuje úmluvu následovně:

*Istanbulská úmluva, která byla přijata v roce 2011, je prvním právně závazným regionálním nástrojem, který se komplexně zabývá různými formami násilí na ženách, jako je psychické násilí, nebezpečné pronásledování, fyzické násilí, sexuální násilí a sexuální obtěžování.*²⁰⁰

Jak referuje stručná zpráva o výsledcích průzkumu, průzkum ukázal, že násilí na ženách jako porušování základních lidských práv v Evropské unii je rozsáhlé, avšak velmi nedostatečně oznamované a nemělo by být Evropskou unií přehlíženo. FRA na základě výsledků průzkumu formulovala řadu doporučujících stanovisek²⁰¹.

2.6. Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácímu násilí – Istanbulská úmluva (Istanbul, 11. X. 2011)

Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácímu násilí (ETS No. 210, 2011)²⁰² byla přijata Výborem ministrů Rady Evropy dne 7. dubna 2011, k podpisům byla

¹⁹⁹ Unie rovnosti: strategie pro rovnost žen a mužů na období 2020–2025. [online]. Evropská komise, 2020-03-05. [cit. 2024-07-20]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0152>.

²⁰⁰ Násilí na ženách: Průzkum napříč EU. Stručně o výsledcích. [online]. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, FRA – Agentura Evropské unie pro základní práva, 2014-03-05, s. 7. [cit. 2024-07-19]. SBN 978-92-9239-375-5. Dostupné z: <https://fra.europa.eu/cs/publication/2020/nasili-na-zenach-pruzkum-napric-eu-strucne-o-vysledcich>.

²⁰¹ Násilí na ženách: Průzkum napříč EU. Stručně o výsledcích. [online]. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, FRA – Agentura Evropské unie pro základní práva, 2014-03-05, s. 7. [cit. 2024-07-19]. SBN 978-92-9239-375-5. Dostupné z: <https://fra.europa.eu/cs/publication/2020/nasili-na-zenach-pruzkum-napric-eu-strucne-o-vysledcich>.

²⁰² Úmluva Rady Evropy o předcházení a potlačování násilí proti ženám a domácího násilí (ETS No. 210, 2011).

otevřena dne 11. května 2011 během zasedání Výboru ministrů v Istanbulu.²⁰³ Jako první podepsalo úmluvu v březnu 2012 Turecko²⁰⁴, paradoxně od ní prezidentským dekretem dne 20. března 2021 odstoupilo²⁰⁵. V platnost úmluva vstoupila dne 1. srpna 2014 po ratifikaci prvními deseti státy²⁰⁶. Dne 13. června 2017 za Evropskou unii Istanbulskou úmluvu podepsala eurokomisařka Věra Jourová²⁰⁷.

Česká republika podepsala Istanbulskou úmluvu dne 12. května 2016, její návazné předložení k ratifikaci Parlamentu ČR bylo vládou opakovaně odkládáno. Celý proces ratifikace provázely silné politické a společenské tlaky, část veřejnosti v čele se zájmovými skupinami, zejména pak ženskými hnutími, byla pro přijetí. Naopak proti přijetí byla předně římskokatolická církev²⁰⁸ a zástupci konzervativních stran, kteří v úmluvě spatřovali ohrožení přirozeného řádu společnosti a tradiční rodiny, hrozbu genderové ideologie nebo ohrožení demokratických hodnot, a to s poukazem na minulé nesvobodné státní režimy státu a dostatečnou existující českou legislativu pokrývající tuto problematiku²⁰⁹. Jak uvádí Fellegi, hlavní důvod odmítání Istanbulské úmluvy nebyl v technické formulaci, která je z pohledu práva v pořádku, „*ale její možný obecný dopad na společnost, zejména na roli mužů a žen ve společnosti a v rodině*“²¹⁰.

Sounáležitě s obecnou nejednoznačností pohledu české veřejnosti a s ohledem na fakt, že Česko nemělo na národní úrovni úmluvu ratifikovanou, se Česká republika dne 1. června 2023 zdržela v hlasování v Radě EU o přistoupení Evropské unie k Istanbulské úmluvě²¹¹. Úmluvu

²⁰³ Istanbul Convention Action against violence against women and domestic violence Convention. Historical background. [online]. Council of Europe Portal [cit. 2024-07-19]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/historical-background>.

²⁰⁴ *Turecko odstoupilo od Istanbulské úmluvy. Rozhodnutí vyvolalo odpor i protesty.* [online]. ČT24, 2021-03-20. [cit. 2024-07-19]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/svet/turecko-odstoupilo-od-istanbulske-umluvy-rozhodnuti-vyvolalo-odpor-i-protesty-36951>.

²⁰⁵ *Turecko oficiálně odstoupilo od Istanbulské úmluvy o boji proti násilí na ženách. „Zklamání,“ zní z USA.* [online]. iRozhlas.cz, 2021-07-01. [cit. 2024-07-19]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/turecko-istanbulska-umluva-odstoupeni_2107012135_cen.

²⁰⁶ JEŽKOVÁ, Veronika. *Právev proti násilí na ženách: Bilá místa české legislativy.* Praha: profEm, 2016, s. 100–101. ISBN 978-80-904564-7-1.

²⁰⁷ EU signs the Istanbul Convention. European Institute for Gender Equality. [online]. European Institute for Gender Equality, 2017-06-16. [cit. 2024-07-19]. Dostupné z: <https://eige.europa.eu/newsroom/news/eu-signs-istanbul-convention>.

²⁰⁸ KONÍČEK, Jirí (ed.). *Istanbulská úmluva v konfrontaci a dialogu: texty a komentáře k problematice tzv. Istanbulské úmluvy.* Olomouc: Moravsko-slezská křesťanská akademie, 2018, s. 5–42. ISBN 978-80-9040-752-7.

²⁰⁹ PREJDOVÁ, Martina. *Kontroverzní Istanbulská úmluva: Co na ni říkají politické strany a zájmové skupiny v ČR?* [online]. Centrum pro lidská práva a demokracii, 2021-01-03. [cit. 2024-07-20]. Dostupné z: <https://www.centrumlidskaprava.cz/kontroverzni-istanbulska-umluva-co-na-ni-rikaji-politicke-strany-zajmove-skupiny-v-cr>.

²¹⁰ FELLEGI, Zuzana. *Kdo se bojí Istanbulské úmluvy?* In: ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina, Barbara HAVELKOVÁ a Pavla ŠPONDROVÁ. *Mužské právo. Jsou právní pravidla neutrální?* Praha: Wolters Kluwer, 2020, s. 297–331. ISBN 978-80-7598-761-7.

²¹¹ *Země EU odsouhlasily připojení k Istanbulské úmluvě. Česko se zdrželo.* [online]. ČT24, 2023-06-01. [cit. 2024-07-20]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/svet/zeme-eu-odsouhlasily-pripojeni-k-istanbulske-umluve-cesko-se-zdrzelo-5838>.

hlasováním proti odmítly čtyři státy východní Evropy, konkrétně Maďarsko, Slovensko, Bulharsko a Polsko²¹². Většinou ostatních států Evropské unie byla Istanbulská úmluva schválena.²¹³ Pro Českou republiku se tak stala ode dne 1. října 2023, kdy vstoupila pro Evropskou unii v platnost, závaznou v oblastech, kde má Evropská unie výlučnou kompetenci, vztahuje se tak na orgány a veřejnou správu Evropské unie a na záležitosti týkající se justiční spolupráce v trestních věcech, azyl a zásadu nenavracení²¹⁴. Státy, které úmluvu ratifikovaly, se zavázaly k uzákonění opatření proti násilí na ženách a domácímu násilí²¹⁵. Proces ratifikace byl v České republice ukončen dne 24. ledna 2024 hlasováním v Senátu ČR, kdy byla těsnou většinou ratifikace úmluvy definitivně odmítnuta. Česko je tak jednou z mála zemí, které úmluvu neratifikovaly. S výjimkou výše zmíněných oblastí není obsah úmluvy v České republice vymahatelný.²¹⁶

Istanbulská úmluva není prvním lidskoprávním dokumentem svého druhu ve světě, za její předchůdkyni, jež je jí podobná svým obsahem a cíli, lze považovat Mezinárodní úmluvu o prevenci, trestání a vymýcení násilí na ženách (tzv. Úmluva Belém do Pará)²¹⁷, která byla sjednána v roce 1994 v Brazílii. Kromě USA a Kanady ji v 90. letech ratifikovaly všechny státy Jižní a Severní Ameriky.²¹⁸

Samotnou Istanbulskou úmluvou je násilí vůči ženám chápáno jako:

(...) porušování lidských práv a forma diskriminace žen a budou se jím rozumět veškeré činy genderového násilí, jež vyústí nebo mohou vyústit ve fyzickou, sexuální, psychickou či ekonomickou újmu či strádání žen, včetně hrozeb

²¹² ŠAFARÍKOVÁ, Kateřina. *EU schválila Istanbulskou úmluvu, proti byly státy východní Evropy. Česko se zdrželo.* [online]. Aktuálně.cz, 2023-06-01. [cit. 2024-02-27]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/eu-schvalila-istanbulskou-umluvu-proti-byly-staty-vychodni-e/r~d5f39a1e008d11eeb1f50cc47ab5f122/>.

²¹³ Potírání násilí na ženách: Rada přijala rozhodnutí o přistoupení EU k Istanbulské úmluvě. [online]. Rada Evropské Unie, 2023-06-01. [cit. 2024-02-27]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2023/06/01/combating-violence-against-women-council-adopts-decision-about-eu-s-accession-to-istanbul-convention/>.

²¹⁴ Rozhodnutí (EU) 2023/1075 o uzavření Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí, pokud jde o orgány a veřejnou správu Unie.

²¹⁵ Rozhodnutí (EU) 2023/1076 o uzavření Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí, pokud jde o záležitosti týkající se justiční spolupráce v trestních věcech, azyl a zásadu nenavracení.

²¹⁶ HLAVÁČKOVÁ, Klára. *EU přistoupila k Istanbulské úmluvě. V zemích, kde platí, má pozitivní dopad.* [online]. Deník Referendum, 2023-10-17. [cit. 2024-02-27]. Dostupné z: <https://denikreferendum.cz/clanek/35721-eu-pristoupila-k-istanbulske-umluve-v-zemich-kde-plati-ma-pozitivni-dopad>.

²¹⁷ Inter-American Convention on the Prevention, Punishment, and Eradication of Violence against Women (Convention of Belém do Pará).

²¹⁸ Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí: mýty a fakta. [online]. Úřad vlády ČR, Odbor rovnosti žen a mužů, 2018-09. [cit. 2024-07-20]. Dostupné z: https://vlada.gov.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Projekt_OPZ/Vystupy_projektu/Brozura-Umluva-proti-nasili-na-zenach-FINAL.pdf.

*takovými činy, donucování nebo svévolného omezování svobody, ať k nim dochází na veřejnosti, nebo v soukromí.*²¹⁹

Konkrétně ke znásilnění je zásadní článek 36 Istanbulské úmluvy, kde je vymezeno sexuální násilí, včetně znásilnění:

- 1) *Strany učiní nezbytná legislativní i jiná opatření pro to, aby byly klasifikovány jako trestné následující úmyslné činy:*
 - a) *dojde-li přes nesouhlas oběti k vaginální, anální či orální penetraci sexuální povahy do těla druhé osoby jakoukoli částí těla nebo předmětem;*
 - b) *je-li přes nesouhlas druhé osoby vykonán jakýkoli jiný akt sexuální povahy;*
 - c) *je-li druhá osoba přes svůj nesouhlas přinucena podílet se na aktech sexuální povahy se třetí osobou;*
- 2) *Souhlas musí být dán dobrovolně jakožto výsledek svobodné vůle dané osoby posuzované v kontextu stávajících okolností.*
- 3) *Strany učiní nezbytná legislativní i jiná opatření pro to, aby ustanovení odstavce 1 bylo možno vztáhnout též na činy spáchané vůči bývalým či stávajícím manželům či partnerům uznávaných v intencích mezinárodního práva.*²²⁰

Z výše uvedeného je zřejmý postoj úmluvy ke znásilnění jako nesouhlasnému pohlavnímu styku. Nedobrovolnost je dovozována i jen z neverbálního nesouhlasu, bez nutnosti jakékoliv fyzické aktivity vůči pachateli²²¹. V důvodové zprávě k článku 36 je mimo dalšího zmíněno, že při posuzování skutkových podstat trestných činů by měla být vzata do úvahy existující judikatura Evropského soudu pro lidská práva, konkrétně uvádí judikát M. C. proti Bulharsku, který je zmíněn výše v této práci. Nezávisle na konkrétní formulaci zvolené zákonodárcem by stíhání nedobrovolných sexuálních aktů mělo být vedle výkladu příslušných zákonných pojmů posuzováno i z hlediska kontextu, ve kterém mělo k činu dojít. Úmluva dává státům prostor pro uvážení, jak její obsah promítnout do národních trestněprávních řádů, nenařizuje jim přijetí konkrétního znění definice znásilnění a faktorů, které podle nich vylučují svobodně udělený souhlas. Státy podle úmluvy mají pouze povinnost zajistit zahrnutí nedostatku svobodně uděleného

²¹⁹ Úmluva Rady Evropy o předcházení a potlačování násilí proti ženám a domácího násilí (ETS No. 210, 2011).

²²⁰ Úmluva Rady Evropy o předcházení a potlačování násilí proti ženám a domácího násilí (ETS No. 210, 2011).

²²¹ JEŽKOVÁ, Veronika. *Jen ano je ano: Trestný čin znásilnění ve světle Istanbulské úmluvy*. Praha: profem, 2017, s. 16–17. ISBN 978-80-904564-9-5.

souhlasu k jakémukoliv ze sexuálních aktů uvedených v písmenu a až písmenu c článku 36 do národních trestněprávních předpisů.²²²

²²² Explanatory report Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence. [online]. Výbor ministrů Rady Evropy, 2011-04-07, odst. 190–194. [cit. 2024-07-19]. Dostupné z: [https://search.coe.int/cm/#{%22CoEIdentifier%22:\[%2209000016805cd159%22\],%22sort%22:\[%22CoEValidationDate%20Descending%22\]}](https://search.coe.int/cm/#{%22CoEIdentifier%22:[%2209000016805cd159%22],%22sort%22:[%22CoEValidationDate%20Descending%22]}).

3. Právní úprava trestného činu znásilnění podle § 185 trestního zákoníku

Trestný čin znásilnění se řadí pod hlavu třetí zvláštní části trestního zákoníku Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. V této hlavě, jak je i z jejího názvu patrné, je v ustanoveních § 185 až § 193a chráněna důstojnost v sexuálních vztazích. Celkem se do konce roku 2024 jedná o jedenáct trestných činů, ode dne 1. ledna 2025 pak o dvanáct trestných činů, to včetně novelou č. 166/2024 Sb. vytvořeného nového trestného činu sexuálního útoku pod § 185a. Důstojnosti v sexuální oblasti se podle Jelínka týká i trestný čin svádění k pohlavnímu styku podle § 202 trestného zákona²²³.

Vedle druhového objektu lidské důstojnosti v sexuální oblasti hlava chrání u jednotlivých trestných činů individuální objekty. Konkrétně individuální objekt svobodu rozhodování v pohlavních vztazích v § 185 znásilnění, § 186 sexuální nátlak, § 187 pohlavní zneužití, § 189 kuplířství²²⁴. Svobodu rozhodování, částečně i v pohlavních vztazích, chrání mimo tuto hlavu rovněž ustanovení § 168 obchodování s lidmi²²⁵. Chráněným individuálním objektem je dále nerušený mravní a tělesný vývoj dětí, jenž by mohl být ohrožen předčasnými pohlavními styky nebo jiným neakceptovatelným chováním (§ 189 kuplířství, § 190 prostituce ohrožující mravní vývoj dětí, § 191 šíření pornografie, § 192 výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií, § 193 zneužití dítěte k výrobě pornografie, § 193a účast na pornografickém představení a § 193b navazování nedovolených kontaktů s dítětem), a naposledy morální zásada nedovolující soulož mezi nejbližšími příbuznými, z jiného úhlu řečeno zdravý vývoj lidstva (§ 188 soulož mezi příbuznými).²²⁶ V případě soulože mezi příbuznými je totiž diskutabilní, nakolik dané ustanovení chrání společnost před její degenerací, tj. soulož mezi pokrevními příbuznými, nebo z jiného úhlu nakolik chrání pravidla morálky, tj. soulož mezi příbuznými v pokolení přímém a sourozeneckém, kdy je nerozhodné, zda jsou příbuzní pokrevně spjati.²²⁷

Předmět útoku trestných činů obsažených v hlavě třetí zvláštní části proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti je hmotný, jsou jím osoby bez rozdílu pohlaví. Do dne 1. května 2001, tj. před novelou trestního zákona provedenou zákonem č. 144/2001 Sb., mohla být předmětem útoku

²²³ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* Praha: Leges, 2022, s. 624. ISBN 978-80-7502-576-0.

²²⁴ CHMELÍK, Jan. *Trestní právo hmotné. Zvláštní část: s aplikačními příklady.* Praha: Linde, 2010, s. 85. ISBN 978-80-7201-820-8.

²²⁵ ŠÁMAL, Pavel, Tomáš GRÍVNA, Lukáš BOHUSLAV, Oto NOVOTNÝ, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a kol. *Trestní právo hmotné.* Praha: Wolters Kluwer, 2022, s. 708, 713. ISBN 978-80-7598-764-8.

²²⁶ GRÍVNA, Tomáš. *Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v novém trestním zákoníku.* Bulletin advokacie, 2009, č. 10, s. 68. ISSN 1210-6348.

²²⁷ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* Praha: Leges, 2022, s. 631–632. ISBN 978-80-7502-576-0.

pouze žena, v případě útoku na muže, ať již heterosexuálním či homosexuálním, bylo jednání posuzováno jako trestný čin vydírání.²²⁸

Pachatelem trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti je zásadně obecný subjekt, může jím být každá fyzická i právnická osoba. Právnická osoba může být pachatelem podle § 7 zákona č. 118/2011 Sb.²²⁹, o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. V zákoně byl výčet trestných činů, které může právnická osoba spáchat, zprvu pouze taxativní, ode dne 1. prosince 2016 s přijatou novelou je výčet trestných činů negativní, tudíž právnická osoba může být pachatelem všech trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. To neplatí pouze u trestného činu soulože mezi příbuznými, kde pachatelem jsou pouze fyzické osoby, tj. oba souložící, to vše za předpokladu, že není trestní odpovědnost jednoho z nich vyloučena pro nedostatek věku, nepříčetnost nebo nedostatek rozumové a mravní vyspělosti, nelze vyloučit ani jednání v omylu. Z pohledu subjektivní stránky je u všech jedenácti trestných činů vyžadováno úmyslné zavinění. V případě zasažení různých individuálních objektů není mezi trestnými činy v této hlavě vyloučen jednočinný souběh.²³⁰

S novelou trestního zákoníku č. 166/2024 Sb., jež vstupuje v účinnost dne 1. ledna 2025, dochází, jak již bylo zmíněno výše, k zásadním změnám v hlavě třetí zvláštní části trestního zákoníku. Novela významně mění koncept trestného činu znásilnění, namísto znásilnění jako styku vynuceného násilím bude nově užíván koncept „ne znamená ne“, tedy za znásilnění bude považován nesouhlasný pohlavní styk.²³¹ Nově jsou jako okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby vedle spáchání činu na dítěti a spáchání činu se zbraní zahrnuty spáchání činu na těhotné ženě, nebo pokud je činem způsobeno těhotenství ženy, dále pokud je čin spáchán s další osobou. Rozšířeny jsou také okolnosti použití vyšší trestní sazby související s místy, kde je omezena osobní svoboda osob: „(...) ve věznicí nebo ústavu pro výkon zabezpečovací detence nebo ze zákonného důvodu umístěné ve zdravotnickém zařízení, školském zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy pro preventivně výchovnou péči anebo v jiném místě, kde je omezována její osobní svoboda“. Podrobně je nově vydefinován i pojem bezbrannosti v § 119a, konkrétně je zahrnut i stav tzv. silného ochromujícího stresu. Dále je pod § 185a zařazen nový trestný čin sexuálního útoku, který má postihovat svou intenzitou méně závažné trestné činy v úpravě před

²²⁸ JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. Praha: Leges, 2022, s. 627. ISBN 978-80-7502-576-0.

²²⁹ Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

²³⁰ ŠÁMAL, Pavel, Tomáš GRÍVNA, Lukáš BOHUSLAV, Oto NOVOTNÝ, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a kol. *Trestní právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer, 2022, s. 708. ISBN 978-80-7598-764-8.

²³¹ *Za znásilnění se bude považovat nesouhlasný pohlavní styk*. [online]. Advokátní deník, 2024-05-30. [cit. 2024-08-18]. ISSN 2571-3558. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2024/05/30/za-znasilneni-se-bude-povazovat-nesouhlasny-pohlavni-styk-senat-souhlasil/>.

novelou zpravidla zahrnované pod základní skutkovou podstatu v § 185 odst. 1 trestního zákoníku znásilnění. Ke změnám došlo i v § 186 u trestného činu sexuální nátlak, kde je obdobně jako u trestného činu znásilnění odstraněna formulace akcentující prvek násilí, naopak je přidán prvek zneužití tísně oběti reagující zejména na dlouhotrvající domácí násilí. V případě trestného činu pohlavního zneužití, kdy došlo ke smrti oběti v důsledku spáchání trestného činu v odstavci 3, je snížena horní hranice trestní sazby z osmnácti let na šestnáct let²³².

3.1. Skutková podstata trestného činu znásilnění

Ustanovení § 185 ve znění novely č. 306/2009 Sb. postihující znásilnění je následující:

- (1) Kdo jiného násilím nebo pohrůžkou násilí nebo pohrůžkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu styku, nebo kdo k takovému činu zneužije jeho bezbrannosti, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let.*
- (2) Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1*
 - a) souloží nebo jiným pohlavním stykem provedeným způsobem srovnatelným se souloží,*
 - b) na dítěti, nebo*
 - c) se zbraní.*
- (3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán,*
 - a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na dítěti mladším patnácti let,*
 - b) spáchá-li takový čin na osobě ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody, ochranného léčení, zabezpečovací detence, ochranné nebo ústavní výchovy anebo v jiném místě, kde je omezována osobní svoboda, nebo*
 - c) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví.*
- (4) Odnětím svobody na deset až osmnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.*
- (5) Příprava je trestná.²³³*

Oproti úpravě v trestním zákoně č. 140/1961 Sb. je skutková podstata v odstavci 1 doplněna o jednání, které bylo dříve postihované jako vydírání pod § 235 trestního zákona. Přijata

²³² Zákon č. 166/2024 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

²³³ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

úprava byla reakcí na nutnost postihovat dané jednání jako sexuální trestné činy, neb dle judikatury se za pohlavní styk považuje jakýkoliv způsob ukájení pohlavního pudu na těle jiné osoby. Pod tím si lze představit soulož, pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží jako je anální pohlavní styk, orální pohlavní styk, a jiné. Jak uvádí Šámal, může se jednat i jen o pouhé osahávání ženy na prsou, ohmatávání genitálií muže či ženy apod.²³⁴ Za dřívější úpravy v rámci trestného činu vydírání nebylo možné postihovat zneužití bezbrannosti, tento nedostatek byl novou úpravou odstraněn. Přínosem tohoto pojetí skutkové podstaty je i možnost lépe navázat na základní skutkovou podstatu okolnostmi podmiňujícími použití vyšší trestní sazby, tak aby vyjadřovaly typovou závažnost jednotlivých kvalifikovaných skutkových podstat.²³⁵

Trestný čin znásilnění je možné spáchat i ve formě pokračování. Jak uvádí judikatura, časový odstup mezi jednotlivými útoky přesahující i několik měsíců, nemusí být překážkou závěru o naplnění zákonné podmínky „blízké časové souvislosti“ ve smyslu § 116 trestního zákoníku ani u sexuálních deliktů, zejména pokud pachatel mezi jednotlivými útoky usiluje o sexuální kontakt se stejnou nebo jinou obětí²³⁶.

Pokud pachatel spáchá trestný čin znásilnění ve formě soulože mezi příbuznými v pokolení přímém nebo se sourozencem, jedná se o jednočinný souběh jednoho z těchto činů s trestným činem soulože mezi příbuznými podle § 188 trestního zákona²³⁷.

O úpravě účinné od 1. ledna 2025 bude více pojednáno v návaznosti na kapitolu 3. Právní úprava trestného činu znásilnění podle § 185 trestního zákoníku v kapitole 4. Analýza aspektů definice trestného činu znásilnění založené na absenci souhlasu s pohlavním stykem.

3.1.1. Objekt trestného činu

Chráněným objektem trestného činu je v § 185 právo člověka svobodně se rozhodovat ve svém pohlavním životě a lidská důstojnost. Jak uvádí Jelínek, sekundárním objektem trestného činu znásilnění je zdraví oběti. Svoboda rozhodovat se je v trestném činu znásilnění v porovnání s ostatními trestnými činy hlavy tři zvláštní části narušena nejintenzivnějším způsobem, psychické následky oběti často provázejí po celý další život.²³⁸

Předmětem útoku jsou osoby obojího pohlaví, tedy muž i žena, a to bez rozdílu věku, pověsti, způsobu života, vyspělosti nebo pohlavní zchovalosti. Může se jednat i o osobu, s kterou

²³⁴ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník II. Zvláštní část: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2023, s. 2326. ISBN 978-80-7400-893-1.

²³⁵ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník II. Zvláštní část: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2023, s. 2323. ISBN 978-80-7400-893-1.

²³⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 4. 2020, sp. zn. 8 Tdo 405/2020.

²³⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČSR ze dne 30. 4. 1987, sp. zn. 4 To 14/87.

²³⁸ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. Praha: Leges, 2022, s. 627. ISBN 978-80-7502-576-0.

měl pachatel již dříve konsenzuální pohlavní styk. Předmětem může být i hermafrodit, tedy člověk, který se narodí s nevyjasněnými pohlavními orgány a jsou u něj přítomné mužské i ženské pohlavní znaky, tedy oboupohlavnost²³⁹. Jiné označení pro lidského hermafrodita je androgyn²⁴⁰ nebo intersexuál²⁴¹. Úřad Vysokého komisaře OSN pro lidská práva definuje intersexuály jako lidi, kteří:

*(...) se rodí s pohlavními znaky (včetně pohlavních orgánů, pohlavních žláz a chromozomů, které neodpovídají typickým binárním představám o mužském nebo ženském těle. Intersex je zastřešující termín, který se používá k popisu široké škály přirozených tělesných odchylek.*²⁴²

Intersexuální rysy jsou v některých případech viditelné již při narození, nemusí být ale patrné až do puberty či v některých případech vůbec. Výskyt v populaci je 0,05 až 1,7 %, horní odhad je podobný počtu rusovlasých lidí. Jedná se o biologickou pohlavní charakteristiku, liší se tak od sexuální orientace nebo genderové identity osoby.²⁴³

Trestný čin znásilnění je možné spáchat i v případě, že v době spáchání trestného činu pachatel a oběť jsou v poměru manželském, partnerském či žijí v nesezdaném soužití jako druh a družka. Za takových okolností je ale podle § 163 odst. 1 trestního řádu do konce roku 2024 za předpokladu naplnění základní skutkové podstaty podle § 185 odst. 1 či nejméně závažné kvalifikované skutkové podstaty podle § 185 odst. 2 zapotřebí souhlasu poškozeného s trestním stíháním. Bez toho nemůže být trestní stíhání zahájeno, ani již v zahájeném trestním stíhání pokračováno. V souvislosti se změnami trestního zákoníku je od počátku roku 2025 souhlasu s trestním stíháním zapotřebí při spáchání činu kvalifikovaného jako znásilnění podle § 185 odst. 1 trestního zákoníku a kvalifikovaného jako sexuální útok podle § 185a odst. 1 trestního zákoníku. Specifický poměr mezi pachatelem a obětí musí existovat buď v době, kdy se trestní stíhání vede, či v době deliktu²⁴⁴. Je-li poškozených jedním skutkem několik, postačí souhlas i jen jednoho

²³⁹ AULICKÝ, Petr. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. In: *Dny práva – 2009 – Sborník příspěvků. 3. ročník mezinárodní konference pořádané Právnickou fakultou Masarykovy univerzity*. [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 834. [cit. 2024-08-31]. ISBN 978-80-210-4990-1. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2009/files/sbornik/sbornik.pdf.

²⁴⁰ Androgyny. [online]. Encyclopaedia Britannica, 2024-04-08. [cit. 2024-08-31]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/androgyny>.

²⁴¹ Intersex. [online]. Encyclopaedia Britannica, 2024-07-30. [cit. 2024-08-31]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/science/intersex>.

²⁴² Fact Sheet – Intersex. [online]. United Nations Free & Equal. [cit. 2024-08-31]. Dostupné z: <https://www.unfe.org/en/know-the-facts/challenges-solutions/intersex>.

²⁴³ Fact Sheet – Intersex. [online]. United Nations Free & Equal. [cit. 2024-08-31]. Dostupné z: <https://www.unfe.org/en/know-the-facts/challenges-solutions/intersex>.

²⁴⁴ KADERÁVKOVÁ, Martina. *Souhlas poškozeného s trestním stíháním*. Trestněprávní revue, 2023, č. 1, s. 1. ISSN 1213-5313.

z nich²⁴⁵. Souhlas s trestním stíháním může podle § 163 odst. 1 poškozený výslovným prohlášením vzít zpět kdykoliv do doby, než se odvolací soud odebere k závěrečné poradě. Výslovně odepřený souhlas nelze udělit znovu.²⁴⁶

3.1.2. Objektivní stránka trestného činu

Podle úpravy před novelou provedenou zákonem č. 166/2024 Sb. jsou rozlišovány dvě alternativy objektivní stránky základní skutkové podstaty trestného činu znásilnění. V první alternativě se trestného činu znásilnění pachatel dopustí tím, že jiného násilím nebo pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu styku (§ 185 odst. 1 al. 1 trestního zákoníku), nebo v druhé alternativě k takovému činu zneužije jeho bezbrannosti (§ 185 odst. 1 al. 2 trestního zákoníku)²⁴⁷. Jedná se o čin, který lze spáchat pouze konáním, nikoliv opomenutím. Čin je charakteristický nutností naplnění dvojího jednání, a to násilného jednání a vykonání pohlavního styku. Trestný čin znásilnění je dokonán vykonáním pohlavního styku²⁴⁸.

Souhrnně lze říci, že v základní skutkové podstatě jsou postihovány méně závažné formy pohlavního styku, v kvalifikované skutkové podstatě pak podle § 185 odst. 2 trestního zákoníku soulož a jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží²⁴⁹. Další kvalifikované skutkové podstaty podle § 185 odst. 3 a odst. 4 trestního zákoníku vyjmenovávají okolnosti podmiňující uložení přísnějších trestů. Patří k nim spáchání trestného činu na dítěti mladším patnácti let, na osobě ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody, ochranného léčení, zabezpečovací detence, ochranné nebo ústavní výchovy nebo v jiném místě, kde je omezována osobní svoboda, nebo způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví či smrt.²⁵⁰

V případě, že pachatel vykoná první jednání, tj. užije násilí, pohrůzku násilí nebo pohrůzku jiné těžké újmy, nebo zneužije bezbrannosti a následně od vykonání pohlavního styku, resp. znásilnění, upustí, z důvodu nutnosti naplnění dvojfázovosti jednání ve skutkové podstatě trestného činu znásilnění se v daném případě jedná o klasický případ kvalifikovaného pokusu, kdy trestní odpovědnost pachateli za znásilnění podle § 21 odst. 3 trestního zákoníku zanikne, nicméně

²⁴⁵ Ochrana práv poškozeného. [online]. Nejvyšší státní zastupitelství, 2024. [cit. 2024-08-18]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/vice-o-sz/vse-podstatne-o-trestnim-rizeni/ochrana-poskozenych-a-ohrozenych-osob/ochrana-prav-poskozeneho/>.

²⁴⁶ ŠÁMAL, Pavel, Tomáš GRÍVNA, Lukáš BOHUSLAV, Oto NOVOTNÝ, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a kol. *Trestní právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer, 2022, s. 709. ISBN 978-80-7598-764-8.

²⁴⁷ CHMELÍK, Jan. *Trestní právo hmotné. Zvláštní část: s aplikačními příklady*. Praha: Linde, 2010, s. 86. ISBN 978-80-7201-820-8.

²⁴⁸ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník II. Zvláštní část: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2023, s. 2337. ISBN 978-80-7400-893-1.

²⁴⁹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, 2022, s. 290–291. ISBN 978-80-7502-637-8.

²⁵⁰ CHMELÍK, Jan. *Trestní právo hmotné. Zvláštní část: s aplikačními příklady*. Praha: Linde, 2010, s. 86. ISBN 978-80-7201-820-8.

pachatel může být odpovědný za dokonání trestný čin vydírání podle § 175 trestního zákoníku²⁵¹. Příprava znásilnění zpravidla naplňuje skutkovou podstatu trestného činu omezování osobní svobody podle § 171 trestního zákoníku. Z výše uvedeného vyplývá, že pokud se někdo svým jednáním podílí, byť jen na jedné z fází jednání a druhé fáze není účasten, tedy pokud například vykoná první fázi jednání užití násilí a druhou fázi pohlavní styk vykoná někdo jiný či obráceně, je dotyčný posuzován za spolupachatele, to vše pochopitelně za předpokladu, že obě části jednání byly kryty zaviněním²⁵².

Pohlavní styk je pojmově definován výrazně širěji než soulož, judikatura jím rozumí jakýkoliv způsob ukájení pohlavního pudu na těle jiné osoby²⁵³. Je nutno, aby došlo k fyzickému kontaktu mezi pachatelem a obětí, přičemž dané může být realizováno i prostřednictvím různých sexuálních pomůcek. Není rozhodné, zda dojde k pohlavnímu uspokojení pachatele. Pod pohlavní styk se řadí zmíněná soulož, jiný pohlavní styk způsobem provedení srovnatelný se souloží nebo i jen praktiky směřující proti intimním partiím těla, avšak méně intenzivním způsobem postihované zpravidla pod § 185 odst. 1 trestního zákoníku, tj. osahávání prsou ženy, líbání, ohmatávání, dotyky, tisknutí, sání prsních bradavek apod.²⁵⁴

Soulož je definována jako spojení pohlavních orgánů muže a ženy v jednom okamžiku, tedy mužský pohlavní úd vnikne do pohlavního orgánu ženy. Za soulož se považuje, i když ke spojení dojde jen částečně, bez ohledu na porušení panenské blány, bez ohledu na uspokojení pachatele. Pokud však nedojde ani k částečnému vniknutí, ale pohlavní orgány se jen dotknou, obdobně otrou, může se jednat o pokus trestného činu znásilnění podle § 185 odst. 1, 2 písm. a) trestního zákoníku, měl-li pachatel úmysl vykonat soulož nebo jiný srovnatelný pohlavní styk, jinak se bude jednat o znásilnění podle § 185 odst. 1 trestního zákoníku formou jiného pohlavního styku.²⁵⁵

V případě pohlavního styku provedeného způsobem srovnatelným se souloží nedochází k souloží, styk je však způsobem provedení a svou závažností srovnatelný se souloží, to je nutné hodnotit i z hlediska fyzických a psychických následků pro oběť. Hledisko následků by však dle

²⁵¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. Praha: Leges, 2022, s. 625. ISBN 978-80-7502-576-0.

²⁵² ŠÁMAL, Pavel, Tomáš GRIVNA, Lukáš BOHUSLAV, Oto NOVOTNÝ, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a kol. *Trestní právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer, 2022, s. 710. ISBN 978-80-7598-764-8.

²⁵³ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník II. Zvláštní část: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2023, s. 2337. ISBN 978-80-7400-893-1.

²⁵⁴ BORČEVSKÝ, Pavel. *Trestní právo hmotné. Zvláštní část*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2023, s. 168. ISBN 978-80-7380-909-6.

²⁵⁵ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník II. Zvláštní část: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2023, s. 2336. ISBN 978-80-7400-893-1.

názoru Gřivny nemělo být rozhodující, jelikož se liší případ od případu.²⁵⁶ Při pohlavním styku provedeným způsobem srovnatelným se souloží je dle judikatury pohlavní orgán jedné strany nahrazen jinou částí těla, např. vsunování penisu do podpaží ženy, digitální penetrace (vsunování prstů do vaginy ženy), vkládání pohlavního údu muže do rukou ženy za účelem tření, anální pohlavní styk, orální pohlavní styk aj.²⁵⁷ Pohlavním stykem srovnatelným se souloží se rozumí, že se „*simulovaným mechanismem navozuje situace stejná, jako když do vagíny (pochvy) ženy pronikne mužský pohlavní úd.*“²⁵⁸ Přesto se subsumování některých praktik jako digitální penetrace, zasouvání mužského údu mezi prsa nebo stehna ženy, zasunování pohlavního údu muže do podpaží, vzájemné tření genitálů u žen nebo vzájemná heterosexuální nebo homosexuální masturbace pod pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží jeví jako sporné²⁵⁹. Podobně Hruška a Volenecký spatřují nedostatky ve vymezení pojmů, konkrétně se kloní k užšímu vymezení pojmu pohlavní styk, dle jejich názoru běžná populace vnímá pohlavní styk jako styk pohlavních orgánů mužských a ženských, tudíž činy jako osahávání prsou nebo ohmatávání genitálií muže či ženy, byť mohou být jakkoliv ponižující a jakkoliv nepříjemné, by posuzovali vzhledem k nižší intenzitě zásahu do tělesné integrity člověka, jak tomu bylo v dřívější úpravě, tedy jako vydírání²⁶⁰.

V souvislosti s přijatou novelou trestního zákoníku č. 166/2024 Sb. byl vedle změny skutkové podstaty trestného činu znásilnění, jež se změnila z pojetí pohlavního styku vynuceného násilím na pojetí nekonsenzuálního pohlavního styku ve formě „ne znamená ne“ a dalších změn po vzoru zahraničních úprav, nově zařazen § 185a trestný čin sexuálního útoku. Novelizovaný § 185 je omezen na stíhání soulože a jiného pohlavního styku provedeného způsobem srovnatelným se souloží (penetrační činy) a méně závažné sexuální praktiky (nepenetrační povahy) jsou stíhány pod § 185a sexuálního útoku.²⁶¹ Více k úpravě přijaté novelou č. 166/2024 Sb. je uvedeno v kapitole 4 této práce.

Trestný čin sexuálního útoku podle § 185a zahrnuje sexuální praktiky, jež zasahují do integrity člověka menší měrou. Pokud bychom pominuli zejména prvek násilí, který je nahrazen

²⁵⁶ GŘIVNA, Tomáš. *Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v novém trestním zákoníku*. Bulletin advokacie, 2009, č. 10, s. 68. ISSN 1210-6348.

²⁵⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 7. 2010, sp. zn. 7 Tdo 841/2010.

²⁵⁸ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník II. Zvláštní část: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2023, s. 2335. ISBN 978-80-7400-893-1.

²⁵⁹ ŠÁMAL, Pavel, Tomáš GŘIVNA, Lukáš BOHUSLAV, Oto NOVOTNÝ, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a kol. *Trestní právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer, 2022, s. 711. ISBN 978-80-7598-764-8.

²⁶⁰ HRUŠKA, Jiří a Petr VOLEVECKÝ. *Několik poznámek k trestným činům proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti podle trestního zákoníku*. Trestní právo, 2010, roč. 14, č. 2, s. 5–6. ISSN 1214-3758.

²⁶¹ ŘEHKA, Vladimír. *Ministerstvo předkládá vládě novelu trestního zákoníku – redefinici znásilnění*. [online]. Justice.cz, 2023-11-16. [cit. 2024-07-21]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/tiskove-zpravy/-/clanek/ministerstvo-predklada-vlade-novelu-trestniho-zakoniku-redefinici-znasilneni>.

principem konsenzu založeného na projeveném nesouhlasu „ne znamená ne“, jde se o jednání korespondující s úpravou před novelou zahrnuté v § 185 odst. 1, tedy základní skutkové podstatě trestného činu znásilnění a v § 186 odst. 1 trestného činu sexuálního nátlaku. V § 185a jsou postihovány méně závažné formy pohlavního styku, jako je např. osahávání prsou, tření nebo ohmatávání genitálií, resp. praktiky v předchozí úpravě zahrnované pod sexuální nátlak, tj. pohlavní sebeukájení, obnažování nebo jiné srovnatelné chování. Výčet postihovaných pohlavních styků je negativní: „*Kdo s jiným proti jeho seznatelné vůli vykoná jiný pohlavní styk než uvedený v § 185 (...)*“.

Obecně lze říci, že nová právní úprava s rozčleněním na znásilnění § 185 a sexuální útok § 185a více koresponduje s všeobecným vnímáním trestného činu znásilnění ve společnosti, neb za znásilnění jsou jí zejména považovány praktiky jako soulož, anální a orální pohlavní styk. Jako znásilnění nadále řada lidí nevnímá praktiky menší měrou zasahující do integrity člověka, jež jsou do konce roku 2024 postihovány v základní skutkové podstatě trestného činu znásilnění § 185 odst. 1 a nově budou postihovány pod skutkovou podstatou sexuálního útoku § 185a.

3.1.2.1. Prostředky k dosažení pohlavního styku podle právní kvalifikace

Definičními znaky znásilnění podle § 185 úpravy před novelou trestního zákona z roku 2024 jsou donucení k pohlavnímu styku násilím, pohrůžkou násilí nebo pohrůžkou jiné těžké újmy, anebo zneužití bezbrannosti²⁶². S redefinicí trestného činu znásilnění se prostředkem stává nerespektování absence souhlasu s pohlavním stykem ze strany oběti, v pojetí „ne znamená ne“, resp. ze strany oběti je komunikovaný nesouhlas. S novou právní úpravou je znásilnění omezeno pouze na soulož a jiný pohlavní styk provedený obdobným způsobem srovnatelným se souloží, zejména penetrací. Ostatní méně závažné sexuální praktiky jsou zahrnuty pod nově zavedený trestný čin sexuálního útoku upravený v § 185a. Souhrnně řečeno nová úprava nahrazuje znásilnění ve smyslu silou vynuceného pohlavního styku konceptem nekonsenzuálního pohlavního styku. Z tohoto důvodu je v této části práce zařazena i podkapitola pojednávající o souhlasu.

3.1.2.1.1. Násilí, pohrůžka násilí, pohrůžka jiné těžké újmy

Samotný pojem násilí není zákonem definován, existuje však ustálená soudní praxe, příkladem Nejvyšší soud násilím v jednom ze svých usnesení rozumí²⁶³:

²⁶² BLATNÍKOVÁ, Šárka, Petra FARIDOVÁ a Petr ZEMAN. *Násilná sexuální kriminalita – téma pro experty i veřejnost*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014, s 22. ISBN 978-80-7338-143-1.

²⁶³ Podobně usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 4. 2012, sp. zn. 3 Tdo 182/2012.

(...) použití fyzické síly ze strany pachatele za účelem překonání nebo zamezení vážně míněného odporu znásilňované osoby a dosažení pohlavního styku proti její vůli, přičemž není nezbytné, aby poškozená osoba kladla zřejmý fyzický odpor, jelikož postačuje, pokud pachateli musela být zjevná nevole této osoby s jeho jednáním.²⁶⁴

Právní teorie rozlišuje násilí ve formě vis absoluta, kdy složka vůle u oběti chybí a je plně vyloučeno ze strany oběti jiné než požadované chování, jedná se o případy svázání apod., a dále násilí ve formě vis compulsiva, kdy složka vůle je přítomna, avšak je ovlivněna použitým násilím, pohrůzkami násilí apod. ze strany pachatele s cílem psychicky ovlivnit oběť a přinutit ji, aby se podrobila jeho nátlaku. O násilí se rovněž jedná, pokud je užito i proti osobě nebo věci, která je odlišná od oběti a na níž má oběť zájem, např. vybavení domácnosti oběti, fyzický útok na psa oběti.²⁶⁵

Často řešenou otázkou v judikatuře Nejvyššího soudu ČR je intenzita použitého násilí použitá k překonání odporu oběti znásilnění. Judikatura je v tomto směru konzistentní, nicméně se ukazuje, že postupně reflektuje i změny společenského paradigmatu a pohled na problematiku zostřuje směrem k příklonu ke znásilnění jako nekonsenzuálního pohlavního styku. Judikatura obecně nepovažuje za nezbytnou podmínku spáchání trestného činu znásilnění, aby oběť kladla zřejmý fyzický odpor, je-li si například vědoma značné fyzické převahy útočníka, či z obavy před dalším násilím odpor neprojevuje a podrobuje se vůli pachatele. Postačuje, pokud je pachateli zjevná nevole znásilňované osoby.²⁶⁶ K naplnění znaku násilí tak dochází i v případě, kdy „*napadená osoba po vyjádření vážně míněného nesouhlasu a projeveném odporu upustí od dalšího vzdoru pro svoji vyčerpanost, zřejmou beznadějnost nebo z odůvodněného strachu o svůj život nebo zdraví*“²⁶⁷. Pokud poškozená obdobně nevyvíjela vyšší stupeň obrany a vyjádřila pouze slovní odpor k jakémukoliv sexuálnímu kontaktu, jedná se rovněž o trestný čin znásilnění²⁶⁸. V případě, že by se pachatel domníval, že odpor je pouze předstíraný a ve skutečnosti s pohlavním stykem druhá osoba souhlasí, jedná se o skutkový omyl negativní, jelikož obviněný nevěděl o okolnostech naplňujících znaky trestného činu znásilnění. Důsledkem je vyloučení trestní odpovědnosti pachatele za úmyslný trestný čin²⁶⁹.

²⁶⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 6. 2017, sp. zn. 3 Tdo 680/2017.

²⁶⁵ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník I. Obecná část: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2023, s. 1691. ISBN 978-80-7400-893-1.

²⁶⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 6. 2017, sp. zn. 3 Tdo 680/2017.

²⁶⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 3. 2014, sp. zn. 11 Tdo 249/2014.

²⁶⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 8. 2015, sp. zn. 5 Tdo 847/2015.

²⁶⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 23. 1. 1978, sp. zn. 2 Tz 26/77, R 63/1978.

Součástí skutkového zjištění soudu musí být vždy přesný popis pachatelova jednání spočívajícího v užití násilí. Není možné, aby soud z okolností, které samy o sobě necharakterizují jednání obviněného jako násilí, např. tedy popisu jednání poškozené, která „*se bránila tím, že obviněného kopala a odstrkovala od sebe*“, automaticky dovozoval, že bylo užito násilí.²⁷⁰ Nutno říci, že v kontextu dnešního právního vývoje by v modelu znásilnění jako nekonsenzuálního pohlavního styku daná situace byla soudem patrně hodnocena úplně jinak.

Trestný čin znásilnění je podle výkladového ustanovení § 119 trestního zákona „*spáchán násilím i tehdy, je-li spáchán na osobě, kterou pachatel uvedl do stavu bezbrannosti lstí nebo jiným podobným způsobem*“²⁷¹. Pachatel v úmyslu dosáhnout nějakého cíle, zde pohlavního styku, využije lsti, tedy v oběti vyvolá omyl nebo využije omylu této osoby. Bezbranností se rozumí stavy hlubokého spánku, bezvědomí, silné opilosti, silného omámení narkotikem nebo jinou návykovou látkou apod. Oběť v tomto stavu není schopna pachateli klást odpor. Jedná se například o případy, kdy se oběť domnívá, že je jí podán běžný nápoj, ve skutečnosti se ale jedná o nápoj s příměsí drog apod., které pachatel do nápoje úmyslně přidal. Oběť tímto jednáním pachatel lstivě přiměl k požití látky a vyvolal tak u ní stav bezbrannosti. Za jiný podobný způsob může být např. považováno jednání pachatele zneužívajícího vědomost o nemoci oběti. Pachatel záměrně navodí situaci (např. podá oběti lék), která u oběti vyvolá např. epileptický záchvat, osoba následně upadne do bezvědomí, resp. se dostane se do stavu bezbrannosti, aniž by pachatel oběť uvedl v omyl nebo jejího omylu využil. Lze uvést i případy, kdy pachatelovi je známá tendence obliby návykových apod. látek u oběti. V úmyslu využít bezbrannosti osoby pachatel obstará větší množství těchto látek, nicméně oběť se pak sama vědomě za přispění pachatele uvede do stavu bezbrannosti, aniž by byla pachatelem přímo uváděna v omyl nebo pachatel využil jejího omylu.²⁷²

Pohrůžka násilí zahrnuje hrozbu nejen bezprostředního násilí, ale i takového, kterého má být užito v bližší nebo vzdálenější budoucnosti. Oběť se z kontextu podání pohrůžky ze strany pachatele oprávněně domnívá, že pachatel je schopen pohrůžku splnit. Představit si lze výhrůžku po telefonu, e-mailem, pokud se osoba nedostaví na určité místo za účelem pohlavního styku, bude jí zlomena ruka. Vždy musí dojít k osobnímu kontaktu pachatele a oběti, ač se tak může dít i s časovým odstupem od pronesení pohrůžky, jejíž pronesení postačí i pouze jednou. Pohrůžka nemusí směřovat přímo proti oběti, může jít i osobu blízkou, děti, sourozence²⁷³. Může směřovat i proti majetku nebo zvířeti, zejména má-li poškozený k němu citový vztah. Podstatné je, aby

²⁷⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 6. 2002, sp. zn. 7 Tdo 236/2002.

²⁷¹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

²⁷² ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník I. Obecná část: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2023, s. 1691. ISBN 978-80-7400-893-1.

²⁷³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 2. 2013, sp. zn. 4 Tdo 33/2013.

pohrůžka obsahovala prvek možnosti užití násilí, tedy použití fyzické síly, za což lze považovat i manipulaci se zbraní před obětí, jinak by se jednalo o pohrůžku jiné těžké újmy. Oproti dřívější formulaci pohrůžky bezprostředního násilí platné do přijetí zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, je pojem pohrůžka násilí širší.²⁷⁴

Pohrůžka jiné těžké újmy se obdobně jako u pohrůžky násilí netýká pouze bezprostřední budoucnosti. Za jinou těžkou újmu lze označit způsobení majetkové újmy, újmy na cti, dobré pověsti, rodinném životě, rozvratu manželství, způsobení potíží v podnikání nebo zaměstnání, případně i zahájení trestního stíhání bez ohledu na to, zda je zahájeno oprávněně či ne²⁷⁵. Pohrůžka jiné těžké újmy má oběť donutit k podvolení se vůli pachatele z důvodu obavy z naplnění pohrůžky ze strany pachatele²⁷⁶. Pohrůžka musí vést k újmě, která se jako těžká újma jeví objektivně a kdy oběť ji jako těžkou újmu objektivně i pociťuje, musí se přitom jednat o jednání neoprávněné²⁷⁷. Hodnocení pohrůžky jako těžké újmy je nutno činit v kontextu závažnosti „*narušení osobních, rodinných, pracovních a podnikatelských poměrů poškozeného, k jeho vyspělosti, k intenzitě ovlivnění jeho psychického stavu apod.*“²⁷⁸

Je nutno odlišovat pohrůžku jiné těžké újmy od zneužití závislosti nebo postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu, jenž spadá pod trestný čin sexuálního nátlaku podle § 186 trestního zákoníku. Důvěra a vliv, jak uvádí Gřivna, pramení především z pachatelovy přirozené, sociální nebo náboženské autority, případně i profesní aktivity pachatele, např. známý politik, vážený lékař nebo uznávaný profesor.²⁷⁹ Obdobně je nutno odlišovat pohrůžku jiné těžké újmy od zneužití tísně, reagující zejména na případy dlouhodobého domácího násilí, jež je nově zahrnuto pod sexuální nátlak s přijetím novely č. 166/2024 Sb.

3.1.2.1.2. Donucení

Donucením jiného k pohlavnímu styku se rozumí překonání projeveného nesouhlasu poškozeného či vážně míněného odporu nebo podlehnutí při seznání beznadějnosti kladeného odporu s ohledem na to, že pachatel za použití násilí, pohrůžky násilí nebo pohrůžky jiné těžké újmy nedal žádnou možnost odpor projevit²⁸⁰. Podstatné není, zda oběť kladla pachateli odpor či

²⁷⁴ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník II. Zvláštní část: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2023, s. 2329–2330. ISBN 978-80-7400-893-1.

²⁷⁵ AULICKÝ, Petr. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. In: *Dny práva – 2009 – Sborník příspěvků. 3. roční k mezinárodní konferenci pořádané Právnickou fakultou Masarykovy univerzity*. [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 833. [cit. 2024-08-31]. ISBN 978-80-210-4990-1. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2009/files/sbornik/sbornik.pdf.

²⁷⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 7. 1978, sp. zn. 7 Tz 33/78.

²⁷⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 9. 2017, sp. zn. 8 Tdo 1028/2017.

²⁷⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 1. 2017, sp. zn. 6 Tdo 44/2017.

²⁷⁹ GŘIVNA, Tomáš. *Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v novém trestním zákoníku*. Bulletin advokacie, 2009, č. 10, s. 68–69. ISSN 1210-6348.

²⁸⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 5. 2018, sp. zn. 6 Tdo 603/2018.

od kladení odporu upustila jak v průběhu útoku, tak i ihned na jeho začátku pro zjevnou beznadějnost²⁸¹.

Výsledkem je překonání vážně míněného odporu oběti ze strany pachatele nebo její podlehnutí pro vyčerpanost, zřejmou beznadějnost kladení odporu nebo upuštění od dalšího projevu vzdoru pro odůvodněný strach z naplnění pohrůžky násilí ze strany pachatele²⁸². Přičemž není rozhodné, zda donucení směřuje k tomu, aby pohlavní styk vykonal ten, kdo oběť nutí, nebo jiná osoba. Spáchat trestný čin znásilnění podle § 185 odst. 1 trestního zákoníku může tedy i ten, kdo násilím, pohrůžkou násilí nebo pohrůžkou jiné těžké újmy donutí jiného k pohlavnímu styku s jinou osobou, myšleno muže s jiným mužem, s jinou ženou anebo dva jiné muže apod. Donucení se v takovém případě může týkat obou osob nebo jen jedné z nich, kdy zpravidla bude druhá osoba spolupachatelem, protože pohlavní styk vykoná dobrovolně²⁸³.

Zásadní je posouzení, zda odpor oběti byl míněn vážně. O donucení se nejedná, nebyl-li odpor poškozené předstíraný a nebyl míněn vážně. O donucení se rovněž nejedná za situace, kdy oběť zpočátku klade odpor, ale později s pohlavním stykem dobrovolně souhlasí a takový projev je z jejího chování patrný.²⁸⁴ Pokud pachatel odpor vnímá vzhledem k jeho mírné intenzitě jako předstíraný, posuzuje se dané jednání jako skutkový omyl negativní, kdy je vyloučena trestní odpovědnost za úmyslný trestný čin. Naopak pokud se pachatel domnívá, že poškozený, který je ve stavu bezbrannosti, by s pohlavním stykem souhlasil, dané jednání nezbavuje pachatele trestní odpovědnosti za znásilnění.²⁸⁵

V souvislosti se „stavem zamrznutí“ Nejvyšší soud ČR vyslovil právní názor, že vážně míněný nesouhlas s pohlavním stykem ve formě soulože může oběť, „(...) která je v důsledku stresu neschopná verbální komunikace, projevit pouze způsobem chování, zejména polohou těla v podobě zaujetí pasivní obranné pozice, znemožňující provedení soulože.“ Prvek donucení je ze strany pachatele naplněn, jestliže násilně změni polohu oběti do polohy, ve které může soulož provést.²⁸⁶ Z uvedeného vyplývá, že soulož bez souhlasu oběti je považována za znásilnění, přičemž souhlas musí být dán dobrovolně ze svobodné vůle osoby, vše posuzováno v kontextu dané situace, zejména zřejmost z chování oběti, a situace, za které k pohlavnímu styku došlo²⁸⁷.

²⁸¹ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník II. Zvláštní část: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2023, s. 2327. ISBN 978-80-7400-893-1.

²⁸² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 3. 2014, sp. zn. 11 Tdo 249/2014.

²⁸³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 7. 1. 1977, sp. zn. 4 To 40/76.

²⁸⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 3. 2014, sp. zn. 11 Tdo 249/2014.

²⁸⁵ ŠÁMAL, Pavel, Tomáš GRIVNA, Lukáš BOHUSLAV, Oto NOVOTNÝ, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a kol. *Trestní právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer, 2022, s. 709–710. ISBN 978-80-7598-764-8.

²⁸⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 4. 8. 2021, sp. zn. 8 Tdo 699/2021.

²⁸⁷ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník II. Zvláštní část: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2023, s. 2332. ISBN 978-80-7400-893-1.

3.1.2.1.3. Nesouhlas

Nová skutková podstata trestného činu znásilnění přechází z původního pojetí donucení k pohlavnímu styku za užití násilí, pohrůžky násilí nebo pohrůžky jiné těžké újmy k pojetí absence souhlasu s pohlavním stykem. Úvodem kapitoly je vhodné nastínit, jaké modely možné trestněprávní úpravy, které vycházejí z vůle druhé osoby odmítající sexuální jednání, rozpoznáváme. Jak uvádí Válková, první model vychází výhradně z vnitřní vůle druhé osoby, zde postačí prokázat, že oběť takové jednání nechtěla, projev nemusí být patrný navenek, postačí „pouhá“ vnitřní vůle.²⁸⁸

Druhý a třetí model vyžadují již výslovně vyjádřený a navenek komunikovaný souhlas či nesouhlas se sexuálním jednáním. Přísnější model v pojetí „pouze ano znamená ano“ vyžaduje výslovně vyjádřený a navenek komunikovaný souhlas se sexuálním jednáním. Tento model je méně častý, v části práce věnované zahraničním úpravám je představen na příkladu Španělského království. Dalšími zeměmi, jež jej uplatňují, jsou například Malta, Chorvatsko, Kypr, Řecko nebo Slovinsko. Někteří teoretici tento model považují za problematický zejména z hlediska dokazování. Vnímají jej jako nevhodný pro oblast trestního práva, kde se uplatňuje zásada ultima ratio. Jak uvádí důvodová zpráva: „*Trestání v situaci, kdy není jasné, že druhá osoba s pohlavním stykem souhlasí, lze považovat za přepínání trestní represe.*“²⁸⁹

Třetím mírnějším modelem, který přijala Spolková republika Německo v roce 2016 a k němuž se přiklonila i Česká republika a jenž se jeví z hlediska trestního práva jako vhodnější, jelikož nezakotvuje trestní postih toho, kdo si aktivně nezjišťoval postoj oběti, je pojetí nesouhlasu ve formě „ne znamená ne“. V tomto modelu je zapotřebí navenek vyjádřené odmítnutí sexuálního jednání v podobě komunikovaného nesouhlasu ze strany poškozeného, tj. verbálně či neverbálně například zaujetím pozice těla, gestem, pláčem apod. Zásadní je i samotná legislativní formulace nesouhlasu. Česká republika nesouhlas definovala jako „proti seznatelné vůli“, alternativně je možné užít formulaci „proti rozpoznatelné vůli“, „proti zjevné vůli“ nebo „proti deklarované vůli“. Varianta „proti deklarované vůli“ je užším pojetím vyjádřeného nesouhlasu, které odkazuje na komunikaci, gesta a chování oběti ve srovnání s variantou „proti rozeznatelné vůli“, kde je potenciálně v širokém pojetí možné zvažovat všechny možné okolnosti, co vše oběť nemusela chtít.²⁹⁰ Nedoporučované jsou varianty „bez souhlasu“ či „nesouhlasně“, neboť jak uvádí Válková,

²⁸⁸ VÁLKOVÁ, Helena. „*Redefinice*“ znásilnění aneb nová právní úprava trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. *Trestněprávní revue*, 2024, č. 3, s. 125. ISSN 1213-5313.

²⁸⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 166/2024 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

²⁹⁰ HÖRNLE, Tatjana. *The New German Law on Sexual Assault and Sexual Harassment*. [online]. German Law Journal, 2017, roč. 18, čís. 6, s. 1319–1320. [cit. 2024-09-23]. ISSN 2071-8322. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2999677.

nevyplývá z nich, co se souhlasem, resp. nesouhlasem rozumí. A nejasnosti pak musí být doplňovány judikaturou.²⁹¹ Země s modelem v pojetí „ne znamená ne“ jsou například Lotyšsko, Belgie, Lucembursko, Dánsko aj. V kontextu praxe, kdy oběť není v některých situacích, např. z důvodu spánku, bezvědomí, duševní poruchy, silné opilosti, schopna projevit nesouhlas s pohlavním stykem, je koncept „ne znamená ne“ doplněn o koncept zneužití bezbrannosti. Do konce roku 2024 je stav vykládán judikaturou, zákonné znění dostal až s novelizací trestního zákoníku v roce 2024 v § 119a Spáchaní trestného činu zneužitím bezbrannosti. Mezi důvody bezbrannosti je výslovně zahrnut i stav silného ochromujícího stresu oběti či moment překvapení. Za bezbranné se s novelou z důvodu nízkého věku vždy považuje dítě mladší dvanácti let.

K redefinici trestného činu znásilnění přistoupila řada evropských zemí i pod vlivem Istanbulské úmluvy, kterou Česká republika podepsala, ale neratifikovala. Úmluva, jak je řečeno v její důvodové zprávě, netrvá na přijetí legislativního znění znásilnění ani v jednom z pojetí „pouze ano znamená ano“ nebo „ne znamená ne“. Úmluva ponechává na smluvních stranách, jaké úpravě dají v národní legislativě přednost do té míry, pokud se jedná o koncept založený na nekonsenzuálním pohlavním styku.

3.1.2.1.4. Bezbrannost

Za bezbrannost se podle ustálené judikatury považuje stav, ve kterém není osoba vzhledem k okolnostem schopna projevit svou vůli a dát najevo zřejmý nesouhlas se sexuálním kontaktem ze strany pachatele, případně ve kterém není schopna klást odpor jeho jednání²⁹². U trestného činu znásilnění rozlišujeme několik druhů bezbrannosti.

Celková neboli absolutní bezbrannost je stav oběti, při kterém si ona sama není vědoma, v jaké situaci se nachází, tudíž není schopna ji ani jakkoliv ovlivnit. Je zde přítomna celková odevzdanost pachateli bez jakýchkoliv známek projevu vlastní vůle oběti či schopnosti jakkoliv reagovat na požadavky pachatele. Jedná se o případy bezvědomí, hlubokého, hypnotického nebo umělého spánku, mdlob, silného oblouznění alkoholem nebo i o případy, kdy se poškozený pod vlivem drog nebo nemoci dostane do takového stavu, při němž zcela nevnímá situaci kolem sebe.²⁹³

Jak uvádí judikatura Nejvyššího soudu ČR, ve stavu bezbrannosti se dále nacházejí osoby,

²⁹¹ VÁLKOVÁ, Helena. „Redefinice“ znásilnění aneb nová právní úprava trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. *Trestněprávní revue*, 2024, č. 3, s. 125. ISSN 1213-5313.

²⁹² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 2. 11. 2016, sp. zn. 3 Tdo 1358/2016.

²⁹³ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník II. Zvláštní část: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2023, s. 2331. ISBN 978-80-7400-893-1.

*(...) které vnímají okolní svět, avšak jejich duševní a rozumové schopnosti nejsou na takové úrovni nebo takového stavu, aby si ve své mysli dokázaly situaci, v níž se nacházejí, dostatečně přiléhavě ze všech souvislostí vyhodnotit a přiměřeně, logicky a účinně na ni reagovat.*²⁹⁴

Za bezbranné se podle výše uvedeného typicky považují např. osoby trpící duševní poruchou, vzhledem k níž nechápou význam pachatelova jednání, dále děti²⁹⁵ či osoby mentálně zaostalé. V takových případech se jedná o psychickou bezbrannost, v důsledku níž oběť často nechápe, co po ní pachatel požaduje a jaký je jeho záměr.

Vedle absolutní a psychické bezbrannosti rozlišujeme dále bezbrannost fyzickou, kdy oběť není schopna vzdorovat útoku pachatele pro nedostatek tělesných sil a schopností. V případě tohoto druhu bezbrannosti oběť vnímá, co se kolem ní děje a chápe význam pachatelova jednání, ale ač by se chtěla jednání pachatele bránit, nemůže tak učinit z hlediska své situace. Jedná se o oběti spoutané, osoby ochrnuté nebo osoby s fyzickou vadou omezující jejich hybnost, osoby upoutané na lůžko nebo na vozíku, osoby ochrnuté, vysílené nemocí nebo přestárlé.²⁹⁶ Naplnění prvku bezbrannosti spatřuje existující judikatura i v situaci, kdy se osoba podrobuje lékařskému vyšetření, při kterém je prováděn takový zákrok, který pacienta „způsobem provedení zásadně omezuje v možnosti zaznamenat jednání lékaře a přiměřeně na něj reagovat.“²⁹⁷ Jedná se např. o vykonání pohlavního styku na ženě při gynekologickém vyšetření. Stav fyzické bezbrannosti pak může způsobit i bezbrannost psychickou.

Souhrnně řečeno za zneužití bezbrannosti je považován stav, kdy pachatel znásilní oběť, která je bez přičinění pachatele v takovém stavu, ve kterém není schopna projevit svou vůli, pokud jde o pohlavní styk s pachatelem, popř. není schopna vzhledem ke svému stavu klást odpor. Nutno zde odlišovat, jak je zmíněno výše, stav, kdy pachatel uvede oběť lstí do stavu bezbrannosti, např. opilosti, s úmyslem na ní vykonat pohlavní styk, v takovém případě se jedná o lest a je přítomen prvek násilí.²⁹⁸

Jak uvádí podnět Odboru rovnosti žen a mužů Úřadu vlády České republiky, v praxi je pro soudy obtížné pod bezbrannost zařazovat situace, kdy oběť z různých důvodů takzvaně zamrzne a není schopna se bránit pachateli, aby na ní vykonal pohlavní styk. Jedná se o psychickou reakci

²⁹⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 10. 2015, sp. zn. 8 Tdo 1228/2015.

²⁹⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 5. 2021, sp. zn. 7 Tdo 399/2021.

²⁹⁶ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník II. Zvláštní část: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2023, s. 2333. ISBN 978-80-7400-893-1.

²⁹⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 8. 2011, sp. zn. 3 Tdo 929/2011.

²⁹⁸ Zhodnocení poznatků o soudní praxi při rozhodování o trestných činech proti lidské důstojnosti podle oddílu druhého osmé zvláštní části trestního zákona Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 19. 1. 1982, R 17/1982, sp. zn. Tpjf 158/80.

oběti, nikoliv o neschopnost se bránit z důvodu spoutanosti či omezené hybnosti apod. Tento nedostatek by měl být odstraněn novelou č. 166/2024 Sb., kterou je přijata nová skutková podstata trestného činu znásilnění založená na konceptu absence souhlasu s pohlavním stykem.²⁹⁹ Novela do trestního zákoníku zařazuje samostatný § 119a v následujícím znění:

§ 119a Spáchání trestného činu zneužitím bezbrannosti

(1) Trestný čin je spáchán zneužitím bezbrannosti, jestliže pachatel využije toho, že jiná osoba je ve stavu, v němž není schopna utvářet nebo projevit svou vůli nebo je její schopnost utvářet nebo projevit svou vůli podstatně snížena z důvodu bezvědomí, spánku, ovlivnění návykovými látkami, nemoci, zdravotního postižení, duševní poruchy, silného ochromujícího stresu, nízkého nebo vysokého věku, překvapení nebo jiného obdobného důvodu.

(2) Za bezbranné z důvodu nízkého věku se vždy považuje dítě mladší dvanácti let..

Nově přijatá definice bezbrannosti ve svém základu odpovídá stávajícímu judikatornímu výkladu, nadto výslovně demonstrativně uvádí některé důvody, pro něž je osoba rovněž považována za bezbrannou. Jedná se o případy, kdy je poškozený ve stavu „silného ochromujícího stresu“ či překvapení. Tyto důvody nejsou v úpravě před novelizací bez dalšího považovány za bezbrannost. Jednou ze zvažovaných variant na roveň pojmu „silného ochromujícího stresu“ byl i disociativní stupor. Tento stav se od stavu silného ochromujícího stresu odlišuje, některé znaky však mohou mít společné. Zamrznutí je fyziologickou reakcí a disociativní stupor je psychickým procesem souvisejícím s oddělením nebo izolací mentálních procesů, emocí a vzpomínek, není častý u osob, které pachatele znají. Jedná se o stavy, kdy oběť „*minimálně reaguje na vnější podněty, nemluví, upírá zrak do neurčita, je bez mimiky a její reakce na vnější stimuly je celkově snížena, je nadměrně strnulá až ztuhlá*“.³⁰⁰ Výčet důvodů uvedených ve znění § 119a je otevřený, tedy další důvody explicitně nezahrnuté mohou být za posouzení specifických okolností daného případu také podřazené.

Podle odstavce 2 nově přijaté definice bezbrannosti je každé dítě mladší dvanácti let bráno za bezbranné. Toto neplatí do nabytí účinnosti novely č. 166/2024 Sb, tedy do dne 1. 1. 2025, kdy je platný model znásilnění založený na překonání odporu k pohlavnímu styku. Zde se o

²⁹⁹ Podnět Výboru pro prevenci domácího násilí a násilí na ženách ke změně definice skutkové podstaty trestného činu znásilnění. [online]. Odbor rovnosti žen a mužů Úřad vlády ČR, 2022-03-30. [cit. 2024-09-07]. Dostupné z: https://vlada.gov.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Prevence_domaciho_nasili/Doporuceni.pdf.

³⁰⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 166/2024 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

bezbrannost nejedná, pokud je poškozená osoba sice nezletilá, nicméně je natolik fyzicky a duševně vyspělá, že je schopna pochopit jednání pachatele a projevit svůj nesouhlas zřetelně navenek³⁰¹. Jak uvádí například usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 11. 2011, sp. zn. 8 Tdo 1053/2011, platí, že stav bezbrannosti nelze bez dalšího dovozovat pouze s odkazem na věk oběti, je potřeba věc posuzovat v kontextu daného případu³⁰². Naplnění znaku bezbrannosti nejen u dětí se věnuje rovněž četná judikatura³⁰³, jmenujme mezi dalšími usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 8. 2021, sp. zn. 7 Tdo 833/2021, usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 12. 2019, sp. zn. 15 Tdo 1154/2019, nebo usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 11. 2017, sp. zn. 6 Tdo 1179/2017³⁰⁴. K judikatuře více rovněž v kapitole věnované soudním rozhodnutím a podkapitole k trestnému činu pohlavního zneužití.

Například k naplnění znaku bezbrannosti u oběti velmi nízkého věku poškozené, např. 5 let, trestným činem znásilnění ve smyslu § 185 odst. 1 alinea 2 se vyjádřil ve svém usnesení ze dne 31. 8. 2021, sp. zn. 7 Tdo 833/2021 i Nejvyšší soud ČR, kdy za bezbrannou považoval i tuto oběť, jelikož vzhledem ke svému věku „*nebyla schopna adekvátně projevit svou vůli, pochopit jednání pachatele a bránit se mu, i když netrpěla duševní poruchou, měla pozitivní vztah k pachateli a jeho jednání nevnímala jako něco, co by jí ubližovalo.*“³⁰⁵

S novelou č. 166/2024 Sb. dochází v otázce bezbrannosti dětí k zásadní změně, děti mladší dvanácti let budou nově vždy považovány, v duchu hesla „na děti do dvanácti let se nesahá“, za bezbranné. Novela tak zavádí trestnost všech sexuálních praktik vykonávaných s dítětem mladším dvanácti let. Bezbrannost je zde stanovena z důvodu nízkého věku, kdy do dosažení uvedené věkové hranice dítě obvykle není natolik vyzrálé, aby vyhodnotilo protiprávní jednání pachatele a projevilo s ním nesouhlas. Nutno zdůraznit, že se „*postihují případy, kdy není použito žádné násilí a není překonáván žádný odpor, ani verbální*“³⁰⁶, Pohlavní styk s dítětem tak bude vždy kvalifikovaný jako znásilnění, v případě méně závažných sexuálních praktik, jako je tření nebo osahávání genitálií, prsou apod., se pak bude jednat o trestný čin sexuálního útoku. V žádném z těchto případů by se nemělo již dále jednat o trestný čin pohlavního zneužití či sexuálního

³⁰¹ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník II. Zvláštní část: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2023, s. 2332–2333. ISBN 978-80-7400-893-1.

³⁰² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 11. 2011, sp. zn. 8 Tdo 1053/2011.

³⁰³ ŠVANDOVÁ, Nicola. *Aktuální judikatura v případech pohlavního zneužívání*. Trestněprávní revue, 2024, č. 7-8, s. 168. ISSN 1213-5313.

³⁰⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 8. 2021, sp. zn. 7 Tdo 833/2021; usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 12. 2019, sp. zn. 15 Tdo 1154/2019; usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 11. 2017, sp. zn. 6 Tdo 1179/2017; usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 9. 2018, sp. zn. 7 Tdo 685/2018; usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 1. 2014, sp. zn. 3 Tdo 1296/2013; usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 8. 2011, sp. zn. 929/2011; usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 8. 2019, sp. zn. 6 Tdo 540/2019.

³⁰⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 8. 2021, sp. zn. 7 Tdo 833/2021.

³⁰⁶ *Redefinice trestného činu znásilnění*. Právní rozhledy, 2023, č. 18, s. 2. ISSN 1210-6410.

nátlaku. V případě zneužití tísně či závislosti oběti, dále pokud pachatel zneužije svého postavení nebo z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu, pak půjde o trestný čin sexuálního nátlaku, to se týká kategorie dětí ve věku dvanácti až osmnácti let. Trestný čin pohlavního zneužití bude přicházet v úvahu, pouze pokud bude poškozenému dítěti mezi dvanácti až patnácti lety.³⁰⁷

Stanovení hranice dvanácti let nebylo dle důvodové zprávy k novele trestního zákona jednoznačné, naopak je provázely zevrubné diskuse. Existující četná judikatura nikdy nestanovila přesný věk, do kterého lze dítě považovat za bezbranné. Zahraniční úpravy, pokud mají věk stanovený, rovněž nevykazují žádný jednotný věk, pod nějž je jednání pachatele posuzováno jako znásilnění (tzv. znásilnění z podstaty), naopak oscilují v poměrně širokém spektru. Jmenujme Finsko a Lucembursko, kde je hranice stanovena na šestnácti letech, v Dánsku a na Maltě pak na dvanácti letech. Spojené království: Anglie a Wales ji má zakotvenou na třinácti letech a Švédsko na patnácti letech.³⁰⁸ V těchto státech se již ale neuplatňuje subsidiární trestný čin pohlavního zneužití, tudíž hranice je stanovena poměrně vysoko. Zmírnění pevné hranice věku přichází v úvahu ve státech, které uplatňují tzv. Romeo a Julie klauzuli, která vylučuje trestní postih u znásilnění z podstaty nebo pro pohlavní zneužití pro případy nízkého věkového rozdílu mezi pachatelem a obětí. Jak uvádí důvodová zpráva k novele, záměrem zákonodárce, proč se rozhodl pro stanovení konkrétní pevné věkové hranice, bylo posílení právní jistoty. Zpráva zdůrazňuje, že *„tato hranice se odlišuje od věkové hranice patnácti let, která je stanovena jako hranice, do jejíhož dosažení je chráněn nerušený mravní a sexuální vývoj dítěte i v případě, že jsou již schopny jednání pachatele pochopit a souhlasit s ním“*³⁰⁹. Klauzule Romeo a Julie nebyla zavedena, neboť trestní zákoník obsahuje i trestný čin pohlavního zneužití, který chrání nerušený sexuální vývoj dítěte do patnácti let, k věku pachatele se tedy přihlédne jiným způsobem. Nicméně stále je pravdou, že pokud má souhlasný pohlavní styk např. patnáctiletý muž s čtrnáctiletou ženou, jedná se o pohlavní zneužití.

Vzhledem k nejednotnosti názorů na stanovenou hranici dvanácti let je k možnému zamyšlení, zda pevně stanovená věková hranice dvanácti let již není příliš vysoká, a tedy nebylo žádoucí ponechat v legislativní formulaci určité měkčí kritérium, byť definované „nejen“ bezbranností, jako je tomu v úpravě do účinnosti novely. Tomu by odpovídaly i návrhy nad

³⁰⁷ ŘEHKA, Vladimír. *Ministerstvo předkládá vládě novelu trestního zákoníku – redefinici znásilnění*. [online]. Justice.cz, 2023-11-16. [cit. 2024-09-07]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/rozcestnik/-/clanek/ministerstvo-predklada-vlade-novelu-trestniho-zakoniku-redefinici-znasilne-2>.

³⁰⁸ VÁLKOVÁ, Helena. „*Redefinice*“ znásilnění aneb nová právní úprava trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. *Trestněprávní revue*, 2024, č. 3, s. 125. ISSN 1213-5313.

³⁰⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 166/2024 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

možnými věkovými variantami, které požadovaly i stanovení hranice na pěti letech věku dítěte³¹⁰. Rozpětí zvažované arbitrární hranice bylo tedy velmi široké. Nakolik je daná úprava vhodná, vzhledem k značnému omezení případů, které bude od novely se stanovenou pevnou věkovou hranicí dvanácti let dítěte postihovat trestný čin pohlavního zneužití, tj. pouze případy u dětí ve věku dvanácti až patnácti let, ukáže až praxe. V této souvislosti by mohlo být do budoucna ke zvážení, zda po vzoru zahraničních úprav nepřijmout klauzuli Romeo a Julie.

3.1.3. Pachatel trestného činu

Pachatelem trestného činu znásilnění je fyzická osoba bez ohledu na pohlaví, která bezprostředně spáchala trestný čin³¹¹. Pachatelem může být fyzická osoba, která je v době činu přičetná, dovršila zákonem stanový věk patnácti let, je rozumově a mravně vyspělá, jde-li o pachatele provinění.³¹²

Spáchat trestný čin podle § 7 zákona č. 118/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim může i osoba právnická. Právnická osoba může být ode dne 1. prosince 2016 pachatelem u všech trestných činů proti důstojnosti v sexuální oblasti, vyjma trestného činu soulože mezi příbuznými podle § 188 trestního zákoníku³¹³. Dříve od přijetí zákona v roce 2011 do změny přijaté novelou č. 183/2016 Sb.³¹⁴ byl stanoven pouze taxativní výčet trestných činů, které mohla spáchat právnická osoba, po kritice ze stran odborné veřejnosti byl výčet změněn na negativní³¹⁵. Specifikům trestní odpovědnosti právnických osob se věnuje Fuková, která řeší situace, kdy by ke znásilnění mohlo dojít v rámci činnosti právnické osoby nebo v jejím zájmu³¹⁶. Jak uvádí, v zájmu společnosti může být trestný čin znásilnění spáchán zejména v sexuálním průmyslu, kdy by ze znásilnění mohly společnosti získat majetkový prospěch, a být tak za trestný čin odpovědné. Reálný případ se odehrál ve Francii³¹⁷, kdy pornografická produkční společnost

³¹⁰ KRÁSENSKÁ, Daniela. *Bezbranné je dítě jen do 5 let? Nová definice znásilnění budí kritiku*. [online]. Seznam Zprávy, 2023-06-08. [cit. 2024-12-17]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-zivot-v-cesku-prisnejsi-ochrana-deti-do-peti-let-nova-definice-znasilneni-budi-kritiku-232201>.

³¹¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. Praha: Leges, 2022, s. 208. ISBN 978-80-7502-576-0.

³¹² ŠÁMAL, Pavel, Tomáš GRÍVNA, Lukáš BOHUSLAV, Oto NOVOTNÝ, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a kol. *Trestní právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer, 2022, s. 166. ISBN 978-80-7598-764-8.

³¹³ Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

³¹⁴ Zákon č. 183/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů.

³¹⁵ JELÍNEK, Jiří. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice. Problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019, s. 235–237. ISBN 978-80-7502-351-3.

³¹⁶ FUKOVÁ, Barbora. *Sporné otázky trestní odpovědnosti právnických osob za trestný čin znásilnění*. Trestní právo, 2023, č. 4, s. 10. ISSN 1211-2860.

³¹⁷ *Francie řeší skandál v pornoprůmyslu. Herci měli znásilnit přes 50 žen*. [online]. iDnes.cz, 2021-11-06. [cit. 2024-10-18]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/francie-pornoprmysl-sexualni-nasili.A211106_080206_zahranicni_indr#utm_source=rss&utm_medium=feed&utm_campaign=zpravodaj&utm_content=main.

prostřednictvím režiséra přidala omamné látky do nápojů hereček za účelem snížit jejich práh bolesti a přimět je k praktikám, na které by za běžných okolností nepřistoupily. V rámci činnosti pak uvádí příklady jako znásilnění gynekologem při lékařském zákroku, kdy běžná činnost právnické osoby mu umožnila trestný čin spáchat. Jiným příkladem může být znásilnění cestující řidičem noční autobusové linky, kdy řidič doveze oběť na odlehlé místo mimo trasu autobusové linky, neumožní jí vystoupit z autobusu a vykoná na ní soulož, případně pokud revizor za účelem administrace dokladu vyláká cestující do postranní uličky a tam ji znásilní. Při všech jednáních výše popsaných dochází ke zneužití postavení pachatele, které získává v důsledku činnosti právnické osoby. Jak uvádí Fuková, provoz společnosti se stává nástrojem ke spáchání trestného činu.

Každý, kdo se svým jednáním podílí, byť jen na jedné z fází znásilnění, tedy násilném jednání či vykonání pohlavního styku, může být spolupachatelem trestného činu znásilnění, resp. pokusu znásilnění³¹⁸. Pokud by byl ten, kdo vykonal pohlavní styk pro nepřičetnost, nedostatek věku apod., beztrestný, je pak ten, kdo použil násilí nebo pohrůžku násilí, jediným pachatelem³¹⁹.

Oběti trestného činu znásilnění jsou tzv. zvláště zranitelnými oběťmi podle § 2 odst. 4 písm. d) zákona o obětech trestných činů³²⁰. U zvláště zranitelných obětí existuje zvýšené riziko způsobení druhotné újmy, na tuto kategorii jsou navázána některá jejich práva, např. právo na bezplatnou odbornou pomoc, opatření k zamezení druhotné újmy aj.³²¹

Pachatel a oběť, jak je zmíněno podrobněji v kapitole věnované objektu trestného činu, mohou být v poměru manželském, partnerském či žít v nesezdaném soužití jako druh a družka.

3.1.4. Subjektivní stránka trestného činu

U trestného činu znásilnění, stejně jako u všech trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, se vždy vyžaduje úmyslné zavinění. Rozeznáváme spáchání trestného činu znásilnění v úmyslu přímém a v úmyslu nepřímém.³²²

V přímém úmyslu se pachatel dopustí znásilnění, pokud podnikne chtěné jednání s cílem dosáhnout svého záměru přes překonání nesouhlasu oběti, popř. její aktivní obrany a odporu, jenž

³¹⁸ Zhodnocení poznatků o soudní praxi při rozhodování o trestných činech proti lidské důstojnosti podle oddílu druhého osmé zvláštní části trestního zákona Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 19. 1. 1982, R 17/1982, sp. zn. Tpjf 158/80.

³¹⁹ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník II. Zvláštní část: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2023, s. 2335. ISBN 978-80-7400-893-1.

³²⁰ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. Praha: Leges, 2022, s. 624. ISBN 978-80-7502-576-0.

³²¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář s judikaturou*. Praha: Leges, 2014, s. 34. ISBN 978-80-7502-016-1.

³²² ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník II. Zvláštní část: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2023, s. 2334. ISBN 978-80-7400-893-1.

násilím překoná a skuteční pohlavní styk. Rozhodné je, že pachatel věděl, že oběť s pohlavním stykem nesouhlasí. Posuzuje se chování oběti, volání o pomoc, slovní i fyzický odpor, zaujetí pozice těla, snaha o útek apod. Důležitá je intenzita použitého násilí či použitých pohrůzek, hodnotí se i celková situace, osoba pachatele, doba a místo činu apod.³²³

O skutkový omyl negativní se jedná v případě, že se pachatel vzhledem k malé intenzitě odporu oběti domnívá, že ta s pohlavním stykem ve skutečnosti souhlasí a její nesouhlas nebo odpor je pouze předstíraný. To neplatí, pokud má oběť opožděný vývoj své osobnosti a pachateli je tento stav poškozené znám. Úmysl nepřímý se v praxi vyskytuje jen výjimečně, představit si lze situaci podle § 185 odst. 1 alinea 2, zde pachatel musí vědět, že se oběť nachází ve stavu bezbrannosti, s čímž musí být minimálně srozuměn.³²⁴ Lze konstatovat, že interpretační a od novely i regulatorní vývoj bude dnes vyžadovat rovněž revizi takového interpretačního přístupu, neboť ten by v době „ne znamená ne“ již jistě nevyhovoval.

3.2. Srovnání trestného činu znásilnění s vybranými trestnými činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti

Vztah mezi trestnými činy znásilnění podle § 185, sexuální nátlak § 186 a pohlavní zneužití podle § 187 hodnotí Gřivna jako nepřiliš jednoduchý, neboť všechny tři tyto činy se svými znaky prolínají. Rozdíl vidí v různé kombinaci sexuální aktivity, způsobu či prostředku jejího dosažení a/nebo věku oběti.³²⁵ Ve skutkových podstatách těchto činů se objevují pojmy jako pohlavní styk, soulož, pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží, pohlavní sebeukájení, obnažování nebo jiné srovnatelné chování a pohlavní zneužití. V praxi je v některých případech pro soudy obtížné jednání pachatele podřadit pod jeden z výše zmíněných pojmů. S přijatou novelizací č. 166/2024 Sb. by se rozlišování vzhledem k přijaté definici bezbrannosti, která všechny děti mladší dvanácti let bere jako bezbranné, mělo zjednodušit.

3.2.1. Sexuální nátlak

Skutkovou podstatu trestného činu sexuálního nátlaku nalezneme pod § 186 trestního zákoníku ve znění stavu před novelou z roku 2024 v následujícím znění:

§ 186 Sexuální nátlak

(1) Kdo jiného násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu sebeukájení, k obnažování nebo jinému srovnatelnému chování, nebo

³²³ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník II. Zvláštní část: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2023, s. 2334. ISBN 978-80-7400-893-1.

³²⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 1. 1978, sp. zn. 2 Tz 26/77, R 63/1978.

³²⁵ GŘIVNA, Tomáš. *Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v novém trestním zákoníku*. Bulletin advokacie, 2009, č. 10, s. 69. ISSN 1210-6348.

kdo k takovému chování přiměje jiného zneužívaje jeho bezbrannosti, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až čtyři léta nebo zákazem činnosti.

(2) Stejně bude potrestán pachatel, který přiměje jiného k pohlavnímu styku, k pohlavnímu sebeukájení, k obnažování nebo jinému srovnatelnému chování zneužívaje jeho závislosti, nebo svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu.

(3) Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2

a) na dítěti, nebo

a) na dítěti, nebo

b) nejméně se dvěma osobami.

(4) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 se zbraní,

b) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 na osobě ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody, ochranného léčení, zabezpečovací detence, ochranné nebo ústavní výchovy anebo v jiném místě, kde je omezována osobní svoboda, nebo

c) spáchá-li takový čin jako člen organizované skupiny.

(5) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na dítěti mladším patnácti let, nebo

b) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví.

(6) Odnětím svobody na deset až šestnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 smrt.

(7) Příprava je trestná

Ve vztahu k trestnému činu znásilnění podle § 185 trestního zákoníku je trestný čin sexuálního nátlaku v subsidiárním postavení, jejich jednočinný souběh je tedy vyloučen³²⁶. Jednočinný souběh s trestným činem soulož mezi příbuznými podle § 188 je možný³²⁷. Pokud má oběť s pachatelem pohlavní styk za zneužití její závislosti na pachateli, např. psychická závislost, kdy přislíbil vyléčení oběti z nemoci i za pomoci pohlavního styku, jedná se o trestný čin podle § 186 odst. 2 trestního zákoníku, nikoliv o trestný čin znásilnění podle § 185 odst. 1 trestního

³²⁶ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník II. Zvláštní část: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2023, s. 2358. ISBN 978-80-7400-893-1.

³²⁷ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník II. Zvláštní část: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2023, s. 2373. ISBN 978-80-7400-893-1.

zákoníku. Oběť je „v určitém směru odkázána na pachatele, není však vůči němu bezbranná a má – pokud nejde o patologickou závislost – stále určitý prostor k svobodnému rozhodování.“³²⁸

Objektem trestného činu sexuálního nátlaku je stejně jako u trestného činu znásilnění podle § 185 právo svobodně se rozhodovat o svém pohlavním životě. Rovněž předmět útoku je totožný, a to muž či žena, popřípadě hermafrodit. Pachatelem jako u znásilnění může být fyzická i právnická osoba. Z pohledu subjektivní stránky je u obou vyžadováno úmyslné zavinění.³²⁹

Skutková podstata chrání všechny osoby bez rozdílu věku, pohlavní zchovalosti, vyspělosti a způsobu života apod. Pachatel a oběť mohou být obdobně jako u znásilnění i v manželském, partnerském svazku či žít jako druh a družka. Pro trestní stíhání podle § 163 trestního řádu musí být udělen souhlas poškozeného s trestním stíháním. Udělený souhlas lze vzít zpět, avšak výslovně odepřený souhlas nelze již znovu udělit. Pokud je obětí trestného činu sexuálního nátlaku dítě, je tato okolnost stejně jako u znásilnění důvodem pro užití vyšší trestní sazby podle § 186 odst. 3 písm. a) trestního zákoníku, přísněji je pak nadto posuzována mimo dalšího okolnost věku dítěte, kterému je méně než patnáct let podle § 186 odst. 5 písm. a) trestního zákoníku.³³⁰ Zde s novelou dochází ke změně, jelikož jakékoliv sexuální styky s dítětem mladším dvanácti let budou z důvodu jeho bezbrannosti trestné jako znásilnění, popř. sexuální útok. V případě dítěte mladšího patnácti let se tak tento trestný čin nově užije na děti od dvanácti do patnácti let, u mladších dětí půjde vždy o znásilnění nebo sexuální útok.

Oproti trestnému činu znásilnění skutková podstata sexuálního nátlaku postihuje útoky méně závažné, přičemž obě skutkové podstaty se vzájemně doplňují. Pod § 186 v úpravě před novelou č. 166/2024 Sb. nalezneme tři základní skutkové podstaty³³¹. Objektivní stránka trestného činu sexuálního nátlaku doplňuje skutkovou podstatu trestného činu znásilnění, postihuje sexuální chování oběti, jako je pohlavní sebeukájení, obnažování a jiné srovnatelné chování, kdy ani v jedné formě nedochází k fyzickému kontaktu mezi pachatelem a poškozeným. Ostatní znaky jsou obdobné s trestným činem znásilnění, jedná se o násilí, pohrůžku násilí, donucení, bezbrannost apod. S novelou se rovněž, obdobně jako u trestného činu znásilnění, skutková podstata trestného činu sexuálního nátlaku mění na pojetí absence souhlasu s pohlavním stykem ve formě „ne znamená ne“ a je vypuštěn znak donucení, násilí, pohrůžky násilí nebo pohrůžky jiné těžké újmy, resp. dosavadní alinea 1 odst. 1 § 186. Jak říká důvodová zpráva, „pachatel nepřekonává odpor

³²⁸ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 11. 4. 2013, sp. zn. 2 Tdo 12/2013.

³²⁹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* Praha: Leges, 2022, s. 628–629. ISBN 978-80-7502-576-0.

³³⁰ ŠÁMAL, Pavel, Tomáš GRIVNA, Lukáš BOHUSLAV, Oto NOVOTNÝ, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a kol. *Trestní právo hmotné.* Praha: Wolters Kluwer, 2022, s. 711–712. ISBN 978-80-7598-764.

³³¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 9. 2017, sp. zn. 8 Tdo 783/2017.

oběti, nekoná přímo proti navenek projevované vůli, ale oběť se mu podvolí v důsledku určitých vnějších okolností“.³³² Zůstává pouze znak zneužití závislosti oběti nebo postavení pachatele a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu, nově se přidává znak zneužití tísně. Pojem tísně je již dostatečně vyjudikován, rozumí se jím stav, byť přechodný, vyvolaný nepříznivými okolnostmi, které vedou k omezení volnosti v rozhodování³³³. Spadají sem typicky situace domácího násilí, kdy oběť strpí sexuální požadavky pachatele z důvodu obavy např. o děti žijící v domácnosti. Nové znění § 186 je následující:

§ 186 Sexuální nátlak

(1) Kdo přiměje jiného k pohlavnímu styku, pohlavnímu sebeukájení, obnažování nebo jinému srovnatelnému chování zneužívaje jeho tísně, závislosti nebo svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu, bude potrestán odnětím svobody až na čtyři léta nebo zákazem činnosti.

(2) Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

a) na dítěti, nebo

b) s další osobou.

(3) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 souloží nebo jiným pohlavním stykem provedeným způsobem srovnatelným se souloží.

(4) Odnětím svobody na tři léta až deset let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

a) na dítěti mladším patnácti let,

b) na osobě omezené na osobní svobodě ve věznici nebo ústavu pro výkon zabezpečovací detence nebo ze zákonného důvodu umístěné ve zdravotnickém zařízení, školském zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy nebo pro preventivně výchovnou péči anebo v jiném místě, kde je omezována její osobní svoboda, nebo

c) souloží nebo jiným pohlavním stykem provedeným způsobem srovnatelným se souloží na těhotné ženě nebo takovým činem způsobí těhotenství ženy.

(5) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán,

³³² Důvodová zpráva k zákonu č. 166/2024 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

³³³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 7. 3. 2018, sp. zn. 7 Tdo 143/2018 Sb.

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 souloží nebo jiným pohlavním stykem provedeným způsobem srovnatelným se souloží na dítěti mladším patnácti let,

b) spáchá-li takový čin souloží nebo jiným pohlavním stykem provedeným způsobem srovnatelným se souloží na osobě omezené na osobní svobodě ve věznici nebo ústavu pro výkon zabezpečovací detence nebo ze zákonného důvodu umístěné ve zdravotnickém zařízení, školském zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy nebo pro preventivně výchovnou péči anebo v jiném místě, kde je omezována její osobní svoboda, nebo

c) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví.

(6) Odnětím svobody na deset až šestnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.

(7) Příprava je trestná.

Pohlavní sebeukájení zahrnuje praktiky jako masturbace, onanie, jedná se o chování, kdy osoba drážděním pohlavních orgánů pohlavně uspokojuje samu sebe, k danému může docházet i za užití předmětů jako vibrátor, umělá vagina apod. Při obnažování oběť za účelem sexuálního vzrušení pachatele svléká oděv, postačí jen částečné obnažení těla (genitálií, zadku, u žen prsou).³³⁴ Sexuální chování, které není ani pohlavním stykem, sebeukájením, sebeuspokojováním nebo obnažováním, řadíme pod jiné srovnatelné chování, jehož formulace je krajně neurčitá³³⁵. Představit si můžeme sexuálně motivované násilné, šikanózní či nátlakové jednání, jinak řečeno praktiky sadistické či sadomasochistické, pissing apod.³³⁶ Druhá základní skutková podstata před novelou v odst. 1 alinea 2 § 186 trestního zákoníku postihuje toho, kdo k takovému chování přiměje jiného za zneužití bezbrannosti³³⁷.

Třetí základní skutková podstata podle § 186 odst. 2 trestního zákoníku před novelou (v úpravě po novele zahrnutá v první základní skutkové podstatě § 186 odst. 1 alinea 1) sleduje stejný cíl jako skutkové podstaty znásilnění podle § 185 (alternativně nového trestného činu sexuálního útoku podle § 185a) a sexuálního nátlaku podle § 186 odst. 1 trestního zákoníku, tj. pohlavní styk, pohlavní sebeukájení, obnažování a jiné srovnatelné chování, odlišuje se však použitým prostředkem, kterým není jako u výše zmíněných násilí, pohrůžka násilí nebo pohrůžka

³³⁴ ŠÁMAL, Pavel, Tomáš GRIVNA, Lukáš BOHUSLAV, Oto NOVOTNÝ, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a kol. *Trestní právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer, 2022, s. 709. ISBN 978-80-7598-764.

³³⁵ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, 2022, s. 294. ISBN 978-80-7502-637-8.

³³⁶ BORČEVSKÝ, Pavel. *Trestní právo hmotné. Zvláštní část*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2023, s. 173. ISBN 978-80-7380-909-6.

³³⁷ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník II. Zvláštní část: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2023, s. 2350. ISBN 978-80-7400-893-1.

jiné těžké újmy, ale přítomnost nadřazeného postavení pachatele či psychický vztah pachatele a oběti, kdy dochází k zneužití závislosti oběti nebo využití postavení pachatele a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu. S novou úpravou se tato skutková podstata přesouvá do odst. 1 § 186, nadto je nově zahrnut, jak již bylo řečeno, prvek zneužití tísně. Poškozený v kontextu tohoto paragrafu nemůže vzhledem ke stavu závislosti svobodně projevit svou vůli, jelikož je v některé z oblastí svého života odkázán na pachatele, např. poměr žákovský, zaměstnavatelský, dlužníka a věřitele, pacienta a lékaře apod. V případě využití důvěryhodnosti a vlivu pachatele se může například jednat o osoby se silným společenským, náboženským či profesním postavením, jako je soudce, vysoký státní úředník, trenér, šéfdirigent orchestru, režisér apod.³³⁸

Okolnosti použití vyšší trestní sankce jsou obdobné jako u trestného činu znásilnění, nadto se sexuální nátlak v případě úpravy před novelou trestá přísněji, pokud je spáchán nejméně se dvěma osobami a spáchá-li takový čin člen organizované skupiny³³⁹. Nově je, vedle dalších dílčích změn vesměs obdobných jako byly přijaty u trestného činu znásilnění, okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby způsobení činu penetračním způsobem, tj. souloží nebo jiným pohlavním stykem provedeným způsobem srovnatelným se souloží. Vyšší trestní sazba se podobně jako u znásilnění týká i případů, pokud je čin spáchán na těhotné ženě nebo je takovým činem způsobeno těhotenství. Vypuštěna je okolnost spáchání činu jako člena organizované skupiny a postačí, pokud je čin spáchán i jen s další osobou, nikoliv nejméně se dvěma osobami. Příprava je stejně jako u trestného činu znásilnění trestná.

3.2.2. Pohlavní zneužití

Trestným činem pohlavního zneužití podle § 187 trestního zákoníku před novelou se rozumí:

§ 187 Pohlavní zneužití

(1) Kdo vykoná soulož s dítětem mladším patnácti let nebo kdo je jiným způsobem pohlavně zneužije, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až osm let.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na dítěti mladším patnácti let svěřeném jeho doзору, zneužívaje jeho závislosti nebo svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu.

³³⁸ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník II. Zvláštní část: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2023, s. 2355. ISBN 978-80-7400-893-1.

³³⁹ CHMELÍK, Jan. *Trestní právo hmotné. Zvláštní část: s aplikačními příklady*. Praha: Linde, 2010, s. 87–88. ISBN 978-80-7201-820-8.

(3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví.

(4) Odnětím svobody na deset až osmnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.

(5) Příprava je trestná.

Objektem trestného činu pohlavního zneužití je mravní a tělesný vývoj dětí. Předmětem útoku je dítě mladší patnácti let bez ohledu na pohlaví dítěte a jeho pohlavní zchovalost. Souhlas dítěte s jednáním pachatele nevyklučuje trestní odpovědnost pachatele, jelikož dítě mladší patnácti let je chráněno i proti své vůli.³⁴⁰

Za jiný způsob pohlavního zneužití se považují intimnější zásahy do pohlavní sféry oběti, jako např. jiný pohlavní styk než soulož, ale i další aktivity směřující k sexuálnímu uspokojení pachatele, nezávisle zda dojde k uspokojení pachatele, jako ohmatávání prsou, pohlavních orgánů, jejich sání, líbání. Řadí se sem aktivní činnost pachatele, ale i aktivní činnost oběti, jako je např. ohmatávání či sání pachatelova údu.

Pokud pachatel podle dosavadní úpravy spáchá čin na osobě svěřené jeho dozoru, např. rodič či učitel, a zneužije tak její závislosti nebo svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti, např. známý lékař, politik, kněz, bude čin trestán přísněji v kvalifikované skutkové podstatě podle § 186 odst. 2 trestního zákoníku.³⁴¹ Tento odstavec se s novelou vypouští pro nadbytečnost, neboť jednání zde obsažené lze postihovat v případě dítěte mladšího dvanácti let trestným činem znásilnění nebo sexuálního útoku. To z důvodu stanovení hranice věku dvanácti let, do které je dítě považované za bezbranné. V případě věku dítěte mezi dvanácti a patnácti lety je jednání postihováno jako trestný čin sexuálního nátlaku.

Pokud by se jednalo o dítě starší patnácti let nebo o dospělého a bylo by zneužito závislosti oběti nebo postavení pachatele, podřazuje se takový trestný čin pod § 186 odst. 2 trestního zákoníku (ve znění po novele pod § 186 odst. 1 trestního zákoníku) jako sexuální nátlak, jsou-li naplněny všechny jeho znaky³⁴². Jak konstatuje Mitlöchner: „Stále platí, že u obou osob mladších patnácti let jde o nevinnou dětskou hru, a tam, kde je jednomu více a jednomu méně než patnáct let, jde o závažný trestný čin, a to bez ohledu na případnou citovou vazbu a romantickou lásku.“³⁴³

³⁴⁰ ŠÁMAL, Pavel, Tomáš GŘIVNA, Lukáš BOHUSLAV, Oto NOVOTNÝ, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a kol. *Trestní právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer, 2022, s. 713. ISBN 978-80-7598-764-8.

³⁴¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. Praha: Leges, 2022, s. 630. ISBN 978-80-7502-576-0.

³⁴² ŠÁMAL, Pavel, Tomáš GŘIVNA, Lukáš BOHUSLAV, Oto NOVOTNÝ, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a kol. *Trestní právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer, 2022, s. 713. ISBN 978-80-7598-764-8.

³⁴³ MITLÖCHNER, Miroslav. *Právní aspekty sexuálního zneužívání*. Trestní právo, 2000, č. 6, s. 7. ISSN 1211-2860.

V daných případech je k zamyšlení, zda by nebylo vhodné po vzoru zahraničních úprav zahrnout již zmiňovanou klauzuli Romea a Julie a popř. opustit celý trestný čin pohlavního zneužití. Pro úplnost znění § 187 po novele:

§ 187 Pohlavní zneužití

(1) *Kdo vykoná soulož s dítětem mladším patnácti let nebo kdo je jiným způsobem pohlavně zneužije, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až osm let.*

(2) *Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví.*

(3) *Odnětím svobody na deset až šestnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.*

(4) *Příprava je trestná.*

Stejně jako u znásilnění podle § 185 trestního zákoníku pachatelem i u pohlavního zneužití může být jak fyzická, tak i právnická osoba. Po subjektivní stránce je vyžadován úmysl přímý, který musí zahrnovat i věk zneužité osoby. Postačí úmysl eventuální.³⁴⁴

V dosavadní právní úpravě je často kritizována nejednoznačnost právní kvalifikace sexuálních útoků na děti, kdy není patrné, kdy je podřazovat pod trestný čin pohlavního zneužití podle § 187 nebo trestný čin znásilnění podle § 185. Více k tomu judikatura Nejvyššího soudu, který v obecné rovině chápe trestný čin pohlavního zneužití jako subsidiární ve vztahu k trestnému činu znásilnění, neboť „*poskytuje základní ochranu práva na nedotknutelnost tělesné integrity v intimní oblasti osob mladších patnácti let.*“³⁴⁵ Pokud pachatel vykoná pohlavní styk na dítěti mladším patnácti let při současném zneužití jeho bezbrannosti, jsou naplněny znaky trestného činu znásilnění, nikoliv jen znaky trestného činu pohlavního zneužití. V takovém případě není „*použití kvalifikované skutkové podstaty podle § 185 odst. 1 alinea 2, odst. 3 písm. a) tr. zákoníku vyloučeno, neboť nejde o případ, na který dopadá zákaz dvojího přičítání téže okolnosti. Tento zákaz podle § 39 odst. 4 tr. zákoníku se totiž vztahuje výhradně k ukládání trestu.*“³⁴⁶

Za předpokladu, že v konkrétním případě není bezbrannost oběti dovozena vzhledem k duševnímu a fyzickému vývoji oběti a dalším okolnostem, ač je oběť mladší patnácti let, může být jednání pachatele posouzeno jako trestný čin pohlavního zneužití podle § 187 trestního

³⁴⁴ ŠÁMAL, Pavel, Tomáš GŘIVNA, Lukáš BOHUSLAV, Oto NOVOTNÝ, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a kol. *Trestní právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer, 2022, s. 714. ISBN 978-80-7598-764-8.

³⁴⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 11. 2013, sp. zn. 3 Tdo 1279/2013.

³⁴⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 12. 2019, sp. zn. 15 Tdo 1154/2019.

zákoníku³⁴⁷. Posouzení trestného činu jako znásilnění má před posouzením trestného činu jako pohlavní zneužití přednost, jiný výklad by byl totiž v rozporu se smyslem zákona³⁴⁸, neboť vykonání soulože či jiného pohlavního styku provedeného způsobem srovnatelným se souloží a při současném zneužití bezbrannosti by bylo u dítěte mladšího patnácti let postihováno podle § 187 odst. 1 trestního zákoníku méně přísně než jednání směřující proti bezbranné osobě dospělé, kde je posuzováno podle § 185 odst. 1 alinea 2, odst. 2 písm. a) trestního zákoníku³⁴⁹. Lze předpokládat, že do značné míry se tato specifika vyjasní s ohledem na nově přijatou definici bezbrannosti, která se konkrétně zaobírá i bezbranností dětí.

Pokud pachatel spáchá trestný čin pohlavního zneužití formou soulože mezi příbuznými v pokolení přímém nebo se sourozencem, jedná se o spáchání trestných činů soulož mezi příbuznými podle § 188 a pohlavní zneužití podle § 187 v jednočinném souběhu, stejně je tomu i v případě znásilnění ve formě soulože mezi příbuznými v pokolení přímém nebo v sourozeneckém vztahu³⁵⁰. Jednočinný souběh s trestným činem znásilnění podle § 185 trestního zákoníku a trestným činem sexuálního nátlaku podle § 186 trestního zákoníku je vyloučen z důvodu, že oba trestné činy sankcionují jednání pachatele směřující proti obětem do patnácti let ve svých kvalifikovaných skutkových podstatách, resp. před novelou § 185 odst. 3 písm. a) trestního zákoníku a § 186 odst. 5 písm. a) trestního zákoníku. Vícečinný souběh je u pohlavního zneužití, znásilnění či sexuálního nátlaku možný. Vícečinný souběh znásilnění a pohlavního zneužití si lze představit situaci, kdy pachatel pohlavně zneužívá oběť, následně se rozhodne na ní proti její vůli vykonat soulož.³⁵¹ U sexuálního nátlaku např. pachatel zneužije závislosti oběti svěřené jeho dozoru a pokračuje v jednání i po dosažení jejího patnáctého roku věku³⁵². Příprava je stejně jako u trestného činu znásilnění trestná.

Souhrnně v kontextu novely trestního zákona spjaté s redefinicí trestného činu znásilnění došlo v samotném § 187 k vypuštění odst. 2. Jak je uvedeno v důvodové zprávě, vypuštění bylo doporučeno z důvodu nadbytečnosti tohoto ustanovení, neboť je „v případě dítěte mladšího dvanácti let pokryto trestným činem znásilnění nebo sexuálního útoku a v případě dítěte ve věku dvanácti až patnácti let trestným činem sexuálního nátlaku (...)“³⁵³. Novelizací dále došlo ke

³⁴⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 12. 2019, sp. zn. 15 Tdo 1154/2019.

³⁴⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 3. 2010, sp. zn. 11 Tdo 1127/2009.

³⁴⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 11. 2013, sp. zn. 3 Tdo 1279/2013.

³⁵⁰ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, 2022, s. 296–297. ISBN 978-80-7502-637-8.

³⁵¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. Praha: Leges, 2022, s. 630. ISBN 978-80-7502-576-0.

³⁵² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 29. 5. 1979, sp. zn. 1 Tz 51/79.

³⁵³ Důvodová zpráva k zákonu č. 166/2024 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

snížení horní hranice trestní sazby při okolnosti způsobení nedbalostí smrti oběti v odst. 4, resp. 3 z osmnácti na šestnáct let, tak aby odpovídala výši trestní sazby stanovené za sexuální nátlak a sexuální útok při naplnění téže kvalifikační okolnosti. Podstatná změna však nastala spolu s přijetím samostatné úpravy bezbrannosti v § 119a Spáchaní trestného činu zneužitím bezbrannosti, kde jsou děti do dvanácti let věku explicitně považovány za bezbranné. Tato změna v souvislosti s trestným činem znásilnění a heslem „na děti do dvanácti let se nesahá“ způsobuje, že činy dříve v některých případech posuzované (někdy i nesprávně) u dětí do dvanácti let jako pohlavní zneužití budou z důvodu, že dítě nedosahující dvanácti let se bez dalšího bere jako bezbranné, kvalifikovány jako znásilnění. Trestný čin pohlavního zneužití se tak v konečném důsledku nově užije pouze na děti od dvanácti do patnácti let, u dětí mladších dvanácti let půjde vždy i znásilnění nebo sexuální útok. Více k bezbrannosti uvedeno v samostatné kapitole výše v této práci.

4. Analýza aspektů definice trestného činu znásilnění založené na absenci souhlasu s pohlavním stykem

Zejména v Evropě dochází v posledních letech k významnému posunu od tradičního pojetí trestného činu znásilnění jako pohlavního styku vynuceného násilím k modernějšímu pojetí absence souhlasu s pohlavním stykem. Tento přechod je reakcí na požadavky společnosti i odborné veřejnosti více respektovat a ochraňovat sexuální autonomii jednotlivce, resp. právo každé osoby rozhodovat o tom, s kým a za jakých podmínek bude mít pohlavní styk. Snahou je i vyrovnat nerovnováhu moci mezi pachatelem a obětí a eliminovat stigmatizaci oběti a její druhotnou viktimizaci. Je známo, že četné oběti znásilnění nejsou schopny aktivně klást fyzický odpor a dostávají se tzv. stavu zamrznutí vlivem strachu, šoku nebo manipulace a dalšího. Dle průzkumů se do této situace dostává až 70 % obětí. K posunu významně přispěla i Úmluva Rady Evropy o předcházení a potlačování násilí proti ženám a domácího násilí, tzv. Istanbulská úmluva, která požaduje zahrnutí souhlasu jako klíčového prvku do definice znásilnění. Ač ne všechny státy, včetně České republiky, úmluvu ratifikovaly, její vliv je výrazně patrný v posunu myšlení, jak je nahlíženo na znásilnění v celé Evropě. Více o Istanbulské úmluvě v kapitole jí určené.

Česká republika přechází na definici znásilnění jako trestného činu pohlavního styku s absencí souhlasu ve verzi „ne znamená ne“ s novelou trestního zákona č. 166/2024 Sb. Diskuse, jaký model pro Česko zvolit, zda model „jen ano znamená ano“ či „ne znamená ne“ nebo setrvat u modelu násilného pohlavního styku, probíhala v letech 2022 až 2024. Zvažování nové úpravy provázely ze strany jejích odpůrců obavy z nárůstu falešných obvinění, nicméně tyto obavy by se na podkladě dosavadních sledování falešných obvinění ve státech, které redefinici přijaly, neměly naplnit³⁵⁴. Pro celkovou přehlednost zde zásadní data související s přijetím zákona. Vládní návrh zákona byl jako sněmovní tisk 616/0 rozeslán dne 15. ledna 2024 poslancům. Ti jej bez jediného podaného pozměňovacího návrhu projednali v rámci standardního legislativního procesu a dne 10. dubna 2024 jej ve třetím čtení schválili. Senátem Parlamentu ČR byl projednán a schválen dne 29. května 2024. Podpis prezidenta ze dne 7. června byl završením schváleného zákona. Novela trestního zákona byla vyhlášena dne 19. června ve Sbírce zákonů pod č. 166/2024 Sb., s účinností ke dni 1. ledna 2025.³⁵⁵

Model znásilnění založený na absenci souhlasu s pohlavním stykem klade do popředí otázku souhlasu. Klíčovým faktorem je neudělení souhlasu, nikoliv použití násilí nebo hrozby

³⁵⁴ VÁLKOVÁ, Helena. „*Redefinice*“ znásilnění aneb nová právní úprava trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. *Trestněprávní revue*, 2024, č. 3, s. 125. ISSN 1213-5313.

³⁵⁵ VÁLKOVÁ, Helena. „*Redefinice*“ znásilnění aneb nová právní úprava trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. *Trestněprávní revue*, 2024, č. 3, s. 125. ISSN 1213-5313.

násilí nebo hrozby jiné těžké újmy, jak je tomu v tradičnějším modelu založeném na vynucení pohlavního styku násilím. Znásilnění je ve stále častěji preferovaném modelu absence souhlasu definováno jako jakýkoliv pohlavní styk bez souhlasu jedné ze stran. Znak násilí může být významný při posuzování závažnosti spáchaného činu nebo výši trestu, ale jeho absence neznamená, že trestný čin znásilnění nebyl spáchán. Násilí tak není již více nutnou podmínkou spáchání trestného činu. Jak ale upozorňuje Paulová, za chování a rozhodování v nejintimnější oblasti života by měl každý nést přesto svou zodpovědnost a je potřeba se vždy i přes souhlas s pohlavním stykem zamyslet nad následky jednání a zda takové riziko skutečně hodlá osoba podstoupit³⁵⁶. Souhlas totiž může být vyjádřen i na základě podvodného jednání partnera.

V praxi již dochází i ke změnám ve vyšetřování a souzení případů znásilnění, není dále vyžadováno striktní dokazování použití násilí, hrozby násilí nebo jiné těžké újmy, naopak důraz je více kladen na dynamiku komunikace mezi pachatelem a obětí, a to i v poukazu na existující judikaturu. Stále však dochází k excesům, kdy oběti jsou při snaze nahlášení znásilnění policejními orgány odmítány³⁵⁷. Vzdělávání a školení orgánů činných v trestním řízení v práci s konceptem znásilnění jako pohlavního styku bez souhlasu je nepochybně i nadále žádoucí. S redefinicí dochází ke klíčovému přesunu z dokazování násilí nebo hrozby násilí či hrozby těžké újmy na otázku, zda došlo, resp. nedošlo, k souhlasu oběti s pohlavním stykem. Dalším důsledkem trendu je i vyšší ochrana zranitelných obětí, jako jsou děti, hendikepované osoby, osoby pod vlivem omamných látek a další osoby, které nemohu udělit jasný souhlas s vykonáním pohlavního styku. K vyšší ochraně spolu s přijatou novelou přispívá i legislativní ukotvení definice bezbrannosti. Ta jako bezbranné v § 119a stanovuje všechny děti mladší dvanácti let. Okruh možných situací, na které v dosavadní úpravě dopadla kvalifikace jako trestné činy pohlavního zneužití nebo sexuálního nátlaku, se přijetím definice bezbrannosti značně zužuje, neboť činy spáchané na dětech mladších dvanácti let jsou vždy kvalifikovány jako znásilnění nebo sexuální útok. Více o zneužití bezbrannosti v kapitole jí věnované. Celkově novela rozšiřuje skutkové podstaty postižitelných jednání o další situace, což s sebou nese i jistá úskalí pro orgány trestního řízení z hlediska dokazování, kdy na ně budou kladeny vyšší nároky při dokazování pravdivosti tvrzení poškozených. Jak zmiňuje Polanský, objasňování této trestné činnosti je někdy ztěžováno falešnými obviněními ze sexuálního násilí, kdy motivací je snaha údajných poškozených k

³⁵⁶ PAULOVÁ, Gabriela. *Vymezení stavu bezbrannosti a stavu závislosti v kontextu trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti*. Trestní právo, 2023, roč. 3, s. 19. ISSN 1211-2860.

³⁵⁷ *GIBS se zabývá podezřením, že policisté nepomohli znásilněné dívce*. [online]. ČT24, 2024-12-19. [cit. 2024-12-19]. <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/domaci/gibs-se-zabyva-podezrenim-ze-policiste-nepomohli-znasilnene-divce-356423>.

získání osobního prospěchu například v době rozvodových řízení či sporů o svěření nezletilých dětí do výchovy jednoho z rodičů³⁵⁸.

Ač by se mohlo z vnějšího pohledu veřejnosti zdát, že nová právní úprava vyřeší veškeré těžkosti spjaté s postihováním znásilnění, zejména případy silného ochromujícího stresu, kdy oběť tzv. zamrzne, realita může být poněkud složitější. Dopady právních změn se povětšinou projevují až se zpožděním nebo s dalšími změnami právní úpravy, a to často pouze za předpokladu, že se s nimi orgány činné v trestním řízení obrazně řečeno „ztotožní“. Jak bylo patrné již v průběhu legislativního procesu, část veřejnosti, zejména v tradičních sociálních skupinách, nevyjímaje právnické profese, ke změně zaujímala negativní postoj.

Podíváme-li se v této souvislosti na četnost uzavírání poměrně nového institutu dohody o vině a trestu³⁵⁹, který byl přijat novelizací trestního řádu v roce 2012, ještě v roce 2019 byl užíván velmi omezeně a nebyl ze strany zejména státního zastupitelství a advokacie obecně akceptován a uplatňován³⁶⁰. Naopak v posledních letech, zejména ze strany organizací bojujících proti sexualizovanému násilí, je jeho uplatňování v souvislosti s trestným činem znásilnění kritizováno a vznášeny jsou i požadavky na nemožnost aplikace tohoto institutu u trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, neboť podle odpůrců dohody o vině a trestu jsou vyloženě proti zájmům oběti a pachatelé jsou díky nim trestáni mírněji a oběti dosáhnou na nižší odškodnění³⁶¹. V rámci procesu přijímání redefinice znásilnění byly probírány i návrhy, aby sjednání a posléze i schválení dohody o vině a trestu podléhalo souhlasu poškozeného/oběti, zde zvláště zranitelné osoby. Toto bylo opuštěno s poukazem, že se jedná primárně o dohodu mezi státním zástupcem a obviněným. Podle důvodové zprávy: „*Poškozený v trestním řízení není v postavení, kdy by mohl závazně zasahovat do otázek týkajících se viny a trestu*“.³⁶² Nadto by podmínění schválení dohody o vině a trestu souhlasem poškozeného, jak upozorňovali státní zástupci a soudci, mohlo vést k rizikům aplikace v praxi, například ve formě vydírání pachatele ze strany oběti, sekundární viktimizace oběti pachatelem, zvýhodnění pouze jedné skupiny zvláště zranitelných obětí na úkor

³⁵⁸ POLANSKÝ, Jiří. *Změna definice znásilnění*. [online]. Chrenek, Toman, Kotrba, 2024-06-04. [cit. 2024-12-19]. Dostupné z: <https://www.chrepektomankotrba.cz/clanky/zmena-definice-znasilneni>.

³⁵⁹ PODLIŠKA, Vojtěch. *Jaká je role soudu při sjednávání dohody o vině a trestu?* Právní rozhledy, 2024, č. 1, s. 697. ISSN 1210-6410.

³⁶⁰ KOTOUN, Adam. *Dohoda o vině a trestu a její využívání v právní praxi*. [online]. Právní prostor, 2019-04-23. [cit. 2024-12-13]. ISSN 2336-4114. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/dohoda-o-vine-a-trestu-a-jejji-vyuzivani-v-pravni-praxi>.

³⁶¹ *Je vhodné využívat dohodu o vině a trestu i u případů znásilnění?* [online]. Advokátní deník, 2023-09-05. [cit. 2024-12-13]. ISSN 2571-3558. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2023/09/05/je-vhodne-vyuzivat-dohodu-o-vine-a-trestu-i-u-pripadu-znasilneni/>.

³⁶² Důvodová zpráva k zákonu č. 166/2024 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

ostatních skupin obětí trestných činů apod.³⁶³ O četnosti uzavíraných dohod o vině a trestu více v kapitole ke statistickým přehledům, obecně je trend užívání vzrůstající, nicméně na celkovém počtu způsobu řešení trestných řízení je institut dohody o vině a trestu přítomen v minimu případů.

Stejně tak aplikace zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim³⁶⁴, který vstoupil v účinnost dne 1. ledna 2012, byla v praxi nízká. Zákon zpočátku, vzhledem k taxativnímu výčtu trestných činů, na které se vztahoval, netrestal řadu případů, kde by byla jeho aplikace žádoucí³⁶⁵. Změna nastala novelizací v roce 2016, zákonem č. 183/2016 Sb.³⁶⁶, který mimo jiné podstatně rozšířil počet trestných činů, kterých se může dopustit právnická osoba, a přinesl možnost vyvinění právnické osoby z její trestní odpovědnosti.³⁶⁷ Obdobně prodlevu v uplatňování nového znění skutkové podstaty trestného činu znásilnění budou zajisté provázet těžkosti spjaté s jeho akceptací soudy a dalšími orgány trestního řízení, neboť myšlení osob se nemění s pouhou změnou zákona.

Jak bylo ale zmíněno i v důvodové zprávě k zákonu č. 166/2024 Sb., současná judikatura ve značné míře reflektuje moderní trendy a pojímá znásilnění nadále nikoliv pouze jako pohlavní styk vynucený násilím, ale postihuje i stavy, kdy k pohlavnímu styku došlo za nesouhlasu oběti. Nicméně realita je taková, že ne každý soudce je ochoten se judikaturou podrobněji zabývat a obecně motivace k dalšímu vzdělávání se týká pouze určité části soudců a dalších orgánů činných v trestním řízení. Tento nevyvážený stav v některých případech vede k holému aplikování právní úpravy trestného činu znásilnění pouze jako pohlavního styku vynuceného násilím, někdy i s jen velmi úzkým pojetím pohlavního styku omezeného na soulož a obdobné praktiky. Více v kapitole věnované soudním rozhodnutím. Z daného lze shrnout, že není v moci nové právní úpravy okamžitě změnit vnímání trestného činu znásilnění a jeho postihování ze strany orgánů činných v trestním řízení. Podstatné je však již uvedené vzdělávání orgánů činných v trestním řízení tak, aby se s novým pojetím a souvisejícími okolnostmi, jako je např. právo oběti „být slyšena“, ztotožnily a měly vůli jej aplikovat v praxi.³⁶⁸

³⁶³ VÁLKOVÁ, Helena. „Redefinice“ znásilnění aneb nová právní úprava trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. *Trestněprávní revue*, 2024, č. 3, s. 125. ISSN 1213-5313.

³⁶⁴ BOHUSLAV, Lukáš. Přičitatelnost trestného činu právnické osobě. In: JELÍNEK JIŘÍ a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy*, Praha: Leges, 2013, s. 148. ISBN 978-80-87576-58-8.

³⁶⁵ ŠÁMAL, Pavel, Jan DĚDIČ, Tomáš GRIVNA, František PÚRY a Jiří ŘÍHA. *Trestní odpovědnost právnických osob: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2018, s. 138. ISBN 978-80-7400-592-3.

³⁶⁶ Zákon č. 183/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů.

³⁶⁷ GVOZDEK, Petr. *Zamyšlení nad novelou zákona o trestní odpovědnosti právnických osob*. [online]. *Bulletin advokacie*, 2016-12-26. [cit. 2024-12-13]. ISSN 1805-8280. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/zamysleni-nad-novelou-zakona-o-trestni-odpovednosti-pravnickych-osob>.

³⁶⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 166/2024 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

V kapitole k judikatuře Evropského soudu pro lidská práva je zmiňován případ „Anička“. Tato kauza spolu i s dalšími kauzami týkajícími se sexualizovaného násilí přiměly Ministerstvo spravedlnosti ČR znovu otevřít debatu o povinném vzdělávání soudců^{369, 370}. Poslanecký návrh novely zákona o soudech a soudcích, tzv. „lex Anička“, který nařizuje povinnost soudcům předkládat tři roky dopředu individuální vzdělávací plán a zvyšuje pomoc obětem trestných činů, jež by měla být navázána na průměrnou mzdu, podpořila dne 24. července 2024 Vláda ČR³⁷¹. Dne 19. prosince 2024 návrh prošel spolu s rozsáhlou novelou trestního zákoníku Poslaneckou sněmovnou Parlamentu ČR. Avšak návrh je ze strany Nejvyššího soudu a většiny předsedů krajských a vrchních soudů odmítán³⁷², zejména v kontextu možného rozporu s judikátem³⁷³ Ústavního soudu, podle něhož výkon státní správy nesmí zasahovat do nezávislosti soudů³⁷⁴.

Benefitem novely trestního zákoníku je i posílení práv oběti, která může učinit prohlášení o dopadu trestného činu na její dosavadní život. Soudu se obligatorně ukládá povinnost k takovému vyjádření přihlédnout při určování závažnosti projednávaného trestného činu, což je i jedním z kritérií stanovení druhu a výše trestní sankce.³⁷⁵ Změna nastává i při jednání o dohodě o vině a trestu, kdy státní zástupce musí nově upozornit poškozeného na možnost učinit prohlášení. Pokud je poškozený osobně přítomen sjednávání dohod o vině a trestu, má mu státní zástupce umožnit, aby osobně vystoupil a ústně se vyjádřil k dopadu trestného činu na jeho dosavadní život, byť již dříve takové prohlášení učinil písemně. Pokud poškozený učiní prohlášení, je toto prohlášení uvedeno přímo v dohodě o vině a trestu. Soudce se s ním tak může seznámit dříve při podání návrhu na schválení dohody, nikoliv až v průběhu veřejného zasedání o schválení dohody o vině a trestu. Novela zavádí rovněž povinnost předsedů senátů soudů, aby upozornili poškozeného na možnost vyjádřit se ve stanovené lhůtě k návrhu na schválení dohody o vině a

³⁶⁹ GAVRINĚV, Vojtěch. *Ministerstvo chce kvůli sexuálnímu násilí povinné vzdělávání soudců*. [online]. Seznam Zprávy, 2024-01-23. [cit. 2024-11-25]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-ministerstvo-chce-kvuli-sexualnimu-nasilni-povinne-vzdelavani-soudcu-244275>.

³⁷⁰ ŠIMKOVÁ, Alžběta a Dominika HEJL Hromková. *Soudcům hrozí školení. Nízký trest za znásilnění posílil snahy o změny v justici*. [online]. iDnes.cz, 2024-01-26. [cit. 2024-11-25]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/podminka-znasilneni-trest-justicni-zmeny-soudci.A240125_204108_domaci_kori.

³⁷¹ *Vláda podpořila návrh skupiny poslanců na povinné vzdělávací plány soudců*. [online]. Česká justice, 2024-07-24. [cit. 2024-11-25]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2024/07/vlada-podporila-navrh-skupiny-poslancu-na-povinne-vzdelavaci-plany-soudcu/>.

³⁷² DIMUN, Petr. *Blázkův návrh na povinné vzdělávací plány soudců naráží nejen v justici*. [online]. Česká justice, 2024-09-13. [cit. 2024-11-25]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2024/09/blazkuv-navrh-na-povinne-vzdelavaci-plany-soudcu-narazi-nejen-v-justici/>.

³⁷³ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 18. 6. 2002, sp. zn. Pl. ÚS 7/02.

³⁷⁴ VÁLOVÁ, Irena. *Povinné vzdělávání? Poslanci zasáhli do soudní moci v rozporu s Ústavou, zlobí se soudci*. [online]. Česká justice, 2024-07-22. [cit. 2024-11-25]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2024/07/povinne-vzdelavani-poslanci-zasahli-do-soudni-moci-v-rozporu-s-ustavou-zlobi-se-soudci/>.

³⁷⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 166/2024 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

trestu, pokud tak již neučinil dříve při samotném sjednání. V případě osobní přítomnosti poškozeného na veřejném zasedání k projednávání dohody o vině a trestu je soudce povinen upozornit poškozeného na možnost učinit prohlášení o dopadech trestného činu na jeho život, učiní tak stejně jako státní zástupce i v případě, že poškozený již takové prohlášení učinil písemně.³⁷⁶ Lepší postavení obětí co do vztahu k vymožení vyplacení přiznané nemajetkové újmy za znásilnění měl přinést i jeden z návrhů znění novely trestního zákona, který umožňoval ukládat za znásilnění také peněžitý trest. Jeho prostřednictvím, jakožto výnosu z majetkové trestní sankce, by poškození mohli být uspokojeni ve svém majetkovém nároku přiznaném v adhezním řízení.³⁷⁷ U části veřejnosti však tento návrh vzbudil pocit, že bude moct být uložen pouze tento trest. Od peněžitého trestu nakonec Ministerstvo spravedlnosti ČR upustilo. S projednávanou rozsáhlou novelou trestního zákoníku, která prošla prvním čtením v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR dne 19. prosince 2024, by alternativní trest ve formě peněžitého trestu znovu přicházel v úvahu. Podle novely by peněžitý trest mohl být ukládán za jakýkoliv trestný čin, u závažných trestných činů jako je právě znásilnění, by jej ale nemělo být možné uložit jako samostatný trest. Jak již bylo řečeno, poslanci v prvním čtení současně podpořili i novelu zákona o soudech a soudcích, tzv. „lex Anička“. Oběti trestných činů podle ní mají získat vyšší peněžitou pomoc, která se má odvíjet od průměrné hrubé mzdy. Novela rovněž upravuje vzdělávání soudců.³⁷⁸

S postupným zdokonalováním umělé inteligence vyvstává otázka postihu virtuálních znásilnění a celkově sexualizovaného násilí v kybernetickém prostoru.³⁷⁹ Případy takové kriminality ve virtuálním prostředí již byly opakovaně zaznamenány. Známé je například znásilnění v metaversu, konkrétně avatar ženy byl znásilněn v online hře Horizon Worlds pro virtuální realitu³⁸⁰. Hráči v této hře staví různá prostředí jako v Minecraftu – na to se aplikace zaměřovala nejdříve – nebo je jen prozkoumávají a interagují s ostatními hráči³⁸¹. Známé je i

³⁷⁶ VÁLKOVÁ, Helena. „Redefinice“ znásilnění aneb nová právní úprava trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. *Trestněprávní revue*, 2024, č. 3, s. 125. ISSN 1213-5313.

³⁷⁷ KORTUSOVÁ, Denisa a Tomáš VANČA. *Od redefinice trestného činu znásilnění k legislativním úpravám*. [online]. EPRAVO.cz, 2023-09-20. [cit. 2024-12-19]. ISSN 1213-189X. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/od-redefinice-trestneho-cinu-znasilneni-k-legislativnim-upravam-116865.html>.

³⁷⁸ *Poslanci v prvním čtení podpořili změny v trestním právu*. [online]. ČT24, 2024-12-19. [cit. 2024-12-21]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/domaci/poslanci-v-prvnim-cteni-podporili-zmeny-v-trestnim-pravu-356442>.

³⁷⁹ KOČICOVÁ, Monika. *Policie vyšetřuje hromadné znásilnění ve virtuální realitě*. [online]. Grunex, 2024-01-05. [cit. 2024-12-18]. Dostupné z: <https://grunex.com/article/policie-vysetruje-hromadne-znasilneni-v-metaversu>.

³⁸⁰ BASU, Tanya. *The metaverse has a groping problem already*. [online]. MIT Technology Review, 2021-12-16. [cit. 2024-12-19]. ISSN 2749-649X. Dostupné z: <https://www.technologyreview.com/2021/12/16/1042516/the-metaverse-has-a-groping-problem/>.

³⁸¹ MIKEŠOVÁ, Markéta. *VR platforma Horizon Worlds od Mety už slaví 300 000 uživatelů. Má být základem pro metaverse*. [online]. Živě.cz, 2022-02-21. [cit. 2024-12-20]. Dostupné z: <https://www.zive.cz/clanky/vr-platforma-horizon-worlds-od-mety-uz-slavi-300-000-uzivatelu-ma-byt-zakladem-pro-metaverse/sc-3-a-215030/default.aspx>.

znásilnění avatara nezletilé dívky ve Velké Británii³⁸². Vzhledem k rozvoji technologií lze očekávat další nárůst tohoto druhu kriminality. Crossová, specialista na online obtěžování, vysvětluje: „*Povaha prostorů virtuální reality je taková, že jsou navrženy tak, aby přiměly uživatele myslet si, že jsou fyzicky v určitém prostoru, že každá jejich tělesná akce se odehrává ve 3D prostředí.*“³⁸³ Virtuální realita je navržena tak, aby mysl a tělo nedokázaly odlišit virtuální/digitální zážitky od skutečných. Obětem tak čin může způsobit újmu, jako by se jednalo o skutečné fyzické znásilnění.³⁸⁴ Vystává otázka, nakolik se na online prostředí vztahují platné zákony a zda by neměla být této oblasti, vzhledem k prudkému vývoji virtuální reality, věnována vyšší pozornost, neboť z povahy věci nejvíce ohroženou skupinou sexualizovaným násilím jsou zejména děti. V této souvislosti se redefinice znásilnění s příklonem k modelu znásilnění jako pohlavního styku s absencí souhlasu jeví jako přínosná, neboť není nutné primárně zkoumat prvek násilí. Pro veřejnost je rovněž snazší takové jednání vnímat a posoudit jako znásilnění a v souvislosti s legálním zněním definice znásilnění je jako takové pod ně podřadit.

³⁸² POLÍVKOVÁ, Ema. *Znásilnění ve virtuální realitě? V Británii se policie zabývá sexuálním napadením avatara nezletilé dívky.* [online]. iRozhlas.cz, 2024-01-05. [cit. 2024-12-19]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/veda-technologie/technologie/znasilneni-avatara-virtualni-realita-vysetrovani-britanie_2401052013_epo.

³⁸³ BASU, Tanya. *The metaverse has a groping problem already.* [online]. MIT Technology Review, 2021-12-16. [cit. 2024-12-19]. ISSN 2749-649X. Dostupné z: <https://www.technologyreview.com/2021/12/16/1042516/the-metaverse-has-a-groping-problem/>.

³⁸⁴ *Byla jsem hromadně znásilněna v Metaverse, tvrdí žena. Dočkala se posměchu.* [online]. iDnes.cz, 2022-02-02. [cit. 2024-12-19]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/meta-facebook-sexualni-obtezovani-online-hry-virtualni-realita.A220202_124411_zahranicni_jhr.

5. Přehled soudních rozhodnutí souvisejících s trestným činem znásilnění

Zásadní roli při výkladu trestného činu znásilnění lze přisuzovat, jak je patrné i v předchozích kapitolách, národním soudům, ale i mezinárodním soudům nebo tribunálům. Význam judikatury je zřejmý i v přechodu od původní definice trestného činu znásilnění založené na překonání odporu k pohlavnímu styku k novému pojetí založenému na absenci souhlasu s pohlavním stykem. Rozhodovací praxe soudů ve velké míře překonává mezery ve výkladu skutkové podstaty založené na překonání odporu k pohlavnímu styku za užití násilí, spočívající předně v projeveném nesouhlasu jinak než fyzickým odporem, např. projevení nesouhlasu ve formě tzv. zamrznutí. Judikatura tak pomohla ve značné míře vymezit hranice, co lze považovat za souhlas, resp. nesouhlas s pohlavním stykem.

Je však nutné si položit i otázku, nakolik byla redefinice trestného činu znásilnění nutná v kontextu již existující judikatury a celé širší aplikační praxe pokrývající mezery související s výkladem skutkové podstaty trestného činu znásilnění. Dále je uveden výběr judikátů týkajících se výkladu pojmů souvisejících s trestným činem znásilnění a jeho prvky, uváděny jsou zejména judikáty Nejvyššího soudu, který je v této věci nejvíce a nejčastěji povoláný. Mezinárodní judikatura je obšírně zmíněna v kapitole 2. Mezinárodněprávní základ trestného činu znásilnění. Další podstatné judikáty jsou rovněž uvedeny v příslušných kapitolách této práce.

Nejširší možnou míru ochrany objektu trestného činu znásilnění, tak jak jej preferují současné trendy konsenzuálního pohlavního styku, nalezneme v právní větě usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. prosince 2011, sp. zn. 6 Tdo 1567/2011-32: „*Objektem trestného činu znásilnění je právo muže i ženy (jiného) svobodně rozhodovat o svém pohlavním životě*“³⁸⁵. V daném případě muž znásilnil vnuky své družky ve věku dvou a čtyř let, které měli společně s družkou svěřeny ke hlídání, a zneužil jejich „*bezbrannosti plynoucí z jejich věku, rozumových schopností a faktického postavení k němu*“.

V kontextu nové úpravy účinné od 1. 1. 2025 je vhodné uvedení rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 3. 2022, sp. zn. 8 Tdo 163/2022, v němž soud zdůraznil, že: „*Pachatel musí v každém jednotlivém případě brát na zřetel přání osoby, s níž hodlá mít pohlavní styk, zda s ním souhlasí.*“³⁸⁶ Zde pachatel donutil svou bývalou přítelkyni k pohlavnímu styku během jejich společné schůzky v lese.

Definice znásilnění založená na absenci souhlasu s pohlavním stykem podle kritiky, oproti definici založené na užití násilí, lépe postihuje i situace a chrání oběť, když tzv. zamrzne. O stavu

³⁸⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 12. 2011, sp. zn. 6 Tdo 1567/2011-32.

³⁸⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 3. 2022, sp. zn. 8 Tdo 163/2022.

zamrznutí ve vztahu k donucení referuje usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 4. srpna 2021, sp. zn. 8 Tdo 699/2021, podle něhož k naplnění znaku „donucení“ ze strany pachatele dojde i v případě, kdy oběť v důsledku stresu a neschopnosti verbální komunikace dává pachateli najevo nesouhlas prostřednictvím nonverbálního postoje, např. zaujetím obranné pozice těla³⁸⁷. V daném případě byla oběť znásilněna řidičem vozidla taxi, který využil šoku a překvapení ženy, jež byla schoulena v tzv. klubíčku, silou jí roztáhl nohy a vykonal na ní soulož. Spatřovat zde lze i prvek bezbrannosti, kdy se osoba ne svojí vinou, ale pod vlivem psychiky a šoku, dostane do situace, kdy se není schopna bránit, kdy je obrazně řečeno fyzicky hendikepovaná a je tak k pohlavnímu styku donucena v rozporu se svou vůlí. V nové úpravě lze tento stav podřadit pod bezbrannost podle § 119a, kde je uvedena formulace silného ochromujícího stresu.

Nové ustanovení za bezbranné vedle dalších příčin považuje všechny děti do dvanácti let v duchu hesla „na děti do dvanácti let se nesahá“. V případě s nimi prováděných sexuálních praktik je jim tak poskytována vyšší ochrana pod ustanovením § 185 znásilnění a § 185a sexuální útok oproti dříve někdy nesprávně užívanému § 187 pohlavní zneužití. K této problematice Nejvyšší soud ČR ve svém nálezu ze dne 31. srpna 2021, sp. zn. 7 Tdo 833/2021, konstatoval, že znak bezbrannosti může být naplněn i v důsledku velmi nízkého věku poškozené (např. 5 let), vzhledem k němuž není oběť schopna adekvátně projevit svou vůlí, pochopit jednání pachatele a bránit se mu, i když netrpí duševní poruchou, má pozitivní vztah k pachateli a jeho jednání nevnímá jako něco, co by jí ubližovalo³⁸⁸. V dané věci muž bydlel v pokoji rodinného domu v rodině pětileté dívky, na které uspokojoval svůj pohlavní pud, dívka byl blízký a vnímala ho jako člena rodiny. Lze tedy říci, že v obecné rovině nová úprava trestného činu znásilnění v oblasti ochrany dětí na tento judikát navazuje a ochranu rozšiřuje na děti do dvanácti let věku bez rozdílu.

Usnesení velkého senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. prosince 2019, sp. zn. 15 Tdo 1154/2019, ve věci znásilnění nezletilých dívek ze strany kamaráda jejich matek, kterému byly děti svěřeny ke hlídání, uvádí, že: „*Jednání pachatele spočívající ve vykonání pohlavního styku na dítěti mladším patnácti let při současném zneužití bezbrannosti této oběti naplňuje znaky trestného činu znásilnění podle § 185, a nikoli jen znaky trestného činu pohlavního zneužití podle § 187 tr. zákoníku*“³⁸⁹. Velký senát se v tomto judikátu zabýval rozlišením mezi trestným činem pohlavního zneužití a znásilnění, kdy se ztotožnil s názorem nižšího soudu³⁹⁰, že „*stavem bezbrannosti nelze bez dalšího rozumět nedostatek věku poškozené osoby*“. V kontextu

³⁸⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 4. 8. 2021, sp. zn. 8 Tdo 699/2021.

³⁸⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 8. 2021, sp. zn. 7 Tdo 833/2021.

³⁸⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 12. 2019, sp. zn. 15 Tdo 1154/2019.

³⁹⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 11. 2011, sp. zn. 8 Tdo 1053/2011.

nové úpravy se stav „bez dalšího“, kdy bude dítě bráno za bezbranné, bude uplatňovat na případy do dvanácti let věku osoby. Za dítě je považována osoba mladší osmnácti let, tudíž zkoumání znaku bezbrannosti bude dopadat na děti v rozmezí od dvanácti do osmnácti let věku.

Od bezbrannosti je nutné odlišovat stav závislosti. Ta je v nové úpravě sexuálních trestných činů výslovně zahrnuta v § 186 sexuálního nátlaku. Vrchní soud v Praze v rozsudku ze dne 11. dubna 2013, sp. zn. 2 Tdo 12/2013, vykládá pojmy závislosti a bezbrannosti ve vztahu k trestným činům znásilnění a sexuálního nátlaku. Jako psychickou závislost lze posoudit i stav poškozené osoby, která je pachatelem přesvědčena, že pouze on je ten léčitel, který ji může vyléčit z nevléčitelné choroby, a to i za pomoci pohlavního styku. Zneužití takovéto bezbrannosti ze strany pachatele k tomu, aby s ním oběť uskutečnila pohlavní styk, naplňuje znaky trestného činu sexuálního nátlaku, neboť *„Závislost obětí, na rozdíl od její bezbrannosti, je stav, v němž se oběť sice nemůže úplně svobodně rozhodovat vzhledem k tomu, že je v určitém směru odkázána na pachatele, není však vůči němu bezbranná a má (...) stále určitý prostor k svobodnému rozhodování.“*³⁹¹

Ve vztahu k bezbrannosti z hlediska užití právního postihu je relevantní i užití lsti, typicky se jedná o případy, kdy je oběť zdrogována a její vůle je omezená nebo absentuje. Znak trestného činu znásilnění ve variantě „jiného násilím donutil k pohlavnímu styku“ lze podle usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. listopadu 2012, č. j. 11 Tdo 975/2012-29, naplnit i jednáním, podle kterého pachatel uvede oběť do stavu bezbrannosti lstí s úmyslem na ní vykonat soulož.³⁹² Nejedná se tak o naplnění znaku „zneužití bezbrannosti jiného“. Skutkově pachatel ve dvou případech pod záminkou focení reklamy na krmivo pro psy, ve třetím případě i z důvodu možného nájmu bytu, vylákal v průběhu času poškozené do svého bytu, kde jim do pití rozpustil nezjištěnou látku s hypnotickým účinkem a následně na nich vykonal soulož. Nová definice bezbrannosti podle § 119a výslovně uvádí stavy, kdy je schopnost oběti utvářet nebo projevit svou vůli podstatně snížena z důvodu ovlivnění návykovými látkami, v těchto případech ale oběť do tohoto stavu není uvedena lstí s úmyslem, aby s ní pachatel vykonal soulož. Vždy je však nutné zhodnotit veškeré okolnosti daného konkrétního případu. Paralelu s uvedením oběti do stavu bezbrannosti lstí lze nalézt i v aktuální kauze francouzské ženy Gisèle Pelicotové, více dále.

Avšak v judikatuře nalezneme i ojedinělé názory soudů, které jsou v rozporu s obvyklou rozhodovací praxí i stávající judikaturou Nejvyššího soudu ČR, případně Ústavního soudu ČR, a odporují i komentářové či jiné odborné literatuře. Jedním z nich je usnesení senátu č. 3 trestního kolegia Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. května 2012, sp. zn. 3 Tdo 345/2012. Zde skutkově otec

³⁹¹ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 11. 4. 2013, sp. zn. 2 Tdo 12/2013.

³⁹² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 11. 2012, č. j. 11 Tdo 975/2012-29.

přiměl nezletilého syna, aby docházelo ke kontaktu a tření jejich pohlavních orgánů, či se ho syn jinak v oblasti penisu, hýždí dotýkal. Senát zde zjednodušeně vyslovil názor, že o znásilnění se jedná pouze tehdy, pokud je prokázáno, že pachatel dosáhl sexuálního uspokojení, konkrétně:

Vzájemné osahání, tření pohlavních orgánů, narážení do pohlavního orgánu rukama či nohama, ale i libání pohlavního orgánu, tedy aktivity, které dle skutkových zjištění proběhly mezi obviněným a poškozeným, nelze podřadit pod definici pohlavního styku..., (pokud) nebylo prokázáno, že by dosáhl sexuálního uspokojení, tedy ejakuloval.³⁹³

S tímto právním názorem se neztotožnil senát č. 8 trestního kolegia Nejvyššího soudu ČR v usnesení ze dne 20. června 2023, sp. zn. 8 Tdo 432/2023. Dané rozhodnutí senátu č. 3 označil za excesivní a zcela ojedinělé, nicméně neboť na něj obviněný ve svém dovolání výslovně poukázal, postoupil věc k rozhodnutí velkému senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu ČR³⁹⁴. V dané trestní věci měl soud rozhodovat o dovolání obviněného za znásilnění, kdy otec měl nezletilou pětiletou dceru osahávat na genitálu v době, kdy ta u něj každý druhý víkend přespávala. Velký senát trestního kolegia se následně v rozsudku ze dne 6. prosince 2023, č. j. 15 Tdo 677/2023-612, ztotožnil s názorem senátu č. 8 a stanovil, že: „*K naplnění znaku spočívajícího v pohlavním styku ve smyslu § 185 odst. 1 tr. zákoníku není nutné, aby ten, kdo vykonal pohlavní styk, dosáhl pohlavního uspokojení.*“³⁹⁵ V rozsudku se rovněž zabýval rozlišením mezi trestným činem znásilnění a trestným činem pohlavního zneužití, přičemž předmětný čin závěrem posoudil jako skutek odpovídající mírnější právní kvalifikaci, zejména z důvodu důkazní nouze, a to zločin pohlavního zneužití.

Ve vnímání veřejnosti je někdy obtížné najít konsenzus, co je možné za pohlavní styk považovat a co již nikoliv. Obecně, i vlivem iniciativy hnutí MeToo³⁹⁶ vzniklé v roce 2006, je rozsah jednání, který lze považovat za zasahující do intimní sféry člověka, v průběhu času širší. Obdobně počáteční nejasnosti výkladu pojmu jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží z velké míry rovněž ujasnila judikatura, např. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. října 2012, č. j. 7 Tdo 1205/2012-26, kde soud určil, že osahávání ženy na prsou či genitáliích nelze považovat za jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží.³⁹⁷ V daném případě muž oloupil ženu a následně ji zaklekl a začal svlékat s úmyslem se sexuálně

³⁹³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. 5. 2012, sp. zn. 3 Tdo 345/2012.

³⁹⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 6. 2023, sp. zn. 8 Tdo 432/2023.

³⁹⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 6. 12. 2023, č. j. 15 Tdo 677/2023-612.

³⁹⁶ Me too. [online]. Me too, 2024. [cit. 2024-12-01]. Dostupné z: <https://metoomvmt.org/>.

³⁹⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 10. 2012, č. j. 7 Tdo 1205/2012-26.

uspokojit. Možnou spornou otázkou tohoto judikátu je, nakolik je přiléhavé dané jednání kvalifikovat pouze jako pokus podle § 21 odst. 1 a § 185 odst. 1 trestního zákoníku. Podobně usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. dubna 2012, sp. zn. 3 Tdo 182/2012, podřazující pod jiný pohlavní styk způsobem provedení srovnatelný se souloží manuální masturbaci jakožto „*akt, kdy pohlavní orgán muže namísto spojení s pohlavním orgánem ženy je této vkládán do ruky za účelem tření*“³⁹⁸.

Další pojem, který nebyl příliš ukotvený a bylo nutno jej judikaturou upřesnit, je „pohrůžka jiné těžké újmy“. Ke znásilnění dochází často v blízkém příbuzenském vztahu a hodno zmínění je v tomto kontextu i usnesení Městského soudu v Praze ze dne 17. června 2015, sp. zn. 67 To 343/2015, které jako pohrůžku jiné těžké újmy hodnotí i rozvrat rodinného života: „*Pohrůžka jiné těžké újmy nemusí spočívat pouze v hrozbě způsobení újmy majetkové, újmy na cti, dobré pověsti, ale může směřovat i k rozvratu rodinného života a v takovém případě nepochybně i k existenční nejistotě a ztrátě jakéhokoli zázemí.*“³⁹⁹

Ke znásilnění dochází ve velké míře v manželstvích a partnerstvích, kdy z řady důvodů, ať již existenčních, psychologických či jiných, osoby, proti nimž je užíváno násilí, v blízkém vztahu setrvávají nebo se do něj opakovaně vracejí. Ani toto však nejsou důvody, pro něž by jim měla být odepřena ochrana, jako tomu bylo například v historii v případě žen lehkých mravů. Znásilnění nejsou ojedinělá ani v sexuálním odvětví⁴⁰⁰, kdy podle terénního průzkumu Spolku na ochranu žen až 60 % sexuálních pracovnic jsou matky samoživitelky⁴⁰¹. K poskytnutí ochrany poškozených osob, ač v daném případě poškozená vzala svůj souhlas s trestním stíháním obžalovaného pro znásilnění zpět, více rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 21. října 2015, sp. zn. 5 To 343/2015, který uvádí: „*Skutečnost, že poškozená je osobou pochybnějšího charakteru a uživatelkou drog, nemůže vyústit v závěr, že snad z tohoto důvodu nenáleží ochrana před násilím ze strany agresivního partnera prostředky trestního práva ve veřejném zájmu.*“⁴⁰² K vyvinění či beztrestnosti pachatele nemůže vést ani to, že se poškozená sama a dobrovolně po prodělaném brutálním násilí k pachateli vracela.

³⁹⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 4. 2012, sp. zn. 3 Tdo 182/2012.

³⁹⁹ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 21. 10. 2015, sp. zn. 67 To 343/2015.

⁴⁰⁰ BLAŽKOVÁ, Ludmila, Lukáš PRCHAL a Marie DÁMKOVÁ „*Dal mi pěstí, chytil mě pod krkem a začal mě znásilňovat.*“ *Ženy v sexbyznysu popisují, čemu čelí.* [online] Deník N, 2024-09-09. [cit. 2024-11-27]. Dostupné z: <https://denikn.cz/1507764/dal-mi-pesti-chytil-me-pod-krkem-a-zacal-me-znasilnovat-zeny-v-sexbyznysu-popisuji-cemu-celi/>.

⁴⁰¹ HORÁČKOVÁ, Anna. *Matky samoživitelky tvoří až 60 procent prostitutek v Česku. Snáze tak uživí své děti.* [online] iRozhlas.cz, 2019-03-10. [cit. 2024-11-27]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zivotni-styl/spolecnost/sexbyznys-prostitute-matky-samozivitelky-rozkos-bez-rizika_1903101345_ako.

⁴⁰² Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 17. 6. 2015, sp. zn. 5 To 160/2015.

Z hlediska ochrany práv obětí je aktuální nedávný náleží Ústavního soudu ČR ze dne 30. května 2024, sp. zn. II. ÚS 527/23-1, týkající se bývalého poslance Parlamentu ČR Dominika Feriho, který připomíná, že „ústavní pořádek zapovídá, aby orgány činné v trestním řízení interpretovaly podmínky trestní odpovědnosti za závažné porušení lidských práv přehnaně zužujícím způsobem ve prospěch domnělých pachatelů“⁴⁰³ a (zrcadlově) nelze trestní odpovědnost pachatele podmiňovat skutečnostmi, které trestní předpisy neuvádějí⁴⁰⁴. Nález je reakcí na ústavní stížnost pěti žen, které zpochybnily odložení jejich věci ze strany policie a státního zastupitelství, kdy policie označila chování domnělého pachatele jako sexuálně predátorské, avšak intenzitou, provedením ani jinými okolnostmi nenaplnující znaky žádného trestného činu, a to ani ve stadiu pokusu. Soud vyhověl jedné ze stížností, která se týkala obětí neuděleného souhlasu se změnou v povaze sexuálního aktu, konkrétně sejmnutí prezervativu během pohlavního styku bez souhlasu oběti. Soud se ve své úvaze dále vyjádřil, že „odpor oběti není podmínkou trestní odpovědnosti pachatele“ a „nelze trestní odpovědnost za znásilnění vyloučit z důvodu existence nebo naopak absence okolností, které nejsou v trestním zákoně obsaženy,“ jako tuto nejčastější okolnost soud uvádí odpor oběti, kdy při páchání sexualizovaného násilí je účinné projevení odporu (nebo i jen nesouhlasu) za dané situace a při dynamice mezilidských vztahů často vyloučeno. Čtyři stěžovatelky, jejichž stížnost Ústavní soud ČR zamítl, podaly v říjnu 2024 stížnost u Evropského soudu pro lidská práva⁴⁰⁵.

Náhrada nemajetkové újmy a ochrana práv obětí jsou jedny ze zásadních prvků, které jsou zmiňovány v souvislosti s nově přijatou definicí trestného činu znásilnění při očekávání zjednodušení celkového procesu přiznávání náhrady újmy ze strany soudů. Náhrada nemajetkové újmy u zvláště zranitelné oběti znásilnění je již dříve rozebírána v nálezu Ústavního soudu ČR ze dne 27. června 2023, sp. zn. I. ÚS 1222/22–1, v případě znásilnění dívky, která se identifikuje jako chlapec. Ta byla znásilněna během své nedobrovolné hospitalizace na chlapeckém oddělení dětské psychiatrie. Nález poukazuje na specifické postavení poškozené jakožto zvláště zranitelné oběti, k čemuž má obecný soud dostatečně přihlédnout a uspokojit nároky na náhradu imateriální újmy poškozené již v trestním řízení a toliko ji neodkazovat na uplatnění nároku v občanskoprávním řízení, kde vzhledem k nutnosti dalšího dokazování bude oběť znovu traumatizována. Nález dále uvádí, že není potřeba prokazovat prožití duševních útrap způsobených znásilněním znaleckými

⁴⁰³ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 30. 5. 2024, sp. zn. II. ÚS 527/23-1.

⁴⁰⁴ KORBEL, František a Martina ŠINDELÁŘOVÁ. *Personálie. Legislativa. Judikatura. Soudní rozhledy* 7-8/2024, s. 218. ISSN 1211-4405.

⁴⁰⁵ *Kauza Feri míří před soud do Štrasburku. Stížnost podala čtveřice žen.* [online]. Česká justice, 2024-11-22. [cit. 2024-11-25]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2024/11/1/kauz-feri-miri-pred-soud-do-strasburku-stiznost-podala-ctverice-zen/>.

posudky.⁴⁰⁶ Ve stejné věci Ústavní soud ČR rozhodoval již v judikátu ze dne 31. srpna 2021, sp. zn. II. ÚS 3003/20–2, kterým zrušil výrok rozsudku vrchního soudu. Vrchní soud následně ve věci rozhodl v rozporu s požadavky kasačního nálezu a stěžovatelku „*znovu odkázal se zbytkem nároku na občanskoprávní řízení, aniž by bylo třeba dále prokazovat negativní dopady prokázaného skutku do osobnostních práv stěžovatelky (nejen na její psychiku)*“.⁴⁰⁷

Pokud bychom se zaměřili na mediálně nejznámější případy z poslední doby, vedle případu bývalého poslance Dominika Feriho^{408,409}, který se týkal zejména nekonsenzuálních pohlavních styků a zastrašování obětí, je probírána trestná činnost psychiatra Jana Cimického, kde jsou zásadními prvky zneužití vlivu vyplývajícího z postavení pachatele jakožto lékaře psychiatra a zneužití bezbrannosti obětí, v tomto případě předně pacientek lékaře Cimického. V oblasti výše trestu znovu zmiňovaný případ „Anička“, dívky, jež byla, ač zpočátku s pohlavním stykem souhlasila, po několik let znásilňována a vydírána svým otčímem. Uvést lze i francouzský případ Gisèle Pelicotové⁴¹⁰, postarší ženy, jež byla po dobu devíti let omamována léky Temesta a nabízena svým manželem ke znásilnění stovce cizích mužů bez svého vědomí a svolení⁴¹¹. Kauza nemá přímou souvislost s Českou republikou, ale zásadní roli zde hraje postavení oběti, která se rozhodla vypovídat veřejně a podpořit tak svým jednáním jiné oběti násilné sexuální kriminality a zejména přimět veřejnost ke změně pohledu na sexuální zločiny. Případ je rovněž průlomovým zdokumentováním všech znásilnění ze strany Pelicota, díky čemuž nikdo z více než padesáti obžalovaných nemohl styk s obětí popřít. Pelicot byl odsouzen na dvacet let trestu odnětí svobody, ostatní obžalovaní byli odsouzeni od tří do patnácti let⁴¹².

Posun ve vnímání společnosti v oblasti sexuálních trestných činů klade v posledních desetiletích stále více do popředí oběť trestného činu a její rozhodnutí nebo vůli odmítnout sexuální násilí, klíčové se tak stává právo na sexuální sebeurčení.⁴¹³ Jak zmiňuje Válková: „*Vzniká tak rozpor mezi veřejností požadovanou potřebou ochrany a zastaralou právní úpravou, která*

⁴⁰⁶ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 27. 6. 2023, sp. zn. I. ÚS 1222/22-1.

⁴⁰⁷ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 3. 8. 2021, sp. zn. II. ÚS 3003/20-2.

⁴⁰⁸ Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 22. 4. 2024, sp. zn. 67 To 60/2024.

⁴⁰⁹ Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 3 ze dne 2. 11. 2023, sp. zn. 14 T 119/2022-1684.

⁴¹⁰ ŠAFARÍKOVÁ, Kateřina. *Mechanický Pelicot: „Otřel jsem svoji ženu ubrousky a zapnul pračku“*. [online]. Seznam Zprávy, 2024-10-26. [cit. 2024-11-28]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/zahranicni-ubrousky-gel-avivaz-pelicot-popsal-jak-zametal-stopy-po-znasilnovani-zeny-263177>.

⁴¹¹ *French prosecutors demand 20-year sentence for ex-husband in Pelicot mass rape case*. [online]. France24, 2024-11-25. [cit. 2024-11-28]. Dostupné z: <https://www.france24.com/en/live-news/20241125-court-moves-to-sentencing-in-french-mass-rape-trial>.

⁴¹² KLAPAL, Ondřej. *Pelicot dostal za znásilnění manželky nejvyšší možný trest. Rozplakal se*. [online]. Seznam zprávy, 2024-12-19. [cit. 2024-12-19]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/zahranicni-dominique-pelicot-je-vinen-rozhodl-francouzsky-soud-266740>.

⁴¹³ HÖRNLE, Tatjana (ed.) *Sexual Assault. Law Reform in a Comparative Perspective*. Oxford: Oxford University Press, 2023. ISBN 9780191895814.

*takový vývoj nereflektuje vůbec nebo jen dílčím způsobem, například prostřednictvím judikatury nejvyšších soudů.*⁴¹⁴ Sama důvodová zpráva se k existujícímu stavu vyjadřuje následovně:

*Přestože tedy česká právní úprava znásilnění ve spojení se soudní judikaturou v zásadě odpovídá požadavkům vyplývajícím z judikatury ESLP a kladeným na ni Istanbulskou úmluvou, jeví se jako vhodné více promítnout judikatorní výklad i do samotného znění trestného činu znásilnění a vypustit explicitní uvedení prvku násilí nebo pohrůžky násilí jakožto jednoho z definičních znaků znásilnění. Pro naplnění znaků trestného činu znásilnění tak nadále bude zásadní pouze to, zda oběť seznatelným způsobem (tj. navenek jakýmkoli rozpoznatelným způsobem, verbálně i neverbálně) projevila svůj nesouhlas.*⁴¹⁵

Lze tedy konstatovat, že i důvodová zpráva doznává, že díky judikatuře je materiálně úprava před novelou č. 166/2024 Sb. dostačující, nicméně doporučuje posun ve vnímání trestného činu znásilnění promítnout i do zákonné úpravy. Nová skutková podstata ve formě redefinovaného znění paragrafu znásilnění v trestním zákoníku založená na modelu absence souhlasu s pohlavním stykem s sebou tak jistě nese jasnější a jednodušší aplikaci na v dřívějším pojetí „hraniční případy“. Je jí rovněž dán zřetelnější rámec pro rozhodování orgánů činných v trestním řízení bez nutnosti se detailněji zabývat judikaturou.

Z výše uvedených příkladů judikátů je zřejmé, že existující soudní rozhodnutí velmi zevrubně upřesňují znaky trestného činu znásilnění, a i další související znaky, ať již z hlediska dalších trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti nebo obecně z hlediska trestněprávního postihu, z hlediska obětí a jejich náhrady imateriální újmy apod.

Pokud bychom vzali problematiku z nejširšího úhlu pohledu, chráněným objektem trestného činu znásilnění je právo muže i ženy svobodně rozhodovat o svém pohlavním životě. Na zřetel má být v každém jednotlivém případě bráno přání osoby, zda s druhou osobou chce mít pohlavní styk. V těchto právních větech je v základu obsažena novelou č. 166/2024 Sb. přijatá definice trestného činu znásilnění, kde je do popředí kladen souhlasný pohlavní styk, resp. znásilnění jako nesouhlasný pohlavní styk, kdy není respektována vůle jedince, který pohlavní styk odmítl verbálně či neverbálně tj. pozicí těla, gestem, pláčem apod. Spolu s celkovým posunem společnosti, Istanbulskou úmluvou a s nejvýraznějším hnutím MeToo se oblast chráněných zájmů

⁴¹⁴ VÁLKOVÁ, Helena. „Redefinice“ znásilnění aneb nová právní úprava trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. *Trestněprávní revue*, 2024, č. 3, s. 125. ISSN 1213-5313.

⁴¹⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 166/2024 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony

rozšiřuje a právem je postihován stále širší okruh sexuálních jednání, která zasahují svou povahou do integrity jedince ať již více či méně intenzivně. K tomuto se vyjádřil i Ústavní soud ČR, který připomněl, že podmínky trestní odpovědnosti za závažné porušení lidských práv nemají být interpretovány přehnaně zužujícím způsobem.

Častým jevem, který se v této souvislosti s postihem nekonsenzuálních pohlavních styků zmiňuje, je tzv. stav zamrznutí, kdy se oběť v důsledku stresu a svého psychického stavu není schopna sexuálnímu útoku pachatele bránit. V souvislosti s redefinicí je tento stav obsažen v nově přijatém § 119a jako stav „silného ochromujícího stresu“. Dalším výslovně zde zařazeným stavem je stav překvapení. Jak je uvedeno výše v judikatuře, stav překvapení je rovněž stavem, který může způsobit bezbrannost, v daném konkrétním případě se jednalo o případ s řidičem taxi. V tomto soudním rozhodnutí je referováno o stavu zamrznutí, kdy oběť zaujala tzv. pozici do klubíčka a zároveň pachatel využil momentu překvapení. Soud zde spatřil prvek donucení, jehož existence je zásadní v úpravě před novelou. V rámci nové úpravy by byl naplněn primárně prvek bezbrannosti v podobě silného ochromujícího stresu, který je v tomto případě u nové úpravy rozhodující.

Judikatura se rovněž poměrně obstojně vypořádala s pojmem bezbrannosti u dětí. Soudy nestanovily žádnou arbitrární hranici, pod kterou by byly děti považované za bezbranné, nicméně určily, že pokud není dítě v důsledku velmi nízkého věku schopno adekvátně projevit svou vůli, pochopit jednání pachatele a bránit se mu, a ani jej nepovažuje za něco, co by mu ubližovalo, je bráno jako bezbranné. V tomto konkrétním judikátu se jednalo o dítě ve věku pěti let. Dle dalších soudních rozhodnutí se stavem bezbrannosti bez dalšího nerozumí nedostatek věku poškozené osoby, ale je nutno vždy zkoumat daný konkrétní případ, neboť poškozená osoba může být sice nezletilá, nicméně může být natolik fyzicky a duševně vyspělá, že je schopna pochopit jednání pachatele a projevit svůj nesouhlas zřetelně navenek. S redefinicí trestného činu znásilnění se toto bude vztahovat pouze na děti nad dvanáct let, jelikož děti mladší dvanácti let budou vždy považované za bezbranné a sexuální násilí na nich spáchané bude vždy kvalifikováno jako znásilnění, v případě menší intenzity pak jako sexuální útok, nikoliv jako trestný čin pohlavního zneužití. Rozdílu mezi pohlavním zneužitím, znásilněním a sexuálním nátlakem se věnuje také řada judikátů. V souvislosti se sexuálním nátlakem se odlišuje znak bezbrannosti a znak závislosti, kdy znak závislosti nevede k plné bezbrannosti. Prvek násilného donucení k pohlavnímu styku, nikoliv znaku zneužití bezbrannosti, spatřují soudy i v případech, kdy pachatel uvede oběť do stavu bezbrannosti lstí s úmyslem na ní vykonat soulož.

S pojmem jiný obdobný pohlavní styk se judikatura vypořádává od přijetí novely č. 144/2001 Sb. a lze říci, že tato oblast je judikaturou už poměrně dobře pokryta a vypořádává se

s konáním, jako je osahávání prsou či genitálu, pronikání do různých částí těla, masturbací apod. Rovněž bylo řečeno, že pro kvalifikování činu jako znásilnění není potřeba, aby pachatel dosáhl pohlavního uspokojení. S definicí znásilnění založeného na překonání odporu k pohlavnímu styku souvisí i pojem pohrůžka jiné těžké újmy, jaká jednání lze pod ni zahrnout, je také vyjudikováno, jedná se o újmy majetkové, na cti, dobré pověsti, nebo pohrůžku směřující k rozvratu rodinného života.

Z posledních let je v rozhodovací činnosti soudů věnována pozornost i oblasti odškodňování zvláště zranitelných obětí trestných činů s ohledem na minimalizaci jejich další viktimizace. Oběti mají být tedy se svými nároky uspokojeny primárně v trestním řízení a nemají být odkazovány na řízení občanskoprávní, kde dochází vzhledem k dalšímu dokazování k jejich další traumatizaci.

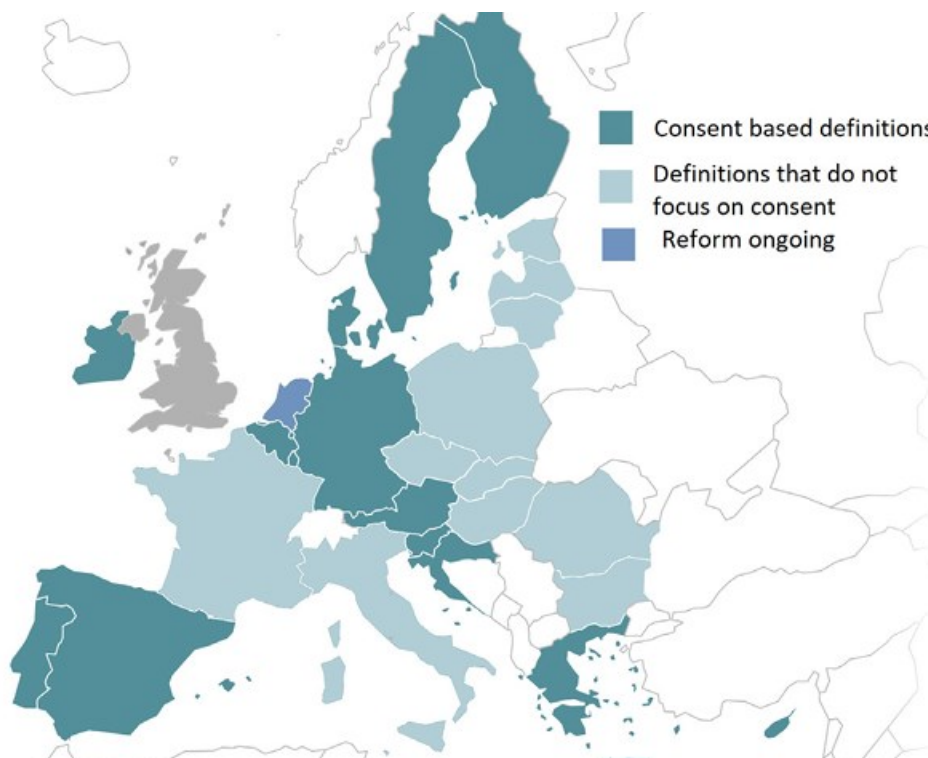
Existující judikatura do velké míry pokrývá okolnosti související s novou definicí trestného činu znásilnění a bude jistě, ač je postavena na základu modelu znásilnění jako pohlavního styku vynuceného násilím, pevnou součástí budoucích rozhodnutí soudů. To i s ohledem na fakt, že sice můžeme změnit legislativní formulaci, ale smýšlení soudců a orgánů činných v trestním řízení nějakým způsobem stále setrvává. Podstatná je tedy i osvěta a další vzdělávání.

6. Vybraný mezinárodní rámec trestného činu znásilnění a srovnání s úpravou podle § 185 trestního zákoníku

Podle analýzy European Woman's Lobby z října 2023 koncept trestného činu znásilnění „pouze ano znamená ano“, kdy musí existovat jasný souhlas se sexuálním kontaktem, platí ve čtrnácti členských státech.⁴¹⁶ Mezi dalšími ve Švédsku, Španělsku, Chorvatsku nebo Řecku. Koncept „ne znamená ne“ platí v Německu a v Rakousku. Zde je zapotřebí, aby oběť prokázala, že se odmítla účastnit sexuálních aktů. V členských zemích zejména východní Evropy a dále ve Francii a v Itálii je přítomen koncept založený na překonání odporu k pohlavnímu styku. Česká republika od roku 2025 vstupuje mezi země, jež budou uplatňovat koncept „ne znamená ne“. Opustí tak koncept založený na překonání odporu k pohlavnímu styku násilím, a to i přesto, že Istanbulskou úmluvu sice podepsala, ale její ratifikaci definitivně odmítla.

Přehledně shrnuje pojetí definic trestného činu znásilnění členských států Evropské unie, které jsou stranou Istanbulské úmluvy, tabulka Evropského parlamentu z ledna 2024⁴¹⁷.

Tabulka č. 1: Definice znásilnění založená na souhlasu v EU podle čl. 36 Istanbulské úmluvy

Zdroj: Národní právní úpravy a GREVIO

⁴¹⁶ SCHULTEN, Lucia. *EU fails to agree on legal definition on rape*. [online]. Deutsche Welle, 2024-07-02. [cit. 2024-09-18]. Dostupné z: <https://www.dw.com/en/eu-fails-to-agree-on-legal-definition-of-rape/a-68195256>.

⁴¹⁷ ZAMFIR, Ionel. *Definitions of rape in the legislation of EU Member States*. [online]. European Parliament. European Parliamentary Research Service. 2024-01, s. 8. [cit. 2024-04-18]. Dostupné z: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_IDA\(2024\)757618](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_IDA(2024)757618). ISBN 978-92-848-1557-9.

V následujících podkapitolách bude podrobněji probrána národní úprava trestného činu znásilnění u vybraných států v porovnání s českou úpravou před novelou trestního zákoníku č. 166/2024 Sb., tak i v porovnání s úpravou platnou po redefinici. Dílčí závěry komparace jsou vždy uvedeny na konci jednotlivých kapitol týkajících se daného státu. Právní úprava znásilnění založená na překonání odporu k pohlavnímu styku bude demonstrována na příkladu Slovenské republiky, která je České republice blízká kulturně i historicky. Úpravu založenou na konceptu „ne znamená ne“ bude reprezentovat Spolková republika Německo a konečně úprava založená na modelu „pouze ano znamená ano“ bude představena na příkladu Španělského království.

6.1. Slovenská republika

Stejně jako Česká republika má obdobný hodnotový systém i Slovenská republika, její legální definice trestného činu znásilnění je tak do velké míry obdobná s definicí znásilnění podle § 185 trestního zákoníku v dosavadní české zákonné úpravě do konce roku 2024. K přijetí Istanbulské úmluvy zastává Slovensko podobný postoj jako Česká republika, která úmluvu podepsala v roce 2016, v roce 2023 pak ale její ratifikaci definitivně odmítla. Slovensko podepsalo smlouvu již dne 11. května 2011 jako jeden z prvních států Rady Evropy, přesto smlouvu dosud jako jeden z pěti členských států Evropské unie (Bulharsko, Česká republika, Maďarsko, Litva, Slovensko) neratifikovalo⁴¹⁸. Podobně jako Česká republika (ta do konce roku 2024) i Slovensko zastává koncept trestného činu znásilnění založený na překonání odporu k pohlavnímu styku, nikoliv na absenci souhlasu s pohlavím stykem⁴¹⁹.

Znásilnění je na Slovensku upraveno v § 199 v druhém díle „trestné činy proti ľudskej dôstojnosti“ druhé hlavy „trestné činy proti svobode a ľudskej dôstojnosti“ „osobitnej části“ zákona č. 300/2005 Z. z., Trestný zákon. Lze říci, že obsahem nejzávažnější sexuální trestné činy, jako je znásilnění, sexuální násilí, sexuální zneužívání, soulož mezi příbuznými, jsou upraveny v druhém díle druhé hlavy trestního zákona a jsou jakousi užší obdobou české hlavy třetí trestných

⁴¹⁸ Chart of signatures and ratifications of Treaty 210. [online]. Treaty Office, Council of Europe, 2024-09-18. [cit. 2024-09-18]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=signatures-by-treaty&treaty=210>.

⁴¹⁹ MIHÁLIK, Stanislav. *Trestné činy znásilnenia a sexuálneho násilia v Slovenskej republike v kontexte legislatívnych zmien*. [online]. Katedra Trestného práva, kriminológie a kriminalistiky, Právnická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave, 2023, s. 221. [cit. 2024-09-18]. Dostupné z: <https://munispace.muni.cz/library/catalog/view/2260/6897/4488-1/0#preview>.

činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. Další sexuální trestné činy jsou pak upraveny i v jiných částech slovenského trestního zákona⁴²⁰. Samotné znění § 199 znásilnění je následující:

§ 199 Znásilnenie

(1) Kto násilím alebo hrozbou bezprostredného násilia donúti ženu k súloži alebo kto na taký čin zneužije jej bezbrannosť, potrestá sa odňatím slobody na päť rokov až desať rokov.

(2) Odňatím slobody na sedem rokov až pätnásť rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1

a) závažnejším spôsobom konania,

b) na chránenej osobe,

c) z osobitného motívu,

d) na žene vo výkone väzby alebo vo výkone trestu odňatia slobody, alebo

e) spoločným konaním najmenej dvoch osôb.

(3) Odňatím slobody na pätnásť rokov až dvadsať rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 a

a) spôsobí ním ťažkú ujmu na zdraví, alebo

b) bezprostredne ním ohrozí život dieťaťa.

(4) Odňatím slobody na dvadsať rokov až dvadsaťpäť rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1

a) a spôsobí ním smrť, alebo

b) za krízovej situácie.⁴²¹

Objektom trestného činu znásilnění je zájem společnosti na ochraně ženy svobodně se rozhodovat o svém pohlavním životě. Předmětem útoku je zde pouze žena, a to bez ohledu na svůj věk, postavení apod. Může jím být i manželka pachatele, i žena, se kterou měl muž v minulosti pohlavní styk. Oproti české úpravě předmět v podobě muže absentuje, tedy pokud by žena znásilnila muže, tato skutková podstata dané jednání nepostihuje a bylo by stíháno podle § 189 jako trestný čin vydírání, a to za předpokladu, že by soulož vynutila násilím nebo pohrůžkou násilí. Pokud žena využila bezbrannosti muže, např. jeho spánku, o trestný čin vydírání by se nejednalo. Dle mínění Vrtníkové a Mokré tyto skutečnosti, které zakládají nerovnost mezi mužem a ženou,

⁴²⁰ VRTÍKOVÁ, Karin a Ivana MOKRÁ. *Komparatívny pohľad na trestný čin znásilnenia v kontexte aktuálneho legislatívneho a aplikačného vývoja*. Trestněprávní revue, 2023, č. 4, s. 235. ISSN 1213-5313.

⁴²¹ Zákon č. 300/2005 Z. z., Trestný zákon.

jsou v rozporu s článkem 12 odstavce 1 Ústavy Slovenské republiky⁴²². S autorkami článku, pokud bychom vzali v úvahu znění § 200 Sexuální násilí, lze polemizovat, neboť pokud by žena jako pachatelka vykonala soulož na muži za použití násilí nebo hrozby bezprostředního násilí, či zneužila jeho bezbrannosti, lze uvažovat, že by byl čin posouzen právě podle § 200, jelikož oběti zde může být donucen „jiný“, tedy i muž, nikoliv pouze žena, a pod sexuální praktiky by z povahy věci měla být podřazena i soulož.

Trestného činu znásilnění se pachatel dopustí, pokud násilím nebo hrozbou bezprostředního násilí donutí ženu k souloži nebo zneužije její bezbrannosti. Stejně jako v Česku, pomineme-li fakt, že Česká republika soulož v úpravě platné před novelou trestního zákoníku č. 166/2024 Sb. trestá v kvalifikované skutkové podstatě, Slovensko rozeznává rovněž dvě základní skutkové podstaty. Oproti Česku je zde pojetí pohrůžky násilí užší, jelikož zmiňuje pouze hrozbu bezprostředního násilí, nikoliv pohrůžku násilí bez dalšího, taktéž není obsažena pohrůžka jiné těžké újmy⁴²³.

Pokud by pachatel použil násilí a neměl by v úmyslu dosáhnout soulože, ale úmysl by byl vykonání orálního či análního pohlavního styku nebo jiných sexuálních praktik, jednalo by se o trestný čin sexuálního násilí podle § 200 trestního zákona, jehož znění je:

§ 200 Sexuálne násilie

(1) Kto násilím alebo hrozbou bezprostredného násilia donúti iného k orálnemu styku, análnemu styku alebo k iným sexuálnym praktikám alebo kto na taký čin zneužije jeho bezbrannosť, potrestá sa odňatím slobody na päť rokov až desať rokov.

(2) Odňatím slobody na sedem rokov až pätnásť rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1

a) závažnejším spôsobom konania,

b) na chránenej osobe,

c) z osobitného motívu,

d) na osobe vo výkone väzby alebo vo výkone trestu odňatia slobody, alebo

e) spoločným konaním najmenej dvoch osôb.

(3) Odňatím slobody na pätnásť rokov až dvadsať rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 a

⁴²² VRTÍKOVÁ, Karin a Ivana MOKRÁ. *Komparatívny pohľad na trestný čin znásilnenia v kontexte aktuálneho legislatívneho a aplikačného vývoja*. Trestněprávní revue, 2023, č. 4, s. 235. ISSN 1213-5313.

⁴²³ ČENTĚŠ, Jozef. *Trestný zákon: veľký komentár*. Žilina: Eurokódex, 2020, s. 408. ISBN 978-80-8155-096-6.

a) spôsobí ním ťažkú ujmu na zdraví, alebo

b) bezprostredne ním ohrozí život dieťaťa.

(4) Odňatím slobody na dvadsať rokov až dvadsaťpäť rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1

a) a spôsobí ním smrť, alebo

b) za krízovej situácie.⁴²⁴

Jednání uvedené výše by v Českej republike bylo do konce roku 2024 zpravidla postihováno v kvalifikované skutkové podstatě trestného činu znásilnění a odpovídalo by jinému pohlavnímu styku provedenému způsobem srovnatelným se souloží, v případě nižší závažnosti by pak bylo postihováno pouze v základní skutkové podstatě podle § 185 odst. 1. Trestný čin sexuálního násilí podle § 200 trestního zákona spáchá ten, kdo násilím nebo hrozbou bezprostředního násilí donutí jiného k orálnímu styku, análnímu styku nebo k jiným sexuálním praktikám, nebo kdo k takovému činu zneužije jeho bezbrannosti, pachatelem může být muž i žena. Pokud by násilí nebylo bezprostřední nebo by pachatel vznesl pohrůzku jiné těžké újmy, jednalo by se o trestný čin vydírání podle § 189 trestního zákona⁴²⁵.

Jak shrnuje Záhora ve svém příspěvku na Trnavských právnických dnech, obecný trend v evropském právním prostoru směřuje k přesunu od tzv. coercion-based modelu, tj. modelu založeném na základě násilného donucení oběti k pohlavnímu styku, k tzv. consent-based modelu, tj. modelu založeném na základě absence souhlasu oběti s pohlavním stykem, a je jen otázkou času, kdy se tak stane⁴²⁶. K pojetí souhlasu s pohlavním stykem směřovaly i dva velké legislativní návrhy novely trestního zákona č. 300/2005 Z. z. z roku 2021⁴²⁷ a z přelomu let 2022 a 2023⁴²⁸, ani jeden z nich však přes rozsáhlou odbornou i laickou diskusi nebyl přijat. Důvody Mihálik vedle dalšího spatřuje i v obtížné formulaci skutkové podstaty trestného činu znásilnění, kdy různé

⁴²⁴ Zákon č. 300/2005 Z. z., Trestný zákon.

⁴²⁵ ČENTĚŠ, Jozef. *Trestný zákon: veľký komentár*. Žilina: Eurokódex, 2020, s. 411. ISBN 978-80-8155-096-6.

⁴²⁶ ZÁHORA, Jozef. Nekonsenzuálne znásilnenie. In: SZABOVÁ, Eva, VRTÍKOVÁ, Karin a Ivana MOKRÁ. *Možné zmeny v oblasti ochrany slobôd prostriedkami trestného práva. Zborník z medzinárodného vedeckého kongresu Trnavské právnické dny*. [online]. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2022, s. 120, 123. [cit. 2024-09-18]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/367272729_Nekonsenzualne_znasilnenieNon-consensual_rape. ISBN 978-80-568-0525-1.

⁴²⁷ Návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov, dátum zverejnenia 30. 11. 2021, číslo legislatívneho procesu: LP/2021/744.

⁴²⁸ Návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov, dátum zverejnenia 07. 09. 2022, číslo legislatívneho procesu: LP/2022/511.

formulace mohou být příliš nejednoznačné a jejich aplikace pak velmi obtížná⁴²⁹. Záhora poukazuje například na nejednoznačnost výkladu pojmu souhlas, pozastavuje se i nad formou souhlasu ve formě mlčení, dále kriticky hodnotí nevhodnost sloučení všech sexuálních aktivit pod jedno, kde není brána v úvahu jejich závažnost⁴³⁰. Záležitostí počátku roku 2024 byl návrh změny promlčecích dob u trestného činu znásilnění, kdy místo dosavadních dvaceti let byla navrhována doba deseti let. Změna hlasováním v parlamentu přijata nakonec nebyla⁴³¹.

Závěrem, úprava Slovenské republiky v § 199 znásilnění a § 200 sexuální násilí je užší verzí dosavadní české úpravy trestného činu znásilnění podle § 185. Dosavadní úprava je v obou zemích založena na překonání odporu k pohlavnímu styku. Stejně jako Česká republika, i Slovenská republika podepsala Istanbulskou úmluvu, nicméně ani jedna země úmluvu neratifikovala. Česká republika se přesto s novelou trestního zákoníku č. 166/2024 Sb. přiklonila k legální definici znásilnění založené na absenci souhlasu s pohlavním stykem, učinila tak ale v návaznosti na rozsáhlou judikaturu související s trestným činem znásilnění a dalších trestných činů řazených do trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. Slovensko přes diskuse o redefinici a posunu k modelu absence souhlasu s pohlavním stykem setrvalo na stávající úpravě s prvkem donucení násilím a novelizaci odmítlo. Slovensko má úpravu deliktního pohlavního styku omezenou v § 199 pouze na soulož, Česká republika v základní skutkové podstatě postihuje pohlavní styk obecně, soulož trestá až v kvalifikované skutkové podstatě. V úpravě po novele trestního zákona bude od 1. ledna 2025 trestána jako znásilnění soulož a jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží, mírnější praktiky budou postihovány pod nově zavedeným trestným činem sexuálního útoku dle § 185a. V § 200 Slovensko trestá sexuální jednání, jako je orální styk, anální styk nebo jiné sexuální praktiky. Šíře postihovaných sexuálních praktik v kontextu trestného činu znásilnění je tedy na Slovensku výrazně užší než v České republice. Zásadní rozdíl je mezi oběma státy také v předmětu útoku, v Česku jím může být žena i muž, na Slovensku je předmětem útoku podle § 199 pouze žena. V § 200 se však již užívá pojmu

⁴²⁹ MIHÁLIK, Stanislav. *Trestné činy znásilnenia a sexuálneho násillia v Slovenskej republike v kontexte legislatívnych zmien*. [online]. Katedra Trestného práva, kriminológie a kriminalistiky, Právnická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave, 2023, s. 224–228. [cit. 2024-09-18]. Dostupné z: <https://munispace.muni.cz/library/catalog/view/2260/6897/4488-1/0#preview>.

⁴³⁰ ZÁHORA, Jozef. Nekonsenzuálne znásilnenie. In: SZABOVÁ, Eva, VRTÍKOVÁ, Karin a Ivana MOKRÁ. *Možné zmeny v oblasti ochrany slobôd prostriedkami trestného práva. Zborník z medzinárodného vedeckého kongresu Trnavské právnické dny*. [online]. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2022, s. 129–131. [cit. 2024-09-18]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/367272729_Nekonsenzualne_znasilnenieNon-consensual_rape. ISBN 978-80-568-0525-1.

⁴³¹ *Ústavní soud pozastavil změny ve slovenském právu. Poslanci schválili úpravy*. [online]. iDnes.cz, 2024-02-28. [cit. 2024-09-17]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/slovensko-novela-trestni-zakon-promlceci-lhuty-zustanou-parlament.A240228_164011_zahranicni_kha.

„donutí jiného“, tedy může jít o ženu i muže. Znásilnění, stejně jako v České republice, může být spácháno i mezi manžely či partnery. Oba státy mají shodně zakotvenou alternativu spáchání trestného činu za zneužití bezbrannosti. Co se týče prvku násilí, Slovenská republika zná pouze násilí a hrozbu bezprostředního násilí, oproti České republice hrozba násilí resp. „pohrůžka násilí bez dalšího“ absentuje, taktéž pohrůžka jiné těžké újmy není právně ukotvena.

6.2. Spolková republika Německo

Znásilnění „Vergewaltigung“, sexuální nátlak „sexuelle Nötigung“ a sexuální útok/napadení „sexueller Übergriff“ jsou ve Spolkové republice Německo upraveny v § 177 a § 178 trestního zákona. K zásadním změnám, navzdory tomu, že nebyla reformována celá část trestního zákoníku věnovaná sexuálním deliktům, došlo v roce 2016 novelou nazývanou „Nein heißt Nein“⁴³². Reforma z tohoto roku zásadně změnila celé paradigma dosavadního přístupu k sexuálním deliktům založené na nátlaku. Nově Německo přijalo úpravu uznávající princip postavený na absenci souhlasu s pohlavním stykem v § 177 a § 178 trestního zákona ve verzi „ne znamená ne“⁴³³:

§ 177 Sexueller Übergriff; sexuelle Nötigung; Vergewaltigung

- (1) Wer gegen den erkennbaren Willen einer anderen Person sexuelle Handlungen an dieser Person vornimmt oder von ihr vornehmen lässt oder diese Person zur Vornahme oder Duldung sexueller Handlungen an oder von einem Dritten bestimmt, wird mit Freiheitsstrafe von sechs Monaten bis zu fünf Jahren bestraft.*
- (2) Ebenso wird bestraft, wer sexuelle Handlungen an einer anderen Person vornimmt oder von ihr vornehmen lässt oder diese Person zur Vornahme oder Duldung sexueller Handlungen an oder von einem Dritten bestimmt, wenn*
 - 1. der Täter ausnutzt, dass die Person nicht in der Lage ist, einen entgegenstehenden Willen zu bilden oder zu äußern,*
 - 2. der Täter ausnutzt, dass die Person auf Grund ihres körperlichen oder psychischen Zustands in der Bildung oder Äußerung des Willens erheblich eingeschränkt ist, es sei denn, er hat sich der Zustimmung dieser Person versichert,*
 - 3. der Täter ein Überraschungsmoment ausnutzt,*

⁴³² Bundestag entscheidet „Nein heißt Nein“. [online]. Deutscher Bundestag, 2016. [cit. 2024-10-16]. Dostupné z: <https://www.bundestag.de/webarchiv/textarchiv/2016/kw27-de-selbstbestimmung-434214>.

⁴³³ Deutschland Strafgesetzbuch vom 15. 5. 1871 (StGb). In der Fassung der Bekanntmachung vom 10. 11. 2016.

4. *der Täter eine Lage ausnutzt, in der dem Opfer bei Widerstand ein empfindliches Übel droht, oder*
 5. *der Täter die Person zur Vornahme oder Duldung der sexuellen Handlung durch Drohung mit einem empfindlichen Übel genötigt hat.*
- (3) *Der Versuch ist strafbar.*
- (4) *Auf Freiheitsstrafe nicht unter einem Jahr ist zu erkennen, wenn die Unfähigkeit, einen Willen zu bilden oder zu äußern, auf einer Krankheit oder Behinderung des Opfers beruht.*
- (5) *Auf Freiheitsstrafe nicht unter einem Jahr ist zu erkennen, wenn der Täter*
1. *gegenüber dem Opfer Gewalt anwendet,*
 2. *dem Opfer mit gegenwärtiger Gefahr für Leib oder Leben droht oder*
 3. *eine Lage ausnutzt, in der das Opfer der Einwirkung des Täters schutzlos ausgeliefert ist.*
- (6) *In besonders schweren Fällen ist auf Freiheitsstrafe nicht unter zwei Jahren zu erkennen. Ein besonders schwerer Fall liegt in der Regel vor, wenn*
1. *der Täter mit dem Opfer den Beischlaf vollzieht oder vollziehen lässt oder ähnliche sexuelle Handlungen an dem Opfer vornimmt oder von ihm vornehmen lässt, die dieses besonders erniedrigen, insbesondere wenn sie mit einem Eindringen in den Körper verbunden sind (Vergewaltigung), oder*
 2. *die Tat von mehreren gemeinschaftlich begangen wird.*
- (7) *Auf Freiheitsstrafe nicht unter drei Jahren ist zu erkennen, wenn der Täter*
1. *eine Waffe oder ein anderes gefährliches Werkzeug bei sich führt,*
 2. *sonst ein Werkzeug oder Mittel bei sich führt, um den Widerstand einer anderen Person durch Gewalt oder Drohung mit Gewalt zu verhindern oder zu überwinden, oder*
 3. *das Opfer in die Gefahr einer schweren Gesundheitsschädigung bringt.*
- (8) *Auf Freiheitsstrafe nicht unter fünf Jahren ist zu erkennen, wenn der Täter*
1. *bei der Tat eine Waffe oder ein anderes gefährliches Werkzeug verwendet oder*
 2. *das Opfer*
 - a) *bei der Tat körperlich schwer misshandelt oder*
 - b) *durch die Tat in die Gefahr des Todes bringt.*
- (9) *In minder schweren Fällen der Absätze 1 und 2 ist auf Freiheitsstrafe von drei Monaten bis zu drei Jahren, in minder schweren Fällen der Absätze 4 und 5 ist*

auf Freiheitsstrafe von sechs Monaten bis zu zehn Jahren, in minder schweren Fällen der Absätze 7 und 8 ist auf Freiheitsstrafe von einem Jahr bis zu zehn Jahren zu erkennen.

§ 178 Sexueller Übergriff, sexuelle Nötigung und Vergewaltigung mit Todesfolge

*Verursacht der Täter durch den sexuellen Übergriff, die sexuelle Nötigung oder Vergewaltigung (§ 177) wenigstens leichtfertig den Tod des Opfers, so ist die Strafe lebenslange Freiheitsstrafe oder Freiheitsstrafe nicht unter zehn Jahren.*⁴³⁴

⁴³⁴ volný překlad: § 177 Sexuální útok/napadení; sexuální nátlak; znásilnění

- (1) *Kdo proti rozeznatelné (pozn. aut. někdy překládané jako zjevné) vůli jiné osoby provede na této osobě sexuální praktiky nebo ji nutí k sexuálnímu jednání nebo kdo tuto osobu přiměje, aby prováděla nebo strpěla sexuální praktiky na třetí osobě nebo prostřednictvím třetí osoby, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let.*
- (2) *Stejně tak bude potrestán, kdo provede sexuální praktiky na jiné osobě nebo ji nutí k sexuálnímu jednání, nebo kdo tuto osobu přiměje, aby prováděla nebo strpěla sexuální praktiky na třetí osobě nebo prostřednictvím třetí osoby, jestliže*
 1. *pachatel využije toho, že osoba není schopna zformovat nebo projevit opačnou vůli,*
 2. *pachatel využije toho, že osoba je vzhledem ke svému fyzickému nebo psychickému stavu výrazně omezena ve formování nebo projevu své vůle, pokud si nezajistil souhlas této osoby,*
 3. *pachatel využívá momentu překvapení,*
 4. *pachatel využije situace, kdy oběti hrozí těžká újma, pokud bude klást odpor, nebo*
 5. *pachatel přinutil osobu k provedení nebo strpění sexuálních praktik pohrůzkou těžké újmy.*
- (3) *Pokus se trestá.*
- (4) *Trest odnětí svobody v délce nejméně jednoho roku se uloží, je-li neschopnost utvořit nebo projevit vůli způsobena nemocí nebo zdravotním postižením oběti.*
- (5) *Trest odnětí svobody v délce nejméně jednoho roku se uloží, jestliže pachatel*
 1. *použil násilí na oběti,*
 2. *bezprostředně ohrožuje život nebo zdraví oběti nebo*
 3. *využívá situace, kdy je oběť bezbranná vůči vlivu pachatele.*
- (6) *Ve zvlášť závažných případech lze uložit trest odnětí svobody v délce nejméně dvou let. Zvláště závažný případ obvykle nastane pokud:*
 1. *pachatel provádí nebo má s obětí pohlavní styk nebo na oběti provádí nebo nechává provádět obdobné sexuální akty, které oběť zvláště ponižují, zejména jsou-li spojeny s pronikáním do těla (znásilnění), nebo*
 2. *čin spáchá společně více osob.*
- (7) *Trest odnětí svobody v délce nejméně tři let se pachateli uloží,*
 1. *má-li u sebe zbraň nebo jiný nebezpečný nástroj,*
 2. *má u sebe jiný nástroj nebo prostředek k zabránění nebo překonání odporu jiné osoby silou nebo pohrůzkou násilí, nebo.*
 3. *vystavuje oběť nebezpečí těžké újmy na zdraví.*
- (8) *Trest odnětí svobody v délce nejméně pěti let se pachateli uloží*
 1. *použil-li při trestném činu zbraň nebo jiný nebezpečný nástroj nebo*
 2. *oběť*
 - a) *těžce fyzicky týral nebo*
 - b) *činem vystavil nebezpečí smrti.*
- (9) *V méně závažných případech v odstavcích 1 a 2 trest odnětí svobody na tři měsíce až tři roky, v méně závažných případech v odstavcích 4 a 5 trest odnětí svobody na šest měsíců až deset let, v méně závažných případech podle odstavce 7. a 8 hrozí trest odnětí svobody na jeden rok až deset let.*

§ 178 Sexuální nátlak, sexuální napadení a znásilnění s následkem smrti

Pokud pachatel alespoň z nedbalosti způsobí smrt oběti sexuálním nátlakem, sexuálním napadením nebo znásilněním (§ 177), je trestem doživotí nebo trest odnětí svobody v délce nejméně deseti let.

Úprava přes kontroverzní veřejné diskuse, mimo jiné zejména poukazující na možný prudký nárůst krivých obvinění nebo vyšší obtížnost dokazování, vstoupila v platnost dne 10. listopadu 2016⁴³⁵. Německo, vedle vyslyšení tlaku nevládních organizací, ženských hnutí apod., přijetím rovněž transponovalo ustanovení článku 36 Istanbulské úmluvy do své vnitrostátní úpravy⁴³⁶. Do té doby byl koncept znásilnění⁴³⁷, stejně jako do konce roku 2024 v České republice, založen na překonání odporu k sexuálnímu aktu při hrozbě násilí, resp. pohrůžce bezprostředního násilí. Násilí v nové úpravě tak bylo poníženo z nutné podmínky spáchání trestného činu na přitěžující okolnost⁴³⁸.

Předchozí úpravu jako nedostatečnou považuje i Hörnle, ač na první pohled by se mohlo zdát, že původní úprava subsumuje velkou část sexuálních deliktů, judikatura však byla velmi restriktivní a řada případů, kde oběť vysloveně nevyužila možnosti utéct nebo volat o pomoc, nebyla posouzena jako trestný čin znásilnění⁴³⁹. Platná úprava oproti dříve známému znásilnění „Vergewaltigung“ a sexuálnímu nátlaku „sexuelle Nötigung“ rozeznává i sexuální útok/napadení „sexueller Übergriff“.

Skutková podstata výše trestného činu ve smyslu § 177 odst. 1 StGb udává, že kdo proti rozeznatelné vůli jiné osoby provede na této osobě sexuální praktiky nebo ji nutí k sexuálnímu jednání, nebo kdo tuto osobu přiměje, aby prováděla nebo strpěla sexuální praktiky na třetí osobě nebo prostřednictvím třetí osoby, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let. Předchozí úprava postihovala pouze jednání, při kterém docházelo k tělesnému kontaktu mezi obětí a pachatelem nebo třetí osobou, nyní je rovněž zakázáno přimět oběť k sexuálnímu jednání, i kdyby k tomu došlo bez dotýkání se těla jiné osoby⁴⁴⁰. Úpravu v přijatém znění považuje Mihálik oproti úpravě „bez souhlasu jiného“ za vhodnější vzhledem k procesu dokazování⁴⁴¹. Rozhodnutí

⁴³⁵ HÖRNLE, Tatjana. *The New German Law on Sexual Assault and Sexual Harassment*. [online]. German Law Journal, 2017, roč. 18, čís. 6, s. 1316–1317. [cit. 2024-09-23]. ISSN 2071-8322. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2999677.

⁴³⁶ ZAMFIR, Ionel. *Definitions of rape in the legislation of EU Member States*. [online]. European Parliament. European Parliamentary Research Service. 2024-01, s. 13. [cit. 2024-04-22]. Dostupné z: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_IDA\(2024\)757618](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_IDA(2024)757618). ISBN 978-92-848-1557-9.

⁴³⁷ Deutschland Strafgesetzbuch vom 15. 5. 1871 (StGb). In der Fassung der Bekanntmachung vom 1. 4. 1998.

⁴³⁸ HÖRNLE, Tatjana. *The New German Law on Sexual Assault and Sexual Harassment*. [online]. German Law Journal, 2017, roč. 18, čís. 6, s. 1310. [cit. 2024-09-23]. ISSN 2071-8322. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2999677.

⁴³⁹ HÖRNLE, Tatjana. *The New German Law on Sexual Assault and Sexual Harassment*. [online]. German Law Journal, 2017, roč. 18, čís. 6, s. 1313. [cit. 2024-09-23]. ISSN 2071-8322. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2999677.

⁴⁴⁰ HÖRNLE, Tatjana. *The New German Law on Sexual Assault and Sexual Harassment*. [online]. German Law Journal, 2017, roč. 18, čís. 6, s. 1319. [cit. 2024-09-23]. ISSN 2071-8322. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2999677.

⁴⁴¹ MIHÁLIK, Stanislav. *Trestné činy znásilnenia a sexuálneho násilia v Slovenskej republike v kontexte legislatívnych zmien*. [online]. Katedra Trestného práva, kriminológie a kriminalistiky, Právnická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave, 2023, s. 228. [cit. 2024-09-22]. Dostupné z: <https://munispace.muni.cz/library/catalog/view/2260/6897/4488-1/0#preview>.

pro koncept „ne znamená ne“ zakládá povinnost oběti vyjádřit odmítnutí, pokud je sexuální chování nežádoucí, a to zejména slovy či gesty⁴⁴². V tomto kontextu uvádí Hörnle i zvažovanou možnost formulace „proti deklarované vůli“, která je užším pojetím a odkazuje na komunikaci, gesta a chování oběti ve srovnání s upřednostněnou variantou „proti rozeznatelné vůli“, kde je potenciálně v širokém pojetí možné zvažovat všechny možné okolnosti, co vše oběť nemusela chtít. Vyjádření odmítnutí je pak nejvýznamnější u nátlakového konceptu, zde je zjednodušeně pravidlo kladení fyzického odporu, toto jednání vyžaduje příliš vysoké úsilí od oběti a vystavuje ji rovněž možnému dalšímu násilí. Třetí koncept „pouze ano znamená ano“ považuje Hörnle za problematický, neboť v reálných nejednoznačných situacích, kdy jedna z účastníků se osob na sexuálních praktikách je tichá a pasivní, tak i člověk obeznámený s kontextem si může být ve svém úsudku nejistý, zda celá situace ukazuje na schválení na obou stranách, nebo ne. Na jedné straně se můžeme dotazovat, proč nebyla vyřčena doplňující otázka a situace by tak byla objasněna, na druhé straně pak máme potenciálně stigma pachatele sexuálních deliktů. Hörnle se ptá, zda tyto možné důsledky nejsou jako odpověď na nevypořádání se s nejednoznačností situace ohledně sexuálních praktik nepřiměřené⁴⁴³.

Stejně jako v odst. 1 § 177 StGb bude potrestán ten, kdo podle odst. 2 § 177 StGb provede na osobě sexuální praktiky nebo ji nutí k sexuálnímu jednání, nebo kdo tuto osobu přiměje, aby prováděla nebo strpěla sexuální praktiky na třetí osobě nebo prostřednictvím třetí osoby tím, že 1. využije toho, že osoba není schopna zformovat nebo projevit opačnou vůli, 2. využije toho, že osoba je vzhledem ke svému fyzickému nebo psychickému stavu výrazně omezena ve formování nebo projevu své vůle, pokud si nezajistil souhlas této osoby, 3. využívá momentu překvapení, 4. využije situace, kdy oběti hrozí těžká újma, pokud bude klást odpor, popř. 5. přinutil osobu k provedení nebo strpění sexuálních praktik pod pohrůzkou těžké újmy. Jednání podle § 177 odst. 2 číslo 1 StGb. postihuje situace, kdy pachatel využije toho, že oběť není schopna zformovat nebo projevit opačnou vůli, v praxi se například jedná o situace ztráty vědomí prostřednictvím anestezie, spánku, kómatu, drog nebo alkoholu, dále velmi těžká psychická onemocnění, akutní formy psychózy, stavy po vysazení drog, výjimečně pak i případy, kdy je zcela nemožná komunikace kvůli úplné paralýze oběti. Ač by se mohlo zdát, že v čísle 2 zákonodárce postihuje široké spektrum duševních stavů, reálně postihuje pouze závažné patologické stavy, kdy je oběť

⁴⁴² HÖRNLE, Tatjana. *The New German Law on Sexual Assault and Sexual Harassment*. [online]. German Law Journal, 2017, roč. 18, čís. 6, s. 1319–1320. [cit. 2024-09-23]. ISSN 2071-8322. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2999677.

⁴⁴³ HÖRNLE, Tatjana. *The New German Law on Sexual Assault and Sexual Harassment*. [online]. German Law Journal, 2017, roč. 18, čís. 6, s. 1319–1320. [cit. 2024-09-23]. ISSN 2071-8322. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2999677.

intoxikovaná, případně má těžké psychické onemocnění nebo trpí demencí. Zásadní je zde formulace „pokud si nezajistí souhlas této osoby“, zde zákonodárce klade důraz na sexuální svobodu osob, neboť jinak by těžce mentálně postižené osoby a dementní osoby nemohly vést žádný sexuální život. Faktické schválení s vyloučením všech důvodných pochybností ze strany výše zmíněné osoby je tedy dostačující pro to, aby druhá osoba nebyla vystavena trestnímu postihu, schválení příbuzných nebo opatrovníků tento souhlas nenahrazuje a není ani nutné. Využití momentu překvapení podle čísla 3 míří na situace, kdy dochází nejčastěji k dotyku, ale možné je i pronikání, obvykle mezi cizími lidmi např. v prostředcích hromadné dopravy apod., může se tak dít ale i v soukromí, a i mezi lidmi, kteří se navzájem znají.⁴⁴⁴

Vyšší trestní sazba se použije kromě dalšího za okolností použití násilí, bezprostředního ohrožení života nebo zdraví oběti, využití situace, kdy je oběť bezbranná vůči vlivu pachatele, vykonání pohlavního styku nebo obdobných sexuálních praktik zvláště ponižujícím způsobem, zejména proniknutí do těla jiné osoby, dále i spáchání činu více osobami, spáchání činu se zbraní nebo jiným nebezpečným nástrojem nebo za okolnosti těžkého fyzického týrání oběti nebo jejího vystavení nebezpečí smrti. Pokud pachatel způsobí činem i jen nedbalostně smrt oběti, je potrestán podle § 178 StGb. Podle § 211 vražda bude pachatel stíhán, pokud oběť usmrtí v úmyslu na ní dosáhnout sexuálního uspokojení⁴⁴⁵.

Reforma německého trestního zákoníku v roce 2016 stanovila rovněž dva nové sexuální trestné činy v podobě § 184i sexuální obtěžování a v § 184j skupinové zločiny⁴⁴⁶. Přijetí těchto trestných činů bylo učiněno v reakci na početné případy sexuálních napadení za využití momentu překvapení a sexuálního obtěžování, kdy velké množství migrantů mužského pohlaví, předně ze zemí severní Afriky, v Kolíně nad Rýnem, Hamburku a i jiných městech se v předvečer Nového roku 2016 shromáždilo na veřejných prostranstvích, následně obklíčili kolemjdoucí ženy a sexuálně je napadli.

Souhrnně, oproti úpravě v České republice před novelou německá úprava klade důraz na absenci souhlasu oběti bez prokazování použití násilí či pohrůžky násilí. Česko bude absenci souhlasu hodnotit jako samostatné kritérium od účinnosti novely trestního zákoníku, která přijímá

⁴⁴⁴ HÖRNLE, Tatjana. *The New German Law on Sexual Assault and Sexual Harassment*. [online]. German Law Journal, 2017, roč. 18, čís. 6, s. 1321–1322. [cit. 2024-09-23]. ISSN 2071-8322. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2999677.

⁴⁴⁵ ZÁHORA, Jozef, Štefan ZEMAN a Michal MASLEN. *Trestné činy proti ľudskej dôstojnosti v sexuálnej oblasti*. [online]. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2022, s. 72–73. [cit. 2024-09-22]. Dostupné z: <https://iuridica.truni.sk/sites/default/files/dokumenty/katedry/tpak/monografia-trestne-ciny-proti-ludskej-dostojnosti-v-sexualnej-oblasti-definitiva-do-tlace.pdf>. ISBN 978-80-568-0593-0.

⁴⁴⁶ HÖRNLE, Tatjana. *The New German Law on Sexual Assault and Sexual Harassment*. [online]. German Law Journal, 2017, roč. 18, čís. 6, s. 1326. [cit. 2024-09-23]. ISSN 2071-8322. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2999677.

úpravu v modelu „ne znamená ne“, stejně jako je tomu u Německa. Pro spáchání trestného činu znásilnění je v Česku do konce roku 2024 nutné donucení oběti k pohlavnímu styku ze strany pachatele násilím, pohrůzkou násilí, pohrůzkou jiné těžké újmy nebo zneužití bezbrannosti oběti pachatelem. Obdobně tomu bylo ve Spolkové republice Německo před přijetím nové úpravy v roce 2016, jak již bylo řečeno, v modelu „ne znamená ne“, kterou byl do spolkového právního řádu transponován článek 36 Istanbulské úmluvy. Česká republika přijala formulaci „proti seznatelné vůli“, Německo užívá pojmu „proti rozeznatelné vůli“, někdy překládáno „proti zjevné vůli“. Dřívější německá úprava založená na překonání odporu k pohlavnímu styku byla často kritizována z důvodu velmi restriktivního výkladu soudy. Naopak judikatura k trestným činům proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti je v České republice extenzivní a vykládá ustanovení v obecném trendu preference konsenzuálních pohlavních styků. Česko i přes rozsáhlou judikaturu stejně jako Německo přijalo širší definici toho, co lze považovat za znásilnění, a zahrnuty jsou tak i situace, při nichž oběť nevykazuje aktivní odpor. Obě země užívají pojmů znásilnění, sexuální útok a sexuální nátlak. Česká republika je rozlišuje v samostatných paragrafech, Německo naproti tomu o nich referuje souhrnně v jednom paragrafu (resp. dvou, při zohlednění hlediska způsobení smrti) pod pojmem sexuální praktiky. Znění ustanovení je však více detailní a rozepisuje jednotlivé možné situace, ač kritika mu vytýká nejednoznačnost pojmu sexuální praktiky. Celkově přesto definice toho, co může být v obou zemích považováno za sexuální útok/napadení, je s úpravou založenou na konsenzuálním pohlavním styku u obou států širší a subsumuje i situace, kdy pachatel využije momentu překvapení oběti nebo i jiné situace, kdy oběť nemůže aktivně reagovat na situaci a není fyzicky napadena, například v případě šoku nebo strachu, tedy stavy bezbrannosti. V obou zemích jsou stanoveny přísnější tresty, pokud je při spáchání trestného činu přítomno násilí, hrozba násilí nebo je zneužito bezbrannosti oběti, stejně tak pokud je trestný čin spáchán na dítěti nebo pachatel je součástí skupiny. Také v případě penetrace nebo obdobných sexuálních aktivit zahrnujících průnik těla se trestní sazba zvyšuje. Oproti české legislativě má Spolková republika Německo ve svém právním řádu upraven v § 184i trestný čin sexuálního obtěžování a v § 184j trestný čin skupinových zločinů. Jejich kodifikace byla učiněna v reakci na stále četnější případy hromadných znásilnění a sexuálních obtěžování zejména ze strany migrantů. Otázkou k zamyšlení je, zda by zavedení těchto trestných činů bylo vhodné i pro Českou republiku. Hromadná znásilnění jsou zaznamenána i u nás⁴⁴⁷, jejich výskyt je ale ojedinělý. Ve světě jsou však v souvislosti s rozvojem umělé inteligence známy i případy hromadných znásilnění ve

⁴⁴⁷ *Až šest let za skupinové znásilnění turistky v Praze. Soud zpřísnil Alžíránům tresty.* [online]. Novinky.cz, 2019-03-13. [cit. 2024-12-18]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/krimi-az-sest-let-za-skupinove-znasilneni-turistky-v-praze-soud-zprisnil-alziranum-tresty-40274142>.

virtuální realitě a je tedy možné, že tento způsob znásilnění se dříve či později může vyskytnout i v naší zemi⁴⁴⁸. Přesto se lze domnívat, že přijetí nových trestných činů do českého právního řádu po vzoru Německa by se jevilo v současné době jako nadbytečné.

6.3. Španělské království

Španělské království změnilo svou legislativní úpravu znásilnění v roce 2022 novelou známou jako „Solo sí es sí“ („Pouze ano je ano“)⁴⁴⁹ trestního zákoníku Código Penal, kterou parlament schválil dne 6. září 2022⁴⁵⁰. Španělsko novelou přešlo z konceptu založeného na překonání násilí na koncept „jen ano znamená ano“ s účinností ode dne 22. října 2022⁴⁵¹. Do přijetí úpravy bylo nutné prokázat, že k nedobrovolné souloži došlo za použití násilí nebo pohrůžky násilí, naopak podle současné úpravy je souhlas základem všech pohlavních styků a nelze jej automaticky předpokládat. Je zavedena nutnost výslovného aktivního svobodného souhlasu s pohlavním stykem prostřednictvím úkonů, které budou záviset na okolnostech případu. Pro kvalifikaci činu jako sexuálního útoku, resp. znásilnění, již není potřeba prokazovat užití násilí či pohrůžku násilí. Za znásilnění lze považovat podle článku 179 jakýkoliv nedobrovolný pohlavní styk vykonaný vaginální, anální či orální cestou, nebo pohlavní styk spočívající v zavedení částí těla či předmětů jednou z prvních dvou cest. Zákon rovněž zpřísňuje postih pouličního sexuálního obtěžování, dále posiluje ochranu a odškodnění obětí sexuálního násilí. To včetně podpory psychologické, sociální a právní a podpory opatření na zamezení sekundární viktimizace. Zákon dále zavádí i opatření na podporu sexuální výchovy.

V obecné rovině nová úprava zjednodušila právní úpravu sexuálních trestných činů a posílila práva oběti. Předchozí úprava rozlišovala méně závažný trestný čin sexuálního zneužití a závažnější trestný čin znásilnění, jehož znakem bylo násilí nebo pohrůžka násilí. Nová úprava rozlišuje pouze trestný čin „De las agresiones sexuales – sexuálního útoku“⁴⁵², pod nímž je zahrnuto i znásilnění. Úprava sexuálního útoku je kodifikována v kapitole první v člancích 178 až 180 hlavy osmé „Delitos contra la libertad sexual – Zločiny proti sexuální svobodě“ knihy druhé

⁴⁴⁸ KOČICOVÁ, Monika. *Policie vyšetřuje hromadné znásilnění ve virtuální realitě*. [online]. Grunex, 2024-01-05. [cit. 2024-12-18]. Dostupné z: <https://grunex.com/article/policie-vysetruje-hromadne-znasilneni-v-metaversu>.

⁴⁴⁹ Ley Orgánica 10/2022, de 6 de septiembre, de garantía integral de la libertad sexual.

⁴⁵⁰ ZAMFIR, Ionel. *Definitions of rape in the legislation of EU Member States*. [online]. European Parliament. European Parliamentary Research Service. 2024-01, s. 21. [cit. 2024-10-17]. Dostupné z: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_IDA\(2024\)757618](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_IDA(2024)757618). ISBN 978-92-848-1557-9.

⁴⁵¹ *Španělsko zpřísnilo zákon, znásilnění je nedobrovolná soulož i bez násilí*. [online]. Advokátní deník, 2022-08-26. [cit. 2024-10-13]. ISSN 2571-3558. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2022/08/26/spanelsko-zprisnilo-zakon-znasilneni-je-nedobrovolna-souloz-i-bez-nasili/>.

⁴⁵² Código Penal, Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal (BOE núm. 281, 24 de noviembre de 1995).

trestního zákoníku. Znásilnění je konkrétně upraveno v článku 179 v odstavci jedna a udává, že o znásilnění se jedná, pokud sexuální útok spočíval v pohlavním styku vaginální, anální nebo orální cestou, nebo v zavedení částí těla či předmětů jednou z prvních dvou cest. Trestní sazba je zde čtyři až dvanáct let. Podle odstavce dva daného článku, pokud je znásilnění spácháno za použití násilí, zastrašování, nebo pokud bude oběť z jakéhokoliv důvodu zbavena své vůle, je trestem trest odnětí svobody ve výši šesti až dvanácti let. V článcích 181 až 183 bis. je upraven trestný čin „De las agresiones sexuales a menores de dieciséis años – Sexuálního útoku na nezletilé mladší šestnácti let“ a konečně článek 184 kodifikuje trestný čin „Del acoso sexual – Sexuálního obtěžování“. Další trestné činy upravené v této hlavě jsou Exhibicionismus a sexuální provokace a posledně Trestné činy související s prostitucí a sexuálním vykořisťováním a korupcí nezletilých.

Artículo 178.

1. Será castigado con la pena de prisión de uno a cuatro años, como responsable de agresión sexual, el que realice cualquier acto que atente contra la libertad sexual de otra persona sin su consentimiento. Sólo se entenderá que hay consentimiento cuando se haya manifestado libremente mediante actos que, en atención a las circunstancias del caso, expresen de manera clara la voluntad de la persona.

2. Se consideran en todo caso agresión sexual los actos de contenido sexual que se realicen empleando violencia, intimidación o abuso de una situación de superioridad o de vulnerabilidad de la víctima, así como los que se ejecuten sobre personas que se hallen privadas de sentido o de cuya situación mental se abusare y los que se realicen cuando la víctima tenga anulada por cualquier causa su voluntad.

3. Si la agresión se hubiera cometido empleando violencia o intimidación o sobre una víctima que tenga anulada por cualquier causa su voluntad, su responsable será castigado con la pena de uno a cinco años de prisión.

4. El órgano sentenciador, razonándolo en la sentencia, y siempre que no medie violencia o intimidación o que la víctima tuviera anulada por cualquier causa su voluntad o no concurren las circunstancias del artículo 180, podrá imponer la pena de prisión en su mitad inferior o multa de dieciocho a veinticuatro meses, en

*atención a la menor entidad del hecho y a las circunstancias personales del culpable.*⁴⁵³

Artículo 179.

1. Cuando la agresión sexual consista en acceso carnal por vía vaginal, anal o bucal, o introducción de miembros corporales u objetos por alguna de las dos primeras vías, el responsable será castigado como reo de violación con la pena de prisión de cuatro a doce años.

*2. Si la agresión a la que se refiere el apartado anterior se cometiere empleando violencia o intimidación o cuando la víctima tuviera anulada por cualquier causa su voluntad, se impondrá la pena de prisión de seis a doce años.*⁴⁵⁴

Artículo 180.

1. Las anteriores conductas serán castigadas, respectivamente, con las penas de prisión de dos a ocho años para las agresiones del artículo 178.1, de prisión de cinco a diez años para las agresiones del artículo 178.3, de prisión de siete a quince años para las agresiones del artículo 179.1 y de prisión de doce a quince años para las del artículo 179.2, cuando concurra alguna de las siguientes circunstancias:

1.ª Cuando los hechos se cometan por la actuación conjunta de dos o más personas.

⁴⁵³ volný překlad: Článek 178.

- 1. Bude potrestán trestem odnětí svobody na jeden až čtyři roky jako pachatel sexuálního útoku ten, kdo provede jakýkoli čin, který zasahuje do sexuální svobody jiné osoby bez jejího souhlasu. Za souhlas se považuje pouze takový, který byl svobodně projeven činy, které v závislosti na okolnostech případu jasně vyjadřují vůli dané osoby.*
- 2. Za sexuální útok se vždy považují sexuální činy provedené za použití násilí, zastrašování nebo zneužití situace nadřazenosti či zranitelnosti oběti, jakož i činy spáchané na osobách, které jsou v bezvědomí, jejichž mentální stav byl zneužit, nebo činy spáchané na oběti, která byla z jakéhokoli důvodu zbavena své vůle.*
- 3. Pokud byl útok spáchán za použití násilí, zastrašování nebo na oběti, která byla z jakéhokoli důvodu zbavena své vůle, bude pachatel potrestán trestem odnětí svobody na jeden až pět let.*
- 4. Soudní orgán může, zdůvodní-li to v rozsudku a za předpokladu, že nebylo použito násilí či zastrašování, nebo že oběť nebyla z jakéhokoli důvodu zbavena své vůle a nejsou splněny okolnosti uvedené v článku 180, uložit trest odnětí svobody v dolní polovině trestní sazby, nebo peněžitý trest v trvání osmnácti až dvaceti čtyř měsíců, s přihlédnutím k menší závažnosti činu a osobním okolnostem pachatele.*

⁴⁵⁴ volný překlad: Článek 179.

- 1. Pokud sexuální útok spočívá v pohlavním styku vaginální, anální nebo orální cestou, nebo v zavedení části těla či předmětů jednou z prvních dvou cest, bude pachatel potrestán jako viník znásilnění trestem odnětí svobody na čtyři až dvanáct let.*
- 2. Pokud bude útok uvedený v předchozím odstavci spáchán za použití násilí, zastrašování nebo pokud bude oběť z jakéhokoli důvodu zbavena své vůle, bude uložen trest odnětí svobody na šest až dvanáct let.*

2.^a Cuando la agresión sexual vaya precedida o acompañada de una violencia de extrema gravedad o de actos que revistan un carácter particularmente degradante o vejatorio.

3.^a Cuando los hechos se cometan contra una persona que se halle en una situación de especial vulnerabilidad por razón de su edad, enfermedad, discapacidad o por cualquier otra circunstancia, salvo lo dispuesto en el artículo 181.

4.ª Cuando la víctima sea o haya sido esposa o mujer que esté o haya estado ligada por análoga relación de afectividad, aun sin convivencia.

5.ª Cuando, para la ejecución del delito, la persona responsable se hubiera prevalido de una situación o relación de convivencia o de parentesco o de una relación de superioridad con respecto a la víctima.

6.ª Cuando el responsable haga uso de armas u otros medios igualmente peligrosos, susceptibles de producir la muerte o alguna de las lesiones previstas en los artículos 149 y 150 de este Código, sin perjuicio de lo dispuesto en el artículo 194 bis.

7.ª Cuando para la comisión de estos hechos la persona responsable haya anulado la voluntad de la víctima suministrándole fármacos, drogas o cualquier otra sustancia natural o química idónea a tal efecto.

Cuando en la descripción de las modalidades típicas previstas en los artículos 178 o 179 se hubiera tenido en consideración alguna de las anteriores circunstancias el conflicto se resolverá conforme a la regla del artículo 8.4 de este Código.

2. Si concurrieren dos o más de las anteriores circunstancias, las penas respectivamente previstas en el apartado 1 de este artículo se impondrán en su mitad superior.

3. En todos los casos previstos en este capítulo, cuando el culpable se hubiera prevalido de su condición de autoridad, agente de ésta o funcionario público, se impondrá, además, la pena de inhabilitación absoluta de seis a doce años.⁴⁵⁵

⁴⁵⁵ volný překlad: Článek 180.

1. Výše uvedené činy budou potrestány následovně: odnětím svobody na dva až osm let za útoky podle článku 178.1, odnětím svobody na pět až deset let za útoky podle článku 178.3, odnětím svobody na sedm až patnáct let za útoky podle článku 179.1 a odnětím svobody na dvanáct až patnáct let za útoky podle článku 179.2, pokud se vyskytne některá z následujících okolností:

1.a Když byl čin spáchán společným jednáním dvou nebo více osob.

2.a Když sexuálnímu útoku předcházelo nebo ho doprovázelo extrémní násilí nebo činy mimořádně ponižujícího či degradujícího charakteru.

Úprava trestných činů proti sexuální svobodě chrání svobodu sexuálního sebeurčení a reflektuje skutečnost, že násilí není nezbytným prvkem sexuálních trestných činů. Spáchání znásilnění trestní zákoník postihuje v základní sazbě trestem odnětí svobody ve výši čtyř až dvanácti let. Sazba může být za předpokladu okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby zvýšena až na patnáct let. Okolnostmi jsou například spáchání trestného činu více osobami, užití extrémního násilí, užití zbraně, pokud je obětí zvláště zranitelná osoba, jako jsou děti, starší osoby či lidé se zdravotním postižením aj. Zákon reflektuje i formu genderově podmíněného násilí, za které ukládá přísnější tresty. Jedná se o spáchání trestného činu v kontextu nerovnosti pohlaví, jako je například domácí násilí nebo zneužití postavení pachatele.

Změna zákona byla reakcí zejména na případ známý pod názvem „La Manada“ („Vlčí smečka“) z roku 2016, kdy při oslavách svátku svatého Fermína v severošpanělské Palomě došlo k hromadnému znásilnění osmnáctileté dívky pěticí mužů během býčích zápasů Running of the Bulls⁴⁵⁶. U soudu nižší instance se nepodařilo prokázat použití násilí či pohrůžky násilí, pachatelé byli odsouzeni za sexuální zneužití na devět let odnětí svobody⁴⁵⁷. Zřejmě hlavním důvodem pro kvalifikaci činu jako sexuální zneužití, nikoliv znásilnění, byla ze strany soudu interpretace videa s natočeným útokem. Dva z pachatelů si útok natočili na mobil, což následně sdíleli ve společné whatsappové skupině „La Manada“ s ostatními pachateli⁴⁵⁸. Na předmětném záznamu žena mlčí a je pasivní, což bylo soudem interpretováno jako souhlas. Konkrétně soudce González, jak je

3.a Když byl čin spáchán na osobě, která se nachází ve zvlášť zranitelné situaci z důvodu věku, nemoci, postižení nebo jiné okolnosti, s výjimkou případu uvedeného v článku 181.

4.a Když je obětí manželka či bývalá manželka nebo žena, která je nebo byla s pachatelem spojena obdobným citovým vztahem, a to i bez společného soužití.

5.a Když pachatel zneužil situace nebo vztahu společného soužití, příbuzenského vztahu nebo nadřazeného postavení vůči oběti k provedení trestného činu.

6.a Když pachatel použil zbraně nebo jiné stejně nebezpečné prostředky, které mohou způsobit smrt nebo některé zranění uvedené v člancích 149 a 150 tohoto zákoníku, aniž by tím bylo dotčeno ustanovení článku 194 bis.

7.a Když pachatel při spáchání činu zbavil oběť vůle tím, že jí podal léky, drogy nebo jakoukoli jinou přírodní či chemickou látku vhodnou k tomuto účelu.

Pokud při kvalifikování skutkových podstat uvedených v člancích 178 nebo 179 bylo přihlédnuto k některým z výše uvedených okolností, spor se vyřeší podle pravidla článku 8.4 tohoto zákoníku.

2. Pokud se vyskytnou dvě nebo více z výše uvedených okolností, budou tresty uvedené v odstavci 1 tohoto článku uloženy v jejich horní polovině.

3. Ve všech případech uvedených v této kapitole, pokud pachatel zneužil svého postavení jako úřední osoby, jejího zmocněnce nebo veřejného činitele, bude navíc uložen trest zákazu výkonu funkce na šest až dvanáct let.

⁴⁵⁶ NEJEDLOVÁ, Johanna. Česko zaostává a mlčí, svět zpřísňuje zákony. Španělsko změnilo definici znásilnění. „Ne“ už nestačí. [online]. Heroine, 2022-08-31. [cit. 2024-10-13]. Dostupné z: <https://www.heroine.cz/komentare/9573-cesko-zaostava-a-mlci-svet-zprisnuje-zakony-spanelsko-zmenilo-definici-znasilneni-ne-uz-nestaci>.

⁴⁵⁷ Sentencia de la Audiencia Provincial de Navarra 38/2018, Sección Segunda, La Manada, 20 de marzo de 2018.

⁴⁵⁸ NĚMEČKOVÁ, Michaela. Španělsko snižuje tresty lidem odsouzeným za znásilnění. Paradoxně kvůli novele z dílny ministerstva pro rovnost. [online]. Deník Alarm, 2022-11-29. [cit. 2024-10-15]. Dostupné z: <https://denikalarm.cz/2022/11/spanelsko-snizuje-tresty-lidem-odsouzenym-za-znasilneni-paradoxne-kvuli-novele-z-dilny-ministerstva-pro-rovnost/>.

uvedeno v rozsudku, vnímal sexuální akty provedené „v atmosféře veselí a radosti“ a požadoval zproštění mužů ze všech sexuálních obvinění a požadoval odsouzení pouze za krádež mobilního telefonu, který muži oběti po činu ukradli⁴⁵⁹. Odsouzení za sexuální zneužití veřejnost přijala s nevolí a masovými protesty. Byla vyvolána široká debata o sexuálním násilí, souhlasu se sexuálními akty a rovněž debata o přístupu soudu k problematice sexuálního násilí. Na základě kauzy a zejména na základě odůvodnění rozsudku byl veřejností vyvolán silný tlak na změnu legislativy, tak aby poskytovala vyšší ochranu obětem⁴⁶⁰. Následně v roce 2019 nejvyšší soud rozsudek zrušil a kvalifikoval skutek jako skupinové znásilnění a odsoudil útočníky na patnáct let odnětí svobody⁴⁶¹.

Silný společenský tlak na změnu právního ukotvení sexuálních trestných činů vyvolal i případ z října 2016, známý jako „La Manada de Manresa“, kdy byla čtrnáctiletá opilá a zdrogovaná dívka skupinově znásilněna sedmi muži v opuštěné továrně během venkovního popíjení známého ve španělštině jako *botellón*⁴⁶². Pachatelé byli obdobně jako v případě „La Manada“ odsouzeni pouze za sexuální zneužití, a to zejména z toho důvodu, že dívka byla „v bezvědomí“, resp. jak uvedl soud, „*nevěděla, co dělala a co nedělala, a v důsledku toho neměla možnost souhlasit se sexuálním jednáním nebo mu odporovat*“, muži tak nemuseli použít násilí a zastrašování, které podle španělského práva bylo nutnou podmínkou pro obvinění ze znásilnění⁴⁶³.

V reakci na společenský tlak a silnou kritiku starší právní úpravy přijatá novela trestního zákoníku „Solo sí es sí“ reflektuje širší změny v evropském právním myšlení a zdůrazňuje respekt k autonomii jednotlivce a posílení práv oběti. Důsledkem implementace novely byly ale i neočekávané kontroverzní dopady v podobě snižování trestů některým odsouzeným, v některých případech i jejich předčasné propouštění. Tyto skutečnosti byly předmětem široké veřejné diskuze o retroaktivitě uplatňování příznivějších trestních zákonů a jejich důsledcích. Stejně jako je tomu v i právních systémech evropských demokratických států, tak i Španělsko umožňuje, aby nová pro

⁴⁵⁹ HUNTER, Simon. *Judge in Running of the Bulls rape case has “unique problem,” says Spanish justice minister*. [online]. EL PAÍS, 2018-04-30. [cit. 2024-10-17]. Dostupné z: https://english.elpais.com/elpais/2018/04/30/inenglish/1525080864_085835.html.

⁴⁶⁰ URRRA, Susana a Simon HUNTER. *“Running of the Bulls” defendants escape rape convictions*. [online]. EL PAÍS, 2018-04-25. [cit. 2024-10-17]. Dostupné z: https://english.elpais.com/elpais/2018/04/26/inenglish/1524730809_875632.html.

⁴⁶¹ Sentencia del Tribunal Supremo 344/2019, Recurso de casación 3596/2018, La Manada, 21 de junio de 2019.

⁴⁶² WEBSTER, Julia. *Another 'Wolf Pack' Rape Case Is Reigniting Debate Over Spain's Controversial Sexual Assault*. [online]. New York: Time. com, 2019-07-25. [cit. 2024-10-17]. ISSN 2476-2679. Dostupné z: <https://web-p-ebsscohost-com.ezproxy.is.cuni.cz/ehost/detail/detail?vid=7&sid=b512be95-b3ae-4de7-a476-aaaf27c7a9db%40redis&bdata=JkF1dGhUeXBIPWlwLHN0aWlmbGFuZz1jcyZzaXRIPWVob3N0LWxpdmUmc2NvcGU9c2l0ZQ%3d%3d#AN=137703952&db=asn>.

⁴⁶³ KITSON, Melissa. *Defendants in Manresa gang-rape case escape sexual assault convictions*. [online]. EL PAÍS, 2019-10-31. [cit. 2024-10-17]. Dostupné z: https://english.elpais.com/elpais/2019/10/31/inenglish/1572525418_791189.html.

pachatele příznivější právní úprava byla v jejich případech uplatněna. V konečném důsledku tak může být na základě nové právní úpravy snížen trest nebo změněna právní kvalifikace trestného činu ve prospěch pachatele. Vzhledem k novelou sloučené předchozí právní úpravě sexuálního násilí do jedné kategorie došlo v některých případech i ke snížení minimálních trestních sazeb.

Podle údajů z jara roku 2023 novela snížila tresty přibližně tisíci odsouzených, přibližně ve stovce případů vedla k propuštění pachatelů⁴⁶⁴. Propuštění bylo důsledkem zejména skutečnosti, že pachatelé již vykonali větší část z původně uloženého trestu odnětí svobody a zbývající část trestu v důsledku snížení trestní sazby umožnila propuštění či podmíněné propuštění těchto vězňů. Paradoxem je snížení trestů i v případě pachatelů z kauzy „La Manada“. Nutno podotknout, že smyslem úpravy nebyla snaha zmírnit postihy, ale stalo se tomu tak v důsledku formálního uplatňování principu retroaktivity, kdy soudy neměly jinou možnost než postupovat podle platné právní úpravy a v souladu s ústavními zásadami Španělského království, ač snižování trestů, případně propouštění odsouzených bylo předmětem ostré společenské i politické kritiky. V návaznosti na uplatňovanou retroaktivitu byly zvažovány i dodatečné legislativní změny, které by zavedly výjimky z retroaktivity u zvláště závažných trestných činů nebo zpříšňovaly přitěžující okolnosti s cílem ponechání přísnějších trestů za násilné sexuální trestné činy.

Závěrem, pokud srovnáme právní úpravu znásilnění v České republice před přijetím novely č. 166/2024 Sb. a ve Španělsku, je zřejmé, že v současném evropském trendu, kdy je vyzdvihována autonomie jednotlivce, je přístup Španělska modernější. Španělsko užívá principu souhlasu ve formě „jen ano znamená ano“ vyjádřenou zněním „bez souhlasu jiného“, Česká republika dala novelou přednost mírnější verzi ve formě „ne znamená ne“ ve znění „proti seznatelné vůli“. Mírnější forma souhlasu s pohlavním stykem v podobě principu „ne znamená ne“ je přítomna, jak je demonstrováno výše v této práci, i v Německu. Původní španělská úprava založená na vynucení pohlavního styku násilím či pohrůžkou násilí byla opuštěna koncem roku 2022 v souvislosti s kauzami hromadných znásilnění. Pojetí založené na užití násilí rozeznávalo trestné činy sexuálního zneužití a znásilnění. V úpravě po novele byla dána přednost sloučení předchozích trestných činů v oblasti sexuálního násilí do jedné kategorie sexuálního útoku, která zahrnuje i znásilnění. Nechtěným důsledkem tohoto sloučení však bylo veřejností velmi kontroverzně vnímané snižování trestů části odsouzených pachatelů těchto trestných činů. Nyní ve Španělsku platí princip, že jakýkoliv sexuální akt bez výslovného souhlasu je sexuálním

⁴⁶⁴ ARCINIEGAS, Yurany. "Sólo sí es sí" : en Espagne, la réforme de la loi sur le consentement sexuel divise la gauche. [online]. France24, 2023-04-25. [cit. 2024-10-15]. Dostupné z: <https://www.france24.com/fr/europe/20230425-s%C3%B3lo-s%C3%AD-es-s%C3%AD-en-espagne-lar%C3%A9forme-de-la-loi-sur-le-consentement-sexuel-divise-la-gauche>.

útokem, potažmo znásilněním. Souhlas k pohlavnímu styku musí být udělen aktivně a jednoznačně „pouze ano znamená ano“, jedná se o přísnější formu principu nekonsenzuálního pohlavního styku. Souhlas nelze automaticky předpokládat. Pokud jsou podle odstavce dva článku 178 „sexuální činy provedené za použití násilí, zastrašování nebo zneužití situace nadřazenosti či zranitelnosti oběti, jakož i činy spáchané na osobách, které jsou v bezvědomí, jejichž mentální stav byl zneužit, nebo činy spáchané na oběti, která byla z jakéhokoli důvodu zbavena své vůle,“ jsou vždy považovány za sexuální útok. Stejně jako v české úpravě je tak i zde postihován stav zneužití bezbrannosti. Oproti Česku Španělsko nadále zahrnuje v legální definici odst. 2 znak násilí, při jehož užití se jedná o sexuální útok bez dalšího. Nadřazenost a zranitelnost oběti je v České republice znakem u trestného činu sexuálního nátlaku, nově bude zahrnut i znak tísně. Jak již bylo řečeno, absence aktivního souhlasu sama o sobě nebyla v dosavadní české úpravě důvodem pro kvalifikování pohlavního styku jako znásilnění, pokud nedošlo k použití násilí nebo hrozby násilí nebo jiné těžké újmy. Nicméně aspekty „souhlasu s pohlavním stykem“ byly z velké míry postihnuty i extenzivním výkladem v judikatuře. Úpravy obou států obdobně vykazují okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby. Španělsko zpřísňuje postih, pokud je styk proveden penetračním způsobem, obdobně jako tomu je v české úpravě znásilnění před novelou. Novelou přijatý nový trestný čin sexuálního útoku, který v konečném důsledku zjednodušeně řečeno dělí dosavadní trestný čin znásilnění, pod sebe subsumuje nepenetrační pohlavní styky a novému znění trestného činu znásilnění jsou vyhrazeny penetrační pohlavní styky. Španělská úprava má oproti české přísnější postih situací, které česká úprava výslovně neupravuje. Jedná se o případy, kdy je čin spáchán na manželce, bývalé manželce nebo ženě v obdobném citovém vztahu. Dále situace, kdy pachatel k provedení trestného činu zneužil situace nebo vztahu společného soužití, příbuzenského vztahu apod. Zahraniční úprava oproti české udává, že pokud je čin spáchán ve spojitosti se zneužitím postavení, je pachateli navíc udělen i trest zákazu výkonu funkce. Spolu s novelami je rovněž v obou státech zvýšena ochrana obětí trestných činů a je věnována pozornost i oblasti odškodnění jejich imateriální újmy. Španělsko s novelou věnuje samostatnou pozornost i sexuální výchově.

7. Statistická analýza dat souvisejících s redefinicí trestného činu znásilnění

Trestný čin znásilnění, jehož chápání ve společnosti prochází v posledních letech značným posunem, je považován za nejzávažnější formu sexuálního násilí. Změny vnímání ochrany obětí sexuálního násilí širokou veřejností reflektují i nově přijímané právní úpravy trestného činu znásilnění v pojetí znásilnění jako nekonsenzuálního pohlavního styku. Redefinice si kladou za cíl přispět ke zvýšení míry oznamování trestného činu a rovněž zlepšit postavení oběti v průběhu trestního řízení. Děje se tak zejména v zemích Evropy, které prostřednictvím novel svých právních řádů opouštějí tradiční definici znásilnění jako pohlavního styku vynuceného násilím. Nejinak je tomu i v Česku, jehož nová úprava trestného činu znásilnění byla přijata v roce 2024 s účinností od počátku roku 2025.

Pro účely práce jsou analyzována statistická data související s trestným činem znásilnění před přijetím jeho novely. Jedná se o data zejména z období od roku 2019 do září roku 2024, jejichž posouzení je důležité pro pochopení trendů a možných dopadů legislativních změn trestného činu znásilnění na oblast sexuálního násilí. Data byla získána z dostupných statistik od Policie ČR, z portálu justice.cz, portálu JakTrestáme.cz a dalších relevantních zdrojů, tak aby byl umožněn komplexní pohled na problematiku sexuálního násilí se zaměřením na znásilnění. Zahrnuti jsou i výstupy celonárodního reprezentativního výzkumu sexuálního chování a well-beingu obyvatel České republiky CZECHSEX, který byl realizován Centrem pro sexuální zdraví a intervence v rámci Národního ústavu duševního zdraví v průběhu listopadu 2023 až března 2024⁴⁶⁵.

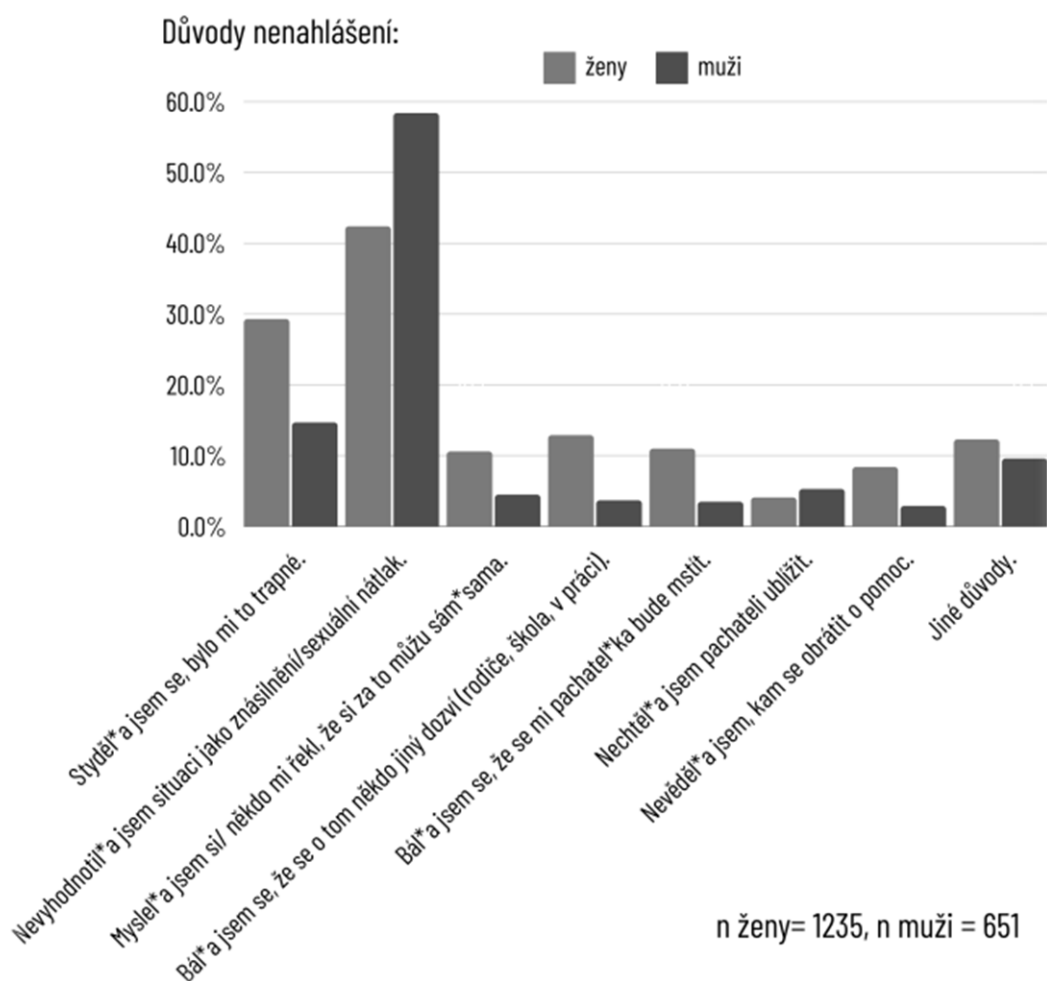
V České republice je od zkoumaného roku 2019 do září roku 2024 Policii ČR ohlášeno ročně kolem 700 až 800 případů znásilnění. Specifická je značná prodleva mezi spácháním trestného činu v tomto druhu kriminality a jeho ohlášením, pokud je protiprávní skutek vůbec oznámen. Je nutno poznamenat, že reálně nahlásí sexuální násilí podle posledních statistik provedených v rámci celonárodního průzkumu CZECHSEX pouze 6,1 % žen a 2 % mužů⁴⁶⁶. Průzkum byl realizován na věkové skupině 18 až 75 let, dotazováno osobně a online formou celkem 6669 respondentů. Dle výsledků průzkumu hrozbami nebo násilím bylo k sexuálním aktivitám někdy v životě donuceno minimálně 18,6 % žen, v absolutních číslech Česka odhadem 896 720 žen a 4,9 % mužů, tedy 254 141 mužů. Minimálně 29,9 % žen a 16,9 % mužů má zkušenost s nevyžádaným kontaktem se sexuálním záměrem, jako je osahávání apod.,

⁴⁶⁵ O výzkumu. [online]. CZECHSEX, 2024. [cit. 2024-11-02]. Dostupné z: <https://www.intimitavcr.cz/o-vyzkumu>.

⁴⁶⁶ Závěrečná tisková konference CZECHSEX. [online]. Praha: CZECHSEX, 13. 5. 2024. [cit. 2024-11-04]. Dostupné z: https://www.intimitavcr.cz/_files/ugd/823593_06eeabc6d6d342d8a0638887ebe893d1.pdf.

v absolutních číslech se jedná o 1 595 948 žen a 876 526 mužů. Těm, kteří zažili sexuální násilí, se tak stalo ve věku mladším 15 let u 19 % žen a 7,5 % mužů, tj. u 170 377 žen a 19 061 mužů. Jak zmíněno výše, znásilnění nebo sexuální nátlak na policii ohlásilo pouze 6,1 % žen a 2 % mužů. Skutky na policii nenahlásilo 42,4 % ženských obětí a 58,4 % mužských obětí z nejčastěji uváděného důvodu, že situaci nevyhodnotily jako znásilnění. Druhým nejčastějším důvodem v případě 29,3 % žen a 14,7 % mužů byl stud.

Graf č. 1: Důvody nenahlášení znásilnění nebo sexuálního nátlaku

Zdroj: CZECHSEX celonárodního reprezentativního výzkumu sexuálního chování a well-beingu obyvatel České republiky, 2023/2024

Následující tabulka zobrazuje počty registrovaných trestných činů znásilnění na Policii ČR v předmětném období let 2019 až 2024, dále uvádí počty objasněných skutků, procentuální objasňenost, počty dodatečně objasněných skutků a celkový počet objasněných skutků. Objasněnými skutky jsou skutky, kdy datum zahájení trestního řízení i datum objasnění je

v předmětném roce⁴⁶⁷. Skutky, jejichž trestní řízení bylo zahájeno před předmětným rokem a datum objasnění je od 1. ledna předmětného roku, jsou vykazovány jako skutky dodatečně objasněné.

Tabulka č. 2: Vývoj počtu registrovaných a objasněných trestných činů znásilnění v období od 2019 do 9/2024

Rok	2019	2020	2021	2022	2023	2024*
Registrováno	683	639	773	880	917	868
Objasněno z registrovaných	441	370	448	519	530	398
Objasněnost v %	64,6	57,9	58,0	59,0	57,8	45,9
Dodatečně objasněno	71	70	77	100	127	119
Objasněno celkem	512	440	525	619	657	517

* do 30. 9. 2024

Zdroj: *Statistické přehledy kriminality Policie ČR*^{468,469,470,471,472,473}

Ze zveřejněných čísel je jasně patrný trend stoupajícího počtu registrovaných skutků. Lze předpokládat, že počet ohlášení za rok 2024 meziročně rovněž stoupne, jelikož poslední dostupné statistiky obsahující čísla ze září roku 2024 uvádějí počet registrací 868, což téměř v rozdílu 49 registrací dosahuje počtu předchozího roku, kdy bylo registrováno 917 skutků.

⁴⁶⁷ Statistické přehledy kriminality za rok 2024. [online]. Policie ČR, 2024. [cit. 2024-11-02]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2024.aspx>.

⁴⁶⁸ Statistické přehledy kriminality za rok 2019. [online]. Policie ČR, 2024. [cit. 2024-11-02]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2019.aspx>.

⁴⁶⁹ Statistické přehledy kriminality za rok 2020. [online]. Policie ČR, 2024. [cit. 2024-11-02]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2020.aspx>.

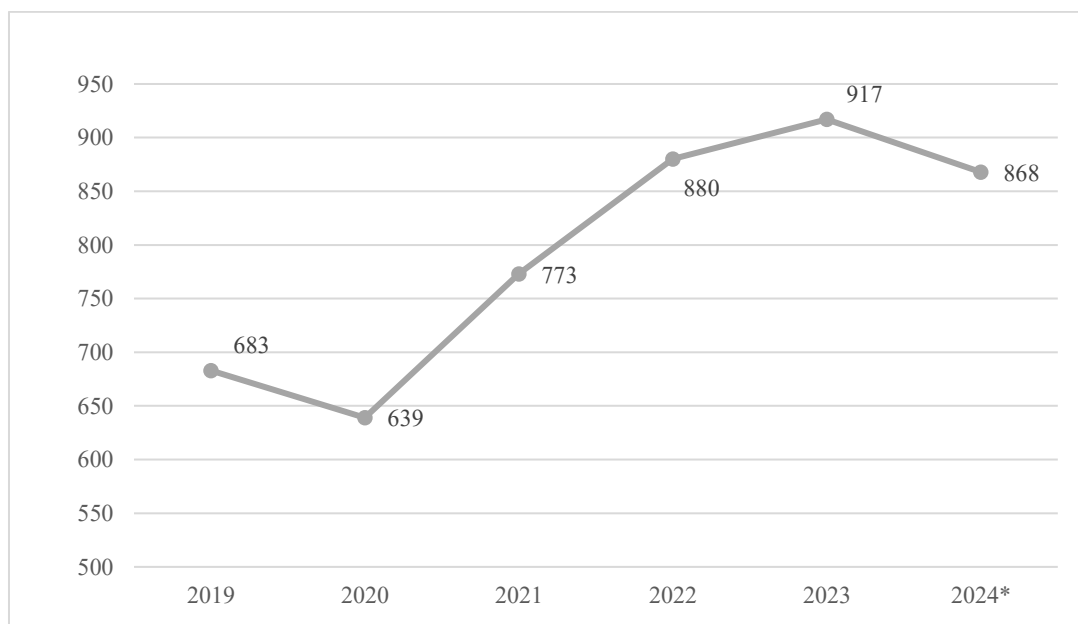
⁴⁷⁰ Statistické přehledy kriminality za rok 2021. [online]. Policie ČR, 2024. [cit. 2024-11-02]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2021.aspx>.

⁴⁷¹ Statistické přehledy kriminality za rok 2022. [online]. Policie ČR, 2024. [cit. 2024-11-02]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2022.aspx>.

⁴⁷² Statistické přehledy kriminality za rok 2023. [online]. Policie ČR, 2024. [cit. 2024-11-02]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2023.aspx>.

⁴⁷³ Statistické přehledy kriminality za rok 2024. [online]. Policie ČR, 2024. [cit. 2024-11-02]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2024.aspx>.

Graf č. 2: Vývoj počtu registrovaných trestných činů znásilnění v období od 2019 do 9/2024

* do 30. 9. 2024

Zdroj: Statistické přehledy kriminality Policie ČR

Následující tabulka uvádí nárůsty v absolutním i procentuálním vyjádření.

Rok	Registrováno	Meziroční změna	
2019	683		
2020	639	-44	-6,4%
2021	773	134	21,0%
2022	880	107	13,8%
2023	917	37	4,2%

Tabulka č. 3: Meziroční změna v počtu registrovaných trestných činů znásilnění v období od 2019 do 9/2024

Rok	Registrováno	Meziroční změna	
2019	683		
2020	639	-44	-6,4 %
2021	773	134	21,0 %
2022	880	107	13,8 %
2023	917	37	4,2 %
2024*	868	-49	-5,3 %

* do 30. 9. 2024

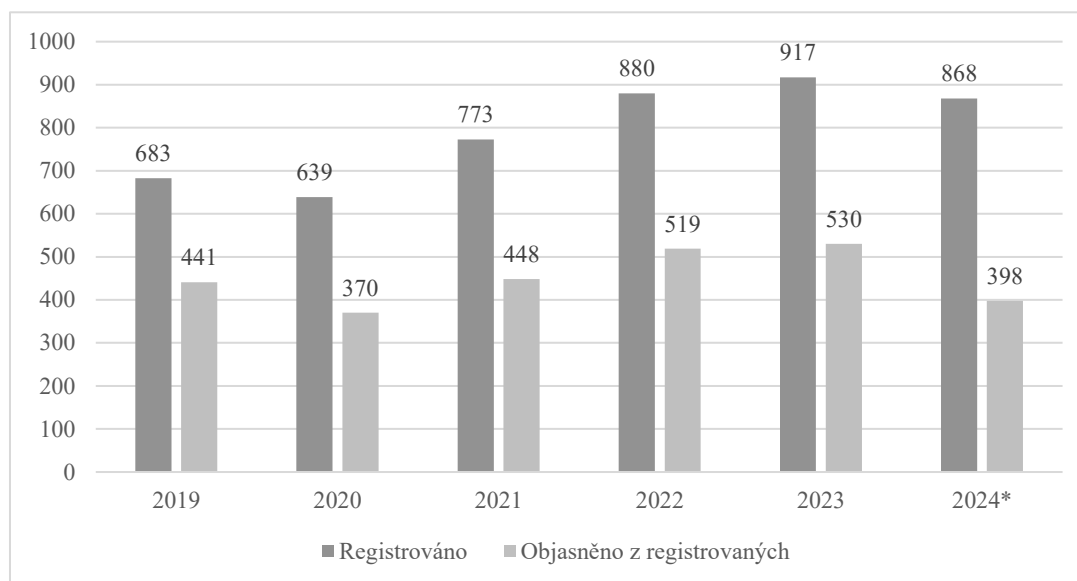
Zdroj: *Statistické přehledy kriminality Policie ČR*

Vyjma roku 2020, kdy došlo k 6,4 % meziročnímu poklesu počtu ohlášených skutků z 683 na 639, v absolutním počtu o 44, počet registrovaných trestných činů znásilnění kontinuálně významně roste. Nejvyšší 21% meziroční nárůst byl zaznamenán v roce 2021, počet registrací znásilnění stoupl o 134 z 639 na 773, jednalo se o nejprudší nárůst za předchozích třináct let⁴⁷⁴. Následoval rok 2022 s 13,8% nárůstem z 773 na 880 v absolutním počtu 170 skutků, mírný nárůst ve výši 4,2 % oproti předchozímu roku z 880 na 917 byl zaznamenán v roce 2023 v absolutním počtu 37 skutků. Rok 2024 je sledován vzhledem k dostupnosti statistik pouze do září 2024, prozatímní meziroční pokles o 5,3 % je již ale nižší než nejnižší meziroční pokles 6,4 % z roku 2020. Pokud bychom zprůměrovali nahlášená znásilnění v roce 2024, za celý rok 2024 se dostáváme na potenciální počet 1157 registrací znásilnění, jednalo by se tak o meziroční nárůst 26,2 %, který by o 5,1 % přesáhl nejvyšší meziroční nárůst z roku 2021. Pro srovnání v období let 1995 až 1999 před přijetím novely trestního zákoníku z roku 2001 bylo ročně registrováno průměrně 674 skutků znásilnění⁴⁷⁵.

⁴⁷⁴ Sedmá periodická zpráva o plnění Úmluvy OSN o odstraňování všech forem diskriminace žen. [online]. Úřad vlády ČR, 2024-07-26. [cit. 2024-04-18]. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/cz/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/dokumenty/vlada-schvalila-sedmou-periodickou-zpravu-o-plneni-umluvy-osn-o-odstraneni-vsech-forem-diskriminace-zen-207379/#>.

⁴⁷⁵ SMÉKAL, Ivan. Praxe při stíhání těchto deliktů. Statistika znásilnění v ČR 1995–1999. In: LANGER, Ivan a Alena MACKOVÁ. *Trestný čin znásilnění a jeho oběti: sborník ze semináře pořádaný místopředsedou Poslanecké sněmovny Ivanem Langrem*. Praha: Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR, 2000, s. 11–15.

Graf č. 3: Vývoj počtu registrovaných trestných činů znásilnění a z nich objasněných trestných činů znásilnění v období od 2019 do 9/2024

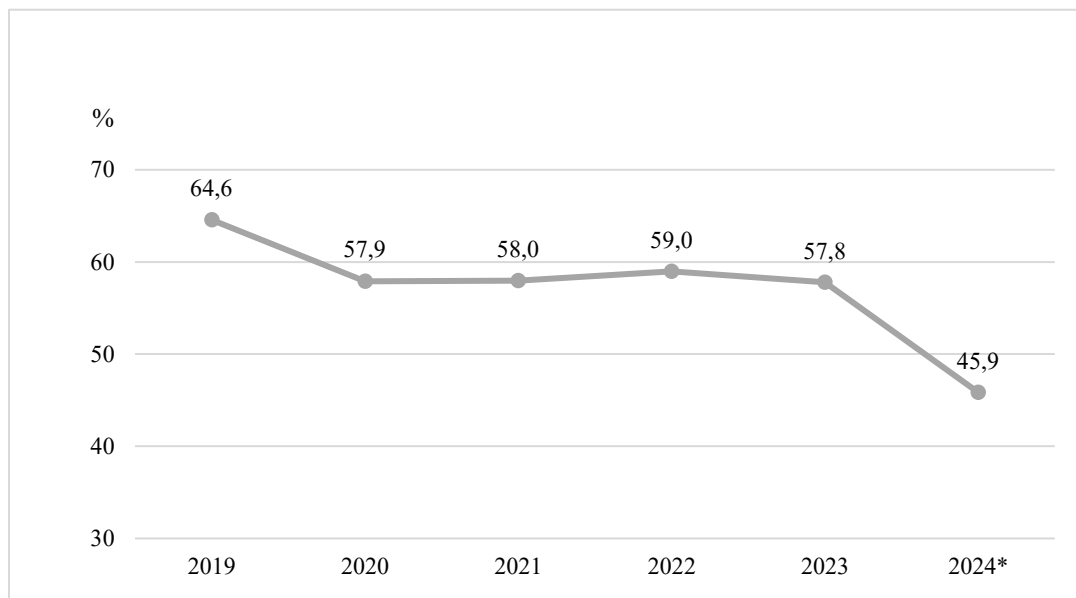
* do 30. 9. 2024

Zdroj: Statistické přehledy kriminality Policie ČR

Objasněnost registrovaných trestných činů znásilnění v období let 2019 až 2024 zhruba kopíruje trend nahlášených skutků. V roce 2019 bylo nahlášeno 683 skutků, objasněno z toho ve zkoumaném roce bylo 441, což představuje relativně vysokou míru objasněnosti. V roce 2020 došlo k mírnému poklesu nahlášených případů na 639, současně ale i počet objasněných skutků klesl na 370. V roce 2021 vzrostl počet nahlášení na 773 a objasněno bylo 448 z nich, tedy objasněnost zůstala na podobně úrovni jako v předchozím roce. V roce 2022 byl znovu zaznamenán nárůst v incidenci, nahlášeno bylo 880 případů, z toho objasněno 519 skutků. Vyšší počet nahlášených případů byl i v roce 2023, nejvyšší za sledované období, z 917 nahlášených skutků bylo objasněno 530, objasněnost se tak držela na podobné úrovni jako v letech 2020 až 2022. Dosavadní data za rok 2024 ukazují, že prozatímní objasněnost do září 2024 je nižší než v předchozích letech, toto lze přisuzovat probíhajícím trestním řízením, která dosud nebyla uzavřena. Je rovněž možné, že ve sledovaném roce bude objasněnost oproti předchozím letům nižší, pokud bychom totiž připustili, že ve zbývajících měsících roku 2024 bude kontinuálně pokračovat trend nárůstu nahlášených případů až do výše uvedených zprůměrovaných 1157 registrovaných skutků, pak je možné, že více trestních řízení bude z důvodu naplněných kapacit objasněno až v následujícím období. V dále uvedeném grafu je přehledně zobrazen trend z hlediska procentuální objasněnosti registrovaných trestných činů. Jak je z uvedeného grafu patrné, pokud opomineme pro nekompletnost rok 2024, objasněnost se ve sledovaném období

pohybuje mezi 58 až 65 %. Nejvyšší byla v roce 2019, kdy činila 64,6 %, v následujících letech se držela kolem 58 %.

Graf č. 4: Procentuální objasněnost registrovaných trestných činů znásilnění v období od 2019 do 9/2024

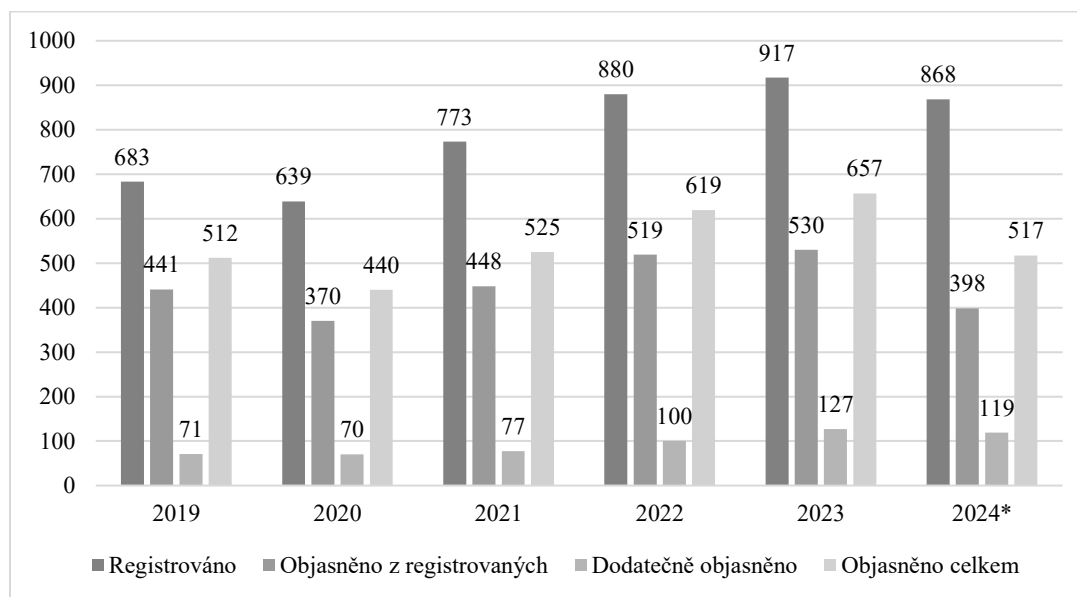

* do 30. 9. 2024

Zdroj: Statistické přehledy kriminality Policie ČR

Následující graf zobrazuje počty registrovaných trestných činů znásilnění a jejich objasněnost. Dále zahrnuje i dodatečně objasněné trestné činy, tj. činy, jejichž trestní řízení bylo zahájeno před předmětným rokem, ale byly objasněny v předmětném roce. Součet objasněných trestných činů a dodatečně objasněných trestných činů udává celkový počet objasněných trestných činů znásilnění v daných rocích.

Graf č. 5: Vývoj počtu registrovaných a objasněných trestných činů znásilnění v období od 2019 do 9/2024

* do 30. 9. 2024

Zdroj: Statistické přehledy kriminality Policie ČR

Z vyobrazení grafu lze konstatovat, že v letech 2019 až 2021 byl počet dodatečně objasněných trestných činů znásilnění podobný, a to v rozmezí 71 až 77 skutků. Dodatečně objasněné trestné činy vzrostly v roce 2022 na 100, v roce 2023 pak na počet 127, jednalo se tedy o podobný nárůst v počtu 23 a 27 dodatečných objasnění. Pokud bychom zprůměrovali rok 2024 a dopočítali potenciální počet dodatečných objasnění pro rok 2024, je odhadovaný počet 159. Celkový počet objasněných skutků v roce 2019 činil 512, v roce 2020 došlo k poklesu na 440. Další roky pak počet celkových objasněných trestných činů nadále rostl, v roce 2021 na 525, v roce 2022 na 619 a v roce 2023 na 657. Rok 2024 prozatím registruje celkem 517 objasněných skutků.

Trestný čin znásilnění je v policejních statistikách evidován v souhrnné položce mravnostní kriminalita. Do mravnostní kriminality se řadí v policejních statistikách trestné činy vyjmenované v hlavě třetí zvláštní části trestního zákoníku, konkrétně se jedná o trestné činy podle § 185 znásilnění, § 186 sexuální nátlak, § 187 pohlavního zneužití, § 188 soulož mezi příbuznými, § 189 kuplířství, § 190 prostituce ohrožující mravní vývoj dětí, § 191 šíření pornografie, § 192 výroba a nakládání s dětskou pornografií, § 193 zneužití dítěte k výrobě pornografie, § 193a účast na pornografickém představení a podle § 193b navazování nepovolených kontaktů s dítětem. Další trestné činy mimo hlavu třetí zahrnované v policejních statistikách pod mravnostní kriminalitu jsou ostatní pohlavní úchytky – výtržnictví podle § 358, dále činy související s pohlavními nemocemi podle § 143, § 145, § 146, § 147, § 148, § 152, § 153, § 155, trestný čin obchodování

s lidmi podle § 168, trestný čin dvojí manželství podle § 194, trestný čin svádění k pohlavnímu styku podle § 202. Počty registrovaných trestných činů mravnostní kriminality ve sledovaném období let 2019 až 2024 shrnuje následující tabulka.

Tabulka č. 4: Vývoj počtu registrovaných a objasněných mravnostních trestných činů v období od 2019 do 9/2024

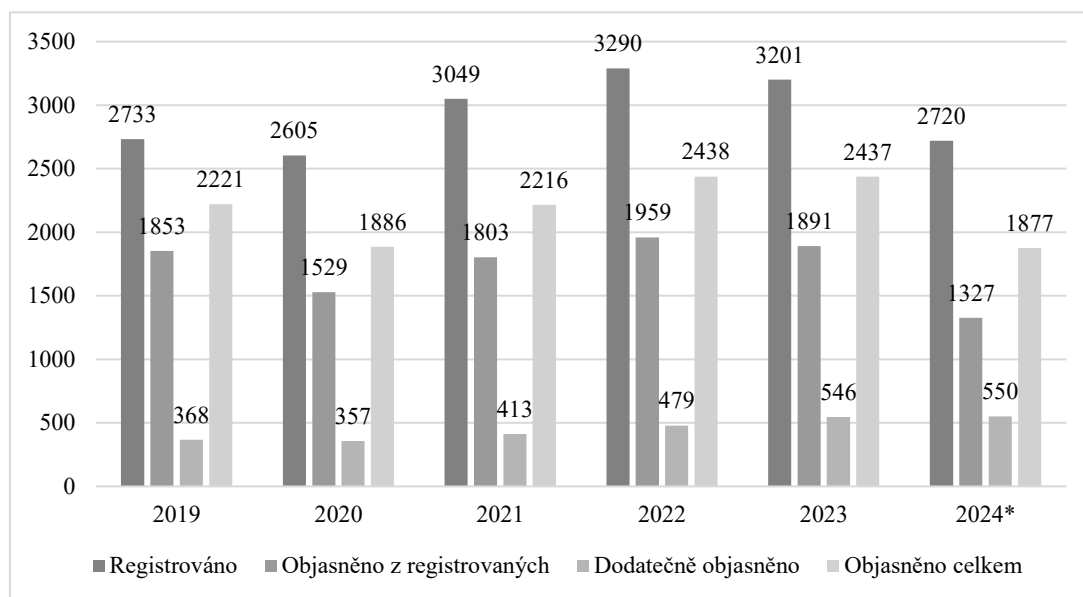
Rok	2019	2020	2021	2022	2023	2024*
Registrováno	2733	2605	3049	3290	3201	2720
Objasněno z registrovaných	1853	1529	1803	1959	1891	1327
Objasněnost v %	67,8	58,7	59,1	59,5	59,1	48,8
Dodatečně objasněno	368	357	413	479	546	550
Objasněno celkem	2221	1886	2216	2438	2437	1877

* do 30. 9. 2024

Zdroj: Statistické přehledy kriminality Policie ČR

Evidovaná data zobrazují trend vzrůstajícího počtu mravnostních trestných činů, vyjma roku 2020, kdy došlo k mírnému poklesu oproti roku 2019, z 2733 skutků na 2605, a nepatrného poklesu v roce 2023. V roce 2021 došlo meziročně k výraznému nárůstu na 3049 případů, mírnější zvýšení zaznamenal i rok 2022 s 3290 registrovanými skutky. V roce 2023 pak došlo k velmi mírnému poklesu na 3201 zahájených trestních řízení v oblasti mravnostní kriminality. V roce 2024 bylo v dostupném sledovaném období do září 2024 registrováno 2720 skutků mravnostní kriminality, zprůměrováno na měsíc by v celém roce 2024 mohlo být registrováno odhadem až 3637 skutků. Graf vedle registrovaných trestných činů mravnostní kriminality dále znázorňuje objasněnost, dodatečnou objasněnost a celkový počet objasněných trestních řízení.

Graf č. 6: Vývoj počtu registrovaných a objasněných mravnostních trestných činů v období od 2019 do 9/2024

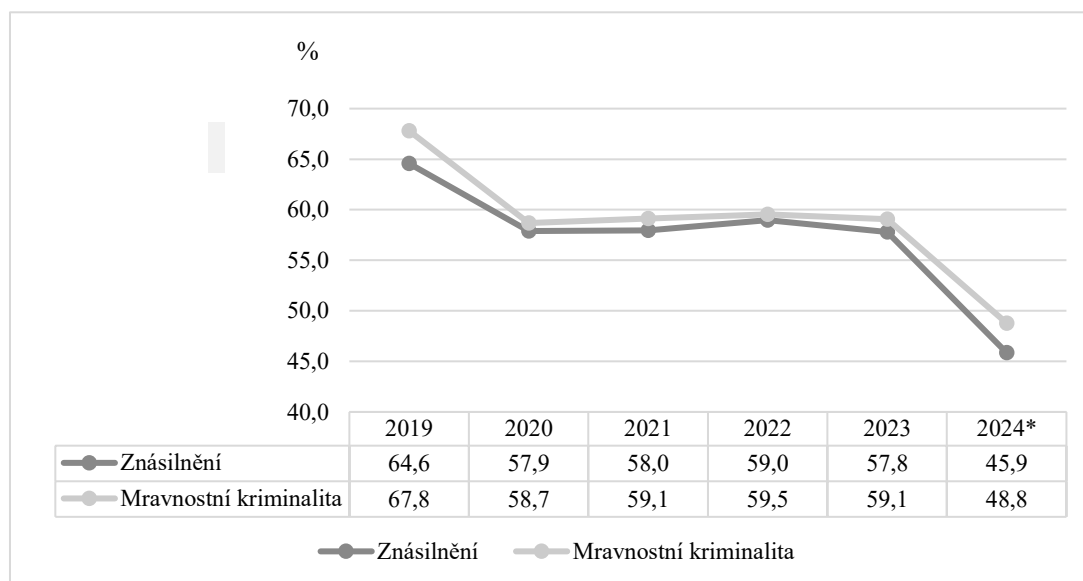

* do 30. 9. 2024

Zdroj: Statistické přehledy kriminality Policie ČR

Objasněnost mravnostních trestných činů kopíruje trend registrovaných počtů zahájených trestních řízení. V roce 2019 bylo objasněno 1852 skutků, dodatečně objasněno 368, celkem objasněno 2221. V roce 2020 došlo ve všech sledovaných parametrech k poklesu, počet objasnění klesl na 1529, dodatečně bylo objasněno 357 skutků a celkový objasněný počet byl 1886. V letech 2021 a 2022 pokračoval nárůst, v roce 2021 počet objasněných případů činil 1803, dodatečně objasněných 413 a celkem objasněných 2216. Rok 2022 uvádí čísla 1959 objasněných, 546 dodatečně objasněných a 2438 celkem objasněných skutků. V roce 2023 došlo k poklesu objasněných skutků na 1891, což kopíruje i pokles registrovaných případů. Naopak počet dodatečně objasněných trestných činů meziročně vzrostl na 546. Celkový počet objasněných činů byl pak s počtem 2437 prakticky totožný s předchozím rokem. Počet objasněných trestních řízení je prozatím s počtem 1327 pod úrovní roku 2023, počet dodatečně objasněných se již ale dostal na úroveň předchozího roku s počtem 550. Celkem bylo prozatím objasněno 1877 skutků. Porovnání procentuální objasněnosti z registrovaných mravnostních trestných činů a z registrovaných trestných činů je zobrazeno v následujícím grafu.

Graf č. 7: Procentuální objasněnost registrovaných mravnostních trestných činů a trestných činů znásilnění a v období od 2019 do 9/2024

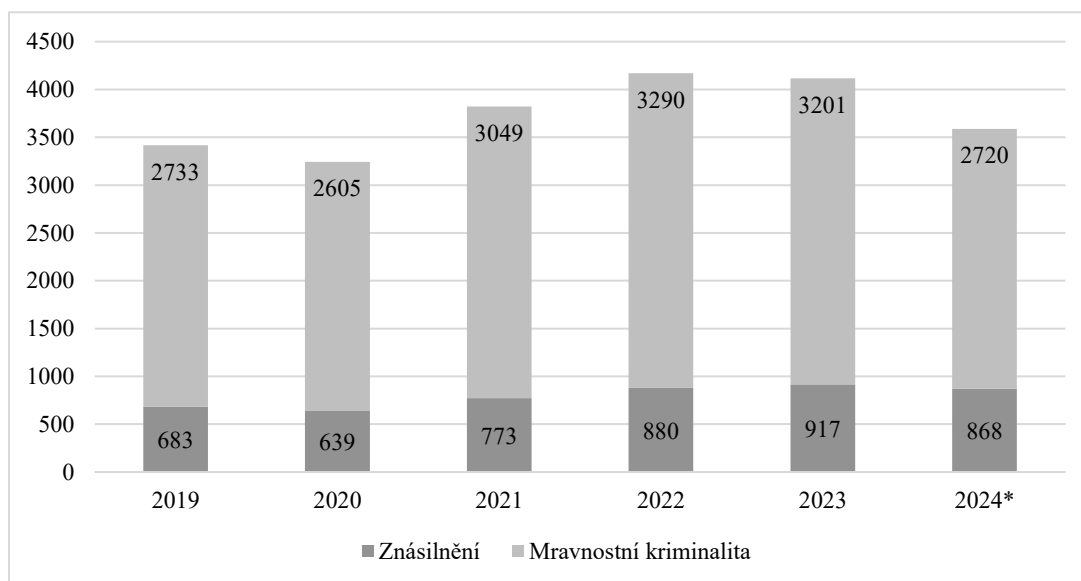

* do 30. 9. 2024

Zdroj: Statistické přehledy kriminality Policie ČR

Křivky znásilnění a mravnostní kriminality ukazují, že objasněnost trestních řízení je u obou zkoumaných počtů reálně na téměř totožné úrovni, přičemž objasněnost trestných činů znásilnění se po celou sledovanou dobu drží lehce pod úrovní objasněnosti všech v policejních statistikách sledovaných mravnostních trestných činů. Samotný podíl počtu zahájených trestních stíhání trestného činu znásilnění na celkovém počtu mravnostních trestných činů je zobrazen dále.

Graf č. 8: Podíl počtu trestného činu znásilnění na mravnostní kriminalitě v období od 2019 do 9/2024

* do 30. 9. 2024

Zdroj: Statistické přehledy kriminality Policie ČR

Z celkového pohledu lze opět konstatovat, že počet registrovaných znásilnění koreluje s počtem celkově nahlášených mravnostních trestných činů. Je zde patrný rostoucí trend obou sledovaných veličin, vyjma roku 2020 a částečně roku 2023. V roce 2020 počet registrovaných znásilnění klesl z 683 na 639 a počet mravnostní kriminality z 2733 na 2605. V roce 2021 čísla vzrostla na 773 znásilnění a 3049 mravnostních trestných činů, obdobně čísla vzrostla v roce 2022 na 880 znásilnění a 3290 mravnostních trestných činů. Odchylku u rostoucího trendu počtu mravnostní kriminality zaznamenal rok 2023 s poklesem na 3201 skutků, avšak počet znásilnění v souladu s trendem meziročně nadále rostl na 917 případů. Prozatím v roce 2024 bylo registrováno 2720 zahájených trestních řízení v oblasti mravnostní kriminality a 868 týkajících se znásilnění.

S trestným činem znásilnění úzce souvisejí další trestné činy z oblasti násilné sexuální kriminality, z tohoto důvodu jsou dále zařazena data udávající informace zejména k trestnému činu sexuálního nátlaku a trestného činu pohlavního zneužití. Navazují tabulka a graf zobrazující počty nahlášených případů těchto trestných činů v kontextu s trestným činem znásilnění. Sledovaným obdobím jsou opět roky 2019 až 2024.

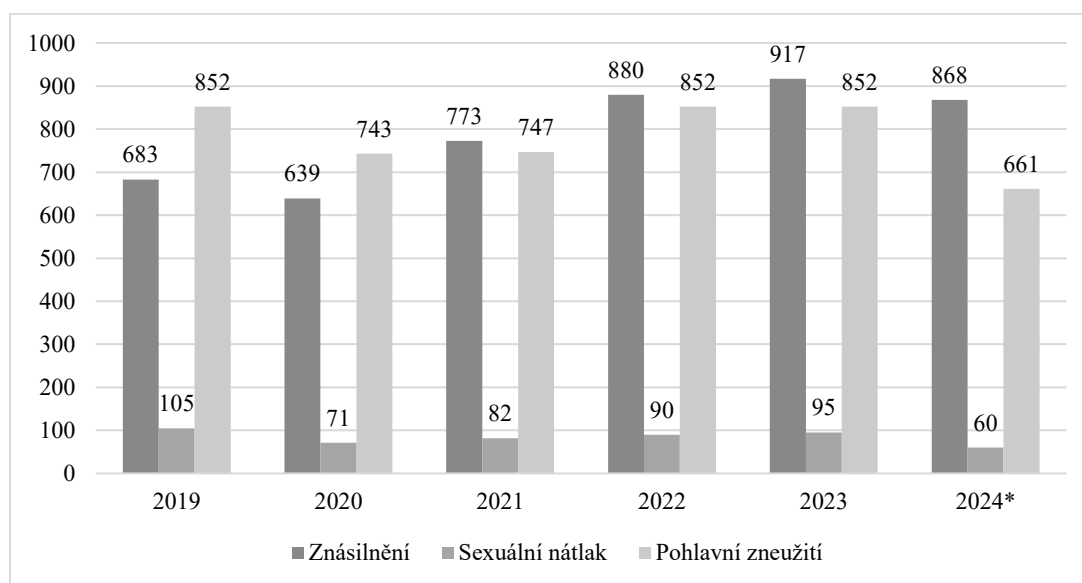
Tabulka č. 5: Počet registrovaných trestných činů znásilnění, sexuální nátlak a pohlaví zneužití v období od 2019 do 9/2024

Rok	2019	2020	2021	2022	2023	2024*
Znásilnění	683	639	773	880	917	868
Sexuální nátlak	105	71	82	90	95	60
Pohlavní zneužití	852	743	747	852	852	661

* do 30. 9. 2024

Zdroj: Statistické přehledy kriminality Policie ČR

Graf č. 9: Počet registrovaných trestných činů znásilnění, sexuální nátlak a pohlaví zneužití v období od 2019 do 9/2024

* do 30. 9. 2024

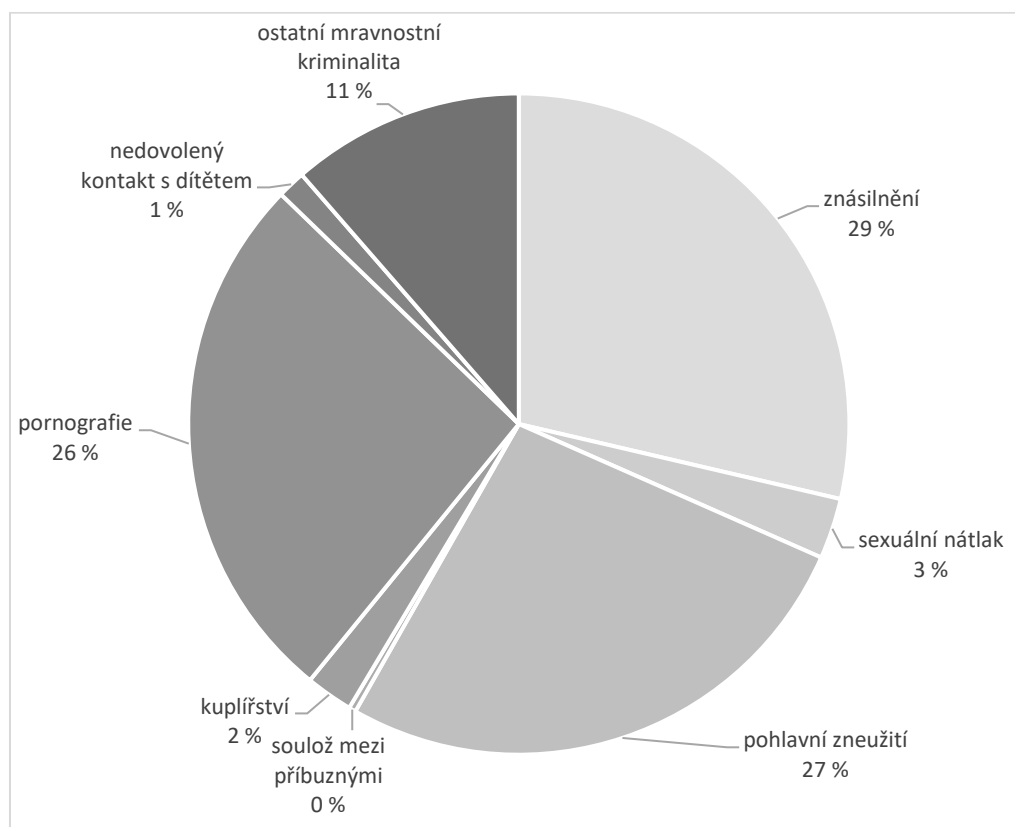
Zdroj: Statistické přehledy kriminality Policie ČR

Jak je zaznamenáno v grafu, obdobně jako u skutků mravnostní kriminality a znásilnění je trend i v případě nejzávažnějších sexuálních násilných činů, jako je pohlavní zneužití a sexuální nátlak, obecně rostoucí. Čísla se pohybují zaokrouhleně v rozmezí 600 až 900 u trestného činu znásilnění, 700 až 850 u pohlavního zneužití a 70 až 100 u sexuálního nátlaku. Sexuální nátlak je tedy zastoupen nejméně. Vyšší počet registrovaných trestných činů pohlavního zneužití je oproti znásilnění v letech 2019 a 2020, v roce 2019 je nahlášeno 683 znásilnění a 852 pohlavních zneužití, tedy znásilnění je oproti pohlavnímu zneužití registrováno výrazně méně. V dalším období čísla meziročně klesla, znásilnění na 639 skutků a pohlavní zneužití na 743. V roce 2021 došlo ke zvýšení u obou sledovaných veličin, znásilnění výrazně stoupl o 134 případů na 773 a pohlavní zneužití nepatrně na 743, nahlášených případů znásilnění tak bylo poprvé více než v předchozích letech sledovaného období. V roce 2022 nárůst setrval, znásilnění bylo registrováno 880 a pohlavních zneužití 852, oba počty se zvýšily přibližně o 100 zahájených trestních řízení.

Stejný počet pohlavních zneužití jako v roce 2019 a 2022 byl zaznamenán i v roce 2023, znásilnění meziročně stoupla o 37 na 852. V září 2024 se prozatím počet registrovaných znásilnění přibližuje předchozímu roku, konkrétně je na úrovni 868 skutků. Poměr oproti registrovaným pohlavním zneužitím sledovaných do září 2024 je v tomto znatelně meziročně vyšší, těch bylo prozatím registrováno 661 případů. Průměrně za sledované období let 2019 až 2023 bylo ročně registrováno 778 trestných činů znásilnění, 809 pohlavních zneužití a 89 skutků sexuálního nátlaku. Průměrný počet registrovaných trestných činů znásilnění byl tedy mírně nižší než u trestného činu pohlavního zneužití, avšak výrazně vyšší než u trestného činu sexuálního nátlaku.

Pro ilustraci v následujícím grafu procentuální zastoupení jednotlivých skupin mravnostních trestných činů v roce 2023.

Graf č. 10: Podíl jednotlivých trestných činů na mravnostní kriminalitě v roce 2023

Zdroj: Statistické přehledy kriminality Policie ČR

V roce 2023 na celkovém počtu mravnostní kriminality bylo s 29 % nejvíce zastoupeno znásilnění, následoval trestný čin pohlavního zneužití s 27 %. Nepatrně menší byl podíl trestných činů souvisejících s pornografií s podílem 26 %. K tomu blízký trestný čin kuplířství byl přítomen ve 3 %. S výrazným rozdílem byl procentuálně zastoupen sexuální nátlak s 3 %. Téměř nevýznamné k poměru celkových mravnostních trestných činů byly trestné činy nedovoleného

kontaktu s dítětem a soulož mezi příbuznými v rozmezí do 1 %. Ostatní mravnostní trestné činy mimo hlavu třetí zvláštní části trestního zákoníku Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti měly souhrnně 11% zastoupení.

Nárůst nahlášených trestných činů znásilnění, jak uvádí i výroční zpráva státního zastupitelství za rok 2023⁴⁷⁶, nadále stoupá, trendy ale naznačují i jejich zvyšující se závažnost, která se projevila v nárůstu případů naplňujících zvlášť přitěžující okolnosti s ohledem na osobu oběti (bezbrannosti či nízký věk) nebo na způsobený těžší následek útoku (diagnostikovaná posttraumatická stresová porucha)⁴⁷⁷. Četnější nahlašování spáchaných znásilnění ze strany oběti je možné přisuzovat několika faktorům, mezi nimi lze za zásadní považovat zvýšení povědomí o problematice trestného činu znásilnění a konsenzuálního pohlavního styku, včetně medializace této oblasti. Významná je i osvěta v souvislosti s kampaněmi zaměřenými na sexuální násilí a sexuální obtěžování, které veřejnost informují o právech oběti a dostupnosti podpory. Oběti jsou tak více ochotny nahlásit činy a komunikovat je navenek. Příkladem jmenujme činnosti spolků, iniciativ a komunit jako proFem, Konsent, Bez trestu, Pod Svícem, Proč jsme to nenahlásily*i, ROSA, Acorus, Persefona, Bílý kruh bezpečí, #MeToo, Ženy v právu, Amnesty International ČR, Česká ženská lobby, NA*HLAS, Stop znásilnění: program ochrany práv obětí znásilnění nebo kauzy související s mediálně známými osobnostmi jako lékařem Janem Cimickým, poslancem Dominikem Ferim. Obecně je téma sexuality ve veřejném prostoru otevíráno stále častěji, nejnovějším diskutovaným počinem je podcastová série Českého rozhlasu Wave z podzimu 2024 s názvem „Slast“⁴⁷⁸, který se věnuje svobodě a intimitě mladých žen. Český rozhlas je rovněž autorem podcastové série Hranice násilí, která se zabývá podobami sexuálního násilím na případu šestice žen⁴⁷⁹.

V návaznosti na plnění Úmluvy OSN o odstranění všech forem diskriminace žen, jak informuje sedmá periodická zpráva pokrývající období od 1. 8. 2014 do 31. 8. 2022, bylo v daném období v ČR v rámci Norských fondů v roce 2021 zrealizováno celkem 126 workshopů k prevenci

⁴⁷⁶ Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2023. Textová část. [online]. Brno: Nejvyšší státní zastupitelství, 2024, s. 55–56 [cit. 2024-11-04]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/cinnost-nejvyssiho-statniho-zastupitelstvi/zpravy-o-cinnosti/zprava-o-cinnosti-za-rok-2023/>.

⁴⁷⁷ Státní zastupitelství v roce 2023. [online]. Brno: Nejvyšší státní zastupitelství, 2024. [cit. 2024-11-04]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2024/07/St%C3%A1tn%C3%AD-zastupitelstv%C3%AD-v-roce-2023.pdf>.

⁴⁷⁸ *Slast. Komu patří tvoje touha?* [online]. Český rozhlas Wave, 2022. [cit. 2024-12-10]. Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/slast>.

⁴⁷⁹ *O pořadu Hranice násilí.* [online]. Český rozhlas Wave, 2022. [cit. 2024-12-10]. Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/hranice-nasili-8813665/o-poradu>.

sexuálního násilí pro děti a mládež, proškoleni byli i vybraní budoucí pedagogové.⁴⁸⁰ Vydány byly dále i příručky pro úřady a realizována školení na téma, jak předcházet a řešit případy sexuálního obtěžování na pracovištích. Za účelem efektivnějšího řešení problematiky sexuálního násilí došlo ke zřízení Podvýboru pro problematiku domácího a sexuálního násilí při Ústavně-právním výboru Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. Podvýbor se výrazně zasadil o přijetí nové definice trestného činu znásilnění v roce 2024. Vzdělávání soudců a státních zástupců v oblasti domácího násilí pak stabilně zajišťuje Justiční akademie.

Za další faktor přispívající k ochotě obětí oznamovat sexuální násilí je zlepšení přístupu k obětem ze strany Policie ČR a dalších orgánů činných v trestním řízení, kdy se do průběhu řízení zapojují speciálně vyškolení pracovníci. Oběť trestného činu znásilnění je považována za zvlášť zranitelnou oběť, jsou jí tak zaručena určitá speciální práva jako právo na bezplatnou odbornou pomoc, právo na zabránění kontaktu s pachatelem, právo na ochranu při výslechu nebo podávání vysvětlení a právo na bezplatné zastupování zmocněncem⁴⁸¹.

Dle statistik ze Zprávy o činnosti státního zastupitelství za rok 2023⁴⁸² a portálu Ministerstva spravedlnosti ČR⁴⁸³ státní zastupitelství ve sledovaném období 2019 až 2023 stíhalo v rozmezí 315 až 436 fyzických osob za trestný čin znásilnění. Rok 2024 není zahrnut z důvodu neúplných statistik. Nejvyšší počet stíhaných byl v roce 2023, a to 436 osob, řešeno bylo v tomto roce 452 trestných činů. Nejméně stíhaných osob bylo v roce 2020, kdy bylo stíháno 315 a řešeno 325 trestných činů. Oproti roku 2019 se stíhanými 361 osobami a 369 řešenými trestnými činy znásilnění počet meziročně klesl. Následující roky byl trend již vzrůstající, v roce 2021 to bylo 323 osob a řešeno 334 trestných činů. V roce 2022 399 osob a 411 trestných činů. Toto kopíruje počet registrovaných trestných činů Policií ČR.

Pokud se zaměříme na počet obžalovaných osob a podaných návrhů na schválení dohody o vině a trestu dle zprávy o činnosti státního zastupitelství, bylo v roce 2019 obžalováno 334 osob a podán jeden návrh na schválení dohody o vině a trestu, v roce 2020 stejně jako počet stíhaných

⁴⁸⁰ Sedmá periodická zpráva o plnění Úmluvy OSN o odstraňování všech forem diskriminace žen. [online]. Úřad vlády ČR, 2024-07-26. [cit. 2024-04-18]. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/cz/ppov/rovne-prilezitosti-zen-amuzu/dokumenty/vlada-schvalila-sedmou-periodickou-zpravu-o-plneni-umluvy-osn-o-odstraneni-vsech-forem-diskriminace-zen-207379/#>.

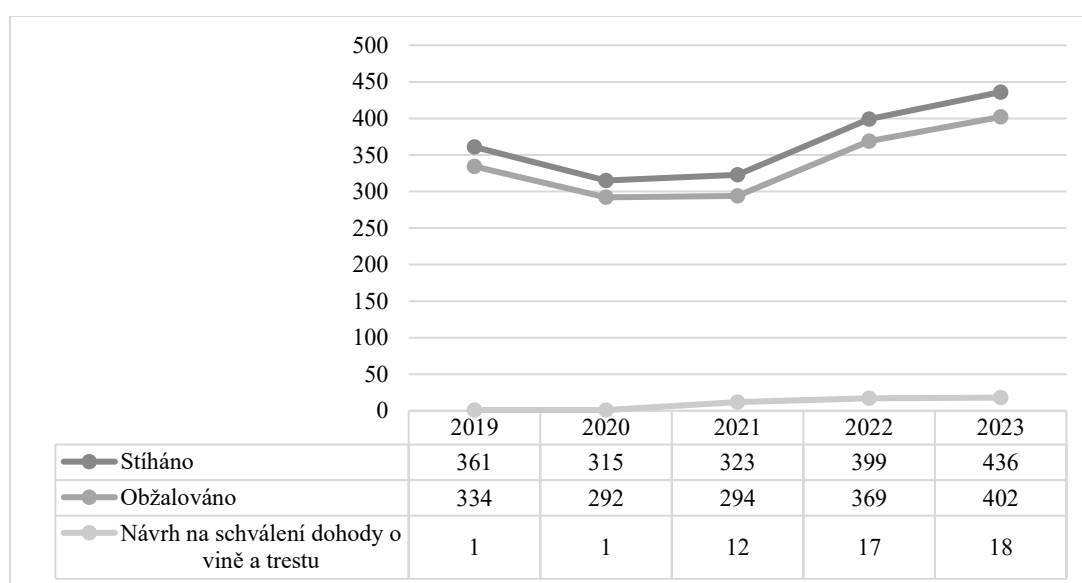
⁴⁸¹ Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů)

⁴⁸² Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2023. Tabulková část I. 4 NZN 501/2024. [online]. Brno: Nejvyšší státní zastupitelství, 2024-03-03. [cit. 2024-11-05]. Dostupné z: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2024/06/Zo%C4%8C_tabulkov%C3%A1-1-%C4%8D%C3%A1st-I.pdf.

⁴⁸³ Statistické listy – trestní agenda. Ministerstvo spravedlnosti ČR. [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, 2024. [cit. 2024-11-04]. Dostupné z: <https://app.powerbi.com/view?r=eyJrjoiZDQ4MjVjNGYtODZiYi00ZDFILTI0ODYtNDBhZThkYzZc0ZDNIiwiwidCI6IjFkNGY3YjIxLWM4YzYtNGZlYS1iMzMwLWM0MWNmNzJjNTdkYyIsImMiOjI9&pageName=RreportSection55efdd03814d2bb8ff3>.

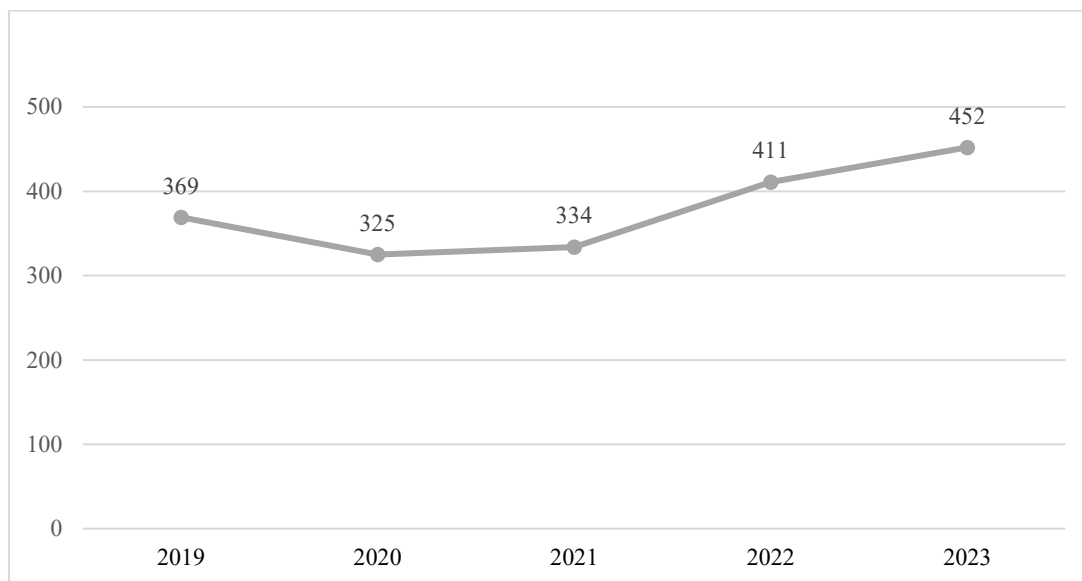
i počet obžalovaných klesl na 292, návrh na dohodu byl opět pouze jeden, v roce 2021 a dále meziročně počet obžalovaných i dohod rostl, konkrétně v roce 2021 na 294 obžalovaných osob a 12 dohod, v roce 2022 na 369 a 17 dohod, nejvyšší počet byl pak v posledním sledovaném roce 2023, kdy byla podána obžaloba v případě 402 osob a u 18 osob byl podán návrh na schválení dohody o vině a trestu. Jak je ze statistiky patrné, počet stíhaných i obžalovaných osob v posledních čtyřech letech setrvale roste, od roku 2020 je pak i častěji podáván návrh na schválení dohody o vině a trestu.

Graf č. 11: Stání zastupitelství – Přehled o osobách stíhaných a obžalovaných včetně podaných návrhů na schválení dohody o vině a trestu u trestného činu znásilnění v období od 2019 do 2024

Zdroj: Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2023. Tabulková část I. 4 NZN 501/2024

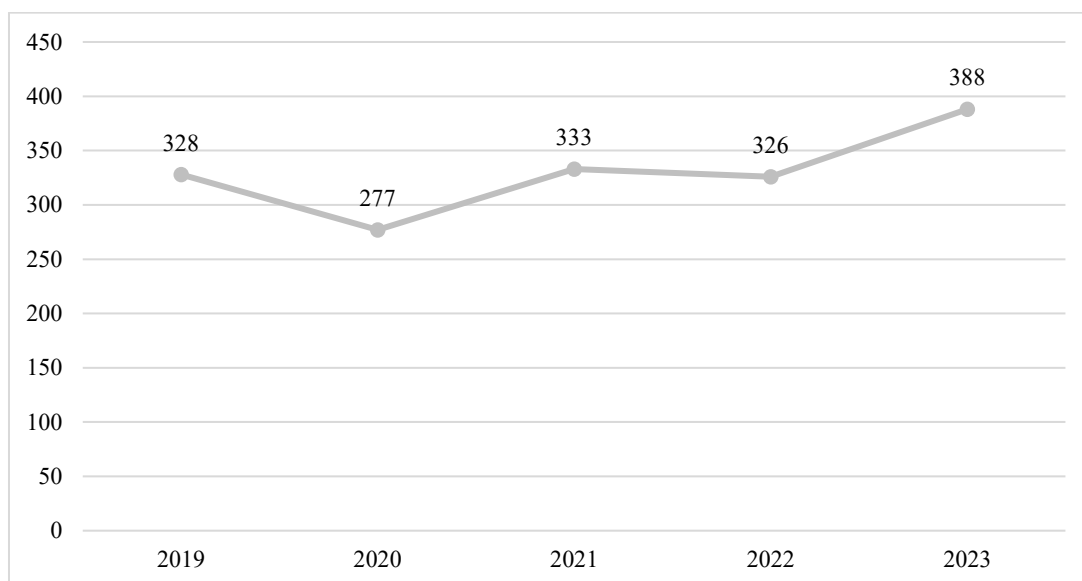
Graf č. 12 – Státní zastupitelství – Přehled o řešených počtech trestného činu znásilnění v období od 2019 do 2023

Zdroj: Statistické listy – trestní agenda. Ministerstvo spravedlnosti ČR

Ze strany soudů, jak uvádí interaktivní dashboard Ministerstva spravedlnosti ČR, bylo ve sledovaném období 2019 až 2023 řešeno v rozmezí od 277 do 388 trestných činů znásilnění u fyzických osob. Statistiky za 2024 nejsou prozatím dostupné. V roce 2019 se jednalo o 328 trestných činů, v roce 2020 byl zaznamenán pokles na 277, v roce 2021 nastal meziroční nárůst na 333, v roce 2022 počet řešených trestných činů nepatrně klesl na 326 a rok 2023 přinesl zásadní nárůst na počet 388 řešených trestných činů znásilnění.

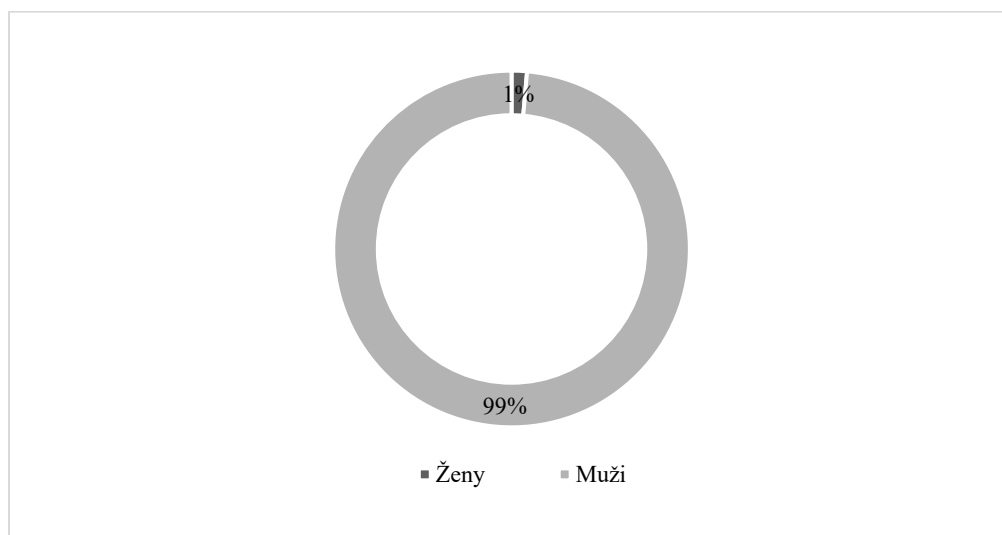
Graf č. 13: Soudy – Přehled o řešených počtech trestného činu znásilnění v období od 2019 do 2023

Zdroj: Statistické listy – trestní agenda. Ministerstvo spravedlnosti ČR

Za celé sledované období 2019 a 2023, jak uvádí Ministerstvo spravedlnosti ČR, soudy řešily trestný čin znásilnění podle obžalované osoby u 1629 mužů a pouze 23 žen, tedy 1,4 % žen.

Graf č. 14: Soudy – Počet řešených trestných činů znásilnění podle pohlaví obžalované osoby v období od 2019 do 2023

Zdroj: Statistické listy – trestní agenda. Ministerstvo spravedlnosti ČR

Délka řízení před soudem prvního stupně trvala v mediánu v rozmezí 90 až 138 dní, v průměru od 179 do 246 dní. V mediánu za celé období pak průměr činil 112 dní a průměr z průměru sledovaných let 207 dní. K celkovému průměru mediánu za jednotlivé roky 2019 až 2023 délky řízení ode dne nápadu do dne vyřízení soudem prvního stupně u všech trestných činů

proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti s 69 dny je průměr mediánů pouze u trestného činu znásilnění se svými 112 dny pod dvojnásobkem všech trestných činů v hlavě třetí zvláštní části trestního zákoníku, což ukazuje na složitost problematiky dokazování v trestních řízeních v případě znásilnění.

Když se zaměříme na výsledek trestního řízení ohledně soudy řešených trestních činů znásilnění, nejvíce odsouzení bylo v roce 2023, a to 301, zproštěno bylo 39. Meziročně se jednalo o nárůst oproti roku 2022, kdy bylo odsouzeno 247 trestných činů a zproštěno 26. Nejnižší počet odsouzení byl v roce 2020, konkrétně 185 odsouzení. Souhrnný trest se ve sledovaném období pohyboval v počtech mezi 39 až 62. Zastaveno bylo trestní řízení pro trestný čin znásilnění v počtu mezi 3 až 10. Souhrnný trest byl uložen v rozmezí od 22 až 37 trestních řízení.

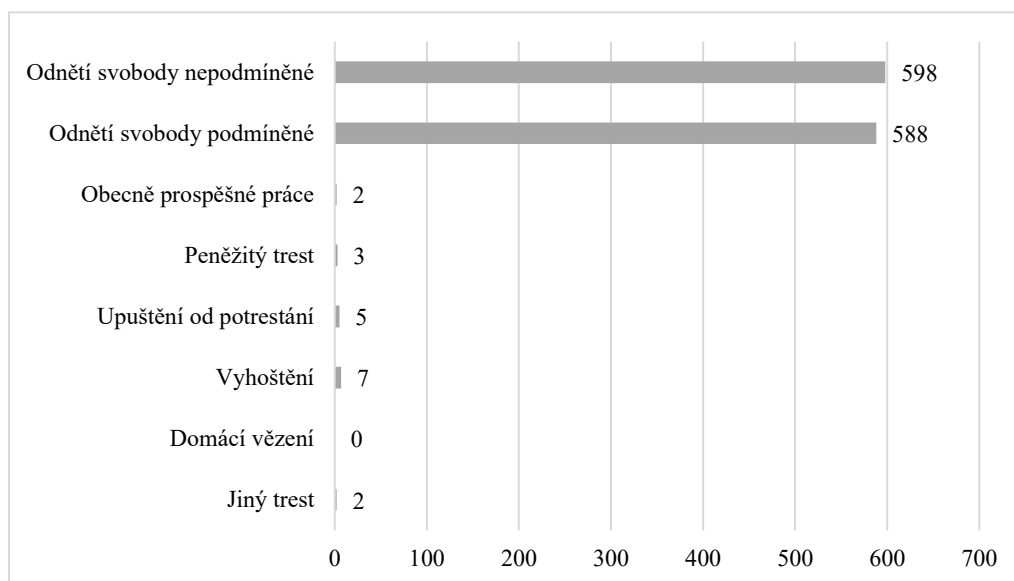
Tabulka č. 6: Soudy – Přehled trestného činu znásilnění podle výsledku řízení v období od 2019 do 2023

	2019	2020	2021	2022	2023
Odsouzeno	221	185	252	247	301
Souhrnný trest	27	22	29	26	37
Zproštěno	61	62	43	43	39
Zastaveno	10	7	3	6	9
Osvědčeno po podmíněném zastavení trestního stíhání	1	-	1	-	-
Společný trest	2	-	1	-	1
Schválení narovnání	-	-	-	-	-
Postoupeno	4	1	3	2	
Mimořádný opravný prostředek	2		1	2	1

Zdroj: Statistické listy – trestní agenda. Ministerstvo spravedlnosti ČR

Nejčastějším trestem dle hlavního uloženého trestu z celkového počtu 1206 trestů za trestný čin znásilnění byl v letech 2019 až 2023 nepodmíněný trest odnětí svobody, ten byl udělen v případě 598 činů znásilnění. Druhým nejčastějším trestem byl podmíněný trest odnětí svobody s počtem 588, z čehož trestním příkazem byl podmíněný trest odnětí svobody udělen jako hlavní trest u 35 trestných činů znásilnění. Ostatní tresty byly jako hlavní tresty užity pouze jednotkách činů, konkrétně obecně prospěšné práce v případě 2 trestných činů, peněžitý trest 1, vyhoštění 7, jiný trest 2krát. Upuštěno od potrestání bylo za sledované roky v 5 případech. Souhrnně lze říci, že podmíněné a nepodmíněné tresty jsou ukládány u podobného počtu trestných činů znásilnění. Průměrná délka nepodmíněného trestu byla za sledované období 61,32 měsíců, medián 60 měsíců. Průměrná délka podmíněného trestu pak 25,82 měsíců, medián 24 měsíců.

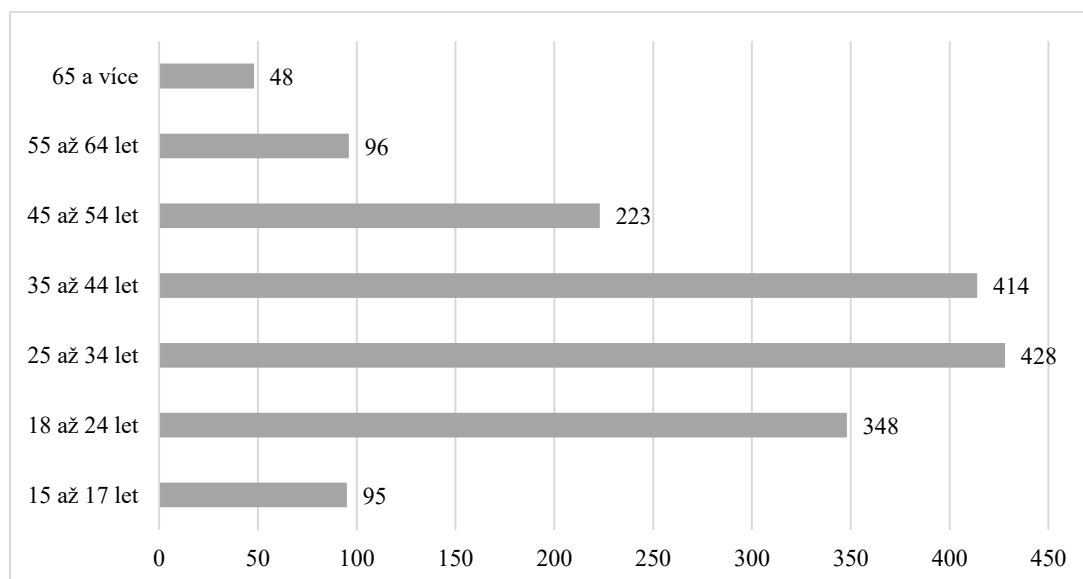
Graf č. 15: Soudy – Počet trestných činů znásilnění dle hlavního uloženého trestu v období od 2019 do 2023

Zdroj: Statistické listy – trestní agenda. Ministerstvo spravedlnosti ČR

Míra odvolání je podle údajů Ministerstva spravedlnosti v roce 2019 v míře 55,96 %, v roce 2020 na 54,93 %, v roce 2021 v míře 50,92 %, v roce 2022 52,53 % a v roce 2023 pak 55,39 %. Nejčastěji byli obžalovaní za trestný čin znásilnění ve sledovaných letech v rozmezí věku 25 až 34 let, tj. u počtu 428 trestných činů, následovala skupina 35 až 44 let u 414 činů, poté 18 až 24 let u 348 znásilnění, 45 až 54 let u 223 a skupina 55 až 64 let u 96 trestných činů znásilnění. Nejméně byla zastoupena skupina 15 až 17 let u 95 činů a 65 a více let u 48 činů.

Graf č. 16: Soudy – Počet trestných činů dle věku obžalovaného v období od 2019 do 2023

Zdroj: *Statistické listy – trestní agenda. Ministerstvo spravedlnosti ČR*

Co se týče trestů ukládaných pachatelům, data za období 2019 až 2022 zpřístupňuje aplikace JakTrestáme.cz⁴⁸⁴ z údajů poskytnutých Ministerstvem spravedlnosti ČR. Pro rok 2023 a 2024 nejsou data přístupná. V letech 2019 až 2022 bylo podle aplikace odsouzeno 366 trestných činů znásilnění. V souběhu s jiným trestným činem, kde trestný čin znásilnění byl tím nejzávažnějším trestným činem, bylo odsouzeno 424 činů. Celkem bylo tedy bez souběhu i se souběhem odsouzeno 790 znásilnění. Podle odstavce 1 § 185 to bylo 97, podle odstavce 2 § 185 pak 425 činů a podle posledního odstavce 3 počet činů činil 268 trestných činů. Jak uvádí Blatníková, je vhodné rozlišovat i jednotlivé odstavce, jelikož „formulace skutkové podstaty tohoto trestného činu postihuje širokou škálu jednání, (...) které nemusejí zcela odpovídat (...) obecné představě o znásilnění“.⁴⁸⁵

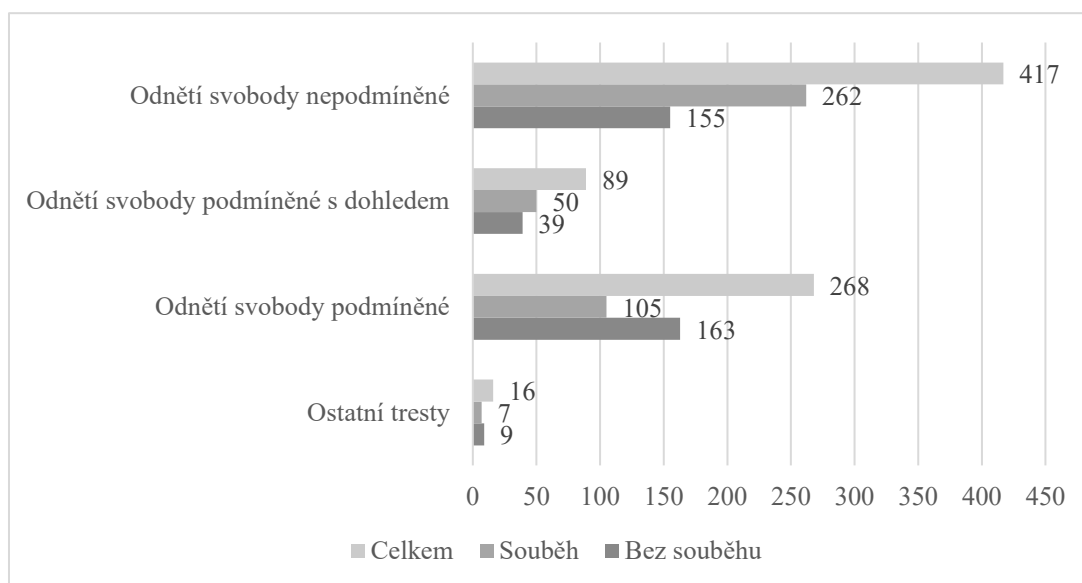
Nejčastěji byl udělen trest odnětí svobody nepodmíněně, následoval trest odnětí svobody podmíněně a trest odnětí svobody s dohledem. Ostatní tresty jako peněžitý trest, trest obecně prospěšných prací, vyhoštění, domácí vězení, zákaz řízení vozidel byly udělovány pouze v jednotkách případů. Bez vedlejšího trestu či upuštění od potrestání odešly od soudu rovněž jednotky pachatelů. Analýzou počtů nejčastěji udělovaných trestů dojdeme k závěru, že nejčastěji je udělován trest odnětí svobody nepodmíněně, to u 417 pachatelů, přičemž 155 pachatelů dostalo trest bez souběhu a 262 při souběhu trestných činů. Druhým nejčastějším trestem, tj. podmíněným

⁴⁸⁴ JakTrestáme.cz. [online]. JakTrestáme.cz, 2024. [cit. 2024-11-06]. Dostupné z: <https://jaktrestame.cz/>.

⁴⁸⁵ BLATNÍKOVÁ, Šárka, Petra FARIDOVÁ a Petr ZEMAN. *Znásilnění v ČR – trestné činy a odsouzení pachatelé*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015, s. 22. ISBN 978-80-7338-153-0.

trestem odnětí svobody, bylo potrestáno 163 pachatelů, v souběhu trestných činů, kdy znásilnění bylo nejzávažnějším trestným činem, se tento trest týkal 105 osob, celkem tedy 268 pachatelů. Podmíněný trest odnětí svobody s dohledem byl udělen v 36 případech, při souběhu v 50 případech, celkem použit 89krát.

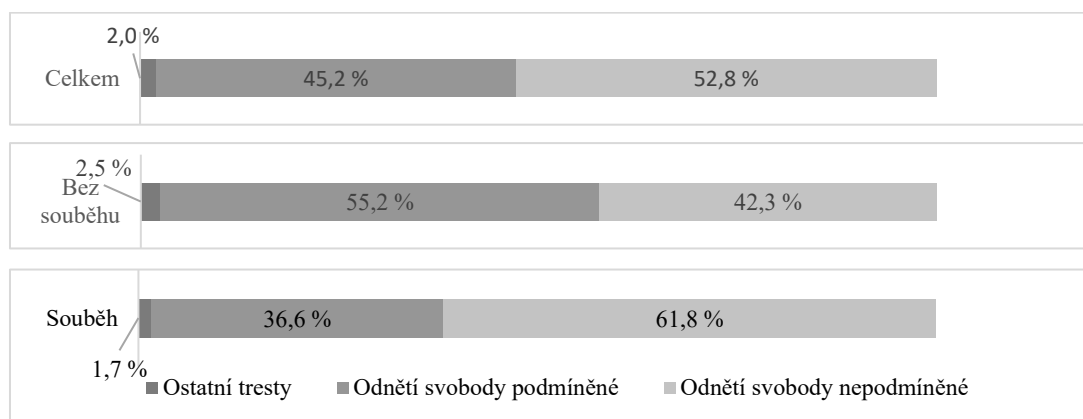
Graf č. 17: Počet uložených trestů pachatelům dle druhu trestu pro trestný čin znásilnění v období od 2019 do 2022

Zdroj: *JakTrestáme.cz*

Podmíněný trest odnětí svobody, ať již s dohledem nebo bez, byl ve sledované období let 2019 až 2022 udělen ve 45,2 %, nepodmíněný trest odnětí svobody v 52,8 %, ve 2 % bylo užito jiných trestů. Bez souběhu tvořil nepodmíněný trest odnětí svobody k celkovému počtu všech odsouzení za znásilnění při souběhu 42,3 %, podmíněný trest odnětí svobody s dohledem a bez dohledu 55,2 % a ostatní tresty 2,5 %. Při souběhu procentuální podíl nepodmíněného trestu odnětí svobody k počtu celkových trestů v souběhu byl 61,8 %, podmíněný trest odnětí svobody s dohledem a bez dohledu 36,6 % a ostatní tresty 1,7 %.

Graf č. 18: Podíly uložených trestů pachatelům za trestný čin znásilnění v období od 2019 do 2024

JakTrestáme.cz

V souvislosti se závěry výzkumu Drápala, ve kterém porovnával tresty ukládané za znásilnění s tresty ukládanými za ostatní trestné činy v letech 2015 až 2022 se zaměřením na skutky s podobnými sazbami, lze konstatovat, že trestný čin znásilnění je v České republice po vraždě druhým nejpřísněji trestaným trestným činem.⁴⁸⁶ Nejčastěji je nepodmíněný trest odnětí svobody ukládán za vraždy, následuje trestný čin znásilnění. Nelze ale odhlédnout od skutečnosti, že Česká republika má trestní sazby často vyšší, než jsou v zahraničí, což v důsledku vede k ukládání delších nepodmíněných trestů, než je tomu v řadě západních evropských zemí. Důvod častějšího ukládání podmíněných trestů odnětí svobody, které veřejnost⁴⁸⁷ a ženská hnutí vnímají bez větších okolností jednotlivých případů jako podceňování závažnosti znásilnění⁴⁸⁸, Drápal spatřuje v kladení důrazu na trestní minulost pachatele, menší důraz je podle něj kladen na závažnost trestné činnosti a v neposlední řadě může být důvodem široká možnost uložení podmíněného trestu odnětí svobody.

Mediálně zajímavé jsou případy znásilnění jinými než českými státními příslušníky, předně jiného vzezření, kdy se mezi občany rozpoutá diskuse, že většina znásilnění je v Česku páchána cizinci. Jak často jsou odsuzováni za trestný čin znásilnění cizinci v České republice, zkoumal

⁴⁸⁶ DRÁPAL, Jakub. *Tresty za znásilnění jsou druhé nejpřísnější po vraždě*. [online]. Právnická fakulta Univerzity Karlovy. Legal Data Hub, studie 4/2023, 2023-06, s. 3. [cit. 2024-11-07]. Dostupné z: https://www.prf.cuni.cz/sites/default/files/uploads/files/LDH_4_23.pdf.

⁴⁸⁷ BIDRMANOVÁ, Markéta. *Za znásilnění často jen podmínka: Trauma není pro soudce to, co bodnutí do nohy. Rozhovor s Lucií Hrdou*. [online]. Seznam Zprávy, 2020-06-10. [cit. 2024-11-07]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/tresty-za-znasilneni-jsou-absurdne-nizke-pulka-pachatelu-odchazi-s-podminkou-108918>.

⁴⁸⁸ JEŽKOVÁ, Veronika. *Jen ano je ano: Trestný čin znásilnění ve světle Istanbulské úmluvy*. Praha: proFem, 2017, s. 44. ISBN 978-80-904564-9-5.

Drápal v období deseti let od roku 2009 do roku 2018⁴⁸⁹. Jak zmiňuje, za tuto dobu bylo odsouzeno 2231 pachatelů, z toho příslušníků České republiky bylo 86,1 %, 4,1 % občanů Slovenska, 4,5 % příslušníků ostatních zemí Evropské unie a 5,3 % občanů ostatních zemí. Z těch byla nejčastěji zastoupena Ukrajina s 56 pachateli, Moldavsko s 12, Mongolsko s 8 a Vietnam s 5. Závěrem, nejčastěji jsou za trestný čin znásilnění v České republice odsuzováni čeští občané.

Závěrem, statistický přehled je v této kapitole demonstrován primárně na období let 2019 až 2024, a to do té míry, pokud byla data v jednotlivých statistických přehledech, ať již od Policie ČR, státního zastupitelství, portálu Jaktrestáme.cz, justice.cz, CZECHSEX apod., dostupná. Analýza dat z období definice trestného činu znásilnění založené na překonání odporu k pohlavnímu styku je podstatná pro další pochopení trendů a možných dopadů přijaté nové legislativní úpravy založené na absenci souhlasu s pohlavním stykem.

Ročně je v České republice ohlášeno 700 až 800 trestných činů znásilnění, objasněno je kolem 60 % z nich, stíháno je zhruba 300 až 400, odsouzeno 200 až 300. Návrhy na schválení dohody o vině a trestu byly podány v letech 2019 a 2020 pouze dva, v letech 2021 až 2023 v počtu 12 až 18. Lze předpokládat, že trend bude vzhledem k zažití institutu dohody a trestu ze strany advokátů nadále vzrůstající. Jak referují statistiky od orgánů činných v trestním řízení, trend prakticky všech sledovaných parametrů u trestného činu znásilnění, tak i souhrnně u mravnostní kriminality, je rostoucí. Nadto závažnost spáchaných trestných činů znásilnění podle dat shromážděných státním zastupitelstvím vzrůstá. Zaměříme-li se na nejpodstatnější mravnostní trestné činy z celkové mravnostní kriminality registrované Policií ČR, trestný čin znásilnění, trestný čin pohlavního zneužití a trestné činy související s pornografií jsou přibližně shodně vždy zastoupeny jednou třetinou na celkovém počtu. Ostatní trestné činy mravnostní kriminality jsou zastoupeny jednotkami procent.

Trestný čin znásilnění, podle průzkumu CZECHSEX realizovaného Centrem pro sexuální zdraví a intervence v rámci Národního ústavu duševního zdraví na sedmi tisících respondentech, ohlásí pouze přibližně 6 % žen a 2 % mužů. Pokud je znásilnění vůbec ohlášeno, zpravidla mezi spácháním a ohlášením je přítomná prodleva. Mezi nejčastěji uváděné důvody nenahlášení je nevyhodnocení činu jako znásilnění, druhým nejzásadnějším důvodem je pak stud. Podle průzkumu bylo k sexuálnímu aktu někdy donuceno téměř 19 % žen a 5 % mužů. 30 % žen a 17 % mužů někdy zažilo nevyžádaný kontakt se sexuálním záměrem jako osahávání apod. Z celkového počtu pachatelů jsou ženy zastoupeny zhruba 1,4 %. Nejčastěji jsou pachatelé ve věku 25 až 45

⁴⁸⁹ DRÁPAL, Jakub. *Jak často jsou za znásilnění odsuzováni cizinci v České republice*. [online]. Respekt, 2019-06-21. [cit. 2024-11-07]. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/respekt-pravo/jak-casto-jsou-za-znasilneni-odsuzovani-cizinci-v-ceske-republice>.

let. Délka soudního řízení na prvním stupni je 90 až 140 dní, celková pak 180 až 250 dní. Oproti ostatním trestným činům v hlavě třetí trestního zákoníku je délka řízení vzhledem ke složitosti delší. V obdobné nejvyšší míře je nejčastěji ukládán nepodmíněný a podmíněný trest odnětí svobody. Trestný čin znásilnění je trestán po vraždě nejpřísněji. Proti rozsudkům se odvolává více než polovina odsouzených.

Můžeme konstatovat, že podle statistik Policie ČR, státního zastupitelství a soudů bylo nejvíce ohlášených a řešených případů trestného činu znásilnění v roce 2023, nejméně pak v roce 2020. Otázkou k zamyšlení je, nakolik tento stav může souviset s pandemií koronaviru přítomnou v České republice v období zhruba od jara 2020 do jara 2022. Vzhledem k poklesu prakticky všech sledovaných parametrů na nejnižší úroveň v roce 2020 a naopak nárůstu na nejvyšší počty v roce 2023 se můžeme domnívat, že podstatná souvislost zde je, neboť vzhledem k lockdownům byl omezen pohyb a kontakt osob, tudíž mimo prostředí nejužších rodin docházelo k minimu kontaktů a sexualizované násilí tak probíhalo předně v rodinách, přičemž okolnosti uzavření doma a kontrola ze strany násilné osoby děj mohly i v řadě případů urychlit. Podle průzkumu prezentovaného Nyklovou a Moree došlo během první vlny covidových opatření k nárůstu domácího násilí až o 50 %.⁴⁹⁰ Činnost pomáhajících organizací a i orgánů činných v trestním řízení byla vlivem opatření přijatých s covidem-19 omezena, oběti tak měly i méně příležitostí spáchané trestné činy řešit, tímto si lze vysvětlit zaznamenaná čísla statistik z roku 2020. Následně, pokud bychom uvážili, že mezi spáchaním a nahlášením činu je zpravidla prodleva, nyní umocněná restriktivními opatřeními v souvislosti s covidem-19, nárůst nahlášených trestných činů v letech 2021 a 2023 by tak odpovídal domněnce vlivu pandemie koronaviru na počty registrovaných a řešených trestných činů znásilnění. Značnou zásluhu na nárůstu ohlášených trestných činů má však obecně jistě i osvěta, medializace problematiky, změna v přístupu k obětem ze strany orgánu činných v trestním řízení a někdy možná až frenetická činnost organizací zabývajících se problematikou sexuálního násilí. V této souvislosti je nutno zmínit i bouřlivé debaty v kontextu přijetí Istanbulské úmluvy, která byla nakonec odmítnuta.

Do budoucna lze očekávat pokračující trend nárůstu registrovaných a řešených trestných činů znásilnění, vliv bude mít jistě i v nové právní úpravě „rozdělení“ trestného činu znásilnění na znásilnění podle § 185 a sexuální útok podle § 185a. V návaznosti na legislativní přechod České republiky k modelu nesouhlasného pohlavního styku s rozčleněním dosavadního trestného činu znásilnění na trestný čin znásilnění a trestný čin sexuálního útoku, dále v návaznosti na přijetí definice bezbrannosti a ukotvení bezbrannosti bez dalšího u dětí mladších dvanácti let, rovněž také

⁴⁹⁰ NYKLOVÁ, Blanka a Dana MOREE. Násilí na ženách v souvislosti s covid-19. Výzkumná zpráva. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2021, s. 17, 20, 172. ISBN 978-80-7330-380-8.

v návaznosti na zúžení skutkové podstaty trestného činu sexuálního nátlaku doplněného o tíseň. Zákodárci dle důvodové zprávy k novele č. 166/2024 Sb. očekávají, že míra latence u sexuálních trestných činů bude nižší, neboť pro veřejnost bude nové znění úpravy znásilnění uchopitelnější a přehlednější než dosavadní úprava, která sice odpovídá současným trendům konsenzuálního pohlavního styku, avšak pouze ve spojitosti s existující extenzivní judikaturou, jež ale veřejnost většinou při pohledu do trestního zákoníku nereflektuje.

Závěr a doporučení

Téma redefinice trestného činu znásilnění bylo v roce 2024 vzhledem ke změně právní úpravy vysoce aktuální. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti doznaly v souvislosti s přijatou novelou trestního zákoníku č. 166/2024 Sb., účinnou ode dne 1. ledna 2025, zásadních změn. Český právní řád totiž přijetím novely opustil koncept znásilnění jako pohlavního styku vynuceného násilím ve prospěch konceptu znásilnění jako pohlavního styku s absencí souhlasu v mírnější variantě „ne znamená ne“.

Cílem diplomové práce bylo zhodnotit legální definici trestného činu znásilnění a posoudit, zda bylo žádoucí opuštění konceptu znásilnění založeného na překonání odporu k pohlavnímu styku ve prospěch konceptu postaveného na absenci souhlasu s pohlavním stykem, jak se tomu již stalo v řadě zemí evropského kontinentu. Analýza změny právní úpravy byla hodnocena i v kontextu mezinárodních lidskoprávních dokumentů, mezinárodních trestních soudů a tribunálů, judikatury Evropského soudu pro lidská práva, rozhodovací činnosti českých soudů, komparace se zahraniční úpravou a dostupných statistických dat.

Na základě provedeného výzkumu lze konstatovat, že cíl práce byl naplněn. Analýza ukázala, že definice trestného činu znásilnění založená na překonání odporu k pohlavnímu styku neodpovídá aktuálním standardům ochrany lidské důstojnosti v sexuální oblasti, kdy je do popředí stále častěji kladena oběť trestného činu a její rozhodnutí nebo vůle odmítnout sexuální násilí. Roli v tomto posunu sehrál i širší společenský tlak, zejména tlak nevládních organizací a ženských hnutí. Obecně lze říci, že rozčleněním trestného činu znásilnění podle § 185 platného před novelou č. 166/2024 Sb. na trestný čin znásilnění podle § 185 a trestný čin sexuálního útoku podle § 185a při vypuštění prvku násilí se trestný čin znásilnění stává po novele pro veřejnost srozumitelnějším a více koresponduje s jejím vnímáním znásilnění jako pohlavního styku ve formě soulože nebo jiného pohlavního styku provedeného způsobem srovnatelným se souloží, resp. postihování penetračních pohlavních styků. Hodnoceno i v kontextu přijetí samostatného § 119a spáchání trestného činu zneužitím bezbrannosti, který jako stav bezbrannosti kvalifikuje i stav tzv. silného ochromujícího stresu či moment překvapení a za bezbranné bez dalšího považuje děti mladší dvanácti let. Naopak je ale nutné poznamenat, že dosavadní česká judikatura ve spojitosti s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva je k trestným činům proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti extenzivní a vykládá ustanovení v obecném trendu preference konsenzuálních pohlavních styků. Z čistě právního hlediska se lze v tomto smyslu domnívat, že redefinice znásilnění nepřináší do českého právního řádu a rozhodovací praxe soudů zásadní věcnou změnu.

Nicméně s ohledem na vnímání veřejnosti lze závěrem konstatovat, že její přijetí je pro obecnou srozumitelnost vhodné.

Diplomová práce zkoumala a empiricky ověřovala následující stanovenou hypotézu: „Definice trestného činu znásilnění podle § 185 trestního zákoníku založená na překonání odporu při nesouhlasu s pohlavním stykem neodpovídala požadavkům současné doby, a proto bylo nutno přijmout definici založenou na absenci souhlasu s pohlavním stykem.“ Ve smyslu výše uvedeného a závěrů práce se stanovená hypotéza potvrdila. Dnešní doba akcentuje prvek svobodné volby jedince a prvek násilí již dále není nutnou podmínkou spáchání trestného činu znásilnění, byť česká a mezinárodní judikatura prvek násilí vykládá, jak bylo řečeno, velmi extenzivně a postihuje i stavy tzv. zamrznutí oběti, kdy se oběť není schopna v důsledku vysokého stresu jakkoliv bránit.

Dosavadní judikatura však i nadále bude jistě pevnou součástí budoucích rozhodnutí soudů, i přesto, že je postavena na modelu překonání odporu k pohlavnímu styku. Obecně řečeno, můžeme sice změnit legislativní definici, ale smýšlení soudců a orgánů činných v trestním řízení nějakým způsobem nadále setrvává. Setrvačnost a nízkou motivaci k užívání nových právních předpisů lze demonstrovat i na příkladu aplikace trestní odpovědnosti právnických osob a využívání institutu dohody o vině a trestu v době po jejich přijetí. Důležitá je tedy spolu s redefinicí znásilnění a s jejím uvedením do praxe další osvěta a vzdělávání. Obdobně je potřeba osvěta v oblasti odškodňování obětí a minimalizace jejich sekundární viktimizace. Jak vyplynulo z judikatury, je nutné, aby co nejvíce nároků zvláště zranitelných obětí bylo uspokojováno primárně v trestním řízení a oběti tak nebyly dále vystavovány retraumatizaci při dalším dokazování. Novelou bylo posíleno i právo oběti „být slyšena“ v trestním řízení. Jedná se předně o prohlášení dopadů trestného činu na její život, což se má promítnout i do úvah soudu o trestu. Oběť se může rovněž vyjádřit i k sjednané dohodě o vině a trestu. Jako posun v této problematice se jeví i možné přijetí novely zákona o soudech a soudcích, tzv. „lex Anička“, která prošla prvním čtením v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR dne 19. prosince 2024. Novela vedle vzdělávání soudců přiznává vyšší peněžitou pomoc obětem trestných činů. Pomoc se má odvíjet od průměrné hrubé mzdy. Spolu s novelou prošla prvním čtením i velká novela trestního zákoníku, která umožňuje ukládat za všechny trestné činy alternativní trest ve formě peněžitého trestu. Pouze v případě závažných trestných činů, jakým je i znásilnění, by peněžitý trest nemohl být ukládán jako samostatný trest.

Zvolená metodologie práce se ukázala jako správná, neboť umožnila nahlédnout na trestný čin znásilnění z širšího hlediska. K vypracování práce byla v teoretické části předně použita rešerše a studium odborné právnické literatury vč. literatury ze souvisejících oblastí, jako je například právní historie, trestní odpovědnost právnických osob, institut dohody o vině a trestu,

oblast obětí trestných činů apod. Literatura související s historií trestního práva a dobové právní předpisy byly základem právního exkurzu do historie trestného činu znásilnění ve všech různých podobách jeho názvu. Historický vývoj znásilnění je dokladem stále se rozšiřujícího spektra chráněných oblastí, kdy se nejprve jednalo o ochranu vlastnictví muže, resp. ženy jako majetku muže, až postupně trestní právo chrání před znásilněním i muže nebo osoby v manželství. Nejmodernější pojetí pak znásilnění již dále nevnímá pouze jako pohlavní styk vynucený násilím, ale širěji jako pohlavní styk s absencí souhlasu.

Rešerše a analýza mezinárodních smluv, rozhodovací praxe mezinárodních trestních soudů a tribunálů a judikatura Evropského soudu pro lidská práva v kapitole Mezinárodněprávního základu trestného činu znásilnění jsou toho dokladem. Jak z práce vyplynulo, ochrana v mezinárodním právu je v průběhu času stále více extenzivní a klade důraz na souhlas s pohlavním stykem, zejména pak judikatura Evropského soudu pro lidská práva, která je v četných případech pilířem i pro rozhodování národních soudů, nevyjímaje Českou republiku. Ve spojitosti s Českou republikou a nekonsenzuálními sexuálními vztahy mezi zranitelnou obětí a knězem, zároveň učitelem, nadto rozhodoval Evropský soud pro lidská práva v polovině roku 2024, kdy zkritizoval restriktivní výklad trestných činů znásilnění a pohlavního zneužití a související zastavení policejního stíhání, které znemožnilo stěžovatelce podat odvolání k soudnímu orgánu. Zužující výklad obdobně zkritizoval v jednom ze svých posledních usnesení i Ústavní soud ČR v případě bývalého poslance Dominika Feriho.

Ze strany Evropské unie je nejzásadnějším počinem roku 2024, i přes nedosažení shody na jednotném znění definice znásilnění, přijetí směrnice o potírání násilí na ženách a domácího násilí Radou Evropské unie. Směrnice koresponduje s trendem vyšší ochrany obětí trestných činů a rovněž věnuje pozornost oblasti pomoci a ochraně obětí. Jakýmsi pomyslným vrcholem v úpravě nekonsenzuálního pohlavního styku je pak Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí – Istanbulská úmluva, jež je dlouhodobě předmětem bouřlivých diskuzí. Přestože novelou přijatá právní úprava (ve spojitosti s judikaturou materiálně i úprava před novelou) znásilnění odpovídá požadavkům ze strany úmluvy kladeným, Česká republika úmluvu v roce 2024 definitivně odmítla.

V zásadní míře bylo ve vypracované práci využito analýzy nejen české, ale i zahraniční odborné literatury a odborných článků včetně judikatury. Kriticky byla analyzována relevantní česká právní úprava, a to jak ve stavu před novelou, tak i po jejím přijetí. Daná metoda a metoda syntézy byla použita zejména v kapitole věnované skutkové podstatě trestného činu znásilnění a návazné kapitole analýzy aspektů definice trestného činu znásilnění založené na absenci souhlasu

s pohlavním stykem. Znásilnění podle § 185 resp. § 185 a § 185a bylo rovněž porovnáno s úpravou trestného činu pohlavního zneužití a sexuálního nátlaku.

Novela č. 166/2024 Sb. podstatným způsobem zasahuje do skutkových podstat některých trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. Znásilnění je novelou rozčleněno na trestný čin znásilnění podle § 185 zahrnující pouze nekonsenzuální soulož a jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží (penetrační činy) a trestný čin sexuálního útoku podle § 185a, který postihuje mírnější formy nekonsenzuálního pohlavního styku nepenetračního charakteru. Česká republika po vzoru zahraničních úprav opustila definici znásilnění založenou na překonání odporu k pohlavnímu styku za použití násilí a přijala definici znásilnění založenou na absenci souhlasu s pohlavním stykem ve variantě „ne znamená ne“, v konkrétním znění: „proti seznatelné vůli“, za znásilnění je tedy považován nesouhlasný pohlavní styk. Zde je možné spatřovat jistou nejednoznačnost pojmu „seznatelná vůle“, která může způsobit výkladové obtíže. Další precizace však bude předmětem budoucích soudních rozhodnutí. Nově byly u znásilnění rovněž přidány okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, konkrétně například pokud je čin spáchán na těhotné ženě, nebo pokud je činem způsobeno těhotenství. Tuto změnu lze hodnotit pozitivně, neboť se nejedná o újmu na zdraví, ale činem jsou způsobeny zásadní následky pro budoucí život ženy. Další zpřísnující okolností je spáchání činu s další osobou. Precizována jsou také místa, kde je omezena osobní svoboda. Vše výše zmíněné lze hodnotit pozitivně. V této souvislosti by bylo možné zvážit jako okolnost použití vyšší trestní sazby spáchání činu na manželce či bývalé manželce nebo ženě s obdobným citovým spojením nebo dále spáchání činu při zneužití situace společného soužití, příbuzenství apod., jako je tomu ve španělské úpravě.

Sexuální nátlak podle § 186 již nadále bude postihovat pouze jednání, kdy bude zneužito tísňe či závislosti oběti nebo postavení pachatele a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu. Z původní skutkové podstaty sexuálního nátlaku byl odstraněn odst. 1, vypuštěn byl tedy stejně jako u znásilnění prvek násilí, pohrůžky násilí nebo pohrůžky jiné těžké újmy. Pozitivní ve smyslu svobody jedince rozhodovat o svém pohlavním životě je také nové zahrnutí prvku tísňe, který míří zejména na případy dlouhodobého domácího násilí. Spolu s přijatou definicí bezbrannosti v § 119a se trestný čin nebude již dále vztahovat na děti mladší dvanácti let. Na ně se obdobně nebude vztahovat ani trestný čin pohlavního zneužití, který bude nově mířit pouze na děti ve věku dvanácti až patnácti let. Jednání postihované těmito trestnými činy se tak velmi zužuje.

Přijetím § 119a spáchání trestného činu zneužitím bezbrannosti se dítě mladší dvanácti let bez dalšího považuje za bezbranné, tedy v duchu hesla přijaté novely „na dítě do dvanácti let se nesahá“ je dítě v tomto věku bez dalšího považováno za bezbranné a jakékoliv sexualizované násilí

vůči němu je posuzováno jako trestný čin znásilnění nebo sexuálního útoku. Otázkou k zamyšlení je, zda pevně stanovená věková hranice dvanácti let již není příliš vysoká a zda by nebylo žádoucí ponechat v legislativní formulaci určité měkčí kritérium, byť definované „nejen“ bezbranností, jako je tomu v úpravě do účinnosti novely. To i s ohledem na diskuze provázející výši arbitrární hranice s nejnižší zvažovanou hranicí pěti let věku dítěte. Nutno poznamenat, že posuzování prvku bezbrannosti u dětí, ač bez stanovení pevné věkové hranice, se věnovala i četná česká judikatura. Variantou do budoucna by mohlo být zvážení, v zahraničí v některých zemích užívané, tzv. klauzule Romeo a Julie, která vylučuje trestní postih u znásilnění z podstaty nebo pro pohlavní zneužití pro případy nízkého věkového rozdílu mezi pachatelem a obětí. Jako stav bezbrannosti je uveden rovněž stav tzv. silného ochromujícího stresu, kdy oběť nejčastěji tzv. zamrzne. Obdobně je nově obsažen i moment překvapení. Zde lze opět odkázat na četnou judikaturu, která svým širokým výkladem postihuje i tyto stavy.

Česká právní úprava byla v práci komparována se třemi zahraničními právními úpravami, které reprezentují tři rozdílné koncepty definice znásilnění. První komparace byla provedena na příkladu Slovenské republiky, která zastává koncept znásilnění jako překonání odporu k souloži. Slovenské pojetí je velmi úzké, předmětem útoku je pouze žena, nutným prvkem je násilí nebo hrozba bezprostředního násilí a postihováno je pouze vykonání soulože. Ostatní praktiky jsou postihovány v trestném činu sexuálního násilí. Z pohledu dnešní doby se tak slovenská úprava jeví jako nedostačující. Snahy o redefinici byly odmítnuty.

Druhou zemí, s níž byla česká úprava srovnávána, byla Spolková republika Německo, jež aplikuje koncept absence souhlasu k pohlavnímu styku ve variantě „ne znamená ne“ od roku 2016, obdobně jako tomu bude v České republice od roku 2025. Oproti české extenzivní judikatuře je německá judikatura v době před přijetím redefinice považována za restriktivní. Stejně jako v české úpravě po novele i Německo rozeznává znásilnění, sexuální útok a sexuální nátlak. Německá úprava o nich však referuje v jednom souhrnném paragrafu pod pojmem sexuální praktiky. Celkově je úprava podrobnější. Spolková republika Německo ve spojitosti s hromadnými znásilněními a sexuálními obtěžováními ze strany migrantů rozpoznává i trestný čin sexuálního obtěžování a trestný čin skupinových zločinů. Ač jsou ojediněle registrována hromadná znásilnění i v Česku, přijetí podobné úpravy se v kontextu naší země jeví prozatím jako nadbytečné.

Naposledy bylo české legislativní znění znásilnění komparováno s úpravou platnou ve Španělském království, které stejně jako Německo a nově i Česká republika aplikuje koncept znásilnění jako pohlavního styku s absencí souhlasu. Španělsko koncept ovšem uplatňuje v jeho nejprísnejší formě „pouze ano je ano“, kdy se zjišťuje, zda souhlas k pohlavnímu styku byl výslovně vyjádřen a komunikován navenek. Souhlas je legislativně vyjádřen formulací „bez

souhlasu jiného“. Nová úprava byla přijata zejména v reakci na hromadná znásilnění koncem roku 2022, kdy byl opuštěn koncept založený na vynucení pohlavního styku násilím či pohrůzkou násilí. Rozpoznáván je nově trestný čin sexuálního útoku, pod který spadá i znásilnění. Nechtěným důsledkem sloučení však bylo snižování trestů odsouzeným pachatelům. Tento důsledek v českém právním řádu, vzhledem k zachování trestních sazeb nebo jejich zvýšení, není po přijetí novely očekáván. Možnou inspirací v oblasti trestů by mohl být trest zákazu výkonu funkce, pokud jí bylo pro spáchání činu zneužito.

Statistické metody zpracování dat v práci demonstrovány zejména na datech z období let 2019 až září 2024, tedy z období před redefinicí, jsou důležité pro pochopení trendů a možných dopadů legislativní změny na četnost ohlašování znásilnění a jejich řešení. Data získaná z dostupných statistik Policie ČR, portálu Justice.cz, státního zastupitelství, portálu JakTrestáme.cz, celonárodního výzkumu CZECHSEX apod. ukázala, že trend ohlašovaných a řešených trestných činů je rostoucí. Výjimkou je rok 2020, v tomto roce byl meziročně téměř ve všech parametrech zaznamenán pokles. Zde lze hledat možnou souvislost s pandemií covidu-19, kterou provázely lockdowny a omezený pohyb osob. Současně je známo, že mezi spácháním znásilnění a jeho ohlášením je přítomna prodleva. V následných obdobích byl pak zaznamenán již setrvalý nárůst s nejvyššími zaznamenanými čísly v roce 2023. Lze tedy očekávat, že nárůst nahlášených případů bude nadále pokračovat, a to i v souvislosti s větší osvětou a rozsáhlou veřejnou debatou o samotném trestném činu znásilnění. Pro zhodnocení, jak dalece přijatá redefinice povede ke snížení latence u sexuálních trestných činů, je nutné vyčkat dalšího vývoje.

Stejně tak ukáže až praxe jak vhodné a funkční budou změny definice znásilnění přijaté novelou trestního zákoníku. Oblastí, která by v souvislosti s postupným zdokonalováním umělé inteligence zasluhovala více pozornosti a jejíž zpracování bylo nad rámec předkládané práce, se jeví otázka postihu virtuálních znásilnění a celkově sexualizovaného násilí v kybernetickém prostoru, kde nejvíce ohroženou skupinou jsou děti.

Seznam použitých zdrojů

Seznam použité literatury

1. ADAMOVIČ, Karolina a Ladislav SOUKUP. *Prameny k dějinám práva v českých zemích*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, s. 97. ISBN 978-80-7380-271.
2. ADAMS, Alexandra. *The legacy of the International Criminal Tribunals for the former Yugoslavia And Rwanda and their contribution to the crime of rape*. [online]. European journal of international law, 2018, roč. 29, č. 3, s. 749–769. [cit. 2024-04-16]. ISSN 0938-5428. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/ejil/chy043>.
3. ANDERSON, Scott. *Conceptualizing Rape as Coerced Sex*. [online]. Ethics, vol. 127, no. 1, 2016, s. 50–87. [cit. 2024-07-20]. ISSN 0014-1704. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/26540991>.
4. AULICKÝ, Petr. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. In: *Dny práva – 2009 – Sborník příspěvků. 3. ročník mezinárodní konference pořádané Právnickou fakultou Masarykovy univerzity*. [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 833–834. [cit. 2024-08-31]. ISBN 978-80-210-4990-1. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2009/files/sbornik/sbornik.pdf.
5. BASU, Tanya. *The metaverse has a groping problem already*. [online]. MIT Technology Review, 2021-12-16. [cit. 2024-12-19]. ISSN 2749-649X. Dostupné z: <https://www.technologyreview.com/2021/12/16/1042516/the-metaverse-has-a-groping-problem/>.
6. BIČ, Miloš. *Radostná zvěst Starého zákona*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1981, s. 88.
7. BLATNÍKOVÁ, Šárka, Petra FARIDOVÁ a Petr ZEMAN. *Násilná sexuální kriminalita – téma pro experty i veřejnost*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014, s. 22. ISBN 978-80-7338-143-1.
8. BLATNÍKOVÁ, Šárka, Petra FARIDOVÁ a Petr ZEMAN. *Znásilnění v ČR – trestné činy a odsouzení pachatelé*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015, s. 22. ISBN 978-80-7338-153-0.
9. BOHUSLAV, Lukáš. Přičitatelnost trestného činu právnické osobě. In: JELÍNEK JIŘÍ a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – bilance a perspektivy*, Praha: Leges, 2013, s. 148. ISBN 978-80-87576-58-8.

10. BORČEVSKÝ, Pavel. *Trestní právo hmotné. Zvláštní část*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2023, s. 168, 173. ISBN 978-80-7380-909-6.
11. BOURKE, Joanna. *Znásilnění: dějiny od roku 1860 do současnosti*. Praha: Mladá fronta, 2010, s. 409. ISBN 978-80-204-1984-2.
12. BRIKČÍ Z LICKA, Matěj, Josef JIREČEK a Hermenegild JIREČEK. *M. Brikčího z Licka Práva městská*. [online]. Praha: Právnická jednota, 1880, s. 241, 246, 289. [cit. 2024-03-21]. Dostupné z: <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/14200>.
13. BRZEK, Antonín. *Sexuologie pro právníky*. Praha: Univerzita Karlova, Karolinum, 1997, s. 3. ISBN 80-7184-383-0.
14. CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Ke koncepci postihu trestných činů proti lidské důstojnosti*. *Trestní právo*, 2001, č. 11, s. 6–7. ISSN 1211-2860.
15. CÍSAŘOVÁ, Dagmar. K otázce postihu trestných činů proti lidské důstojnosti. In: 9. ročník: MITLÖHNER, Miroslav. *9. celostátní kongres k sexuální výchově v České republice: Pardubice 2001, 18.-20. října 2001: sborník referátů*. [online]. Praha: Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu, 2001, s. 11–13. [cit. 2024-04-04]. ISBN 80-86559-02-5. Dostupné z: https://www.planovanirodiny.cz/storage/sborniky/09_kongres_01.pdf.
16. ČENTĚŠ, Jozef. *Trestný zákon: velký komentár*. Žilina: Eurokódex, 2020, s. 408, 411. ISBN 978-80-8155-096-6.
17. ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Oběti mravnostních deliktů z pohledu psychologů. In: LANGER, Ivan a Alena MACKOVÁ. *Trestný čin znásilnění a jeho oběti: sborník ze semináře pořádaný místopředsdou Poslanecké sněmovny Ivanem Langrem*. Praha: Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR, 2000, s. 30.
18. ČÍŽKOVÁ, Johana a Dagmar CÍSAŘOVÁ. *Rekodifikace sexuálních trestných činů*. *Trestní právo* 2002, č. 10, s. 9. ISSN 1211-2860.
19. DOMESOVÁ, Simona. *Pomáhat a chránit před znásilněním*. [online]. *Vaše právo*, roč. 3, č. 1, 2019-03, s. 4–6. [cit. 2024-07-20]. Dostupné z: <https://www.profem.cz/shared/clanky/562/Zpravodaj-VasePravo-2019-1.pdf>.
20. FELLEGI, Zuzana. Kdo se bojí Istanbulské úmluvy? In: ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina, Barbara HAVELKOVÁ a Pavla ŠPONDROVÁ. *Mužské právo. Jsou právní pravidla neutrální?* Praha: Wolters Kluwer, 2020, s. 297–331. ISBN 978-80-7598-761-7.

21. FRANCEK, Jindřich. *Manželské a jiné vibrace v českých zemích raného novověku*. Praha: Havran, 2022, s. 231–232. ISBN 978-80-87341-57-5.
22. FRANCEK, Jindřich. *Zločin a sex v českých dějinách. Manželské spory a sexuální kriminalita v raném novověku*. Praha: Rybka Publishers, 2000, str. 114. ISBN 80-86182-29-0, ISBN 80-242-0490-8.
23. FUKOVÁ, Barbora. *Sporné otázky trestní odpovědnosti právnických osob za trestný čin znásilnění*. *Trestní právo*, 2023, č. 4, s. 10. ISSN 1211-2860.
24. GREY, Rosemary a Louise CHAPPELL. *Prosecuting Sex Crimes in the ICC's First Trial: One Step Forward and One Step Backwards*. [online]. *Human Rights Defender*, 2011, roč. 20, čís. 3, s. 5–8. [cit. 2024-04-14]. ISSN 1039-2637. Dostupné z: <https://heinonline-org.ezproxy.is.cuni.cz/HOL/Page?handle=hein.journals/hurighdef20&id=67&collection=journals>.
25. GŘIVNA, Tomáš. *Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v novém trestním zákoníku*. *Bulletin advokacie*, 2009, č. 10, s. 67–69. ISSN 1210-6348.
26. GVOZDEK, Petr. *Zamyšlení nad novelou zákona o trestní odpovědnosti právnických osob*. [online]. *Bulletin advokacie*, 2016-12-26. [cit. 2024-12-13]. ISSN 1805-8280. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/zamysleni-nad-novelou-zakona-o-trestni-odpovednosti-pravnickych-osob>.
27. HÖRNLE, Tatjana (ed.) *Sexual Assault. Law Reform in a Comparative Perspective*. Oxford: Oxford University Press, 2023. ISBN 9780191895814.
28. HÖRNLE, Tatjana. *The New German Law on Sexual Assault and Sexual Harassment*. [online]. *German Law Journal*, 2017, roč. 18, čís. 6, s. 1310, 1313, 1316–1317, 1319–1322, 1326. [cit. 2024-09-23]. ISSN 2071-8322. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2999677. ISSN 2071-8322.
29. HRUŠKA, Jiří a Petr VOLEVECKÝ. *Několik poznámek k trestným činům proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti podle trestního zákoníku*. *Trestní právo*, 2010, roč. 14, č. 2, s. 5–6. ISSN 1214-3758.
30. CHANGOVÁ, Iris. *Nankingský masakr. Nejkrvavější prolog druhé světové války*. Praha: Naše vojsko, 2010, s. 10. ISBN 978-80-206-1068-3.
31. CHMELÍK, Jan. *Trestní právo hmotné. Zvláštní část: s aplikačními příklady*. Praha: Linde, 2010, s. 85–88. ISBN 978-80-7201-820-8.

32. JELÍNEK, Jiří. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice. Problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019, s. 235–237. ISBN 978-80-7502-351-3.
33. JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. Praha: Leges, 2022, s. 208, 390, 624–625, 627–632. ISBN 978-80-7502-576-0.
34. JELÍNEK, Jiří. Současná právní úprava mravnostních deliktů a její nedostatky. In: LANGER, Ivan a Alena MACKOVÁ. *Trestný čin znásilnění a jeho oběti: sborník ze semináře pořádaný místopředsedou Poslanecké sněmovny Ivanem Langrem*. Praha: Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR, 2000, s. 7–9.
35. JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, 2022, s. 290–291, 294, 296–297. ISBN 978-80-7502-637-8.
36. JELÍNEK, Jiří a kol. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář s judikaturou*. Praha: Leges, 2014, s. 34. ISBN 978-80-7502-016-1.
37. JEŽKOVÁ, Veronika. *Právním proti násilí na ženách: Bílá místa české legislativy*. Praha: proFem, 2016, s. 100–101. ISBN 978-80-904564-7-1.
38. JEŽKOVÁ, Veronika. *Jen ano je ano: Trestný čin znásilnění ve světle Istanbulské úmluvy*. Praha: proFem, 2017, s. 16–17, 44. ISBN 978-80-904564-9-5.
39. KADEŘÁVKOVÁ, Martina. *Souhlas poškozeného s trestním stíháním*. *Trestněprávní revue*, 2023, č. 1, s. 1. ISSN 1213-5313.
40. KALENSKÁ, Petra. Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí – jen další smlouva Rady Evropy? In: ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina, Barbara HAVELKOVÁ a Pavla ŠPONDROVÁ. *Mužské právo. Jsou právní pravidla neutrální?* Praha: Wolters Kluwer, 2020, s. 255–265. ISBN 978-80-7598-761-7.
41. KNOLL, Vilém, Karel SCHELLE a Ladislav VOJÁČEK. *České právní dějiny*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016, s. 627–628. ISBN 978-80-7380-575-3.
42. KONÍČEK, Jiří (ed.). *Istanbulská úmluva v konfrontaci a dialogu: texty a komentáře k problematice tzv. Istanbulské úmluvy*. Olomouc: Moravsko-slezská křesťanská akademie, 2018, s. 5–42. ISBN 978-80-9040-752-7.
43. KORBEL, František a Martina ŠINDELÁŘOVÁ. *Personálie. Legislativa. Judikatura*. *Soudní rozhledy* 7-8/2024, s. 218. ISSN 1211-4405.

44. KORTUSOVÁ, Denisa a Tomáš VANČA. *Od redefinice trestného činu znásilnění k legislativním úpravám*. [online]. EPRAVO.cz, 2023-09-20. [cit. 2024-12-19]. ISSN 1213-189X. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/od-redefinice-trestneho-cinu-znasilneni-k-legislativnim-upravam-116865.html>.
45. KOTOUN, Adam. *Dohoda o vině a trestu a její využívání v právní praxi*. [online]. Právní prostor, 2019-04-23. [cit. 2024-12-13]. ISSN 2336-4114. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/dohoda-o-vine-a-trestu-a-jeji-vyuzivani-v-pravni-praxi>.
46. KOVÁŘ, Petr. *Sexuální agrese: znásilnění z pohledu medicíny a práva*. Praha: Maxdorf, 2008, s. 10–12, 15–16. ISBN 978-80-7345-161-5.
47. KUKLÍK, Jan, Karolina ADAMOVÁ, Petr BĚLOVSKÝ, Zdeněk KÜHN a Pavel MARŠÁLEK et al. *Dějiny československého práva 1945-1989*. Praha: Auditorium, 2011, s. 87. ISBN 978-80-87284-17-9.
48. LANGER, Ivan a Alena MACKOVÁ. *Trestný čin znásilnění a jeho oběti: sborník ze semináře pořádaný místopředsedou Poslanecké sněmovny Ivanem Langrem*. Praha: Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR, 2000, s. 7–9, 30, 55–56.
49. MALENOVSKÝ, Jiří. *Mezinárodní právo veřejné: obecná část*. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 7. ISBN 80-210-2770-3.
50. MALÝ, Karel. Vývoj středověkého trestního práva. In: ADAMOVÁ, Karolina a MALÝ, Karel. *Světla a stíny středověkého práva: příspěvek k aplikaci „Principů“ E. F. Smidaka*. Praha: Havlíček Brain Team, 2006, s. 107. ISBN 80-903609-4-7.
51. MALÝ, Karel. *Trestní právo v Čechách v 15.-16. st.* Praha: Univerzita Karlova, 1989, s. 239–240, 244–245. ISBN 80-246-3792-8.
52. MALÝ, Karel a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha: Leges, 2010, s. 192–195, 276, 278. ISBN 978-80-87212-39-4.
53. MALÝ, Karel, Ladislav SOUKUP, Petra SKŘEJPKOVÁ a Jiří ŠOUŠA. *Práva městská Království českého: edice s komentářem*. Praha: Karolinum, 2013, s. 275–276, 556. ISBN 978-80-246-2117-3.
54. MIHÁLIK, Stanislav. *Trestné činy znásilnenia a sexuálneho násillia v Slovenskej republike v kontexte legislatívnych zmien*. [online]. Katedra Trestného práva, kriminológie a kriminalistiky, Právnická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave, 2023, s. 219–220,

- 221, 224–228. [cit. 2024-09-18]. Dostupné z: <https://munispace.muni.cz/library/catalog/view/2260/6897/4488-1/0#preview>.
55. MITLÖHNER, Miroslav. *Několik úvah nad trestným činem znásilnění podle § 241 TZ po novele*. Trestní právo, 2002, č. 10, s. 11–13. ISSN 1211-2860.
56. MITLÖHNER, Miroslav. *Právní aspekty sexuálního zneužívání*. Trestní právo, 2000, č. 6, s. 7. ISSN 1211-2860.
57. MITLÖHNER, Miroslav. Právní problematika v sexuologii. In: WEISS, Petr. *Sexuologie*. Praha: Grada, 2010, s. 511. ISBN 978-80-247-2492-8.
58. NYKLOVÁ, Blanka a Dana MOREE. Násilí na ženách v souvislosti s covid-19. Výzkumná zpráva. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2021, s. 17, 20, 172. ISBN 978-80-7330-380-8.
59. PAULOVÁ, Gabriela. *Vymezení stavu bezbrannosti a stavu závislosti v kontextu trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti*. Trestní právo, 2023, roč. 3, s. 19. ISSN 1211-2860.
60. PODLISKA, Vojtěch. *Jaká je role soudu při sjednávání dohody o vině a trestu?* Právní rozhledy, 2024, č. 1, s. 697. ISSN 1210-6410.
61. POLÁČEK, František, Josef DUŠEK, Ladislav HOLUBEC, Lumír LELEK a Vojtěch PŘICHYSTAL. *Československé trestní zákony platné v zemích České a Moravskoslezské*. Praha: V. Linhart, 1946, s. 74.
62. RIZMAN, Stanislav, Pavel ŠÁMAL a František PÚRY. *Trestní zákon: komentář*. Praha: Beck, 2003, s. 1293. ISBN 80-7179-624-7.
63. SCHELLE, Karel, Jaromír TAUCHEN a kol. *Sexuální trestné činy včera a dnes*. Ostrava: Key Publishing, 2014, s. 11–19, 21, 63–65, 92, 164–165, 222, 224, 227–228. ISBN 978-80-7418-213-6.
64. SCHOMBURG, Wolfgang a Ines PETERSON. *Genuine Consent to Sexual Violence under International Criminal Law*, [online]. The American Journal of International Law, roč. 101, čís. 1, 01-2007, s. 121–140, [cit. 2024-07-21]. ISSN 2161-7953. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/4149827>.
65. SIMM, Gabrielle. *Sex in peace operations*. [online]. Cambridge: Cambridge University Press, 2013, s. 1–4. [cit. 2024-03-21]. ISBN 1-107-35784-5. Dostupné z: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/natl-ebooks/detail.action?docID=1139720>.

66. SIVAKUMARAN, Sandesh. *Sexual Violence Against Men in Armed Conflict*. [online]. The European Journal of International Law, roč. 18, čís. 2, 2007-04-01, s. 253–276. [cit. 2024-04-14]. ISSN 1464-3596. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/ejil/chm013>.
67. SIVAKUMARAN, Sandesh. *Lost in translation: UN responses to sexual violence against men and boys in situations of armed conflict*. [online]. International Review of the Red Cross, roč. 92, čís. 877, 03-2010, s. 259–277. [cit. 2024-04-14]. ISSN 1607-5889. Dostupné z: <https://international-review.icrc.org/sites/default/files/irrc-877-sivakumaran.pdf>.
68. SMÉKAL, Ivan. Praxe při stíhání těchto deliktů. Statistika znásilnění v ČR 1995–1999. In: LANGER, Ivan a Alena MACKOVÁ. *Trestný čin znásilnění a jeho oběti: sborník ze semináře pořádaný místopředsedou Poslanecké sněmovny Ivanem Langrem*. Praha: Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR, 2000, s. 11–15.
69. SOVÁK, Zdeněk a Jiří JELÍNEK. *Trestní zákon a trestní řád: úplné znění zákonů o policii, o výkonu vazby, o výkonu trestu odnětí svobody, o probační a mediální službě*. Praha: Linde, 2001, s. 249. ISBN 80-7201-286-X.
70. ŠAFARÍK, Radan. Znásilnění: donucení k pohlavnímu styku násilím či absence souhlasu? In: ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina, Barbara HAVELKOVÁ a Pavla ŠPONDROVÁ. *Mužské právo. Jsou právní pravidla neutrální?* Praha: Wolters Kluwer, 2020, s. 267–296. ISBN 978-80-7598-761-7.
71. ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník I. Obecná část: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2023, s. 1691. ISBN 978-80-7400-893-1.
72. ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník II. Zvláštní část: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 1840. ISBN 978-80-7400-428-5.
73. ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník II. Zvláštní část: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2023, s. 2323, 2326–2327, 2329–2337, 2350, 2355, 2358, 2373. ISBN 978-80-7400-893-1.
74. ŠÁMAL, Pavel, Jan DĚDIČ, Tomáš GRIVNA, František PÚRY a Jiří ŘÍHA. *Trestní odpovědnost právnických osob: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2018, s. 138. ISBN 978-80-7400-592-3.
75. ŠÁMAL, Pavel, Tomáš GRIVNA, Lukáš BOHUSLAV, Oto NOVOTNÝ, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a kol. *Trestní právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer, 2022, s. 166, 708–714. ISBN 978-80-7598-764-8.

76. ŠÁMALOVÁ, Milada. *Vučković proti Chorvatsku, rozsudek ze dne 12. 12. 2023 – K trestání pachatelů sexuálně motivovaných trestných činů*. [online]. Nejvyšší soud ČR, 2024. [cit. 2024-11-20]. Dostupné z: <https://eslp.nsoud.cz/vyber/22043/>.
77. ŠVANDOVÁ, Nicola. *Aktuální judikatura v případech pohlavního zneužívání*. Trestněprávní revue, 2024, č. 7-8, s. 168. ISSN 1213-5313.
78. UHLÍŘOVÁ, Kateřina. Vývoj mezinárodního trestního práva v kontextu kriminalizace sexuálního násilí. In: ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina, Barbara HAVELKOVÁ a Pavla ŠPONDROVÁ. *Mužské právo. Jsou právní pravidla neutrální?* Praha: Wolters Kluwer, 2020, s. 137–180. ISBN 978-80-7598-761-7.
79. VACEK, Josef. *Sexuální delikty před apelačním soudem v letech 1687-1727: proměna rozhodovací praxe po přijetí Constitutio criminalis Josephina*. Praha: Academia, 2021, s. 80–82. ISBN 978-80-200-3226-3.
80. VÁLKOVÁ, Helena. „Redefinice“ znásilnění aneb nová právní úprava trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. Trestněprávní revue, 2024, č. 3, s. 125. ISSN 1213-5313.
81. VÁLKOVÁ, Helena, Josef KUČHTA, Jana HULMÁKOVÁ a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 427. ISBN 978-80-7400-732-3.
82. VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 28, 36–40. ISBN 80-210-4056-4.
83. VRTÍKOVÁ, Karin a Ivana MOKRÁ. *Komparativny pohľad na trestný čin znásilnenia v kontexte aktuálneho legislatívneho a aplikačného vývoja*. Trestněprávní revue, 2023, č. 4, s. 235. ISSN 1213-5313.
84. TAUCHEN, Jaromír, Ladislav VOJÁČEK, David, KOLUMBER, Pavel SALÁK a Ondřej HORÁK. *České právní dějiny po roce 1989*. Brno: Masarykova univerzita, 2023, s. 131, 136–137. ISBN 978-80-280-0227-5.
85. WEBSTER, Julia. *Another 'Wolf Pack' Rape Case Is Reigniting Debate Over Spain's Controversial Sexual Assault*. [online]. New York: Time. com, 2019-07-25. [cit. 2024-10-17]. ISSN 2476-2679. Dostupné z: <https://web-p-ebsohost-com.ezproxy.is.cuni.cz/ehost/detail/detail?vid=7&sid=b512be95-b3ae-4de7-a476-aaaf27c7a9db%40redis&bdata=JkF1dGhUeXBIPWlWLNhNoaWlmbGFuZz1jcyZzaXRIPWVob3N0LWxpdmUmc2NvcGU9c2l0ZQ%3d%3d#AN=137703952&db=asn>.

86. WEISS, Petr a Jaroslav ZVĚŘINA. *Sexuální chování v ČR – situace a trendy*. Praha: Portál, 2001, s. 120–123. ISBN 80-7178-558-X.
87. WEISS, Petr. *Sexuologie*. Praha: Grada, 2010, s. 511. ISBN 978-80-247-2492-8.
88. ZAMFIR, Ionel. *Definitions of rape in the legislation of EU Member States*. [online]. European Parliament. European Parliamentary Research Service. 2024-01, s. 8, 13, 21. [cit. 2024-04-18]. ISBN 978-92-848-1557-9. Dostupné z: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_IDA\(2024\)757618](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_IDA(2024)757618).
89. ZÁHORA, Jozef. Nekonsenzuálne znásilnenie. In: SZABOVÁ, Eva, VRTÍKOVÁ, Karin a Ivana MOKRÁ. *Možné zmeny v oblasti ochrany slobôd prostriedkami trestného práva. Zborník z medzinárodného vedeckého kongresu Trnavské právnické dny*. [online]. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2022, s. 120, 123, 129–131. [cit. 2024-09-18]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/367272729_Nekonsenzualne_znasilnenieNon-consensual_rape. ISBN 978-80-568-0525-1.
90. ZÁHORA, Jozef, Štefan ZEMAN a Michal MASLEN. *Trestné činy proti ľudskej dôstojnosti v sexuálnej oblasti*. [online]. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2022, s. 72–73. [cit. 2024-09-22]. Dostupné z: <https://iuridica.truni.sk/sites/default/files/dokumenty/katedry/tpak/monografia-trestne-ciny-proti-ludskej-dostojnosti-v-sexualnej-oblasti-definitiva-do-tlace.pdf>. ISBN 978-80-568-0593-0.
91. ZVĚŘINA, Jaroslav. *Lékařská sexuologie. Učební texty Univerzity Karlovy v Praze*. Praha: Karolinum, 2012, s. 52–53. ISBN 978-80-246-2049-7.
92. Deuteronomium 22: 23–29, 5. kniha Mojžíšova, Starý zákon, Bible Písmo svaté Starého a Nového zákona. Praha: Česká biblická společnost, 2008, s. 242. ISBN 978-80-85810-74-5.
93. *Je vhodné využívat dohodu o vině a trestu i u případů znásilnění?* [online]. Advokátní deník, 2023-09-05. [cit. 2024-12-13]. ISSN 2571-3558. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2023/09/05/je-vhodne-vyuzivat-dohodu-o-vine-a-trestu-i-u-pripadu-znasilneni/>.
94. *Redefinice trestného činu znásilnění*. Právní rozhledy, 2023, č. 18, s. 2. ISSN 1210-6410.
95. *Rusko nebude od 16. 9. smluvní stranou Evropské úmluvy o lidských právech*. [online]. Advokátní deník, 2022-03-24. [cit. 2024-04-21]. ISSN 2571-3558. Dostupné z:

<https://advokatnidenik.cz/2022/03/24/rusko-prestava-byt-16-zari-smluvni-stranou-evropske-umluvy-o-lidskych-pravech/>.

96. *Sněmovna podpořila změnu vymezení znásilnění na nesouhlasný pohlavní styk.* [online]. Advokátní deník, 2024-02-07. [cit. 2024-02-27]. ISSN 2571-3558. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2024/02/07/snemovna-podporila-zmenu-vymezeni-znasilneni-na-nesouhlasny-pohlavni-styk/>.
97. *Sněmovna schválila změnu vymezení znásilnění na nesouhlasný pohlavní styk.* [online]. Advokátní deník, 2024-04-10. [cit. 2024-07-21]. ISSN 2571-3558. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2024/04/10/snemovna-schvalila-zmenu-vymezeni-znasilneni-na-nesouhlasny-pohlavni-styk/>.
98. *Španělsko zpřísnilo zákon, znásilnění je nedobrovolná soulož i bez násilí.* [online]. Advokátní deník, 2022-08-26. [cit. 2024-10-13]. ISSN 2571-3558. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2022/08/26/spanelsko-zprisnilo-zakon-znasilneni-je-nedobrovolna-souloz-i-bez-nasili/>.
99. *Za znásilnění se bude považovat nesouhlasný pohlavní styk.* [online]. Advokátní deník, 2024-05-30. [cit. 2024-08-18]. ISSN 2571-3558. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2024/05/30/za-znasilneni-se-bude-povazovat-nesouhlasny-pohlavni-styk-senat-souhlasil/>.

Seznam použitých internetových zdrojů

1. ARCINIEGAS, Yurany. *"Sólo sí es sí" : en Espagne, la réforme de la loi sur le consentement sexuel divise la gauche.* [online]. France24, 2023-04-25. [cit. 2024-10-15]. Dostupné z: <https://www.france24.com/fr/europe/20230425-s%C3%B3lo-s%C3%AD-es-s%C3%AD-en-espagne-la-r%C3%A9forme-de-la-loi-sur-le-consentement-sexuel-divise-la-gauche>.
2. BIDRMANOVÁ, Markéta. *Za znásilnění často jen podmínka: Trauma není pro soudce to, co bodnutí do nohy. Rozhovor s Lucií Hrdou.* [online]. Seznam Zprávy, 2020-06-10. [cit. 2024-11-07]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/tresty-za-znasilneni-jsou-absurdne-nizke-pulka-pachatelu-odchazi-s-podminkou-108918>.
3. BLAŽKOVÁ, Ludmila, Lukáš PRCHAL a Marie DÁMKOVÁ. *„Dal mi pěstí, chytil mě pod krkem a začal mě znásilňovat.“ Ženy v sexbyznysu popisují, čemu čelí.* [online]. Deník N, 2024-09-09. [cit. 2024-11-27]. Dostupné z: <https://denikn.cz/1507764/dal-mi-pesti-chytil-me-pod-krkem-a-zacal-me-znasilnovat-zeny-v-sexbyznysu-popisuji-cemu-celi/>.

4. BŘEŠŤAN Robert. *Mučení, vraždění, znásilňování, popisuje zpráva OSN zločiny Rusů na Ukrajině*. [online]. HlídacíPes.org, 2023-10-31. [cit. 2024-03-21]. Dostupné z: <https://hlidacipes.org/muceni-vrazdeni-znasilnovani-popisuje-zprava-osn-zlociny-rusu-na-ukrajine/>.
5. DIMUN, Petr. *Blázkův návrh na povinné vzdělávací plány soudců naráží nejen v justici*. [online]. Česká justice, 2024-09-13. [cit. 2024-11-25]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2024/09/blazkuv-navrh-na-povinne-vzdelavaci-plany-soudcu-narazi-nejen-v-justici/>.
6. DRÁPAL, Jakub. *Jak často jsou za znásilnění odsuzováni cizinci v České republice*. [online]. Respekt, 2019-06-21. [cit. 2024-11-07]. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/respekt-pravo/jak-casto-jsou-za-znasilneni-odsuzovani-cizinci-v-ceske-republice>.
7. DROZDEKOVÁ, Františka. *Dohody o vině a trestu se změni. Posílí se postavení oběti v trestním řízení*. [online]. Novinky.cz, 2024-03-06. [cit. 2024-08-17]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-dohody-o-vine-a-trestu-se-zmeni-posili-se-postaveni-obeti-v-trestnim-rizeni-40461986>.
8. GAVRINĚV, Vojtěch. *Ministerstvo chce kvůli sexuálnímu násilí povinné vzdělávání soudců*. [online]. Seznam Zprávy, 2024-01-23. [cit. 2024-11-25]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-ministerstvo-chce-kvuli-sexualnimu-nasili-povinne-vzdelavani-soudcu-244275>.
9. HLAVÁČKOVÁ, Klára. *EU přistoupila k Istanbulské úmluvě. V zemích, kde platí, má pozitivní dopad*. [online]. Deník Referendum, 2023-10-17. [cit. 2024-02-27]. Dostupné z: <https://denikreferendum.cz/clanek/35721-eu-pristoupila-k-istanbulske-umluve-v-zemich-kde-plati-ma-positivni-dopad>.
10. HORÁČKOVÁ, Anna. *Matky samoživitelky tvoří až 60 procent prostitutek v Česku. Snáze tak uživí své děti*. [online]. iRozhlas.cz, 2019-03-10. [cit. 2024-11-27]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zivotni-styl/spolecnost/sexbyznys-prostitute-matky-samozivitelky-rozkos-bez-rizika_1903101345_ako.
11. HUNTER, Simon. *Judge in Running of the Bulls rape case has “unique problem,” says Spanish justice minister*. [online]. EL PAÍS, 2018-04-30. [cit. 2024-10-17]. Dostupné z: https://english.el-pais.com/elpais/2018/04/30/inenglish/1525080864_085835.html.

12. KITSON, Melissa. *Defendants in Manresa gang-rape case escape sexual assault convictions*. [online]. EL PAÍS, 2019-10-31. [cit. 2024-10-17]. Dostupné z: https://english.elpais.com/elpais/2019/10/31/inenglish/1572525418_791189.html.
13. KLAPAL, Ondřej. *Pelicot dostal za znásilnění manželky nejvyšší možný trest. Rozplakal se*. [online]. Seznam zprávy, 2024-12-19. [cit. 2024-12-19]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/zahranicni-dominique-pelicot-je-vinen-rozhodl-francouzsky-soud-266740>.
14. KOČICOVÁ, Monika. *Policie vyšetřuje hromadné znásilnění ve virtuální realitě*. [online]. Grunex, 2024-01-05. [cit. 2024-12-18]. Dostupné z: <https://grunex.com/article/policie-vysetruje-hromadne-znasilneni-v-metaversu>.
15. KOLOMAZNÍKOVÁ, Jana. *Znásilnění už nemá být jen vynucenou souloží*. [online]. iDnes.cz, 2000-09-21. [cit. 2024-04-06]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/znasilneni-uz-nema-byt-jen-vynucenou-soulozi.A000920232105domaci_ond.
16. KOTALÍK, Jakub. *Velmocí brání potrestání válečných zločinců, tvrdí soudce Fremr*. [online]. Novinky.cz, 2020-02-09. [cit. 2024-04-14]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-velmoci-brani-potrestani-valecnych-zlocincu-tvrdi-soudce-fremr-40312806/>.
17. KRÁSENSKÁ, Daniela. *Bezbranné je dítě jen do 5 let? Nová definice znásilnění budí kritiku*. [online]. Seznam Zprávy, 2023-06-08. [cit. 2024-12-17]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-zivot-v-cesku-prisnejsi-ochrana-deti-do-peti-let-nova-definice-znasilneni-budi-kritiku-232201>.
18. MALIŠOVÁ, Klára. *Japonci v Nankingu zabili 300 000 lidí, 20 000 žen bylo znásilněno, Čína si připomíná tragické výročí*. [online]. Seznam Zprávy, 2018-12-13. [cit. 2024-04-14]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/japonci-v-nankingu-zabili-300-000-lidi-20-000-zen-bylo-znasilneno-cina-si-pripomina-tragicke-vyroci-62562>.
19. MIKEŠOVÁ, Markéta. *VR platforma Horizon Worlds od Mety už slaví 300 000 uživatelů. Má být základem pro metaverse*. [online]. Živě.cz, 2022-02-21. [cit. 2024-12-20]. Dostupné z: <https://www.zive.cz/clanky/vr-platforma-horizon-worlds-od-mety-uz-slavi-300-000-uzivatelu-ma-byt-zakladem-pro-metaverse/sc-3-a-215030/default.aspx>.
20. NEJEDLOVÁ, Johanna. *Česko zaostává a mlčí, svět zpřísňuje zákony. Španělsko změnilo definici znásilnění. „Ne“ už nestačí*. [online]. Heroine, 2022-08-31. [cit. 2024-10-13].

Dostupné z: <https://www.heroine.cz/komentare/9573-cesko-zaostava-a-mlci-svet-zprisnuje-zakony-spanelsko-zmenilo-definici-znasilneni-ne-uz-nestaci>.

21. NĚMEČKOVÁ, Michaela. *Španělsko snižuje tresty lidem odsouzeným za znásilnění. Paradoxně kvůli novele z dílny ministerstva pro rovnost.* [online]. Deník Alarm, 2022-11-29. [cit. 2024-10-15]. Dostupné z: <https://denikalarm.cz/2022/11/spanelsko-snizuje-tresty-lidem-odsouzenym-za-znasilneni-paradoxne-kvuli-novele-z-dilny-ministerstva-pro-rovnost/>.
22. POLANSKÝ, Jiří. *Změna definice znásilnění.* [online]. Chreněk, Toman, Kotrba, 2024-06-04. [cit. 2024-08-17]. Dostupné z: <https://www.chrenekotomankotrba.cz/clanky/zmena-definice-znasilneni>.
23. POLÍVKOVÁ, Ema. *Znásilnění ve virtuální realitě? V Británii se policie zabývá sexuálním napadením avatara nezletilé dívky.* [online]. iRozhlas.cz, 2024-01-05. [cit. 2024-12-19]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/veda-technologie/technologie/znasilneni-avatara-virtualni-realita-vysetrovani-britanie_2401052013_epo.
24. PREJDOVÁ, Martina. *Kontroverzní Istanbulská úmluva: Co na ni říkají politické strany a zájmové skupiny v ČR?* [online]. Centrum pro lidská práva a demokracii, 2021-01-03. [cit. 2024-07-20]. Dostupné z: <https://www.centrumlidskaprava.cz/kontroverzni-istanbulska-umluva-co-na-ni-rikaji-politicke-strany-zajmove-skupiny-v-cr>.
25. ŘEHKA, Vladimír. *Ministerstvo předkládá vládě novelu trestního zákoníku – redefinici znásilnění.* [online]. Justice.cz, 2023-11-16. [cit. 2024-07-21, 2024-09-07]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/rozcestnik/-/clanek/ministerstvo-predklada-vlade-novelu-trestniho-zakoniku-redefinici-znasilne-2>.
26. ŘEHKA, Vladimír. *Poslanci jednomyslně schválili redefinici znásilnění.* [online]. Justice.cz, 2024-04-10. [cit. 2024-08-17]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/rozcestnik/-/clanek/poslanci-jednomysl%C4%9B-schv%C3%A1lili-redefinici-zn%C3%A1siln%C4%9Bn%C3%AD>.
27. SCHULTEN, Lucia. *EU fails to agree on legal definition on rape.* [online]. Deutsche Welle, 2024-07-02. [cit. 2024-09-18]. Dostupné z: <https://www.dw.com/en/eu-fails-to-agree-on-legal-definition-of-rape/a-68195256>.
28. ŠAFARŽÍKOVÁ, Kateřina. *EU schválila Istanbulskou úmluvu, proti byly státy východní Evropy. Česko se zdrželo.* [online]. Aktuálně.cz, 2023-06-01. [cit. 2024-02-27]. Dostupné z:

<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/eu-schvalila-istanbulskou-umluvuv-proti-byly-staty-vychodni-e/r~d5f39a1e008d11eeb1f50cc47ab5f122/>.

29. ŠAFAŘÍKOVÁ, Kateřina. *Mechanický Pelicot: „Otřel jsem svoji ženu ubrousky a zapnul pračku“*. [online]. Seznam Zprávy, 2024-10-26. [cit. 2024-11-28]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/zahranicni-ubrousky-gel-avivaz-pelicot-popsal-jak-zametal-stoppy-po-znasilnovani-zeny-263177>.
30. ŠIMKOVÁ, Alžběta a Dominika HEJL Hromková. *Soudcům hrozí školení. Nízký trest za znásilnění posílil snahy o změny v justici*. [online]. iDnes.cz, 2024-01-26. [cit. 2024-11-25]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/podminka-znasilneni-trest-justicni-zmeny-soudci.A240125_204108_domaci_kori.
31. ŠIMKOVÁ, Alžběta a Barbora PRCHALOVÁ. *Spravedlnost pro oběti! U ministerstva protestovali zastánci znásilňované dívky*. [online]. iDnes.cz, 2024-01-23. [cit. 2024-02-27]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/demonstrace-ministerstvo-spravedlnosti-znasilneni-drevorubec.A240123_134249_domaci_prch.
32. URRA, Susana a Simon HUNTER. *“Running of the Bulls” defendants escape rape convictions*. [online]. EL PAÍS, 2018-04-25. [cit. 2024-10-17]. Dostupné z: https://english.elpais.com/elpais/2018/04/26/inenglish/1524730809_875632.html.
33. VÁLOVÁ, Irena. *Česka, kterou měl obtěžovat kněz, uspěla ve Štrasburku. Dostane dvacet pět tisíc euro*. [online] Česká justice, 2024-06-21. [cit. 2024-07-21]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2024/06/ceska-kterou-mel-obtezovat-knez-uspela-ve-strasburku-dostane-dvacet-pet-tisic-euro/>.
34. VÁLOVÁ, Irena. *Povinné vzdělávání? Poslanci zasáhli do soudní moci v rozporu s Ústavou, zlobí se soudci*. [online]. Česká justice, 2024-07-22. [cit. 2024-11-25]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2024/07/povinne-vzdelavani-poslanci-zasahli-do-soudni-moci-v-rozporu-s-ustavou-zlobi-se-soudci/>.
35. *A wave of women fighting rape across Europe*. [online]. Amnesty International, 2018-11-24. [cit. 2024-07-20]. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2018/11/a-wave-of-women-fighting-rape-across-europe/>.
36. *Až sedmdesát procent obětí znásilnění „zamrzne“, říká Otavová. Bude to v definici bezbrannosti, ujistil Stanislav*. [online]. ČT24, 2023-06-28. [cit. 2024-02-27]. Dostupné z:

<https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/domaci/az-sedmdesat-procent-obeti-znasilneni-zamrzne-rika-otavova-bude-to-v-definici-bezbrannosti-ujistil-s-5239>.

37. *Až šest let za skupinové znásilnění turistky v Praze. Soud zpřísnil Alžíránům tresty.* [online]. Novinky.cz, 2019-03-13. [cit. 2024-12-18]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/krimi-az-sest-let-za-skupinove-znasilneni-turistky-v-praze-soud-zprisnil-alziranum-tresty-40274142>.
38. *Byla jsem hromadně znásilněna v Metaverse, tvrdí žena. Dočkala se posměchu.* [online]. iDnes.cz, 2022-02-02. [cit. 2024-12-19]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/meta-facebook-sexualni-obtezovani-online-hry-virtualni-realita.A220202_124411_zahranicni_jhr.
39. *Česko musí vyplatit odškodné ženě, kterou znásilnil kněz, rozhodl soud ve Štrasburku.* [online] Aktuálně.cz, 2024-06-21. [cit. 2024-07-20]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/cesko-musi-vyplatit-odskodne-zene-kterou-znasilnil-knez-rozh/r~2b6c20362f2e11efb2180cc47ab5f122/>.
40. *Francie řeší skandál v pornoprůmyslu. Herci měli znásilnit přes 50 žen.* [online]. iDnes.cz, 2021-11-06. [cit. 2024-10-18]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/francie-pornoprmysl-sexualni-nasili.A211106_080206_zahranicni_indr#utm_source=rss&utm_medium=feed&utm_campaign=zpravodaj&utm_content=main.
41. *French prosecutors demand 20-year sentence for ex-husband in Pelicot mass rape case.* [online]. France24, 2024-11-25. [cit. 2024-11-28]. Dostupné z: <https://www.france24.com/en/live-news/20241125-court-moves-to-sentencing-in-french-mass-rape-trial>.
42. *GIBS se zabývá podezřením, že policisté nepomohli znásilněné dívce.* [online]. ČT24, 2024-12-19. [cit. 2024-12-19]. <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/domaci/gibs-se-zabyva-podezrenim-ze-policiste-nepomohli-znasilnene-divce-356423>.
43. *Kauza Feri míří před soud do Štrasburku. Stížnost podala čtveřice žen.* [online]. Česká justice, 2024-11-22. [cit. 2024-11-25]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2024/11/kauza-feri-miri-pred-soud-do-strasburku-stiznost-podala-ctverice-zen/>.

44. *Klaus podepsal smlouvu o přistoupení k trestnímu soudu.* [online]. Aktuálně.cz, 2009-07-08. [cit. 2024-04-14]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/politika/klaus-podepsal-smlouvu-o-pristoupeni-k-trestnimu-soudu/r~i:article:641967/>.
45. *Mezinárodní soud v Haagu vydal zatykač na dva přední ruské velitele.* [online]. České noviny, 2024-03-05. [cit. 2024-04-14]. Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/2488544>.
46. *Ne znamená ne. Vláda schválila změnu definice znásilnění.* [online]. Hospodářské noviny, 2023-12-20. [cit. 2024-02-27]. Dostupné z: <https://domaci.hn.cz/c1-67278320-ne-znamenane-vlada-schvalila-zmenu-definice-znasilneni>.
47. *O pořadu Hranice násilí.* [online]. Český rozhlas Wave, 2022. [cit. 2024-12-10]. Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/hranice-nasili-8813665/o-poradu>.
48. *Poslanci v prvním čtení podpořili změny v trestním právu.* [online]. ČT24, 2024-12-19. [cit. 2024-12-21]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/domaci/poslanci-v-prvnim-cteni-podporili-zmeny-v-trestnim-pravu-356442>.
49. *Případ „Anička“ 2024.* [online]. Česká televize, 2024-03-13. [cit. 2024-11-25]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/16201699856-pripad-anicka-2024/>.
50. *Senátoři odmítli ratifikaci Istanbulské úmluvy. Ke schválení chyběly jen dva hlasy.* [online]. iRozhlas.cz, 2024-01-24. [cit. 2024-12-02]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/senat-istanbulska-umluva_2401242301_mst.
51. *Slast. Komu patří tvoje touha?* [online]. Český rozhlas Wave, 2022. [cit. 2024-12-10]. Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/slast>.
52. *Turecko odstoupilo od Istanbulské úmluvy. Rozhodnutí vyvolalo odpor i protesty.* [online]. ČT24, 2021-03-20. [cit. 2024-07-19]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/svet/turecko-odstoupilo-od-istanbulske-umluvy-rozhodnuti-vyvolalo-odpor-i-protesty-36951>.
53. *Turecko oficiálně odstoupilo od Istanbulské úmluvy o boji proti násilí na ženách. „Zklamání,“ zní z USA.* [online]. iRozhlas.cz, 2021-07-01. [cit. 2024-07-19]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/turecko-istanbulska-umluva-odstoupeni_2107012135_cen.
54. *Ústavní soud pozastavil změny ve slovenském právu. Poslanci schválili úpravy.* [online]. iDnes.cz, 2024-02-28. [cit. 2024-09-17]. Dostupné z:

https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/slovensko-novela-trestni-zakon-promlceci-lhuty-zustanou-parlament.A240228_164011_zahranicni_kha.

55. *Už 14 evropských států napravilo definici znásilnění. Ostatní ji zvažují nebo brzdí.* [online]. Amnesty International, 2022-09-06. [cit. 2024-07-21]. Dostupné z: <https://www.amnesty.cz/zprava/5508/uz-14-evropskych-statu-napravilo-definici-znasilneni-ostatni-ji-zvazuji-nebo-brzdi>.
56. *Vláda podpořila návrh skupiny poslanců na povinné vzdělávací plány soudců.* [online]. Česká justice, 2024-07-24. [cit. 2024-11-25]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2024/07/vlada-podporila-navrh-skupiny-poslancu-na-povinne-vzdelavaci-plany-soudcu/>.
57. *Země EU odsouhlasily připojení k Istanbulské úmluvě. Česko se zdrželo.* [online]. ČT24, 2023-06-01. [cit. 2024-02-27]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/svet/zeme-eu-odsouhlasily-pripojeni-k-istanbulske-umluve-cesko-se-zdrzelo-5838>.

Seznam použitých právních předpisů

1. Constitutio criminalis Josephina - Geho Milosti Římského Cýsaře Vherského a Českého Krále ec. Jozeffa Prwnjho. Arcy-Knjžete Rakauského ec. Pána nasseho Negmilostiwégssýho. Nowé Právo Vtrpné a Hrdelnj pro Králowstwj České Margabstwj Morawské a Knjžetctstwj Slezské. [online]. Praha: V Dědičůw Jana Karla Geřábka skrze Jana Adama Cecynkara Faktora, 1708, s. 67. [cit. 2024-03-21]. Dostupné z: <https://eod.vkol.cz/ii630310/ii630310.pdf>.
2. Constitutio Criminalis Theresiana aneb Ržjmské Cýsařské w Vhřjch a Vžeskách etc. etc. Králowské Aposstolské Milosti Marye Terezye Arcy-Kněžny Rakauské. hrdelnj Práwnj Ržád. [online]. Vídeň: U Jana Tomásse Urozeného z Trattnerůw, 1769. [cit. 2024-03-26]. Dostupné z: https://digital.onb.ac.at/OnbViewer/viewer.faces?doc=ABO_%2BZ177445104.
3. Código Penal, Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal (BOE núm. 281, 24 de noviembre de 1995).
4. Deutschland Strafgesetzbuch vom 15. 5. 1871 (StGb). In der Fassung der Bekanntmachung vom 1. 4. 1998.
5. Deutschland Strafgesetzbuch vom 15. 5. 1871 (StGb). In der Fassung der Bekanntmachung vom 10. 11. 2016.
6. Inter-American Convention on the Prevention, Punishment, and Eradication of Violence against Women (Convention of Belém do Pará).

7. Kniha práv nad přečiněnými hrdelnými a těžkými řádu Městského, (totiž Policie) přestupky. [online]. Vídeň: U Jana Tomáše Urozeného z Trattnerůw, 1804 [cit. 2024-03-26]. Dostupné z: <https://kramerius.nkp.cz/kramerius/MShowMonograph.do?id=21924>.
8. Ley Orgánica 10/2022, de 6 de septiembre, de garantía integral de la libertad sexual.
9. Listina základních práv Evropské unie.
10. Práva všeobecná nad Proviněnými a jich Trestmi. [online]. Vídeň: U Jana Tomáše Urozeného z Trattnerůw, 1787 [cit. 2024-03-26]. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=4r1CAAAAcAAJ&printsec=frontcover&hl=cs&source=gb_s_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false.
11. Rome Statute of International Criminal Court.
12. Rozhodnutí (EU) 2023/1075 o uzavření Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí, pokud jde o orgány a veřejnou správu Unie.
13. Rozhodnutí (EU) 2023/1076 o uzavření Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí, pokud jde o záležitosti týkající se justiční spolupráce v trestních věcech, azyl a zásadu nenavracení.
14. Sdělení č. 209/1992 Sb., o Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění protokolů č. 3, 5 a 8.
15. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU.
16. Směrnice Evropského parlamentu a Rady o potírání násilí na ženách a domácího násilí.
17. Smlouva o Evropské unii (konsolidované znění).
18. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod.
19. Úmluva Rady Evropy o předcházení a potlačování násilí proti ženám a domácího násilí (ETS No. 210, 2011).
20. Vyhláška č. 65/1954 Sb., o Ženevských úmluvách ze dne 12. srpna 1949 na ochranu obětí války.
21. Vyhláška č. 62/1987 Sb., o Úmluvě o odstranění všech forem diskriminace žen.
22. Zákon č. 117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích.
23. Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákoník.
24. Zákon č. 63/1956 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní zákon č. 86/1950 Sb.

25. Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon.
26. Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.
27. Zákon č. 175/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní zákon
28. Zákon č. 557/1991 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní zákon.
29. Zákon č. 144/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.
30. Zákon č. 300/2005 Z. z., Trestný zákon.
31. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.
32. Zákon č. 306/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, a některé další zákony.
33. Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.
34. Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů).
35. Zákon č. 183/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů.
36. Zákon č. 166/2024 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

Seznam použité judikatury

1. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 18. 6. 2002, sp. zn. Pl. ÚS 7/02.
2. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 3. 8. 2021, sp. zn. II. ÚS 3003/20-2.
3. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 27. 6. 2023, sp. zn. I. ÚS 1222/22-1.
4. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 30. 5. 2024, sp. zn. II. ÚS 527/23-1.
5. Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 18. 5. 2021, sp. zn. I. ÚS 3363/20.
6. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 7. 1. 1977, sp. zn. 4 To 40/76.
7. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 23. 1. 1978, sp. zn. 2 Tz 26/77, R 63/1978.
8. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 29. 5. 1979, sp. zn. 1 Tz 51/79.
9. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 8. 2015, sp. zn. 5 Tdo 847/2015.

10. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 6. 2017, sp. zn. 3 Tdo 680/2017.
11. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 6. 2002, sp. zn. 7 Tdo 236/2002.
12. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 7. 3. 2018, sp. zn. 7 Tdo 143/2018.
13. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 4. 2020, sp. zn. 8 Tdo 405/2020.
14. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 3. 2022, sp. zn. 8 Tdo 163/2022.
15. Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 21. 7. 1978, sp. zn. 7 Tz 33/78.
16. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 6. 12. 2023, č. j. 15 Tdo 677/2023-612.
17. Usnesení Nejvyššího soudu ČSR ze dne 30. 4. 1987, sp. zn. 4 To 14/87.
18. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 12. 2005, sp. zn. 3 Tdo 1305/2005.
19. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 5. 2009, sp. zn. 3 Tdo 1305/2009.
20. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 3. 2010, sp. zn. 11 Tdo 1127/2009.
21. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 7. 2010, sp. zn. 7 Tdo 841/2010.
22. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 6. 2011, sp. zn. 6 Tdo 766/2011.
23. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 8. 2011, sp. zn. 3 Tdo 929/2011.
24. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 11. 2011, sp. zn. 8 Tdo 1053/2011.
25. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 12. 2011, sp. zn. 6 Tdo 1567/2011-32.
26. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 4. 2012, sp. zn. 3 Tdo 182/2012.
27. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. 5. 2012, sp. zn. 3 Tdo 345/2012.
28. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 10. 2012, sp. zn. 7 Tdo 1205/2012-26.
29. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 11. 2012, č. j. 11 Tdo 975/2012-29.
30. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 2. 2013, sp. zn. 4 Tdo 33/2013.
31. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 11. 2013, sp. zn. 3 Tdo 1279/2013.
32. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 1. 2014, sp. zn. 3 Tdo 1296/2013.
33. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 3. 2014, sp. zn. 11 Tdo 249/2014.
34. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 10. 2015, sp. zn. 8 Tdo 1228/2015.
35. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 2. 11. 2016, sp. zn. 3 Tdo 1358/2016.

36. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 1. 2017, sp. zn. 6 Tdo 44/2017.
37. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 6. 2017, sp. zn. 3 Tdo 680/2017.
38. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 9. 2017, sp. zn. 8 Tdo 783/2017.
39. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 9. 2017, sp. zn. 8 Tdo 1028/2017.
40. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 11. 2017, sp. zn. 6 Tdo 1179/2017.
41. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 5. 2018, sp. zn. 6 Tdo 603/2018.
42. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 9. 2018, sp. zn. 7 Tdo 685/2018.
43. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 8. 2019, sp. zn. 6 Tdo 540/2019.
44. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 12. 2019, sp. zn. 15 Tdo 1154/2019.
45. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 5. 2021, sp. zn. 7 Tdo 399/2021.
46. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 4. 8. 2021, sp. zn. 8 Tdo 699/2021.
47. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 8. 2021, sp. zn. 7 Tdo 833/2021.
48. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 6. 2023, sp. zn. 8 Tdo 432/2023.
49. Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 11. 4. 2013, sp. zn. 2 Tdo 12/2013.
50. Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 22. 4. 2024, sp. zn. 67 To 60/2024.
51. Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 17. 6. 2015, sp. zn. 5 To 160/2015.
52. Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 21. 10. 2015, sp. zn. 67 To 343/2015.
53. Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 3 ze dne 2. 11. 2023, sp. zn. 14 T 119/2022-1684.
54. Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva M. C. v. Bulgaria ze dne 4. 12. 2003, sp. zn. 39272/98.
55. Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva Vučković v. Croatia ze dne 12. 12. 2023, sp. zn. 15798/20.
56. Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva M. G. v. Lithuania ze dne 20. 2. 2024, sp. zn. 6406/21.
57. Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva Z. v. the Czech Republic ze dne 20. 6. 2024, sp. zn. 37782/21.

58. Rozsudek Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii Prosecutor v. Dragoljub Kunarac, Radomir Kovac a Zoran Vukovic ze dne 12. 6. 2002, sp. zn. CVO/ P.I.S./679-E.
59. Sdělení Výboru CEDAW č. 18/2008 Tayag Vertido v. the Philippines ze dne 16. 7. 2010, sp. zn. CEDAW/C/46/D/18/2008.
60. Sdělení Výboru CEDAW č. 31/2011 S. V. P. v. Bulgaria ze dne 12. 10. 2012, sp. zn. CEDAW/C/53/D/31/2011.
61. Sdělení Výboru CEDAW č. 34/2011 R. P. B. v. the Philippines ze dne 21. 02. 2014, sp. zn. CEDAW/C/57/D/34/2011.
62. Sentencia de la Audiencia Provincial de Navarra 38/2018, Sección Segunda, La Manada, 20 de marzo de 2018.
63. Sentencia del Tribunal Supremo 344/2019, Recurso de casación 3596/2018, La Manada, 21 de junio de 2019.
64. Zhodnocení poznatků o soudní praxi při rozhodování o trestných činech proti lidské důstojnosti podle oddílu druhého osmé zvláštní části trestního zákona Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 19. 1. 1982, R 17/1982, sp. zn. Tpjf 158/80.

Seznam ostatních zdrojů

1. DRÁPAL, Jakub. Tresty za znásilnění jsou druhé nej přísnější po vraždě. [online]. Právnická fakulta Univerzity Karlovy. Legal Data Hub, studie 4/2023, 2023-06, s. 3. [cit. 2024-11-07]. Dostupné z: https://www.prf.cuni.cz/sites/default/files/uploads/files/LDH_4_23.pdf.
2. MACIEJEWSKI, Mariusz. *Maastrichtská smlouva a Amsterodamská smlouva*. [online]. Evropský parlament, Fakta a čísla o Evropské unii, 2024-04. [cit. 2024-07-19]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/3/maastrichtska-smlouva-a-amsterodamska-smlouva>.
3. MACIEJEWSKI, Mariusz. *Niceská smlouva a Konvent o budoucnosti Evropy*. [online]. Evropský parlament, Fakta a čísla o Evropské unii, 2024-04. [cit. 2024-07-19]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/4/niceska-smlouva-a-konvent-o-budoucnosti-evropy>.
4. PAVY, Eeva. *Lisabonská smlouva*. [online]. Evropský parlament, Fakta a čísla o Evropské unii, 2024-04. [cit. 2024-07-19]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/5/lisabonska-smlouva>.

5. Androgyny. [online]. Encyclopaedia Britannica, 2024-04-08. [cit. 2024-08-31]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/androgyny>.
6. Bundestag entscheidet „Nein heißt Nein“. [online]. Deutscher Bundestag, 2016. [cit. 2024-10-16]. Dostupné z: <https://www.bundestag.de/webarchiv/textarchiv/2016/kw27-de-selbstbestimmung-434214>.
7. *Co byste měli vědět o Listině základních práv EU*. [online]. Evropský parlament, Témata, 2019-12-01. [cit. 2024-07-19]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/topics/cs/article/20191115STO66607/ochrana-zakladnich-prav-v-evrope>.
8. Domáci a sexuální násilí v roce 2021 – co říkají aktuální výzkumy? [online]. Odbor rovnosti žen a mužů Úřadu vlády ČR – To je rovnost, 2021. [cit. 2024-02-28]. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Aktuality/Domaci-nasili-a-sexualni-nasili-v-roce-2021.pdf>.
9. Důvodová zpráva č. 410/0 k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákon. Praha: Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR, 2008.
10. Důvodová zpráva k zákonu č. 166/2024 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.
11. EU signs the Istanbul Convention. European Institute for Gender Equality. [online]. European Institute for Gender Equality, 2017-06-16. [cit. 2024-07-19]. Dostupné z: <https://eige.europa.eu/newsroom/news/eu-signs-istanbul-convention>.
12. Evropský soud pro lidská práva. Otázky a odpovědi. [online]. Strasbourg: Council of Europe, European Court of Human Rights. [cit. 2024-04-21]. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Questions_Answers_CES.
13. Explanatory report Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence. [online]. Výbor ministrů Rady Evropy, 2011-04-07, odst. 190–194. [cit. 2024-07-19]. Dostupné z: [https://search.coe.int/cm#{%22CoEIdentifier%22:\[%2209000016805cd159%22\],%22sort%22:\[%22CoEValidationDate%20Descending%22\]}](https://search.coe.int/cm#{%22CoEIdentifier%22:[%2209000016805cd159%22],%22sort%22:[%22CoEValidationDate%20Descending%22]}).
14. Fact Sheet – Intersex. [online]. United Nations Free & Equal. [cit. 2024-08-31]. Dostupné z: <https://www.unfe.org/en/know-the-facts/challenges-solutions/intersex>.

15. CEDAW General Recommendation No. 12: Violence against women. CEDAW/C/GC/12. [online] UN Committee on the Elimination of Discrimination Against Women (CEDAW), 1989. [cit. 2024-04-18]. Dostupné z: <https://www.refworld.org/legal/general/cedaw/1989/en/53527>.
16. CEDAW General Recommendation No. 19: Violence against women. CEDAW/C/GC/19. [online] UN Committee on the Elimination of Discrimination Against Women (CEDAW), 1992. [cit. 2024-04-18]. Dostupné z: <https://www.refworld.org/legal/resolution/cedaw/1992/en/96542>.
17. General recommendation No. 35 on gender-based violence against women, updating general recommendation No. 19. CEDAW/C/GC/35. [online] UN Committee on the Elimination of Discrimination Against Women (CEDAW), 2017-07-26. [cit. 2024-04-18]. Dostupné z: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n17/231/54/pdf/n1723154.pdf?token=UzebLStnHAIkrTkooo&fe=true>.
18. Chart of signatures and ratifications of Treaty 210. [online]. Treaty Office, Council of Europe, 2024-09-18. [cit. 2024-09-18]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=signatures-by-treaty&treatyenum=210>.
19. Informační materiál o vztahu ČR k mezinárodnímu trestnímu soudnictví. [online]. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, 2014-04, s. 4, 6, 11–12. [cit. 2024-04-14]. Dostupné z: https://www.cervenkykriz.eu/files/files/cz/nsmhp_mts/Mezinarodni-trestni-soudnictvi-a-CR.pdf.
20. Intersex. [online]. Encyclopaedia Britannica, 2024-07-30. [cit. 2024-08-31]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/science/intersex>.
21. Istanbul Convention Action against violence against women and domestic violence Convention. Historical background. [online]. Council of Europe Portal [cit. 2024-07-19]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/historical-background>.
22. JakTrestáme.cz. [online]. JakTrestáme.cz, 2024. [cit. 2024-11-06]. Dostupné z: <https://jaktrestame.cz/>.
23. Me too. [online]. Me too, 2024. [cit. 2024-12-01]. Dostupné z: <https://metoomvmt.org/>.
24. *Men and Boys as Hidden Victims of Sexual Violence: A Conversation on Sexual Violence Perpetrated against the Male Gender*. [online]. Centre for African Justice, Peace and Human Rights. [cit. 2024-04-14]. Dostupné z: <https://centreforafricanjustice.org/men-and-boys-as->

hidden-victims-of-sexual-violence-a-conversation-on-sexual-violence-perpetrated-against-the-male-gender-organised-by-centre-for-african-justice-peace-and-human-rights/.

25. Násilí na ženách: Průzkum napříč EU. Stručně o výsledcích. [online]. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, FRA – Agentura Evropské unie pro základní práva, 2014-03-05, s. 7. [cit. 2024-07-19]. SBN 978-92-9239-375-5. Dostupné z: <https://fra.europa.eu/cs/publication/2020/nasili-na-zenach-pruzkum-napric-eu-strucne-o-vysledcich>.
26. Násilí na ženách: Rada a Evropský parlament dosáhly dohody ohledně právního předpisu EU. [online]. Rada Evropské unie, 2024-02-06. [cit. 2024-07-19]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2024/02/06/violence-against-women-council-and-european-parliament-reach-deal-on-eu-law/>.
27. Návrh zákona, kterým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov, dátum zverejnenia 30. 11. 2021, číslo legislatívneho procesu: LP/2021/744.
28. Návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov, dátum zverejnenia 07. 09. 2022, číslo legislatívneho procesu: LP/2022/511.
29. O výzkumu. [online]. CZECHSEX, 2024. [cit. 2024-11-02]. Dostupné z: <https://www.intimitavcr.cz/o-vyzkumu>.
30. Ochrana práv poškozeného. [online]. Nejvyšší státní zastupitelství, 2024. [cit. 2024-08-18]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/vice-o-sz/vse-podstatne-o-trestnim-rizeni/ochrana-poskozenych-a-ohrozenych-osob/ochrana-prav-poskozeneho/>.
31. Opatření EU k ukončení násilí páchaného na ženách. [online]. Evropská komise. [cit. 2024-07-20]. Dostupné z: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-equality/gender-equality-strategy_cs.
32. Podnět Výboru pro prevenci domácího násilí a násilí na ženách ke změně definice skutkové podstaty trestného činu znásilnění. [online]. Odbor rovnosti žen a mužů Úřad vlády České republiky, 2022-03-30. [cit. 2024-09-07]. Dostupné z: https://vlada.gov.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Prevence_domaciho_nasili/Doporuceni.pdf.
33. Potírání násilí na ženách: Rada přijala rozhodnutí o přistoupení EU k Istanbulské úmluvě. [online]. Rada Evropské Unie, 2023-06-01. [cit. 2024-02-27]. Dostupné z:

<https://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2023/06/01/combating-violence-against-women-council-adopts-decision-about-eu-s-accession-to-istanbul-convention/>.

34. Rada přijala vůbec první právní předpis EU v oblasti potírání násilí na ženách. [online]. Rada Evropské unie, 2024-05-07. [cit. 2024-07-19]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2024/05/07/council-adopts-first-ever-eu-law-combating-violence-against-women/>.
35. Report of the Independent International Commission of Inquiry on Ukraine. [online]. Human Rights Council: Independent International Commission of Inquiry on Ukraine, 2023-10-19. [cit. 2024-03-21]. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/hrcouncil/coiukraine/A-78-540-AEV.pdf>.
36. Rusko bylo s okamžitou platností vyloučeno z Rady Evropy. [online]. Stálá mise České republiky při Radě Evropy ve Štrasburku, 2022-03-16. [cit. 2024-04-21]. Dostupné z: https://mzv.gov.cz/coe.strasbourg/cz/aktuality/rusko_bylo_s_okamzitou_platnosti.html.
37. S. V. P. v. Bulgaria. [online]. Cornell Law School, Legal Information Institute. [cit. 2024-04-21]. Dostupné z: https://www.law.cornell.edu/women-and-justice/resource/s_v_p_v_bulgaria.
38. Sedmá periodická zpráva o plnění Úmluvy OSN o odstraňování všech forem diskriminace žen. [online]. Úřad vlády ČR, 2024-07-26. [cit. 2024-04-18]. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/cz/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/dokumenty/vlada-schvalila-sedmou-periodickou-zpravu-o-plneni-umluvy-osn-o-odstraneni-vsech-forem-diskriminace-zen-207379/#>.
39. States must address age and disability when combatting gender discrimination under CEDAW. R. P. B. v the Philippines, Committee on the Elimination of Discrimination against Women, Views: Communication No 34/2011, 57th sess, UN Doc CEDAW/C/57/D/34/2011 (23 May 2011). [online]. Human Rights Law Centre, 2014-02-21. [cit. 2024-04-21]. Dostupné z: <https://www.hrlc.org.au/news/states-must-address-age-and-disability-when-combatting-gender-discrimination-under-cedaw>.
40. Statistické listy – trestní agenda. Ministerstvo spravedlnosti ČR. [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky, 2024. [cit. 2024-11-04]. Dostupné z: <https://app.powerbi.com/view?r=eyJrIjoiZDQ4MjVjNGYtODZiYi00ZDFILTI1ODYtNDBhZThkYzc0ZDNlIiwidCI6IjFkNGY3YjIxLWM4YzYtNGZlYS1iMzMwLWM0MWNmNzJjNTdkYyIsImMiOiJ9&pageName=ReportSection55efdd03814d2bb8ff3>.

41. Statistické přehledy kriminality za rok 2019. [online]. Policie ČR, 2024. [cit. 2024-11-02]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2019.aspx>.
42. Statistické přehledy kriminality za rok 2020. [online]. Policie ČR, 2024. [cit. 2024-11-02]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2020.aspx>.
43. Statistické přehledy kriminality za rok 2021. [online]. Policie ČR, 2024. [cit. 2024-11-02]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2021.aspx>.
44. Statistické přehledy kriminality za rok 2022. [online]. Policie ČR, 2024. [cit. 2024-11-02]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2022.aspx>.
45. Statistické přehledy kriminality za rok 2023. [online]. Policie ČR, 2024. [cit. 2024-11-02]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2023.aspx>.
46. Statistické přehledy kriminality za rok 2024. [online]. Policie ČR, 2024. [cit. 2024-11-02]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2024.aspx>.
47. Státní zastupitelství v roce 2023. [online]. Brno: Nejvyšší státní zastupitelství, 2024. [cit. 2024-11-04]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2024/07/St%C3%A1tn%C3%AD-zastupitelstv%C3%AD-v-roce-2023.pdf>.
48. Strategie pro rovnost žen a mužů. Dosavadní výsledky a hlavní oblasti činnosti. [online]. Evropská komise. [cit. 2024-07-20]. Dostupné z: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-equality/gender-equality-strategy_cs.
49. The ICTR in Brief. [online]. United Nations International Residual Mechanism for Criminal Tribunals. [cit. 2024-04-16]. Dostupné z: <https://unictr.irmct.org/en/tribunal>.
50. The Nobel Peace Prize for 2018. [online]. Oslo: The Nobel Prize, 2018-10-05. [cit. 2024-04-13]. Dostupné z: <https://www.nobelprize.org/prizes/peace/2018/press-release/>.
51. Unie rovnosti: strategie pro rovnost žen a mužů na období 2020–2025. [online]. Evropská komise, 2020-03-05. [cit. 2024-07-20]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0152>.
52. United Nations International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY), ‘In Numbers’. [online] United Nations International Residual Mechanism for Criminal Tribunals, 2016-09. [cit. 2024-04-16]. Dostupné z: www.icty.org/en/features/crimes-sexual-violence/in-numbers.

53. Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen. [online]. Vláda České republiky, 2006-10-25. [cit. 2024-04-18]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rlp/dokumenty/zpravy-plneni-mezin-umluv/umluva-o-odstraneni-vsech-forem-diskriminace-zen-19700>.
54. Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí: mýty a fakta. [online]. Úřad vlády České republiky, Odbor rovnosti žen a mužů, 2018-09. [cit. 2024-07-20]. Dostupné z: https://vlada.gov.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Projekt_OPZ/Vystupy_projektu/Brozura-Umluva-proti-nasili-na-zenach-FINAL.pdf.
55. Vláda schválila sedmou periodickou zprávu o plnění Úmluvy OSN o odstranění všech forem diskriminace žen. [online] Vláda České republiky, 2023-07-27. [cit. 2024-04-18]. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/cz/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/dokumenty/vlada-schvalila-sedmou-periodickou-zpravu-o-plneni-umluvy-osn-o-odstraneni-vsech-forem-diskriminace-zen-207379/#>.
56. Závěrečná tisková konference CZECHSEX. [online]. Praha: CZECHSEX, 13. 5. 2024. [cit. 2024-11-04]. Dostupné z: https://www.intimitavcr.cz/_files/ugd/823593_06eeabc6d6d342d8a0638887ebe893d1.pdf.
57. Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2023. Textová část. [online]. Brno: Nejvyšší státní zastupitelství, 2024, s. 55–56. [cit. 2024-11-04]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/cinnost-nejvyssiho-statniho-zastupitelstvi/zpravy-o-cinnosti/zprava-o-cinnosti-za-rok-2023/>.
58. Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2023. Tabulková část I. 4 NZN 501/2024. [online]. Brno: Nejvyšší státní zastupitelství, 2024-03-03. [cit. 2024-11-05]. Dostupné z: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2024/06/Zo%C4%8C_tabulkov%C3%A1-%C4%8D%C3%A1st-I.pdf.
59. 24. schůze, 26. hlasování, 29. 5. 2024. 251/14. Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. [online]. Senát Parlamentu České republiky, 2024-05-29. [cit. 2024-08-17]. Dostupné z: <https://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/hlasy?G=22285&O=14>.
60. 46 Member States. [online]. Council of Europe. [cit. 2024-04-21]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/portal/46-members-states>.

Redefinice trestného činu znásilnění

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá redefinicí trestného činu znásilnění, která byla přijata novelou trestního zákoníku č. 166/2024 Sb. s účinností ode dne 1. ledna 2025. Práce analyzuje legální definici trestného činu znásilnění a posuzuje, zda bylo žádoucí opuštění konceptu znásilnění založeného na překonání odporu k pohlavnímu styku ve prospěch konceptu postaveného na absenci souhlasu s pohlavním stykem v pojetí „ne znamená ne“, jak se tomu stalo již v řadě zemí evropského kontinentu.

K řešení práce byla použita metoda rešerše, metoda studia odborné literatury a podstatných oficiálních dokumentů, dále kritická analýza relevantní právní úpravy včetně dostupné judikatury mezinárodní, zahraniční i české. Součástí metod je i komparace a statistické metody. Zejména v závěru práce a v dílčích závěrech kapitol je při shrnutích a hodnoceních použito metody syntézy.

Analýza s poukazem na přednosti a nedostatky jednotlivých právních vymezení je provedena v kontextu historického vývoje trestného činu znásilnění, mezinárodních lidskoprávních dokumentů včetně Istanbulské úmluvy, činnosti mezinárodních trestních soudů a tribunálů, judikatury Evropského soudu pro lidská práva a široké rozhodovací činnosti českých soudů.

Stěžejní část práce je věnována rozboru skutkové podstaty obou úprav, nevyjímaje srovnání s vybranými trestnými činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti a srovnání se zahraniční úpravou. Ta je prezentována na příkladu Slovenské republiky s konceptem trestného činu znásilnění ve variantě překonání odporu k pohlavnímu styku, Spolkové republiky Německo s konceptem absence souhlasu s pohlavním stykem ve variantě „ne znamená ne“ a na příkladu Španělského království s konceptem absence souhlasu s pohlavním stykem ve variantě „jen ano znamená ano“.

Praktické úhly pohledu na redefinici trestného činu znásilnění a související nesnáze a důsledky přijetí nové úpravy jsou shrnuty v kapitole Analýzy aspektů definice trestného činu znásilnění založené na absenci souhlasu s pohlavním stykem. Pro pochopení trendů a možných dopadů legislativních změn na oblast sexualizovaného násilí práce rovněž uvádí a hodnotí statistická data související s trestným činem znásilnění z období od roku 2019 do září roku 2024.

Výsledky analýzy celé řešené problematiky ukázaly, že každá z definic trestného činu znásilnění má svá specifika a silné a slabé stránky. Nedostatky dosavadní úpravy založené na překonání odporu k pohlavnímu styku, vytýkané zejména v souvislosti s Istanbulskou úmluvou, byly do značné míry odstraněny rozsáhlou extenzivní judikaturou českých a mezinárodních soudů,

avšak ve vnímání společnosti je toto pojetí a legislativní znění trestného činu znásilnění zastaralé a nedostatečně reflektující sexuální autonomii jednotlivce.

Závěrem diplomové práce je ve vztahu k vnímání znásilnění veřejností kladné hodnocení přijetí redefinice, byť z hlediska trestněprávního postihu se jeví původní definice jako dostačující. Nové znění § 185 a § 185a je pro veřejnost přehlednější a v kontextu kodifikace zneužití bezbrannosti zjednodušuje i rozlišování mezi jednotlivými trestnými činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti.

Klíčová slova: definice znásilnění, pohlavní styk bez souhlasu, sexuální trestný čin

Redefinition of the criminal offence of rape

Abstract

The thesis is concerned with redefinition of the criminal offence of rape enacted by the amendment to the Czech Penal Code No. 166/2014 Coll. coming into force from 1 January 2025. The thesis analyzes the definition of the criminal offence of rape and considers whether it was necessary to abandon the concept of rape based on overcoming resistance to sexual intercourse in favour of the concept based on absence of agreement with sexual intercourse based on the understanding of “no means no”, as already done in several European countries.

Thesis is based on research, study of academic writings and relevant official documents, critical analysis of the relevant legal regulation including available case law of international, Czech and foreign courts. The thesis also makes use of statistical and comparative methods. Namely the conclusion of the thesis and partial conclusions of individual chapters in their summaries and assessments make use of the synthesis method.

With reference to advantages and deficiencies of individual legal definitions is made in the context of historical development of the criminal offence of rape, international human rights documents including the Istanbul Convention, work of international courts and tribunals, case law of the European Court of the Human Rights and broad decision-making of the Czech courts.

Principal part of the thesis is dedicated to analysis of the merits of the criminal offence in both regulations including comparison with selected offences against human dignity in sexual sphere and with foreign legal regulation. The foreign legal regulation is presented on the example of Slovakia (with its concept of criminal offence of rape by overcoming resistance to sexual intercourse), Germany (with its concept of lack of agreement with sexual intercourse within the meaning of “no means no”) and the Kingdom of Spain (with its concept of lack of agreement with sexual intercourse within the meaning of “only yes means yes”).

Practical views on redefinition of the criminal offence of rape and accompanying issues and consequences of enactment of the new legal regulation are summarized in the chapter “Analyses of aspects of definitions of the criminal offence of rape” based on absence of agreement with sexual intercourse. The thesis further mentions and evaluates statistical data on the criminal offence of rape from 2019 to September 2024 to gain understanding of trends and potential impacts of legislative changes on the area of sexual violence.

The results of the analysis of the entire investigated issue showed that each of the definitions of the criminal offence of rape has its own specifics and strengths and weaknesses. The

shortcomings of the existing regulation based on overcoming resistance to sexual intercourse, which were particularly criticised in connection with the Istanbul Convention, have been largely eliminated by the extensive case law of the Czech and international courts, but in the perception of society this concept and legislative wording of the criminal offence of rape is outdated and insufficiently reflects the sexual autonomy of the individual.

The thesis concludes that in relation to the public perception of rape, there is a positive assessment of the adoption of the redefinition, although in terms of criminal sanctions the original definition seems to be sufficient. The new wording of section 185 and section 185a of the Criminal Code is clearer for the public and, in the context of the codification of abuse of defencelessness, it also simplifies the distinction between different sexual offences against human dignity.

Keywords: definition of rape, sexual intercourse without consent, sexual criminal offence